

Acțiunea “Credinciosul”

Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România

Acțiunea “Credinciosul”...

Urmărirea informativă a șef rabinului dr. Moses Rosen și a
comunității evreiești

Documentare, selecție și studiu introductiv de Anca Ciuciu

Editura Hasefer, 2008

Coperta:
Redactor: V. Auerbach
Corectura:
Tehnoredactare computerizată:

© Editura Hasefer a FCER
Str. Vasile Adamache nr. 11, sector 3
București 030783 – România
Tel/fax: 0040213086208
Email: hasefer@hasefer.ro
difuzare@hasefer.ro
www.hasefer.ro

Descriere CIP

Carte editată cu sprijinul Departamentului de Relații Interetnice

CUPRINS

Studiu introductiv

Abrevieri

Glosar de termeni utilizați de Securitate

Rezumatele documentelor reproduse din A.C.N.S.A.S.

Documente

Indice de nume

Studiu introductiv

Securitatea română, creată după modelul sovietic stalinist în 1948, a devenit o prezență constantă în viața de zi cu zi a românilor. Senzația că ești tot timpul urmărit sau amenințat, teama de represiune, sunt experimentate pe întreaga populație și în special pe cei care nu puteau intra în definiția „omului nou”: membrii fostelor partide istorice, membrii diverselor minorități și culte etc. O analiză a numărului angajaților Securității arată o evoluție de la 3.549¹ în 1949, la peste 20.000 în 1989², marcând o schimbare treptată de tactică, care trece după anii '60 de la teroarea impusă prin anihilarea fizică a opozanților regimului, la controlul și teroarea impuse prin mecanisme psihologice.

Dincolo de funcțiile specializate ale Securității, baza de date era constituită de informatorii mânați de oportunism, unii chiar din patriotism, care furnizau o cantitate de informații incredibilă. „Fratele cel mare”, partidul, crea, ca într-o lume orwelliană, o societate disciplinată, obedientă, unde orice manifestare publică era supravegheată de numeroși agenți³ infiltrați pe toate nivelele. „Dovezile obținute prin consultarea dosarelor de Securitate, arată că ei se bazau în mare măsură pe datele obținute de la informatori, al căror număr era de 42.187 în 1948”⁴, datorită creșterilor succesive și accentuate, la mijlocul anilor '60 și mai ales la sfârșitul anilor '80, „în 1989, numărul informatorilor înregistrați în evidențele securității a fost declarat ca fiind în jur de 400.000, dintre care peste 137.000 erau activi.”⁵ Ultimii ani ai „epocii de aur” au fost urmăriți de obsesia conspirațiilor și „agenturilor” și orice efort părea justificabil.

---

¹ Marius Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a Securității în documente (1949 – 1989)*, Iași, Editura Polirom, 2002, p. 65

² Marius Oprea, „Securitatea și moștenirea sa”, în *Comunism și represiune în România. Istoria tematică a unui fratricid național* (volum coordonat de Ruxandra Cesereanu), Iași, Editura Polirom, 2006, p. 25

³ V. glosar. Detalii în Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității, *„Partiturile” Securității. Directive, ordine, instrucțiuni. (1947 – 1987)*. Documente editate de Cristina Anisescu, Silviu B. Moldovan și Mirela Matiu, București, Editura Nemira, 2007, p. 681

⁴ Dennis Deletant, „Securitatea și teroarea”, în *Teroarea comunistă în România*, Iași, Editura Polirom, 2001, p. 101

⁵ Marius Oprea, „Informatorii Securității”, în „Magazin istoric”, octombrie 2001, p. 26

În ceea ce privește „detaliile tehnice ale construirii aparatului Securității, trebuie precizat că, cu excepția unei perioade de început, în care s-au utilizat clasificări ale vechiului regim, „sursele” au fost împărțite în patru categorii. Mai întâi, colaboratorii au fost cei care și-au oferit serviciile, în vreme ce informatorii au lucrat constant și în baza unui contract („angajament”) cu ofițerii de Securitate. Aceștia au utilizat în legăturile lor cu rețeaua „gazde”, adică persoane care și-au pus la dispoziție locuința pentru întâlniri care trebuiau să aibă loc în condițiile conspirative prevăzute de regulamente, iar rezidenții au fost ei înșiși coordonatori ai unor mici rețele de colaboratori, lucrând în contact cu ofițerul operativ, ca un fel de „securist cu jumătate de normă”. Conform uzanțelor, un ofițer de Securitate trebuia să dezvolte o rețea care să numere cel puțin 40 de „surse”.⁶

O vastă rețea supraveghea cultele⁷, pe toate nivelele, de la slujbele religioase și comentariile enoriașilor până la manifestările șefului de cult. În acest context, cultul mozaic era supravegheat prin dosarul problemă dosarul 874, iar „Acțiunea Credinciosul”, numele de cod dat acțiunii de urmărire a șef – rabinului Moses Rosen, a început efectiv la 21 noiembrie 1950⁸ (există rapoarte dispartate anterioare). Acesta era suspectat că „desfășoară sub masca religiei mozaice activitate dușmănoasă, naționalistă și suspectă de spionaj în favoarea Legației Statului Israel”.⁹ În mai 1951, șef rabinului i s-a deschis dosar de acțiune informativă cu nr. 52. 891 (închis în 1963¹⁰ și trecut în evidență pasivă la dosarul cultului mozaic). Acțiunea se desfășura prin filaj, interceptarea corespondenței, înregistrarea convorbirilor prin mijloace speciale – „X”, „XX”¹¹ și „T.O.”¹² (acasă, la comunitate, în deplasări), informări asupra discuțiilor sale, a cunoșcătorilor săi și a altor persoane care angajau discuții despre el, prin agenții: „Aurel”, „Flor”, „Solomon”, „Poenu”, „Lupu Marcel”, „Bădescu”, „Fred” ș.a.

Unii dintre agenți acționau vizibil în mod ostentativ. Supravegherea căpăta și un caracter de atenționare. În nota din 25 martie 1954 se poate citi că „în fața sălii Dalles din București, șeful rabin... a fost oprit de două persoane civile care s-au legitimat că sunt de la securitate, întrebându-l unde se duce, iar șeful rabin le-a arătat ordinul de serviciu”¹³.

La anumite evenimente legate de devastări sau expunere publică se observă din documentele strict secrete structurile care acționau în cazul comunității evreiești. Anchetarea și reflectarea devastării Templului Coral din 1963 (v. Doc. 62, 63, 64), implică o mobilizare de 18 agenți¹⁴ care relatează starea de spirit a „masei evreiești”,

⁶Marius Oprea, „Moștenitorii Securității”, în *Despre Holocaust și comunism*, Anuarul Institutului Român de Istorie Recentă (IRIR), volumul I, 2002, pp. 13 – 36

⁷ Carmen Chivu – Duță, *Culte din România între prigonire și colaborare*, Iași, Editura Polirom, 2007

⁸ În referatul din 11 februarie 1954, pentru reînregistrarea dosarului de acțiune informativă a lui Moses Rosen (întrucât „Directiva pentru ținerea evidenței operative de către organele de Securitate” prevedea reînregistrarea dosarelor de acest tip) se preciza că acesta „a fost luat în acțiune informativă la 21 noiembrie 1950, conform rezoluției tov. General Lt. Nikolsky” (doc. 17).

⁹ Idem

¹⁰ V. Doc. 59

¹¹ Dispozitiv de interceptare la birou, v. Doc. 39

¹² Tehnică operativă, v. Glosar.

¹³ Doc. 18, v. și doc. 78

¹⁴ Nume de cod, în ordinea în care apar înregistrate în ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 19: “Mișu”, nota din 22 sept. 1963, “Virgil Popescu”, nota din 21 septembrie 1963/ 27 septembrie 1963/ 8 noiembrie 1963; “Bădulescu”, nota din 30 septembrie 1963, “Mândrilă”, nota din 8 octombrie 1963,

dintre care agentul „Frimu”, agentul „Valeriu” și agentul „Ioan Bogdan” furnizează informații din interiorul conducerii comunității¹⁵. Aceste scurgeri de informații pot fi justificate în primul rând ideologic, datorate membrilor de partid din comunitate, dar și prin diferitele avantaje și chiar datorită amenințărilor din partea organelor de stat. Prezența informatorilor, numiți „turnători” sau folosindu-se varianta idiș a cuvântului turnător: „*muser*”, era suspectată continuu de Moses Rosen, care include chiar observații în predicile de Iom Kipur din 1960 legate de păcatul denunțatorului, considerat ca unul dintre cele mai grave păcate¹⁶.

Întrucât rabinul Rosen era considerat de către Securitate un „element deosebit de periculos, cu o poziție politică necorespunzătoare”¹⁷, se afla permanent sub supravegherea oficială în țară, în străinătate și la diversele întâlniri.¹⁸ Interesant, la 16 martie 1963, Direcția a III-a din Ministerul Afacerilor Interne a hotărât închiderea temporară a dosarului său de acțiune informativă nr. 229 și clasarea acestuia la arhivă prin neconfirmarea materialelor ce au stat la baza deschiderii acestuia. Se motiva că, prin principalele intervenții externe „cu ocazia călătoriilor sale în Finlanda, Franța, Anglia, S.U.A. și Israel, a adus o contribuție pozitivă în lupta pentru pace și ... a demascat în aceste ocazii propaganda imperialistă, arătând că atât minoritatea națională evreiască cât și celelalte minorități conlocuitoare se bucură în R.P.R. de toate realizările regimului democrat ca și populația autohtonă.”¹⁹

Personalitatea lui Moses Rosen, intens discutată de-a lungul anilor²⁰, trebuie citită în contextul epocii în care a trăit, legată de misiunea sa de a conduce cultul mozaic și comunitatea evreiască din România; după alegerea sa ca șef rabin în 1948 și până la moartea sa din anul 1994. După înlăturarea șef rabinului Alexandru Șafran²¹, comuniștii au crezut că rabinul cu simpatii de stânga le va fi util și ascultător, dar la mijlocul anilor '80 „era singurul rabin din întreaga zonă comunistă care putea ține predici în public; mai mult obișnuia să rostească, în fiecare sâmbătă și de sărbătorile

---

“Marin Ștefănescu”, nota din 23 septembrie 1963, “Ionescu”, nota din 28 septembrie 1963/ 26 septembrie 1963; “Angelescu”, nota din 26 septembrie 1963, “Otto”, nota din 25 septembrie 1963, “Dima Raul”, nota din 23 septembrie 1963, “Sandu”, nota din 20 septembrie 1963, “Scarlat”, nota din 2 octombrie 1963, “Szasz” (Tg. Mureș), nota din 4 octombrie 1963, “Voicu”, nota din 12 octombrie 1963, “Vasile Andrei”, nota din 30 septembrie 1963, “Brîndușa”, nota din 27 septembrie 1963, “Frimu”, nota din 9 octombrie 1963, “Florea”, nota din 30 octombrie 1963/ 4 octombrie 1963; în ACNSAS, ds. 14378, vol. 20: “Valeriu”, nota din 21 ianuarie 1964/ 25 ianuarie 1964.

¹⁵ V. ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 19 și 20

¹⁶ Doc. 37

¹⁷ ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 5, f. 3 - 6

¹⁸ *Idem*, f. 18

¹⁹ *Idem*, vol. 1, f. 330 - 332

²⁰ Leon Volovici, „Național – comunism și politica evreiască: „miracolele” și dilemele rabinului Moses Rosen”, în revista „22”, nr. 3(361), 21-27 ianuarie 1997, pp. 16 – 17

²¹ O serie de mărturii întăresc ideea pregătirii unui înlocuitor. Într-o scrisoare deschisă către Moses Rosen, publicată în ziarul „Renașterea noastră”, Tel Aviv, 2 septembrie 1952, anul IV, no. 392 – Held Josef – Hedera scria „În vara anului 1946, întâlnindu-ne, mi-ai împărtășit confidențial că, într-un viitor apropiat, dr. Șafran va fi îndepărtat și tu vei fi numit în locul lui.” (*Apud* Alexandru Șafran, șef rabin al Genevei. Fost șef rabin al României, *Un tăciune smuls flăcărilor*. Comunitatea evreiască din România 1939 – 1947. Memorii, Editura Hasefer, 1996, p. 245). Despre alegerea șef rabinului din 16 iunie 1948 vezi în Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrinu, Cristian Vasile (editori), *Raport final. Comisia prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România*, București, Editura Humanitas, 2007, p. 368

evreiești, o rugăciune pentru bunăstarea statului Israel, pentru miniștri și consilierii acestuia. Era un act de curaj pe care nici măcar rabinii din Occident nu îndrăzneau să-l facă”²².

Acuzat de a fi colaborat cu guvernul²³, Rosen a găsit o cale de a face compromisuri pentru a-și păstra o relativă independență. Folosindu-se de criza de încredere în Comitetul Evreiesc Democrat (organism creat de autorități și aservit acestora; de altfel desființat de Partid, odată cu celelalte comitete similare ale minorităților-în 1953) și dovedindu-se din ce în ce mai util pentru reprezentarea României în exterior, devenind deputat în Marea Adunare Națională (1957 – 1989) și cumulând funcția executivă de președinte al Federației Comunităților Evreiești din R.P.R. (din 1964). „Înzestrat cu reale calități diplomatice, știind să stăpânească un limbaj și argumente din arsenalul Puterii, rabinul Rosen a reușit să se impună în fața acesteia. Se poate spune că a fost liderul potrivit pentru o situație de anormalitate. Modul dictatorial în care va conduce viața evreiască din România va crea o situație specială: Moses Rosen devine singura voce a acesteia, singurul ei reprezentant etc. (...) Această „hiperbolizare” a șef rabinului are câteva cauze: caracterul său dominat de un ego exagerat, dar și dorința puterii însăși, care prefera ca lumea evreiască să aibă o singură „adresă” ce să-i înlesnească astfel capacitatea de control”²⁴.

Poziția șef rabinului s-a întărit odată cu trecerea timpului, la fel ca și imaginea sa. Mii de documente și fotografii păstrate și arhivate în România²⁵ și în străinătate²⁶ ilustrează activitatea și realizările sale importante. Multe articole din „Revista Cultului Mozaic” (R.C.M) se ocupau de aceleași aspecte, ceea ce i-a adus acuze legate de cultul personalității²⁷. Chiar momentul publicării biografiei sale pare ales pentru a-l pune în lumina corectă, cartea urmând să apară direct în limba engleză la Londra²⁸ și fiind gata de tipărire încă din septembrie 1989²⁹.

Lucrarea de față este bazată pe surse din Arhiva Consiliului Național pentru Studiul Arhivelor Securității (ACNSAS). Aceasta posedă zeci de dosare care se referă la Moses Rosen (Fond informativ, dosar 4378, volumele 1-37), la comunitatea evreiască (Sionism, verificări informative: Fond documentar, dosarele 151-164;

---

²² Dr. Yosef Govrin, „Destinul evreilor din România – diferit de cel al evreilor din restul Diasporei Europei de Est”, în *Moses Rosen. Arhitectul propriei sale veșnicii*, Caiet cultural (4), editat de „Realitatea evreiască”, (f.a.), p. 28

²³ V. Doc. 113 (1988, iunie 27, New York. „The Wall Street Journal”, articol de Jessica Douglas Home „Șef – Rabinul României joacă cum îi cântă Ceaușescu”); Radu Ioanid, *Răscumpărarea evreilor. Istoria acordurilor secrete dintre România și Israel*, Iași, Editura Polirom, 2004, p. 130

²⁴ Liviu Rotman, *Evreii din România în perioada comunistă. 1944 – 1965*, Iași, Editura Polirom, 2004, pp. 86 - 87

²⁵ La Arhiva Centrului pentru Studiul Istoriei din România, în Fondul VII Moses Rosen, se găsesc 117 dosare care cuprind corespondența sa oficială.

²⁶ V. Arhiva sionismului religios de la Universitatea Bar Ilan; Arhiva A.C.M.E.O.R., Tel Aviv; Arhiva Rosen, Centrul Goren Goldstein, Universitatea din Tel Aviv; United States Holocaust Memorial Museum, Washington etc.

²⁷ Vezi și doc. 65, doc. 71, doc. 74

²⁸ M. Rosen, *Dangers, Test and Miracles*, London, George Weidenfeld & Nicolson Limited, 1990

²⁹ Șef rabin Dr. Moses Rosen, *Primejdii, Încercări, Miracole*, ediția a II-a, București, Editura Hasefer, 1991, p. 15

Emigrări: dosarele 165, 169 – 171) și la activitatea cultului mozaic (Fond documentar, dosarele 137 și 144).

Cercetarea s-a confruntat cu unele aspecte legate de modul de arhivare. Documentele nu sunt întotdeauna clasate cronologic și, de aceea, anumite aspecte sunt mai greu de urmărit sau de analizat. Este, însă, izbitor marele volum de informații, de multe ori irelevante, care reconstituie activitatea rabinului Rosen, uneori până la cele mai mici detalii, ca și existența comunității evreiești din România într-o perioadă controversată.

Am păstrat pentru relevanța lor greșelile gramaticale, adaptând însă forma ortografică adoptată de Academia Română. Textele documentelor sunt reproduse integral, cu singura excepție a documentului 59 unde am selectat doar ceea ce era completat în formular. Omisiunile sunt ale documentelor originale și sunt marcate în text prin puncte de suspensie. De multe ori transcrierea după bandă implică greșeli, sau sunete distorsionate. O caracteristică a acestor documente este exprimarea greoaie, defectuoasă în limba română, în cunoscutul limbaj de lemn. De multe ori, informatorii sau chiar subofițerii au greutăți de exprimare sau cunosc cu aproximație obiectivele aflate sub observație, cum ar fi numele rabinului Moses Rosen (scris și Rossen Mozez – doc. 50, Rozan Mozez – doc. 47 etc.), denumirea unor temple (Templul Coral, scris ca templul Carol sau templul coralei; sinagoga Malbim scrisă frecvent ca Templul Malvin/Malbin), numele sărbătorilor evreiești, chiar numele statului Israel (scris Izrael) etc.

În ceea ce urmează publicăm o serie de 114 documente, care se referă la tehnica securității pentru supravegherea rabinului Moses Rosen acasă, la birou sau în deplasări și supravegherea membrilor comunității evreiești în diverse locuri, în special în sinagogi: înăuntru și în afara lor; urmărirea corespondenței private și oficiale, monitorizarea presei scrise, a emisiunilor de radio clandestine și comentariile legate de sionism și emigrări. Un rol deosebit de important era acordat relațiilor cu Legația Statului Israel, propagandei pozitive făcute țării de către rabinul Rosen în vizitele oficiale în străinătate sau monitorizării știrilor aduse în lumea liberă de evreii care emigrau.

Atmosfera întreținută în jurul procesului de emigrare³⁰, zvonurile care circulau în legătură cu acesta, situația sioniștilor arestați erau permanent în atenția organelor de Securitate. La începutul anilor '50, emigrările masive erau supravegheate în cadrul „problemei evreiești”. Într-o notă din 24 mai 1952 se arată că: „În rândurile cetățenilor evrei din Capitală, continuă să se înregistreze comentarii cu privire la problema emigrării lor în Statul Israel. Astfel se comentează că în foarte scurt se va trece la aplicarea operațiunilor de opțiune a cetățeniei pentru evreii care vor să plece în Israel,

---

³⁰ În memoriile sale șef rabinul afirmă că „din 1948 până în 1952, când s-au închis porțile, peste 100.000 de evrei [români] au plecat în Israel” (Moses Rosen, *op.cit.*, cap. *Cui îi place peștele? Deschiderea și închiderea porților*, p. 214). Emigrările au fost reluate în 1958, suspendate temporar în 1959, pentru a fi reluate controlat. Pentru detalii vezi *Documente inedite. Spicuiuri din „binefacerea” comuniste. Evreii vor să facă alia*, în Revista Cultului Mozaic (R.C.M), nr. 770, noiembrie 1993; Carol Bines, *Din istoria emigrărilor în Israel. 1882 – 1995*, București, Editura Hasefer, 1998; Marius Oprea, „Alya reflectat în arhivele securității”, comunicare făcută la simpozionul de la Institutul de Cercetare a Diasporei, Tel Aviv, decembrie 2001; Radu Ioanid, *Răscumpărarea evreilor. Istoria acordurilor secrete dintre România și Israel*, Iași, Editura Polirom, 2004

lucru ce s-ar fi anunțat de către Radio Israel. Un alt comentariu este acela că Sfaturile Populare în prezent nu mai oficiază căsătorii mixte între români și evrei, ceea ce îi face să creadă că acesta este o măsură de precauție în cazul unei emigrări masive în Israel, ca cei ce nu sunt evrei să nu părăsească țara.³¹

Una dintre cele mai mari comunități evreiești din Europa de după cel de al Doilea Război Mondial a făcut în mare parte alia³². Emigrările au fost de altfel chiar un atu în plan extern și nu în ultimul rând un avantaj material pentru R.P.R. „Un calcul estimativ evidențiază că, între 1968 și 1989, Ceaușescu a vândut 40.577 de evrei Israelului pentru 112.498.800 de dolari, la un preț de 2.500 și, mai târziu, de 3.300 de dolari de persoană”³³.

Prezența membrilor Legației Statului Israel, considerată periculoasă de oficialitățile române și supravegheată strict la slujbele religioase, era un adevărat sprijin moral pentru populația evreiască: „Delegații legației israeliene nu au vorbit cu nimeni din populația adunată, decât celor care le-au strâns la plecare mâna și au fost mulți”³⁴. Relevante din acest punct de vedere sunt notele privitoare la oficierea slujbelor de sărbători în sinagogi ulterior demolate, atmosfera ce domnea în ele fiind considerată ca o formă de rezistență spirituală. Nota din 21 octombrie 1959, relatează că: „În perioada zilelor de 3 – 25 octombrie 1959 enoriașii cultului mozaic din R.P.R. participă conform tradiției la slujbele ce se țin în temple și sinagogi cu ocazia sărbătorilor de toamnă, respectiv anul nou. În București, organizarea acestor sărbători a luat o amploare deosebită. Organizatorii principali au fost șeful rabin dr. Rozen Mozes [sic!] și Comunitatea Evreilor din București. Din materialul furnizat de agenții „Flor”, „Florescu Dan” și sursa „F.M” rezultă că la aceste sărbători au participat în mod efectiv toți membrii legației Statului Israel, creând o stare de spirit favorabilă lor în rândul enoriașilor.”³⁵

Supravegherea ia ocazional și o turnură pozitivă. În 1973, Securitatea dejoacă un atentat terorist arab la Ambasada Israelului³⁶, despre care ea ar fi aflat cu două zile înainte de a se produce. Urmările acestui eveniment se văd în securizarea Templului Coral și a celorlalte sedii ale comunității și a tot ce poate reprezenta un obiectiv amenințat. Dar documentul relatează și vizita de rămas bun a lui Rafael Benshalom, primul ambasador israelian după ridicarea legației la rang de ambasadă (1969).

Ambasada Statului Israel rămânea mai departe sub observație ca obiectiv strategic. Agenții Securității îi fotografiau pe oamenii care intrau în instituție, îi verificau pe cei care intrau în contact cu personalul diplomatic, precum și familiile acestora și chiar în unele perioade, arestau și anchetau persoanele care intrau în ambasadă, în scopul descurajării emigrărilor.

Informațiile și comentariile din presa internă și internațională privitoare la activitățile comunității evreiești erau „analizate” atent, în special „Revista Culturii

---

³¹ ACNSAS, Fond documentar, ds. 169, f. 6

³² Emigrarea în Israel.

³³ Radu Ioanid, *op.cit.*, p. 173

³⁴ ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 5, f. 132 - 133

³⁵ *Idem*, vol.1, f.79-81

³⁶ V. Doc. 83

Mozaic” (apărută în octombrie 1956, la inițiativa lui Moses Rosen; redenumită, din aprilie 1955, „Realitatea evreiască”), pe care Securitatea o considera un instrument de educare, informare și instigare în rândurile populației evreiești. Tirajul în creștere și abonații din afara țării reprezentau o amenințare directă, la fel și redactorii „naționaliști”. De pildă, o notă din 22 mai 1957 prezenta astfel redactorii și conținutul revistei: „Faibiș David, sionist, element dușmănos al regimului nostru, urmărit prin acțiune individuală de către organele Direcției a II a și Fleischer Ezra³⁷, fost funcționar al Legației Statului Israel la București, fost arestat și condamnat pentru activitate sionistă clandestină în calitate de membru în comitetul organizației sioniste de tineret „B’nei Akiva”, lichidată în 1952. Acesta din urmă este urmărit de noi prin acțiune de verificare individuală. (...) Deși apariția acestui ziar [!] a fost aprobată de către Departamentul de Culte la cererea că va fi fondat pe bază de probleme religioase, el a îmbrăcat forme diverse, inclusiv probleme politice. Printre altele, are și rubrica „Știri și informații” în care în general nu arată știri din viața mozaicilor, ci din viața „poporului evreu”.³⁸

Securitatea încearca să monitorizeze permanent revista și să infiltreze informatorii în redacție³⁹, ceea ce nu reușește în mare parte din cauza numărului mic de oameni care realizează revista și a formației lor sioniste.

Anii ‘60 produc o reîntoarcere la linia naționalistă oficială a partidului, dar și o serie de manifestări de antisemitism “popular”, pornind de la acuzații de omor ritual ce readuc stereotipuri medievale și până la profanarea cimitirelor evreiești părăsite sau devastarea templelor și sinagogilor în zile de sărbătoare. Încurajarea emigrărilor, profitabilă pentru statul român - prin compensațiile din partea Statului Israel și prin proprietățile evreilor, cedate sau vândute sub prețul pieței - devine și o luptă deschisă cu Moses Rosen, care dorea să amâne cât mai mult emigrarea rabinilor și a hahamilor, dorind să păstreze pe cât posibil o comunitate religioasă în România. Atacuri directe, cum este cel din 1962, în timpul sărbătorii de Hanuca, asupra rabinului Tobias din Piatra Neamț, sau aruncarea cu pietre în credincioși, la aceeași sărbătoare, la Templul Fraterna din București⁴⁰, produc emoții puternice în rândul evreilor. În Raportul Departamentului Cultelor din 9 iulie 1963, privind rezultatele verificărilor în cazul manifestărilor împotriva unor deservenți, sinagogi, și cimitire ale cultului mozaic, se preciza că în cazul rabinului Tobias, vinovați de incident au fost niște muncitori beți, dar în egală măsură și fii rabinului, în cazul Templului Fraterna, vinovații fiind minori etc. Raportul citat număra 10 cazuri: 6 devastări de sinagogi (cinci în București și unul în Oradea), două atacuri asupra unor deservenți și două devastări de cimitire (în Cluj și București). Anchetele autorităților se încheie sec, fără a găsi vinovaților vreo vină, de cele mai multe ori autorii sunt minori, iar cazurile încep să semene izbitor. Concluzia oficială era că: *”Din cele arătate mai sus, rezultă că aspectele ridicate de sesizarea Departamentului Cultelor se verifică în sensul că manifestările în cauză s-a[u] petrecut*

---

³⁷ Ezra Fleischer: implicat în procesul sioniștilor din 1954, profesor de limba ebraică din Timișoara, face aliya și va fi profesor la Universitatea Ebraică din Ierusalim; specialist în literatura medievală ebraică, laureat al Premiului Israel.

³⁸ Idem, f. 90 – 92

³⁹ Idem, vol. 4, f. 345 – 346

⁴⁰ L.Rotman, *Evreii din România în perioada comunistă. 1944 – 1965*, Editura Polirom, 2004, p.167

în realitate. În ce privește calificarea acestor manifestări ca acțiuni organizate în scop antisemit, menționăm că din măsurile întreprinse nu a rezultat acest lucru. Dealtfel din informațiile furnizate de agentura existentă în problema cultului mozaic nu deținem date care să semnaleze existența unei activități pe această linie.”⁴¹ În martie 1964, șef rabinul face din nou o serie de sesizări la Procuratura Generală cu privire la ancheta incidentului de la Templul Coral și devastarea unor cimitire evreiești din țară, în regiunea Baia Mare, Timișoara și Maramureș.⁴² În anii următori devastările cimitirelor⁴³ sunt dese, iar anchetele oficiale din ce în ce mai superficiale. „Numeroase semne indicau, mai ales după 1974 (Congresul al XI – lea al Partidului), cotitura spre o ideologie naționalistă și despărțirea radicală de trecutul marxist, semn de rău augur pentru evreii din România. Deși această revizuire nu implica oficial schimbarea atitudinii față de evrei, în practică discriminarea, la diverse niveluri reapăruse”.⁴⁴ Tehnica provocărilor evoluează în anii '70 de la devastare de cimitire părăsite la devastare de case părăsite sau abuzuri săvârșite cu casele ce urmau să fie demolate.

Cutremurul din 4 martie 1977 îi dă „marelui arhitect”⁴⁵, Nicolae Ceaușescu, pretextul perfect pentru a face să dispară clădirile vechi, considerate nesigure și nedemne pentru oamenii muncii care aveau nevoie de o dimensiune măreață a socialismului. Clădirile de cult sunt vizate și multe dispar din peisajul urban, fiind demolate, translatare sau mascate. Încă din anii '60 se vorbește de problema sinagogilor goale, majoritatea nu mai aveau enoriași datorită emigrărilor și erau considerate inutile de autorități. În 1961, Moses Rosen protestează⁴⁶ în problema demolării a 13 sinagogi în Iași (din cele 53 existente), care, după cum spune documentul, „stau în calea sistematizării orașului”. Ulterior va adopta o poziție maleabilă în problema demolărilor, considerând că nu poate schimba soarta unor clădiri. În anii '80 va acționa împreună cu ambasadorul Statului Israel, cel al Statelor Unite ale Americii și cu ambasadorul Spaniei pentru salvarea unor clădiri de cult evreiești din București⁴⁷: Templul Coral,

---

⁴¹ ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 19, f. 189 - 197

⁴² *Idem*, p. 165-166

⁴³ În urma devastării și doborârii a 44 de pietre funerare în cimitirul evreiesc de la Reșița, după o anchetă de 4 luni de zile, se comunică verbal comunități evreiești locale că singurul vinovat găsit este un minor de 12 ani. Ca urmare, rabinul Rosen face o sesizare în 8 septembrie 1969 către Cornel Onescu, Ministrul Afacerilor Interne, în care solicita o anchetă reală și sublinia că „e de la sine înțeles că un minor de 12 ani nu a putut dărâma și distruge aproape 50 de pietre funerare, unele având o greutate de sute de kilograme” („Iar profanare. Documente inedite”, în „R.C.M.”, nr. 774, februarie 1994, p. 9). Un caz mai grav este sesizat în 1973⁴³, în comuna Bicsad, jud. Satu Mare, unde pietrele funerare din cimitirul evreiesc sunt furate și folosite ca materiale de construcții de diverși locuitori iar intervenția comunități evreiești se referă la readucerea pietrelor în cimitir pentru a nu prelungi profanările prin tolerarea stării existente. („Cum îți clădești casă și îți plantezi grădina din pietre de mormânt evreiești. Documente inedite”, în „R.C.M.”, nr. 778, aprilie 1994, p. 7).

⁴⁴ A. Pippidi, „Antisemitismul în România după '89. Fapte și interpretări”, în *Despre Holocaust și comunism*, Anuarul Institutului Român de Istorie Recentă (IRIR), volumul I, 2002, p. 153

⁴⁵ V. Angelo Mitchievici, „Biografia unei secunde: 4 martie 1977 și Mitul Marelui Arhitect – Nicolae Ceaușescu, eroul fondator”, în *Comunism și represivitate în România. Istoria tematică a unui fratricid național* (volum coordonat de Ruxandra Cesereanu), Iași, Editura Polirom, 2006, p. 234 – 250; Pentru situația generală a sistematizării vezi Dinu C. Giurescu, *The razing of Romania's past*, New York, World Monuments Fund, 1989

⁴⁶ Doc. 45

⁴⁷ V. Doc. 105; Pentru detalii vezi Moses Rosen, „Tiranul antisemit (Una în vorbă, alta în faptă)”, în R.C.M., nr. 685, din 1 februarie 1990, p.6 (articol reprodus și în Moses Rosen, *Eseuri biblice*, București,

Sinagoga Mare și Templul „Unirea Sfântă” (transformat în muzeu în 1978). Templul Malbim și ultima sinagogă sefardă nu au mai putut fi salvate de demolare. Un bloc a fost construit în jurul Sinagogii Mari pentru a nu fi vizibilă în vizitele oficiale, iar alături, Biserica Sf. Vineri a fost demolată. Zonele orașului trebuiau să fie șterse de amintirea altor modele arhitecturale decât cele sovietice și de vechile simboluri religioase.

Începutul anilor '80 este marcat de apariția unor accente antisemite în diverse articole, tolerate de cenzură în organe oficiale precum „Săptămâna”, organul Comitetului pentru Cultură și Educație Socialistă al municipiului București, sau „Scânteia tineretului”⁴⁸. Unele poezii sunt adevărate amenințări (folosind cuvinte jignitoare, referiri la episoade din pogromul din București) ori încearcă să diminueze numărul victimelor și să reabiliteze criminalii din procesul pogromului de la Iași („Aproximațiile unui reporter frenetic” semnat de Mihail Pelin⁴⁹).

De exemplu, referindu-se la apariția în revista „Săptămâna” din 29 iulie 1983, a poeziei „Epistola unui martir de la Mărășești către trădători de țară”, sub semnătura lui Corneliu Vadim Tudor, Moses Rosen scria într-o scrisoare de protest către Departamentul Cultelor: „Autorul articolului net fascist „Idealuri”, apărut în același organ la 5 septembrie 1980⁵⁰, reia în această poezie terminologia sa legionară, insultătoare pentru noi, evreii. Dacă în „Idealuri”, dl. Vadim vorbea despre „târtani”, acum el se referă la „lifte spurcate”, la „iude”, etc. ...Ne exprimăm, din nou consternarea și protestul că e posibil ca un asemenea limbaj, astfel de termeni să-și găsească loc într-o publicație care apare în România Socialistă în anul 1983.”⁵¹ Departamentul Cultelor răspunde în nota din 16. VIII. 1983 că nu consideră necesară publicarea unui răspuns.⁵²

O altă scrisoare de protest, este adresată primarului general Gheorghe Pană, a cărui reacție este consemnată în memoriile șef rabinului (capitolul 44, Antisemitism...): „Întâlnindu-l după aceea, mi-am dat seama că nu știa ce să-mi răspundă și că părea încurcat. Nu avea habar cum și de ce apăruse acel articol, într-o revistă a partidului. Era destul de straniu că nici Gh. Mihoc, nici Gh. Pană, cei doi „șefi”: al Academiei și al organului de partid care patrona hebdomarul, nu știau cum de se produsese așa asemenea situații de-a dreptul incredibile.”⁵³

Editura Hasefer, 1992, pp. 311 – 314); Dr. Yosef Govrin, „Organization of the Jewish communities in Romania during the Ceausescu era”, în „Shvut” - *Jewish problems in Eastern Europe. First International Conference on the History of the Jews in Romania*, Editor Liviu Rotman, Tel Aviv, Diaspora Research Institute, Goldstein Goren Center, 1993, pp. 366; Dr. Yosef Govrin, fost ambasador al Statului Israel în România (1985 – 1989), „Destinul evreilor din România – diferit de cel al evreilor din restul Diasporei Europei de Est/ Situația sinagogilor din București”, în *Moses Rosen. Arhitectul propriei sale veșnicii, Caiet cultural* (4), editat de „Realitatea evreiască”, (f.a.), pp. 37 – 39.

⁴⁸ Doc. 96, 97, 98, 107 și 108.

⁴⁹ V. L. Rotman, „Memoria masacrului de la Iași în perioada comunistă” în volumul editat de Institutul Național pentru Studiarea Holocaustului din România „Elie Wiesel”, *Pogromul de la Iași. 28 – 30 iunie 1941*, ediție îngrijită de George Voicu, Iași, Editura Polirom, 2006, pp. 182 – 187

⁵⁰ Vezi Michael Shafir, „The Men of the Archangel Revisited. Anti Semitic Formations among Communist Romania's Intellectuals”, în „Studies in Comparative Communism”, vol. XVI, nr. 3, Autumn 1983, pp. 223 - 243

⁵¹ Doc. 96

⁵² ACNSAS, Fond documentar, ds. 144, vol. 3, 93

⁵³ Moses Rosen, *Op. Cit.*, p. 274

La fel cum nici o concluzie a unei anchete oficiale nu conține recunoașterea unui act antisemit în România socialistă, nici o comemorare a Holocaustului nu trebuia să trimită la responsabilitatea autorităților române și trebuia să facă referire doar la responsabilitatea legionarilor, maghiarilor și a germanilor. Desfășurarea comemorărilor trebuia păstrată strict în comunitatea evreiască, cu supravegherea oricărei adunări cu riscul de a se transforma în manifestație spontană. Comemorarea în 1966 a 25 de ani de la pogromul din Iași (v. Doc. 75), sau comemorările din 1984, legate de deportările din Ardealul de Nord (doc. 99, 100), au loc cu planificare și monitorizare specială⁵⁴. În ultimul caz se remarcă o nouă abordare a propagandei autorităților⁵⁵ (atacurile fiind îndreptate asupra Ungariei prin reprezentarea exclusivă a tragediei evreilor din nordul Transilvaniei și a responsabilității horthiste).

Sub raport demografic comunitatea evreiască din România era în continuă involuție și Securitatea a început să considere că activitatea lui Rosen își pierde din importanță. În nota de audiență a șef rabinului Moses Rosen la vice – prim ministrul, Emil Bodnăraș, din 6 august 1971, acesta din urmă încerca să reducă importanța Federației Comunităților Evreiești, prin schimbarea numelui acesteia pentru ca ea să devină o instituție a evreilor religioși. Poziția lui se poate rezuma la următoarea afirmație: „În definitiv, câți evrei mai sunt în România? 100.000? Câți s-au înscris pentru plecare? 80.000?...În orice caz, sunt prea puțini și prea divizați ca să ne mai poată face rău. Ne pasă prea puțin de ei.”⁵⁶ Părerile preconceptuate încep să transpară în diverse documente, ceea ce denotă o percepție distorsionată a comunității evreiești. În 1973, un ofițer de securitate analizează structura și numărul funcționarilor din Federația Comunităților Evreiești și consideră că „40 de oameni sunt o forță!”⁵⁷. Majoritatea erau persoane de vârsta a treia. Vorbind de situația celor care au ales să rămână în România, rabinul Rosen spunea „Noi, rămășițele, vreo 17.000 – 18.000, de persoane, majoritatea bătrâni, trăim de pe urma „Joint-ului”. Nu mai poate nimeni să ne eticheteze de „lipitori”, nu mai sugem sângele nimănui. Dacă vrem să murim aici, cui stricăm?”⁵⁸

Rosen a reușit să găsească o breșă în propaganda comunistă, transformându-se într-un ambasador al comunității evreiești din România. Contribuția sa la acordarea clauzei națiunii celei mai favorizate de către Statele Unite ale Americii era foarte prețioasă pentru autoritățile române⁵⁹, iar problema emigrărilor și drepturilor religioase devenise o modalitate de promovare a imaginii externe a R.P.R. Moses Rosen arăta într-un articol din 1990: „Începând din 1975...m-am străduit neîncetat să obțin această clauză guvernamentală pentru România. Pe de o parte clauza ar fi adus țării multe

⁵⁴ V. Doc. 100. La manifestările de la cimitirul evreiesc legat de masacrul de la Sărmaș, „conform planului de măsuri al Departamentului Securității Statului pentru acțiunea „1418-84”, în cooperare cu Inspectoratul județean Cluj al Ministerului de Interne au fost executate măsurile de securitate ordonate”.

⁵⁵ Mihai Fătu, Mircea Mușat (ed.), *Teroarea horthisto – fascistă în nord – vestul Transilvaniei*, Editura Politică, București, 1985

⁵⁶ ACSIER, Fond VII MR, ds. 85, f. 70

⁵⁷ V. Doc. 83

⁵⁸ „După război, mulți viteji se arată!” Interviu cu Eminența sa, dl. Șef Rabin Dr. Moses Rosen de Arthur Oz, în „Formula As”, nr. 25, aprilie 1992 (republicat în „R.C.M.”, nr. 736, mai 1992, p. 9).

⁵⁹ ACNSAS, Fond documentar, ds. 144, vol.3, f.134; ACNSAS, Fond documentar, ds. 144, vol.6, f. 79 - 83

*milioane de dolari; în același timp, ar fi facilitat alia, adică posibilitatea ca fiecare evreu să poată pleca în Israel dacă dorea*⁶⁰.

Un raport din 1983 confirma poziția oficială: „În prezent mai trăiesc în R.S.România mai puțin de 30.000 evrei, din care 60 % sunt în vârstă de peste 60 de ani și nu mai prezintă un capital politic pentru nici o parte. De aceea organizațiile evreiești s-au pronunțat pentru acordarea clauzei. O eventuală neacordare a clauzei în viitor, se va datora în optica interlocutorilor Șef Rabinului în S.U.A., nu emigrării evreilor, care reprezintă mai puțin de 10 % din plecări, ci persecuției unor culte, cum sunt cele neoprotestante, precum și politiciii în materie de emigrare în general”⁶¹.

Ultimii ani ai comunismului românesc au fost caracterizați de represiuni din ce în ce mai evidente, care transformă țara într-un imens spațiu concentraționar. O notă a Securității din 20 mai 1986 publicată de Carmen Chivu – Duță, în *Culte din România între prigonire și colaborare* arată că, la conferința pe țară a președinților de comunități evreiești „sub conducerea președintelui Federației Comunităților Evreiești din România, rabinul G.B.”⁶², acesta, vorbind separat cu fiecare delegat în parte, i-a sfătuit să caute să determine pe toți evreii din comunitățile lor să emigreze în Israel sau în altă parte. Susținând că statul Israel trebuie întărit, G.B. a recomandat să emigreze în special familiile care au copii și îndeosebi cu tineri care vor absolvi o facultate, deoarece nu se știe dacă, în viitor, se va mai putea pleca.”⁶³

Viața acestor „supraviețuitori” ai comunismului a continuat să fie analizată în note informative și rapoarte speciale. Erau urmărite persoanele care asistau la slujbele religioase, membrii legației Statului Israel, atmosfera din sinagogi, propaganda pentru emigrare, problema demolărilor de sinagogi, monitorizarea sinagogilor. Rabinul Moses Rosen rămâne un personaj controversat, dar diplomația și realizările, sau „miracolele” sale, sunt incontestabile: păstrarea unei vieți religioase în România și contribuția la emigrarea coreligionarilor săi spre Israel.

Sper ca această culegere de documente să suscite interes și să contribuie la cunoașterea perioadei. Deschiderea altor arhive și accesul la noi documente (în special din arhiva SIE) ar putea întregi această imagine.

Anca Ciuciu

---

⁶⁰ Moses Rosen, „Tiranul antisemit (Una în vorbă, alta în faptă)”, în R.C.M, nr. 685, din 1 februarie 1990, p.6

⁶¹ ACNSAS, Fond documentar, ds. 144, vol.3, f.134

⁶² Documentele citate sunt publicate cu inițiale. Se referă la șef rabin ca „G.B.”

⁶³ *Op. cit.*, p. 156

Abrevieri

a.c. – anul curent

A.C.N.S.A.S. – Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității

A.C.S.I.E.R. – Arhiva Centrului pentru Studiul Istoriei Evreilor din România

A.R.L.U.S. – Asociația Română a Legăturilor cu Uniunea Sovietică

AGERPRES - Agenția Română de Presă

Av. – avocat

B. – buletin informativ

B.B.C. – The British Broadcasting Corporation (post de radio)

B.R.S. Română [B.N.R.S.R.] – Banca Națională a R.S.R.

C.A.E.R. - Consiliul de Ajutor Economic Reciproc, creat la inițiativa U.R.S.S. în 1949 ca organizație economică a statelor comuniste europene pentru a constitui un echivalent al Comunității Economice Europene.

C.C. – Comitetul Central

Cpt. - Căpitan

D.C. – Departamentul Cultelor

D.C.S.P – Direcția Control Străini și Pașapoarte din cadrul Comandamentului General al Miliției

D.G.M. – Direcția Generală a Miliției, înființată în 1949, sub autoritatea Ministerului de Interne

D.G.S.P. – Direcția Generală a Securității Poporului (denumire din 1948), în cadrul Ministerului Afacerilor Interne.

D.G.S.S. – Direcția Generală a Securității Statului (denumire din 1951), în care este cuprins și S.I.E, Serviciul de Informații Externe.

D.M.C. – Direcția Miliției Capitalei

D.S.B. – Direcția Securității București

D.S.S – Direcția Securității Statului (denumire din 1967)

Dest. - Destinatar

Dir. – Direcția

Dir. Reg. M.A.I. – Direcția Regională. Ministerul Afacerilor Interne

Dos. - Dosar

E.L. – postul de radio „Europa Liberă”

Ex.nr. – Exemplar numărul

Exp. - Expeditor

F.C.E. (M.) din R.S.R. – Federația Comunităților Evreiești (Mozaice) din Republica Socialistă România

F.C.E.R. – Federația Comunităților Evreiești din România

F.D.P. – Frontul Democrației Populare

G.A.C. – Gospodărie Agricolă Colectivă

H.C.M. – Hotărârea Consiliului de Miniștri
I.M.B. Securitate – Inspectoratul de Securitate al Municipiului București
I.T.A. – Agenția Telegrafică Evreiască
I.T.B. – Întreprinderea de Transport București
Inf. – informator
Joint – denumire sub care este cunoscută în România asociația de ajutor *American Jewish Joint Distribution Committee (JDC)*, fondată în 1914
M.A.I. – Ministerul Afacerilor Interne
N.B. – Nota Biroului
N.K.V.D. – Comisariatul Poporului pentru Afacerile Interne (U.R.S.S.)
O.C.L. Alimentara – Organizație Comercială Locală Alimentară
O.N.U. – Organizația Națiunilor Unite
O.R.T. - Obshchestvo Rasprostraneniya Truda sredi Yevreyev [Societate Evreiască pentru Meserii și Agricultură - pentru integrare profesională], fondată în 1880 la St. Petersburg, cu filiale în țările vestice și est europene
P.C. (b.) – Partidul Comunist (bolșevic)
P.C.R. – Partidul Comunist Român /din 1948 redenumit Partidul Muncitoresc Român, (PMR), după care în 1968 a revenit la titulatura PCR
P.M.R. – Partidul Muncitoresc Român
P.S.D. – Partidul Social Democrat
R.C.M – Revista Cultului Mozaic
R.P.R. – Republica Populară Română
S.U.A – Statele Unite ale Americii
Ser., serv. – Serviciul
T.E.S. – Teatrul Evreiesc de Stat
T.O. – Tehnică Operativă
Tr. – transcrie
U.F.S. Săvinești – Uzina de Fibre Sintetice Săvinești
U.M. – unitate militară
U.N.E.S.C.O. - United Nations Education, Science and Culture Organization
U.R.S.S. – Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste

Glosar de termeni utilizați de Securitate*

Agent – denumire generică a persoanei care colaborează cu Securitatea, indiferent de calitatea acesteia (informator, colaborator, rezident, persoană de sprijin, gazdă/casă de întâlniri).

Casa conspirativă – imobil (birou, apartament etc.) ce aparține organelor Securității, în care aveau loc întâlnirile ofițerilor cu rezidenții sau informatorii.

Cenzura – control prealabil exercitat asupra publicațiilor, spectacolelor, emisiunilor de radioteleviziune, a corespondenței și a convorbirilor telefonice.

Colaborator – calitatea unei persoane din rețeaua informativă, cu posibilități limitate sau ocazionale de a furniza informații de interes general pentru Securitate.

Dosar de urmărire informativă – individual și de grup (DUI) – colecție de documente ce cuprinde date și materiale informative cu privire la persoane sau grupuri de persoane, rezultate în urma acțiunii de verificare și supraveghere informativă.

Filaj – formă de urmărire secretă și directă, realizată de cadrele specializate ale serviciului „F”, având ca scop identificarea persoanelor, urmărirea deplasărilor, a adreselor frecventate și legăturilor acestora, inclusiv fotografierea sau filmarea unor momente sau situații ce puteau prezenta relevanță pentru Securitate.

Fond documentar – sector din arhiva fostei Securități ce cuprinde documente de interes istoric (problema partidelor politice, mișcarea de rezistență, lagăre și colonii de muncă, problema presei, culte - secte etc.).

Fond informativ (operativ) – sector al arhivei fostei Securități ce conține dosarele privind acțiunile de urmărire, de verificare sau de supraveghere informativă a persoanelor aflate în atenția Securității.

Informator – calitate a unei persoane din rețeaua informativă a Securității, recrutată cu rolul de a culege și a transmite informații sub formă de note informative redactate în scris sau expuse verbal ofițerului de legătură sau rezidentului.

Informator necalificat – culege și transmite ocazional informații de ordin general (identificarea unor persoane, transmiterea unor informații cu privire la evenimente deosebite), fără a fi implicat în operațiuni de urmărire propriu – zisă.

---

* Apud www.cnsas.ro/main.html (publicații/studii și articole/glosar). Pentru detalii vezi Cristina Anisescu, Glosar de termeni utilizați de Securitate, în „Partiturile” Securității. Directive, ordine, instrucțiuni (1947 – 1987), pp. 681 - 694

Informator calificat – persoană din „rândul elementelor patriotice”, care datorită trecutului și legăturilor se putea infiltra în rândul „elementelor subversive”, fiind implicat în acțiuni de supraveghere și urmărire informativă.

Interceptare – modalitate de transmitere a informațiilor prin exploatarea conținutului corespondenței, a transmisiunilor radio, prin ascultarea convorbirilor telefonice sau a dialogului nemediat dintre două sau mai multe persoane prin instalarea unor mijloace fixe de transmitere.

Notă informativă – document ce conține informații furnizate de colaboratorii (informatori, rezidenți, persoane de sprijin etc.) despre persoane sau situații aflate în obiectivele de lucru ale Securității; documentul se regăsește în dosarele întocmite de Securitate sub forma unui text olograf sau redactat de către ofițerii de legătură pe baza comunicărilor verbale ale informatorului.

Rezident (în activitatea de informații interne) – calitate a unei persoane din rețeaua informativă care, sub îndrumarea și cu sprijinul ofițerului de Securitate, menținea legătura cu alte persoane din rețea, în condiții de conspirativitate, în sensul preluării informațiilor de la acestea și predarea lor la ofițerul de legătură. Rezidenții erau selecționați din rândul rezerviștilor aparatului de Securitate, al informatorilor și persoanelor de sprijin cu experiență.

Sursă (în cadrul serviciilor secrete) – denumire generică pentru persoana (informator, delator, anchetat) sau pentru echipamente sau sisteme tehnice (ascultare radio, telefonică, documente, declarații sau scrisori etc.) prin intermediul cărora se culegeau și se transmiteau informații utile organelor de Securitate.

Tehnică operativă – totalitatea mijloacelor tehnice de urmărire și supraveghere a unei persoane sau a oricărui alt obiectiv vizat de Securitate, ce constă în folosirea mijloacelor de interceptare – radio, instalare microfoane, convorbiri telefonice, video sau fotografie.

Urmărire informativă – formă complexă de urmărire (superioară supravegherii și verificării informative prin durată și mijloacele folosite) a unei persoane sau grup de persoane cu manifestări ostile regimului, ce se concretiza în deschiderea dosarului de urmărire informativă.

REZUMATELE DOCUMENTELOR

1. **1949, ianuarie 10, București.** Notă informativă. Starea de spirit a maselor evreiești legat de emigrarea în Israel.
2. **1949, mai 4, București.** Notă. Starea de spirit în cadrul foștilor sioniști. Convorbirea sursei Lagu cu avocatul B. Negru, fost conducător sionist.
3. **1951, ianuarie 3, București.** D.G.S.P. Către Direcțiunea Regională de Securitate Suceava. Relații despre familia Rosen.
4. **1951, august 3, București.** Notă. Obiect: „Manifestările din ultimul timp ale șefului rabin Rosen Moses”.
5. **1951, decembrie 15, București.** D.G.S.S. Regiunea București. Comentarii în legătură cu emigrările în statul Israel.
6. **1952, ianuarie 5, București.** D.G.S.S. Regiunea București. Interceptarea corespondenței rabinului Șafran David, fost membru în comitetul local al organizației sioniste „Ichud”. Menționarea unui acord între Israel și R.P.R. pentru emigrarea a 60.000 de evrei din următoarele categorii: foștii conducători sioniști arestați, foștii conducători și membrii sioniști și tehnicienii necesari noului stat.
7. **1952, ianuarie 21, București.** D.G.S.S. Regiunea București. Urmărirea stării de spirit a populației evreiești în problema emigrărilor și a restructurărilor.
8. **1952, ianuarie 31, București.** Urmărirea obiectivului „Rosen”. Discuții la birou despre stabilizare. Ședința rabinilor pentru corectarea unor termeni folosiți precum socialism ca „nivelare” sau „neutralitate” în contextul luptei între lagărul păcii și cel al războiului.
9. **1952, mai 24, București.** D.G.S.S. Regiunea București. Comentarii cu privire la emigrări. Zvonuri despre Sfaturile Populare care nu mai oficiază căsătorii mixte.
10. **1952, iunie 2, București.** Urmărirea obiectivului „Doctorul” [Moses Rosen]. Discuții la birou cu scriitorul Emil Dorian despre poziția Anei Pauker și a lui Vasile Luca, despre problemele partidului comunist bolșevic în U.R.S.S.

11. **1952, august 26, București.** M.A.I. Direcția Regională București. Notă. Comemorarea morții tatălui lui Moses Rosen în ziua de 23 august.
12. **1952, septembrie 30, București.** D.G.S.S. Regiunea București. Sintează informativă în problema cultului „mozaic”, pe luna septembrie 1952.
13. **1953, mai, București.** Situația filajului asupra numelui Rosen Moses (nume de cod „Fazan”).
14. **1953, iunie 19, București.** Notă despre plecarea rabinului Moses Rosen în concediu.
15. **1953, decembrie 21, București.** M.A.I. Direcția regională București. Notă informativă privind problema permitterii fabricării de azime pentru Paște.
16. **1953, București.** Fișă. Rosen Moses. Șeful cultului mozaic al R. P. R.
17. **1954, februarie 11, București.** Referat. Obiect: propuneri pentru a se aproba reînregistrarea dosarului de acțiune informativă a lui Rosen Moses din București.
18. **1954, martie 25, București.** M.A.I. Notă privind desfășurarea sărbătorii de Purim la Templul Coral.
19. **1954, iunie 10, București.** Notă. Despre intervenția șef rabinului Moses Rosen pentru eliberarea fiilor rabinului Gutman și dr. Kahane.
20. **1956, octombrie 8, București.** Notă informativă privind pe șeful cultului mozaic din R.P.R. Despre relațiile Șef - rabinului Moses Rosen cu rabinul Zisu Portugal, reprezentantul „Agudat Israel” în R.P.R. Intervenții pentru ajutorarea sioniștilor arestați.
21. **1957, martie 7, București.** Notă. Obiect: situația învățământului Talmud Tora de pe lângă sinagogile din Capitală.
22. **1957, mai 21, București.** Notă referitoare la plecarea în străinătate a șef rabinului și la învățământul religios prin care se face „propagandă pentru plecarea în statul Israel”
23. **1957, mai 22, București.** Notă. Despre aspecte naționaliste și tendențioase în cadrul “Revistei Cultului Mozaic” din R.P.R.
24. **1957, iunie 10, București.** M.A.I. Notă despre rolul rabinului Zisu Portugal în comunicarea șef rabinului Moses Rosen cu Congresul Mondial Evreiesc în timpul deplasărilor în străinătate.

25. **1958, iulie 23, Braşov.** M.A.I. Regiunea Stalin [Braşov]. Serv. II. Notă informativă primită de la agentul „Kovacs Mihai” de către lt.maj. Bakos Eugen, la casa „Predeal”, referitor la discuţia purtată cu Moses Rosen în maşina personală pe ruta Predeal-Bucureşti, Bucureşti-Predeal.
26. **1959, februarie 6, Bucureşti.** Notă informativă primită de lt. maj. Dinu Constantin de la agentul “Aurel” referitor la redacţia “Revistei Cultului Mozaic”
27. **1959, mai 29, Bucureşti.** Proces verbal de interogatoriu al învinuitului Grimberg Iancu, pentru activitate de spionaj în favoarea Legaţiei Israelului din Bucureşti şi activitate sionistă ilegală.
28. **1959, iunie 9, Bucureşti.** Notă informativă primită de cpt. Chivu M. de la agentul “Păulescu” referitor la interesul Securităţii de a angaja un agent în redacţia “Revistei Cultului Mozaic”.
29. **1959, august 19, Bucureşti.** Notă privind unele acţiuni ale şefului cultului mozaic din R.P.R., referitor la o adresă a acestuia către Departamentul Cultelor în care protestează faţă de arestarea rabinilor: Schönfeld Nicolae, Müller Frederich şi Portugal Zisu.
30. **1959, octombrie 21, Bucureşti.** Notă de felul cum s-au desfăşurat sărbătorile evreieşti de toamnă în templele şi sinagogile din Bucureşti pe anul 1959.
31. **1959, noiembrie 17, Bucureşti.** Notă privind discuţia agentului „Bucur” cu un cetăţean emigrat în Israel, referitor la congresul A.R.L.U.S. din Bucureşti şi declaraţiile lui Moses Rosen.
32. **1960, ianuarie 4, Bucureşti.** Obiectiv Moses Rosen. Direcţia a III a. Indicativ 34. Activitatea în interiorul casei şi conversaţii.
33. **1960, februarie 16, Timişoara.** Corespondenţă Moses Rosen referitor la tăierea perciunilor unor elevi şi alte probleme din învăţământul public.
34. **1960, mai 11, Bucureşti.** Notă informativă referitoare la mijloace de comunicare în timpul slujbei la sinagoga Malbim, între diplomaţii israelieni şi credincioşi.
35. **1960, iulie 19, Bucureşti.** Notă informativă despre legătura telefonică între Moses Rosen şi rudele din Anglia.
36. **1960, august 24, Bucureşti.** Obiectiv Moses Rosen. Direcţia a III a. Indicativ 34. Activitatea în interiorul casei şi conversaţii în limba idiş şi română.
37. **1960, septembrie 26, Bucureşti.** Notă informativă. Predica lui Moses Rosen de la sinagoga Malbim, unde a cerut credincioşilor ca în preajma sărbătorii de Yom

Kippur să își analizeze păcatele din anul trecut, între care „păcatul denunțătorului” este cel mai grav.

38. **1960, octombrie 6, București.** Notă. Aspecte ale activității șef rabinului Dr. Rosen Moses și ale diplomaților Legației Israelului cu ocazia sărbătorilor de toamnă (anul nou 5721).
39. **1960, octombrie 7, București.** Notă privind rezultatele obținute din XX, instalat la biroul de lucru al lui Rosen Moses de la Comunitatea Evreilor din București.
40. **1960, decembrie 13, București.** D.C. Interceptare corespondență către cumnatul șef rabinului Moses Rosen, stabilit la Glasgow (transcriere).
41. **1961, ianuarie 9, București.** D.C. Analizarea posibilității ca șef rabinul Moses Rosen să emigreze în Anglia, alăturându-se rudelor sale și respingerea unei participări la conferințe.
42. **1961, februarie 3, București.** D.C. Interceptare corespondență către cumnatul șef rabinului Moses Rosen, stabilit la Glasgow (transcriere).
43. **1961, martie 1, București.** Notă. Despre activitatea rabinilor Harry Braunstein și Portugal Zisu.
44. **1961, martie 19, București.** Notă informativă referitoare la obținerea de către Securitate a cheilor de pătrundere în apartamentul lui Moses Rosen
45. **1961, noiembrie 17, București.** Notă. Problema demolării unui număr de 13 sinagogi „care stau ca obstacol în fața sistematizării orașului Iași”.
46. **1961, decembrie 5, București.** 322/CC. Notă informativă despre emigrările masive.
47. **1961, decembrie 19, București.** 322/ D.C. Raport informativ despre plecarea în străinătate a șef rabinului Moses Rosen. Verificarea informației că șef rabinul a făcut „propagandă de emigrare” în timpul sărbătorii de Yom Kippur.
48. **1962, mai 25, București.** Notă informativă despre călătoria lui Moses Rosen în străinătate.
49. **1962, mai 29, București.** Notă informativă în legătură cu sosirea șef rabinului Rosen Moses din străinătate.
50. **1962, iunie 12, Iași.** Ministerul Afacerilor Interne. Direcția Regională Iași. Biroul II independent. Nota raport despre impactul emigrărilor masive și schimbările necesare în organizarea comunității evreiești. Problema fondurilor

comunităților. Membrii de partid din comunități nu sunt de acord cu numirea șef rabinului ca președinte al Federației Comunităților Evreiești din R.P.R.

51. **1962, iunie 13, București.** Notă cuprinzând datele mai importante rezultate din „T.O” de la domiciliul lui Moses Rosen după întoarcerea din călătoria pe care a făcut-o în Franța, S.U.A. și Israel timp de 6 luni.
52. **1962, iulie 9, București.** Notă informativă privind vizita la sinagoga Malbim a rabinului Schechter Herschel din S.U.A.
53. **1962, iulie 23, București.** Notă informativă privind vizita la sinagoga Malbim a rabinului Schechter Herschel. Sursa „Soare”
54. **1962, octombrie 13, București.** Notă privind discursul lui Moses Rosen cu ocazia sărbătorilor de iarnă și relațiile cu diplomații israelieni în timpul slujbei.
55. **1962, octombrie 23, București.** Notă informativă. Discuții particulare despre Moses Rosen și relațiile dintre Israel și R.P.R.
56. **1962, noiembrie 20, București.** Notă informativă, referitoare la predica lui Moses Rosen de la Templul Coral din data de 20 octombrie 1962 și îndemnul acestuia pentru a trimite copiii la școlile de Talmud Tora.
57. **1962, noiembrie 21, București.** Notă informativă despre unele afirmații sioniste ale lui Moses Rosen.
58. **1962, decembrie 7, București.** Notă privind prezența membrilor Legației Israelului la slujba de la Templul Coral.
59. **1963, martie 16, București.** M.A.I. Direcția a III-a. Hotărâre pentru închidere a dosarului de acțiune individuală informativă, nr.229, privind pe Moses Rosen, clasarea lui la arhivă și luarea evidență pasivă în cadrul dosarului problemă nr. 874 (cult mozaic).
60. **1963, mai 7, București.** Notă informativă despre situația “Revistei Cultului Mozaic”.
61. **1963, iulie 9, București.** D.C. Raport privind rezultatele verificărilor în cazul manifestărilor împotriva unor deservenți, sinagogi și cimitire ale cultului mozaic.
62. **1963, septembrie 26, București.** M.A.I. Referat privind pe minorele Rătulescu Georgeta și Enescu Daniela și devastarea Templului Coral în ziua de Anul nou evreiesc, 20 sept. 1963.
63. **1963, septembrie 27, București.** M.A.I. Notă informativă privind ecourile devastării Templului Coral.

64. **1963, octombrie 9, București.** M.A.I. Notă informativă despre atmosfera în cadrul comunității evreiești după “cazul cu Templul Coral”. Nemulțumirea șef rabinului privind soluționarea acestui caz. Relatarea convorbirii șefului rabin cu tov. Dogaru referitoare al acest incident.
65. **1963, decembrie 30, București.** M.A.I. Notă informativă privind slujba specială organizată în memoria mamei șef rabinului la Templul Coral în data de 25 decembrie 1963. Boicotul evreilor ortodocși. Redarea unor fragmente din predica rabinului Zalman ținută cu acest prilej. Comentariile rabinului Lupovici despre eveniment și despre cultul personalității la Moses Rosen.
66. **1964, februarie 12, București.** M.A.I. Notă informativă despre numirea unor noi reprezentanți în conducerea comunității evreiești: Emil Schechter, Daniel Segal, Martin Băluș și I. Bercu.
67. **1964, martie 30, București.** M.A.I. Direcția a II-a. Notă furnizată de agentul „Stănică Nicolae” infiltrat în cadrul Procuraturii Generale referitor la reclamațiile făcute de șef rabin în numele comunității evreiești datorită devastării unor cimitire evreiești.
68. **1964, aprilie 8, București.** M.A.I. Direcția a II-a. Indicativ 28. Notă T.O [tehnică operativă]. Despre audiența șef rabinului din dimineața aceleași zile legat de problema emigrărilor masive, unde este asigurat că “actuala conducere și prin asta înțelegându-se Apostol, Bodnăraș și Ceaușescu, îi va asigura condiții normale de trai”. Discuții cu soția sa, Amalia Rosen.
69. **1964, mai 20, București.** M.A.I. Direcția a II-a. Indicativ 28. Notă T.O. Discuția șef rabinului cu un Launer Șulem [Rubinger], speakerul emisiunii în limba idiș de la Radiodifuziune, despre plenara C.C. al P.C.R. Despre politica externă a României, problema spionilor sovietici infiltrați în ramurile economiei românești, politica agricolă a Uniunii Sovietice, poziția față de Ana Pauker, Vasile Luca etc.
70. **1965, aprilie 6, București.** M.A.I. Notă informativă furnizată de agentul „Valeriu”. Relatarea părerilor rabinului Moses Rosen și ale lui Emil Schechter despre recenta numire a lui Nicolae Ceaușescu ca prim secretar al P.C.R.
71. **1965, iulie 2, București.** M.A.I. Notă furnizată de agentul „Viorel Marcel” despre discuțiile purtate cu Comanester Bercu, fost coleg de facultate [la Facultatea de Drept] cu șef rabinul Moses Rosen. Referitor la vizitele acestuia din urmă în comunitățile evreiești din Moldova și misiunile sale în străinătate.
72. **1965, decembrie 23, București.** Direcția generală a Presei și Tipăriturilor de pe lângă Consiliul de Miniștri. Notă către Departamentul Cultelor: “Revista Cultului Mozaic” nr. 128 / 1 decembrie 1965. Cenzurarea unei glose biblice.

73. **1966, ianuarie 10, București.** Notă informativă despre “Revista Cultului Mozaic”, “care s-a tranformat într-un buletin de știri din lumea evreiască”
74. **1966, ianuarie 12, București.** Notă informativă cu comentariile negative ale unor enoriași ai sinagogii din strada V. Adamache la adresa șef rabinului și posibila propunere de a emigra și a-l lăsa ca succesor pe rabinul Zalman.
75. **1966, iunie 25, Iași.** M.A.I. Direcția Regională Iași. Secția a II-a. Măsuri pentru organizarea supravegherii comemorării a 25 de ani de la pogromul de la Iași. Urmărirea stării de spirit și a atitudinii intelectualilor evrei față de eveniment.
76. **1966, august 11, București.** Notă cu privire la unele aspecte negative în activitatea “Revistei Cultului Mozaic” din R.S.România
77. **1967, martie 1, București.** M.A.I. Notă privind rezolvarea primirii oficiale de ajutoare « Joint » în R.S. România. Relatarea unei audiențe la Emil Bodnăraș.
78. **1967, mai 13, București.** Direcția a II-a. Obiectivul R.M. Discuțiile soților Rosen despre metodele aplicate de Securitate.
79. **1969, mai 10, București.** Notă informativă referitoare la inițiativa organizării de cursuri de iudaism la Templul Coral.
80. **1970, septembrie 18, București.** D.C. Protocol. Referat privind discuțiile purtate cu șeful rabin la Cultului Mozaic pe marginea H.C.M. nr. 957 – 18 mai 1966.
81. **1970, decembrie 2, București.** Secretariat F.C.E.R. către Departamentul Cultelor. Raport privind situația cursurilor de Talmud Tora în țară.
82. **1973, ianuarie 17, București.** UM 0625/36. Supravegherea obiectivului „R.M” (birou). Vizita unui ofițer M.A.I. Discuții despre posibilitatea unui atentat al arabilor la București. Planuri pentru securizarea Templului Coral. Vizita de rămas bun a domnului Rafael Benshalom, primul ambasador israelian după ridicarea legației la rang de ambasadă (1969).
83. **1973, mai 21, București.** Notă raport despre restricția participării tineretului evreu la tabăra de la Sutivan (Yugoslavia).
84. **1973, decembrie 13, București.** Notă informativă despre conferințele despre istoria evreilor care se țin la cantina din strada Popa Soare.
85. **1974, ianuarie 8, București.** Notă despre „unele aspecte ale unui grup de sioniști din T.E.S” [Teatrul Evreiesc de Stat].

86. **1974, martie 7, București.** Notă informativă. Programul conferințelor din strada Popa Soare și întrebările puse.
87. **1977, noiembrie 8, București.** Secția B. Securitate. Notă raport privind verificările efectuate pe strada Bravilor nr. 4 (sinagoga Malbim)
88. **1977, noiembrie 18, București.** Secția B. Securitate. Notă raport privind verificările efectuate pe strada Andrei Bârsan nr. 6. (sinagoga „Ajutorul”).
89. **1977, noiembrie 18, București.** Secția B. Securitate. Notă raport privind sinagoga din strada Cernișoara nr.10 (sinagoga „Poale Zedek”).
90. **1977, noiembrie 24, București.** Secția B. Securitate. Notă raport privind verificările efectuate pe strada Cârlova nr.1 (sinagoga „Păstrarea Credinței”)
91. **1977, noiembrie 24, București.** Secția B. Securitate. Notă raport privind verificările efectuate pe strada V. Toneanu nr.48 (sinagoga „Credința”)
92. **1981, iulie 11, Neamț.** Ministerul de Interne. Inspectoratul județean Neamț. Securitate. Serv.inform.interne. Istoricul problemei „cult mozaic”
93. **1982, aprilie 2, București.** Informare despre activitatea „Laboratorului de studiere a istoriei evreilor din România” [Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România] de pe lângă Federația Comunităților Evreiești, către Academia de Științe Sociale și Politice a R.S. România.
94. **1983, aprilie 6, București.** Ministerul de Interne. Departamentul Securității Statului. Securitatea Municipiului București – către Direcția I. Serviciul IV. Despre problema acordării clauzei națiunii celei mai favorizate de către S.U.A.
95. **1983, august 15, București.** Federația Comunităților Evreiești din Republica Socialistă România. Cancelaria Șef Rabinului către Departamentul Cultelor. Scrisoare de protest față de apariția în revista „Săptămâna” din 29 iulie 1983, a unor accente xenofobe în poezia „Epistola unui martir de la Mărășești către trădători de țară”, sub semnătura domnului Corneliu Vadim Tudor.
96. **1983, septembrie 5, București.** Cancelaria Șef Rabinului către primarul general al capitalei, Gheorghe Pană. Probleme legate de demolarea sinagogii „Reșit Daat” din str. Antim, nr. 13. Protest față de accentele xenofobe din revista „Săptămâna”, organul Comitetului pentru Cultură și Educație Socialistă a municipiului București.

97. **1984, martie 30, București.** Scrisoarea Gabrielei Negreanu, fost redactor la editura Albatros, către Șef - rabinul Moses Rosen în problema editării unor poezii antisemite.
98. **1984, iunie 14 – 18, București.** Comemorarea a 40 de ani de la deportarea evreilor din Ardealul de nord. Program.
99. **1984, iunie 16, Tg. Mureș.** Ministerul de Interne. Inspectoratul județean Mureș. Securitate. Serviciul I. A. Către Ministerul de Interne. Direcția a I a. Serviciul IV. Comemorarea masacrului de la Sărmaș, jud. Mureș. Supravegherea participanților.
100. **1985, ianuarie 10, București.** U.M.0544/282. Notă despre emisiunea „Actualitatea românească” transmisă de postul de radio „Europa Liberă”. Comentarii despre publicarea romanului „Sibaris”, accente antisemite.
101. **1985,..., București.** U.M.0544/282. Buletin radio nr. 270. “Vocea Americii”- referitor la articolul ziaristului Henry Kumm, apărut în cotidianul “New York Times”.
102. **1985, octombrie 3, București.** U.M.0544/282. Buletin radio nr. 276. “Kol Israel” – interviu acordat lui Noah Miatze de Aba Geffen, fostul ambasador al Israelului în România.
103. **1985, octombrie 7, București.** U.M.0544/282. Buletin radio nr.286. “B.B.C.” - comentariu pe marginea articolului lui Michel Fridland apărut în cotidianul britanic “Times”, referitor la comunitatea evreiască din România.
104. **1985, octombrie 22, București.** U.M.0544/282. Buletin radio nr.350. “Kol Israel” – interviu acordat de Moses Rosen în Israel lui Gadi Ben Yitzak.
105. **1986, aprilie 29, București.** Notă. Comentariile actorilor de la T.E.S. despre emigrarea și interviul actorului A. Băleanu la postul de radio „Europa Liberă”.
106. **1986, octombrie 30, București.** Scrisoare de protest către redactorul șef al „Scânteii Tineretului” cu privire la publicarea în nr. 24 din 14 iunie 1986, pe pagina I, a poezie, „Cântec” semnată de Petre Ivancu, cu trimitere la episoade din pogromul din București.
107. **1986, octombrie 30, București.** Scrisoare de protest către redactorul șef al revistei ”Săptămâna”, Revistă editată de Comitetul pentru Cultură și Educație Socialistă al municipiului București. Referitor la publicarea în Almanahul pe anul 1986 a un articol cu titlul „Aproximațiilor unui reporter frenetic” semnat de dl. Mihail Pelin, o încercare de reabilitare a criminalilor din procesul pogromului de la Iași.

108. **1986, București.** U. M. 0544/282. Buletin "E.L.", nr.143. "Europa Liberă" – interviu acordat de Moses Rosen lui Nestor Rateș, pe tema "afluxului de creștini spre comunitățile evreiești din România".
109. **1987, decembrie 1, București.** U.M 0639/21. Acțiunea „Credinciosul” (redat din limba engleză). Despre problema acordării clauzei națiunii celei mai favorizate de către S.U.A. și situația evreilor din Ungaria.
110. **1988, iunie 24, Ierusalim.** "Jerusalem Post", articol de Ch.Hoffman "Rabinul Rosen al României. O chestiune de supraviețuire".
111. **1988, iunie 27, New York.** „The Wall Street Journal”, articol de Jessica Douglas Home „Șef – Rabinul României joacă cum îi cântă Ceaușescu”.
112. **1988, iulie 12, Ierusalim.** „Hațofe”, „Președintele Ceaușescu n-a trimis mesaj, iar presa română a făcut abstracție de sărbătorirea Șefului Rabin Rosen”.
113. **1988, iulie 15, Londra.** "Jewish Chronicle", "Reagan îl laudă pe Rosen".
114. **1989, ianuarie 18, București.** Ministerul de Interne. Securitatea Municipiului București. Raport informativ. Emigrarea unor actori de la Teatrul Evreiesc de Stat.

DOCUMENTE REPRODUSE

10 ianuarie 1949

NOTĂ INFORMATIVĂ

În luna decembrie 1948, a plecat din țară un transport de cca. 2.300 evrei, cu destinația Palestina. Între aceștia, majoritatea erau din București, iar o mică parte din provincie.

Masa evreiască este obsedată de ideea emigrării în Palestina*, chiar și activiștii de partid, care ocupă posturi însemnate în administrația de stat.

Dispărând afacerile și posibilitățile de câștiguri fabuloase nemuncite, acești oameni găsesc că locul lor nu mai este aici și luptă pe toate drumurile să plece în Palestina.

Cu două-trei zile înainte de a pleca primul transport, informatorul nostru se afla la croitoria „ILIE” din strada Sf.Vineri nr. 7-9, unde se mai aflau două-trei persoane pe care nu le cunoaștem.

Patronul Ilie conducea o discuție spunând că s-a înscris și a urmat cursurile la C.D.E., în speranța că va pleca în Palestina. Printre altele a spus că: „dintre atâtea sute de elevi, care au urmat școala, absolut nimeni nu a venit cu gândul cinstit de a asimila cunoștințele marxiste și de a le aplica. Scopul lor a fost de a se vedea pe vapor și apoi știau ei ce au de făcut.

În timpul discuțiilor, a intrat în prăvălie un necunoscut, a stat câteva secunde cu patronul și a plecat. După plecare acestuia, croitorul Ilie a spus că necunoscutul l-a întrebat dacă nu cunoaște pe cineva care ar fi dispus să plece în locul său în Palestina, în schimbul unei sume de bani. Operațiunea trebuia să se petreacă prin schimbul de fotografii pe Buletinul de Populație.

În momentul de față este o consternare generală în rândurile evreilor, întrucât reluarea înscrierilor pentru emigrare care era fixată pentru ziua de 3 ianuarie a.c., a fost amânată fără dată.

ACNSAS, Fond documentar, ds. 168, f. 51

---

* Se referă la emigrarea în Israel, după crearea acestui stat în mai 1948 [A. C.].

12/ 4 mai 1949

NOTĂ

Într-o convorbire avută între informatorul nostru și avocatul B. Negru, fost sionist conducător, ca unul care a făcut parte din vechiul comitet executiv sionist și cunoaște perfect mentalitatea sioniștilor, crede ca și Mișu Benvenisti*, că nici un sionist, adică cei mai în vârstă, au încetat orice activitate sionistă și că nimeni nu s-ar încumeta să activeze subversiv știind la ce se expun. El crede că fiecare fost sionist și care a militat politicește sionismul rămâne sionist în inimă până la moarte.

Astăzi, el nu mai crede în necesitatea de a se activa întrucât altfel este situația actuală.

Statul Israel, luând ființă și având acei reprezentanți legali, nu-și mai are rostul de a se face propagandă. Înainte Hașaralele și chibuțurile organizau munca tineretului, care erau îndrumați la munca câmpului, în special spre a fi trimiși apoi în Palestina.

Din R.P.R. a emigrat un contingent destul de important și dacă s-ar fi ajuns la o înțelegere între ambele state, ar mai fi emigrat încă câteva mii de tineri. Aceștia au rămas momentan în țară și speră să poată pleca după primirea Statului Israel în O.N.U.

Cei bătrâni posedă aproape toți certificate de emigrare și așteaptă și ei un moment favorabil.

Informatorul nostru, întrebând pe Negru, de ce acești bătrâni nu cer pașapoartele de plecare, numitul a răspuns că pentru momentul de față, sioniștii, în special foștii conducători sunt rău văzuți de guvern și nu li s-ar acorda vize de plecare. Există însă și dintre foștii conducători sioniști o serie de oameni vârstnici care ar duce-o mai greu în Palestina decât aici în țară. Aceștia ar fi liberi profesioniști, avocați, comercianți, funcționari, industriași etc., neavând avere și mai ales că majoritatea nu cunosc limba ebraică, nu ar putea obține așa ușor posturi și ar trebui să înceapă munca câmpului, sau hamali, în porturi, le-ar fi foarte greu la vârsta lor.

Acolo sunt căutați mai ales medici, ingineri, meseriași și cei ce muncesc cu brațele. O parte din aceste categorii s-au înscris la O.R.T. unde urmează diferite cursuri ca: ceasornicărie, cartonagii și legătorie, lăcătușărie, strungărie etc, iar femeile, tricotate, lingerie, croitorie etc., astfel că ei preferă să mai stea în țară câtva timp căci aici tot mai pot scoate o existență cât de mică. Unii speră să primească ajutoare de la copii sau rude din străinătate. Pentru plata transportului până acolo, se crede că Legația ar avansa suma necesară care va fi rambursată guvernului în timp de 10 ani.

Sursa Lagu*

Spre știință

---

* Președinte al Organizației Sioniste din România până în 1948. [A. C.]

* „Agenții români, cu numele de cod Lagu, LT9 și G, raportau orice mișcare a diplomaților israelieni”. (R. Ioanid, op. cit., p. 82) [A. C.]

DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII POPORULUI

Nr. 135/384882
3.I. '951

Către
DIRECȚIUNEA REGIONALĂ DE SECURITATE
SUCEAVA

Binevoți a ne raporta relațiuni în legătură cu familia șef-rabinului Rosen Moses, despre care suntem informați că, până la 23 august 1944, a avut domiciliul permanent în Suceava.

Tatăl lui ROSEN MOSES, anume ROSEN LEIB, a fost șef-rabin în Suceava, iar mama acestuia avea o funcție, urmează să o stabiliți, care „îi permitea să fie foarte bine îmbrăcată, să aibă o rezervă de bani și să poată trimite multe haine în Transnistria”.

Rosen Moses ar fi făcut politică liberală până în anul 1938.

COLONEL DE SECURITATE,
Birtaş G. ss.

MAIOR DE SECURITATE,
Stănescu H.

343/3 august 1951

NOTAObiect:

Manifestările din ultimul timp a[le]
șefului rabin Rosen Moses

La începutul lunii Iunie a.c., cumnata șefului rabin ROSEN MOZES, anume EUGENIA EMANOIL (născută RUCKSTEIN), a înaintat actele de plecare în Israel, cu încuviințarea șefului rabin, care i-a oferit chiar adăpost în locuința sa până la plecare.

În ziua de 23 Iunie a.c., CAROL GROSS, fost episcop al Templului Coral, l-a anunțat pe ROSEN MOZES că a primit aprobarea de plecare în Israel, la care ROSEN a exclamat cu satisfacție: “Slavă Domnului”.

A doua zi ROSEN a discutat în locuința sa cu CAROL GROSS despre plecarea acestuia în Israel. Cei doi au discutat în așa fel, pe șoptite și în frânturi de fraze, ca să nu poată fi auziți de nimeni. Printre altele ROSEN a spus: “...și dacă trebuiesc ceva lămuriri, atunci să-mi scri[i] o scrisoare care să înceapă cu “Scumpe Domn”, iar celelalte vor începe cu “Dragă”. O să fie bătae de cap dacă o să primesc o scrisoare cu “Scumpe domn” ; atunci voi ști despre ce e vorba...”

S-a observat că și în alte ocazii ROSEN, deși se află în locuința sa, discută cu deosebită prudență unele chestiuni.

În ziua de 26 iunie a.c., ROSEN a participat la un banchet organizat de Templul Mare din Str. Adamache, în cinstea plecării în Israel a lui CAROL GROSS.

În ziua de 23 Iulie a.c., părinții lui Rosen au înaintat și ei actele de plecare în Israel.

***

În ziua de 24 Iulie a.c., ROSEN, soția sa AMALIA și o prietenă a acesteia anume MITI (neidentificată până în prezent), au discutat despre „concentrări masive de ofițeri” și “că la granița Yugoslaviei, între Baziaș și Porțile de Fier se fac evacuări de populație” etc. ROSEN a făcut remarcă: “Țăranii au putut să plece cu toată gospodăria”.

Mai târziu toți trei au făcut glume batjocoritoare la adresa regimului și a oamenilor politici din R.P.R., apoi au ascultat Radio Londra.

***

Printre cunoștințele șefului rabin, a fost identificat numitul MAUROBER ALBERT, domiciliat în Str. Ana Davilla Nr. 2, pe care îl ajută cu bani în fiecare lună. MAUROBER este un vechi social democrat de dreapta din grupul lui PISTINER și GRIGOROVICI cu care a colaborat în Partidul Social Democrat din Bucovina.

După 23 August 1944, MAUROBER împreună cu POLDY ....., NEGRIN și GOLDHAMER au creiat [!] cercul social democrat evreesc cu o puternică tendință bundistă. În această perioadă, MAUROBER era în relațiuni cu Tov. ....

În afară de ROSEN, MAUROBER mai este ajutat și de ..., fost negustor, exclus din P.M.R., în prezent consilier de specialitate la Centrocoop ; TUTOVEANU (BERCU GOLDENBERG) exclus din P.M.R., în prezent consilier de specialitate la Centrocoop, RUBINGER SULIM funcționar la Comunitatea evreilor din R.P.R., comentator în limba idiș la Radio București și redactor la revista "Ikuf Bleter" (în limba idiș).

Măsuri luate :

- S-au luat măsuri de supraveghere tehnică a lui MAUROBER ALBERT.
- A fost recrutată o persoană care-l vizitează pe ROSEN MOZES; informatorul este în curs de prelucrare și dirijare în mediu.
- S-au dat instrucțiuni Regiunii Bacău să-l supravegheze pe Rosen, care se găsește în prezent la Slănic Moldova în concediu de odihnă.
- S-au luat măsuri de supraveghere tehnică pentru legăturile sale cu CAROL GROSS din Israel.

Observațiuni :

ROSEN MOZES este extrem de precaut în relațiile sale cu diferite persoane și în discuțiile publice pe care le are. Aceleași măsuri de precauție le ia chiar și atunci când discută în locuința sa.

Cercul de cunoștințe al lui ROSEN este restrâns; se observă însă sprijinul moral și material (l-a ajutat cu bani pe rabinul BORIS REICHER care a plecat în Israel) pe care îl dă cetățenilor evrei care emigrează în Israel.

Ne propunem

O nouă recrutare până la 20 August a.c., fiind punctate două persoane și puse în studiu.

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 1, f. 320 – 322

---

* Adnotare: Bul[eltin] D[irecția] 3. Naț. Conlocuitoare.

În rândurile populației evreiești din Capitală, continuă să se înregistreze diverse comentarii în legătură cu emigrările în statul Israel.

Solicitanții de certificate de călătorie în Israel, își manifestă nemulțumirea în comentariile lor, pentru faptul că în Str.Sabinelor unde funcționează serviciul de pașapoarte al D.G.M. în ultimele zile, a fost mare aglomerație, numărându-se câte cca. 600 de persoane zilnic, venite la acest serviciu să solicite pașapoarte.

Organele de Miliție, ce se ocupă cu rezolvarea acestor probleme, nu pot primi pentru rezolvarea cererilor decât maxim 70 de persoane zilnic.

Se mai comentează că în ianuarie 1952, vor începe să fie emigrări masive, spre deosebire de prezent când pleacă maximum 400 de oameni cu un transport și aceștia bătrâni.

Deasemeni se mai arată de către cetățenii evrei că în privința emigrărilor s-a ajuns la o înțelegere între Statul Israel și R.P.R. ca în anul 1952 să emigreze din țara noastră 75.000 cetățeni evrei și cu această ocazie vor putea pleca și tineri, precum și cei ce sunt încadrați în câmpul muncii, însă în schimb Statul Israel va da posibilitatea R.P.R. să importe o cantitate masivă de streptomycină.

În legătură cu cele de mai sus, au comentat numiții: BLUMBERG FELIX (din strada Luterană) NACMIAS LAZAR (din strada Sf. Constantin), SOLOMON LEON (din strada Timpului nr. 6), FADELMAN LEON (funcționar la intr. Nr.3. Izolații), TRANDAFIRESCU HARY (din strada Londra 37) și alții.

MĂSURI LUATE:

Se urmărește în continuare starea de spirit din rândurile populației evreiești din Capitală, în cadrul obiectivului.

ACNSAS, Fond documentar, ds. 169, f.13

6

DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII STATULUI REGIUNEA BUCUREȘTI

Nr.35/40.411
5 Ianuarie 1952

Rabinul ȘAFRAN DAVID, fost membru în comitetul local al org. Sioniste Ichud, a afirmat că de curând a primit o scrisoare de la un prieten plecat în Statul Israel, prin care se scrie că între Statul Israel și R.P.R. s-a încheiat în urmă cu câteva zile un acord.

În continuare a mai afirmat că acest acord prevede ca R.P.R. să permită ca în cursul anului 1952, să emigreze un număr de 60.000 evrei (emigranți), care vor aparține următoarelor categorii: toți foștii conducătorii sioniști ce în prezent sunt arestați, după

ei vor urma toți foștii conducători și membrii sioniști ce nu sunt arestați și în special se va permite emigrarea tehnicienilor, ramură de oameni ce este necesară Israelului pentru construcția sa. În schimb Statul Israel, va satisface un acord economic ce interesează Republica Populară Română.

În încheiere susnumitul a afirmat că speră și el să facă parte din cei ce vor emigra în cursul anului 1952.

Numitul SCHWARTZ SOLO, fost secretar general al Org. Sioniste „Haoved – Ihud” pe țară a afirmat că el a înaintat două memorii și crede că cei de la Serviciul Pașapoarte până la urmă îi vor da drumul să plece în Israel.

Deasemenea a mai afirmat că se svonește în rândurile populației evreiești din Capitală, că în anul 1952, emigrările vor lua amploare mai mare în urma acordului încheiat între Statul Israel și R.P.R.

MĂSURI LUATE:

Se urmărește [!] în continuare comentariile din rândul cetățenilor de naționalitate evrei din Capitală, cu privire la problema emigrărilor în Israel.

ACNSAS, Fond documentar, ds. 169, f.14

7 _____

DIRECȚIUNEA GENERALĂ A SECURITĂȚII STATULUI
REGIUNEA BUCUREȘTI

21 ianuarie 1952

În rândurile cetățenilor evrei din Capitală, s-au înregistrat diverse comentarii în legătură cu problema emigrărilor în Statul Israel și în legătură cu restructurările.

Astfel se comentează că, sunt prea mult timp ținute cererile diferiților cetățeni evrei ce vor să plece din țară, și cărora după cca un an jumătate doi, ei primesc răspuns negativ.

O problemă care frământă pe cetățenii evrei, este aceea că nu cunosc criteriile după care se eliberează pașapoartele, însă cred ei că cei care depun mai multă perseverență și insistență obțin certificatele de emigrare.

Se mai comentează că totuși plecările în Statul Israel au început să se mai reglementeze și că s-a semnat convenție între Statul Israel și R.P.R., pentru emigrarea unui număr de 50.000 persoane în anul 1952.

În legătură cu problema restructurărilor, se comentează că, cetățenii evrei care au fost restructurați, văzându-se în situația că nu au serviciu, vor înainta actele prin care vor cere să emigreze în Israel.

În acest sens, s-au înregistrat chiar manifestări dușmănoase din partea unor cetățeni evrei, cum este cazul numitului SCHAPIRA NATHAN, salariat al fabricii SORIDA, SCHWARTZ I., ceasornicar din Calea Văcărești 45; ABRAMOVICI ARON din strada Vericescu nr. 5, afirmând că ar da tot ce au numai să scape de acest regim.

În legătură cu emigrările și cu măsura restructurărilor au mai comentat și numiții PACIUC (din strada Vasile Conta), SCHWARTZ ALFRED (din strada Săgeții); GHELBER MARICICA (din strada Stelea Spătarul nr. 17) SUSMANN EMANUEL (fost secretar general al org. Sioniste HAIARDEN) și alții.

MĂSURI LUATE:

Se urmărește în continuare starea de spirit din rândul cetățenilor evrei din Capitală, în legătură cu problemele arătate.

Elementele semnalate cu manifestări dușmănoase au fost trecute în tabelul fișe pentru supraveghere.

ACNSAS, Fond documentar, ds. 169, f. 4

8 _____

31 Ianuarie 1952

D3

Rosen

Birou

Începând de la ora 9,05 Rosen este la birou cu Emil Dorian. Discută întâi despre stabilizare, Dorian povestește despre o femeie care a făcut rost de ceva bani și s-a dus să-și cumpere un lighean că nu s-a găsit până acum și n-au vrut să-i vândă că ziceau că se schimbă prețurile. Comentează apoi că nicăieri n-a fost reformă asemănătoare, în alte părți s-a făcut deosebire între muncitori și ceilalți și cu Cecul s-a procedat altfel.

Apoi Dorian începe să expună situația lui. Se înțeleg doar fragmente, după câte îmi dau seama a fost scos dintr-un post. Povestește cum era tratat n-a fost niciodată convocat pentru o ședință, el dădea mereu telefoane să se intereseze etc. Povestește de situația unei biblioteci, o inventariere care s-a făcut.

Spune că în genere oamenii consideră *nuppet*, un scriitor e așa un fel de ...(?) care în nici un caz nu poate corespunde într-o funcție administrativă, părere pe care el o consideră complet nejustificată.

După 10,36 se îndepărtează: Nu se mai distinge. Între timp au loc o serie de convorbiri telefonice de la derivații care împiedică audiția. La 10,55 când se termină convorbirea telefonică, pe post este liniște.

Orele 10,58 – tel.

Un domn = Cu dl. Șef Rabin. Allo, nu vi la Federație?

Rosen = Păi am ședință cu rabinii acuma.

Domnul = A început?

Rosen = Acum îndată. Vi[i] pe aici?

Domnul = Da, o sa viu peste ½ oră și vin și eu.

După ora 11, 00 în birou se strâng rabinii, vorbesc toți odată, nu se înțelege. Apoi încep ședința, unul dintre ei ține o predică în limba română mai vorbesc și alții în idiș. După ce termină toți de [a] vorbi, Rosen face unele observații cu anumite observații sau citate pe care le-a găsit nejuste. De ex: nu este de acord cu termenul întrebuințat de ei „nivelare”. Arată că nu este pe linie și nu este just să se vorbească despre socialism ca despre o nivelare. Deasemeni este împotriva noțiunii „neutralitate”, arată că nu mai poate fi vorba astăzi de neutralitate când se pune problema luptei între lagărul păcii și cel al războiului, ori ești pentru pace, ori ești pentru război. În privința Statului Israel trebuie să se arate că politica guvernului Ben Gurion nu corespunde intereselor poporului de acolo. Arată apoi că greșit a vorbit Dr. Alpern de fatalism, dimpotrivă doctrina marxistă se opune cu îndârjire oricărei teorii fataliste. Se explică apoi că politica de stat a democrațiilor populare nu se identifică cu politica care s-a dus de la început în U.S. și care a fost abandonată. Nu se duce o politică de propagandă susținută antireligioasă. Se expune numai punctul de vedere al doctrinei materialiste, oamenii își trag singuri concluziile.

Le spune apoi că le-a atras atenția asupra acestor lucruri ca ieșind de acolo să nu facă greșeli care să atragă rezultate nedorite. La ora 13, 15 ședința ia sfârșit, se consfătuiesc asupra ședinței viitoare. Vorbesc însă toți odată, nu se distinge clar. Apoi încep să dea telefoane pe acasă sau în chestiuni personale.

După convorbirea telefonică în birou vorbesc mai mulți în idiș, dar vorbesc foarte repede și se întrerup unul pe altul, nu se poate distinge. În jurul orei 14, 20 se face liniște.

La ora 14, 40 în cameră se aude vocea lui Rosen, nu se înțelege ce spune, apoi se face liniște.

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 16, 37 - 38

Astfel se comentează că în foarte scurt se va trece la aplicarea operațiunilor de opțiune a cetățeniei pentru evrei care vor să plece în Israel, lucru ce s-ar fi anunțat de către Radio Israel.

Un alt comentariu este acela că Sfaturile Populare în prezent nu mai oficiază căsătorii mixte între români și evrei, ceea ce îi face să creadă că acesta este o măsură de precauție în cazul unei emigrări masive în Israel, ca cei ce nu sunt evrei să nu părăsească țara. Aceste comentarii au fost făcute de către numiții REDLLER ARON (din Bdul. N.Bălcescu 26); Dr. HOLBERG (din strada Batiștei) și alții.

Numiții IOSUB B. (inginer la Comitetul de Stat al Construcțiilor), HARTH LAZAR (inginer) și ROTEMBERG LANG (foști membrii în conducerea org. Sioniste Mișmar), au comentat că nici nu se gândesc să plece în Israel, sau să înainteze actele pentru acest scop, întrucât sunt siguri de obținerea certificatelor de călătorie, sunt pasibili să fie înlăturați de la serviciile pe care le ocupă, iar ei având familie grea riscă să nu aibe ce să dea de mâncare copiilor.

Susnumiții mai comentează că se preocupă îndeaproape de bunul mers al slujbelor ce le dețin, nu dau importanță svonurile ce circulă cu privire la emigrări, întrucât nu-i interesează momentan acest lucru.

MĂSURI LUATE:

Se urmărește în continuare comentariile și starea de spirit din rândurile cetățenilor evrei din Capitală, cu privire la emigrarea lor în Statul Israel.

ACNSAS, Fond documentar, ds. 169, f. 6

10 _____

2 Iunie 1952

E.M.

DOCTORUL*

G.M.

D. 3

La ora 9,00 doctorul vine la birou însoțit de un domn. La început discuta de probleme ideologice în legătură cu lupta aprigă care s-a dat pentru Victoria ideilor socialismului. Apoi se discuta de felul cum a fost rezolvată problema țărănească în U.R.S.S. Concomitent cu aceasta se discută tot despre această problemă din țara noastră.

Doctorul este de părere că se pot admite greșeli în orice chestiune dar nu așa de mari cum a avut loc la noi. Consider că pentru evitarea abaterilor ce s-au făcut, C.C. să

---

* Adnotare: B 3. Dosar Rosen.

fi pus un om pe lângă [Vasile] Luca* ca să-l controleze, fără însă ca Luca să știe de existența acestuia.

Afirma că el nu este lămurit nici până acum cine anume este persoana care a avut în fond devierea de dreapta. În continuare Doctorul își manifesta neîncrederea față de tova Ana Pauker*, spunând că azi mâine vor ieși la iveală și greșelile ei.

Se miră de faptul că Ana a rămas la Externe. Amintește de tov. Teohari [Georgescu]** și se miră că a fost eliberat din funcțiile pe care le deținea. Se întreabă care au fost în fond greșelile lui Vasile Luca. Crede că toate abaterile de care au fost acuzați Luca și tov. Teohari, etc. vor ieși la iveală deabia mai târziu așa cum a fost în cazurile din Bulgaria, Cehoslovacia, Ungaria.

Domnul subliniază că lui Vasile Luca i s-au adus acuzații foarte grave publicându-se despre dânsul că și-a pierdut simțul de clasă etc. În orice caz – arată domnul – el consideră că din această luptă Partidul nostru nu a ieșit întărit ci din contră a slăbit.

Doctorul însă este de părere contrarie, spunând că domnul se înșală dacă crede că Partidul nu s-a întărit. Pentru exemplificarea acestui lucru arată că partidul a criticat cu curaj orice tov dezvăluind până la rădăcină toate abaterile care au avut loc. Auzind acest lucru, domnul replică, că tocmai faptul că există critic, tuturor conducătorilor le este frică. Afirma că în P.C. (b) al URSS exista această frică ceiace dovedește că Partidul bolșevic este slab, la el ca și partidul....

În continuare spune: Ura și nemulțumirile pentru problemele biologice personale, ura și nemulțumirea pentru problemele mărunte elementare, se caracterizează și la un moment dat devin o forță.

Doctorul contrazice din nou pe domnul și spune că această forță ar putea acționa în caz de război.

Domnul este de părere că războiul există mereu.

Doctorul = pentru a susține cele spuse de el arată că în URSS dupe 22 de ani de la revoluție a avut loc războiul (războiul de Apărare al Patriei) și totuși nu s-a descompus nimic ci din contră au ieșit întăriți, războiul a fost o dovadă clară a Partidului bolșevic.

---

* Vasile Luca (1898-1963): vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și ministru de Finanțe (1947-1952); arestat în 1952, condamnat la moarte în 1954 pentru culpa de trădare, dar sentința i-a fost ulterior comutată în închisoare pe viață; decedat în detenție în 1963, este reabilitat oficial în 1968. [A. C.]

* Ana Pauker (1893-1960): ministru de Externe al R.P.R. (1947-1952) și membru al Secretariatului General al PCR. În 1952, în cadrul unui val de epurări inițiat de Gheorghe Gheorghiu-Dej și inspirat de procesele politice sovietice, a fost acuzată de „deviere de dreapta”. La o lună și jumătate după moartea lui Stalin, în aprilie 1953 a fost eliberată din închisoare și ținută mai mulți ani în arest la domiciliu. Pentru detalii vezi Robert Levy, *Gloria și decăderea Anei Pauker*, Iași, Editura Polirom, 2002; Elis Neagoe – Pleșa, Liviu Pleșa, *Dosarul Ana Pauker. Plenara Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român din 30 noiembrie – 5 decembrie 1961*, București, Editura Nemira, 2006 [A. C.]

** Teohari Georgescu (1908-1976): ministru de Interne (1945-1952); vicepreședinte al Consiliului de Miniștri între 1950 și 1952; destituit în 1952 și arestat pentru “deviere de dreapta”, eliberat în 1953. Nu a fost condamnat, iar după eliberare nu mai ocupa nici o funcție de partid. [A. C.]

Apoi vorbind de problema izbucnirii unei noi revoluții nu am înțeles unde. Domnul afirmă că acum nu mai sunt revoluționari cum au fost în 1917. Acum sunt tineri care vor să trăiască și care suferă lipsuri uriașe (încep să șoptească).

Apoi doctorul referindu-se la ceva (nu am înțeles la ce) afirmă că este [?] conduc din umbră.

În continuare Doctorul relatează felul cum în care au fost aranjate tablourile conducătorilor C.C. cu ocazia zilei de 1 Mai arătând că tabloul tovului Gheorghiu-Dej* a fost ridicat mai la înălțime față de celelalte.

Nu găsește explicația pentru acest lucru. Afirmă deasemeni că tov. Teohari avea cea mai bună poziție și totuși a fost scos (încep să șoptească).

Din unele fraze pe care le disting îmi dau seama că relatează diverse cazuri când unii oameni pe care el îi cunoaște au plecat în Israel, că un alt om cinstit, religios a fost chemat la Raionul de Partid etc.

La ora 9,50 mai vine un al doilea domn. Acesta relatează că el trebuia să meargă undeva cu Bacal** ... a reușit în cele din urmă.

Ies cu toții din birou la ora 10,00.

La ora 10,04 se aude vocea Doctorului de departe discutând cu domnul apoi peste câteva secunde Doctorul intra în birou însoțit de Dorian.

Acesta se plânge Doctorului împotriva lui Bacal cu care are o neînțelegere și anume: în munca sa (am impresia că este bibliotecar) sunt o serie de formule care sunt folosite și sunt îngrozitoare pentru el. El a cerut lui Bacal să stea de vorbă și să găsească o formulă justă administrativă care să fie corespunzătoare în rezolvarea unor probleme. El a mai susținut că în relementarea unor stări de fapt care există între el și CDE trebuie să se vorbească și cu Bercu Feldman. L-a căutat de multe ori la telefon și mereu i s-a răspuns că nu este acolo. Atunci el, Dorian s-a dus personal la Feldman unde l-a întâlnit pe Bacal care tocmai discuta cu Feldman. Feldman s-a scuzat față de el (Dorian), spunând că tocmai trebuie să plece, dar l-a rugat să-i dea un telefon Luni după masă (2 iunie). Dorian este ocupat pentru acest lucru deoarece Feldman va fi ocupat azi la Marea Adunare Națională și deci nu-l va putea primi. Dorian mai arată că el este hotărât să facă o scrisoare către Bacal în care să-i aducă la cunoștință că renunță la postul pe care-l are.

Doctorul îl sfătuiește ca scrisoarea să o folosească ca ultim cartuș împotriva lui Bacal. Îi propune deasemeni să facă o scrisoare în care să arate toate lipsurile și în special cele politice a tovilor care-l înconjoară.

O altă problemă pentru care Dorian este nemulțumit, este problema salariului său. Arată că lui nu poate să i se dea un salariu de 1000 lei ci numai 500 lei dar nu mai este de acord atunci când lui i se dă o dată salariul iar altă dată nu. El este nevoit să trăiască din această leafă până la găsirea altui serviciu. Își exprimă mirarea față de Bacal care este om deștept și totuși nu poate să înțeleagă anumite probleme.

Dorian pleacă la ora 10, 21.

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 16, f. 53 - 57

---

* Gheorghe Gheorghiu – Dej (1901-1965): secretar general al PCR/ PMR (1944 -1954, 1955 – 1965), prim – ministru (1952 – 1955), președinte al Consiliului de Stat al RPR (1961 – 1965). [A. C.]

** Bacal, Israel (-1961): președintele Federației Comunităților Evreiești din R.P.R.(1951 – 1961). [A.C.]

M.A.I.
DIRECȚIA REGIONALĂ BUCUREȘTI
343/26.VIII.1952

NOTA

În ziua de 23 august a.c. la templul Carol [Templul Coral] după terminarea slujbei, șef rabinul Moses Rosen a invitat la el acasă, în aceeași zi, pentru orele 17 pe prietenii săi intimi, care se compuneau din **RUVINSKI RAFAEL, ABRAHAM MAYER, SEGALESCU EUGEN, ZALMAN RUVINSKI [RABINSOHN]***, fratele tov. **ANEI PAUKER, M. FORSSTEIN, SOIL KAHANE**, cantorul **WILNER**, de la templul Malbin[Malbim] și alții.

Susnumiții au fost invitați de șef rabinul **MOZES ROZEN**, pentru faptul că în ziua de 23 august se împlinește un an de la moartea tatălui său și a făcut un „SAL A SIDES” (parastas), cu care ocazie șef rabinul a servit prietenilor lui o masă rituală compusă din pești și vin ritual.

Înainte de masă s-a făcut rugăciune. Pe la orele 20 seara prin fața casei șef rabinului a trecut o coloană de manifestanți care se retrăgeau cu torțe, atunci cunoscutul nostru a mers să deschidă fereastra pentru a vedea defilarea, atunci șef rabinul a trântit fereastra exprimându-se că „nouă nu ne trebuie așa ceva”.

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 5, f. 147

---

* Zalman (Solomon) Rabinsohn: a emigrat în Israel în 1944, dar a revenit în România în 1949. „Fratele împărătesei” așa cum l-a numit Ben Gurion a încercat să medieze anumite probleme evreiești pe lângă sora sa și în același timp duce o existență pioasă. Pentru mai multe detalii vezi Moses Rosen, *op.cit.*, capitolul 20 („Un sfânt printre noi: fratele Anei Pauker”), pp. 115 – 126; Robert Levy, , *op.cit.*, pp. 160 – 167; Teodor Wexler, Mihaela Popov (editori), *Anchete și procese uitate (1945 – 1960). Documente*, 2 vol., București, Fundația W. Filderman (f.a), p. 72 (I); Andreea Andreescu, Lucian Năstasă, Andrea Varga (editori), *Minorități etnoculturale. Mărturii documentare. Evreii din România (1945 – 1965)*; cuvânt înainte de Liviu Rotman, coordonator Lucian Năstasă, Cluj, Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, 2003, pp. 587 – 590; Radu Ioanid, *op.cit.*, pp. 84 – 86. [A. C.]

D.G.S.S.
Regiunea București

Nr. 343/30 Septembrie 1952

SINTEZĂ INFORMATIVĂ

În Problema cultului „MOZAIC”, pe luna septembrie 1952

Se observă din partea Federației Comunităților Evreiești din București [Federația Comunităților Evreiești din România], există o preocupare permanentă de a duce o muncă de lămurire în rândul rabinilor din țară, pentru a-i face ca în pericopele săptămânale (rugăciunea ce o ține în Templu în fiecare săptămână), să fie legate de probleme de actualitate.

Astfel Comunitatea Evreilor din București a trimis fiecărui rabin din țară pericopele indicate, pentru a face teze scrise, care au fost politizate de ei înșiși.

Astfel la 1 Septembrie a.c. a fost convocată Adunarea Generală a Sfatului Rabinic din R.P.R., pentru a face o școală de omiletică, care a durat până la 10 septembrie a.c., unde au participat rabinii: HALPERIN HEINRICH, Dr.BECK AVRAM, GUTMAN HERȘ, FRENKEL MORDHAI, HALPERT LEIBI, rabinul Dr. NEUMAN din Timișoara, rabinul MULLER din Arad, SCHAPIRA din Galați, TOBIAS din Piatra Neamț, rabinul FRIEDMAN din Constanța, precum și alții.

Scopul acestei școli, a fost ca Federația Comunităților Evreiești să vadă felul cum au evoluat rabinii de la ultima Adunare Generală a Sfatului Rabinic, ce a avut loc anul trecut și de a atrage concluzia, care dintre rabini s-au încadrat în noul ritm de viață.

Astfel în cadrul acestei școli, fiecare rabin și-a expus teza scrisă, care apoi a fost supusă discuțiilor, din care a reieșit că rabinul MULLER din Arad, hahamul BODNOR din Bârlad, rabinul CLAIN din Târgu Mureș și rabinii GUTMAN HERȘ și dr. BECK AVRAM din București au făcut cele mai bune teze, în sensul că pericopele făcute de ei, au fost politizate și legate de politica internațională, combătând tratativele ce se duc de guvernul BEN GURION* și ADENAUER**. Federația a evidențiat de aceștia și i-a recompensat cu câte 100 lei, pentru munca ce au depus-o.

---

* David Ben Gurion (1886-1973): prim ministru al Israelului (1948 – 1954; 1955 - 1963). [A. C.]

De asemeni s-a observat că mai toți rabinii în discuțiile lor, au ridicat în slavă pe Șef Rabinul MOZES ROZEN.

Astfel rabinul TOBIAS, din Piatra Neamț, a afirmat că Șeful Rabin este „un martir”, că el trebuie să stea între ciocan și nicovală, între conștiință și sufletul său adevărat evreu și de aceea este nevoit să facă contra conștiinței sale, contra religiei, aducându-i omagii, considerându-l ca pe un „sfânt martir”.

Rabinul TOBIAS a fost întrerupt să mai vorbească de către Președintele Federației BACALU [Bacal], care l-a combătut spunându-i că „Nu este adevărat că dr. MOZES ROZEN este un martir, că în R.P.R. nimeni și nici un rabin nu se poate plânge de vreo presiune asupra conștiinței, că toți rabinii sunt egali de mari în drepturi și libertăți religioase și că nici un merit deosebit nu are nimeni și nimeni nu trebuie văzut ca erou sau ca martir”.

Rabinul SCHAPIRA din Galați, printre altele spunea că „nu se poate pretinde populației evreești să nu emigreze în Israel deoarece acesta ar fi contra conștiinței și moralei noastre rabinice, deoarece în cărțile noastre sfinte este scris: „Să mi se usuce mâna cea dreaptă dacă te voi uita Ierusalime!”

Dar poți să fii un bun patriot și să iubești patria unde te-ai născut, R.P.R., care ne-a dat toate drepturile și libertățile cetățenești, dar tot atât de arzător nu trebuie și nu putem uita Ierusalimul, „visul leagănului nostru milenar”.

Susnumitul a fost combătut în discuție de către Președintele Federației BACALU, care printre altele a arătat și părțile negative, care înclină spre sionism reieșite din tezele făcute de rabinii: FRENCHEL MORDHAI și HALPERT LEIBI.

În ziua de 6 septembrie a.c. la Templul „Malbin” [Malbim], din strada Bravilor nr.4, s-a oficiat o slujbă religioasă, unde au luat parte Mozes Rosen și toți rabinii din țară, ce se aflau în București.

După slujbă a luat cuvântul Șef Rabinul MOZES ROZEN, rabinul din Botoșani și alții, care au vorbit despre pericopa săptămânală, care a fost politizată, arătând credincioșilor ce datorie au față de regimul de Democrație Populară, față de Uniunea Sovietică și lagărul păcii.

În vederea sărbătorilor de toamnă evreești, se observă că Comunitatea Evreilor din București a schimbat felul de a duce munca politică cu credincioșii evrei din temple și sinagogi.

Astfel înainte de începerea sărbătorilor, Comunitatea a prelucrat în cadrul a două ședințe plenare pe toți deservenții Cultului „MOZAIC”, în sensul că aceștia să citească în temple și sinagogi tezele indicate de Comunitate, fără ca Comunitatea să mai trimită vorbitori, însă s-a stabilit că rabinii HALPERIN și dr. BECK, în cuvântările lor, nu au atins partea indicată de Comunitate, aceea că nu au combătut tratativele dintre BEN GURION și ADENAUER.

La sfârșitul lunii august a.c. cu prilejul înmormântării numitei STELUȚA RECHLER, mama fostului colonel ZAMFIR*, în prezent arestat, Șef Rabinul MOZES ROZEN a declarat unui cunoscut următoarele:

---

* *Konrad Adenauer (1876 – 1967): cancelar al Republicii Federale Germania (1949 – 1963). [A. C.]

* Gen.-col. Laurian Zamfir (n. Laurian Rechler), numit în 1952 șeful Direcției Control Străini și Pașapoarte (DCSP) din cadrul Comandamentului General al Miliției. [A. C.]

„Sărmana femeie nu a murit de moarte naturală, ea s-a spânzurat din cauza mizeriei pe care regimul a făcut și o face fiului său, colonelul ZAMFIR, fost Șef al Secției Pașapoartelor, care nici nu a putut lua parte la înmormântarea mamei sale.

Colonelul ZAMFIR, este acela care mi-a înlesnit totul și căruia trebuie să-i mulțumesc, că am reușit să dezgrop pe răposatul meu tată și să-l transport în Israel. Îmi tremură carnea de pe mine când mă gândesc că soarta colonelului ZAMFIR o poate avea fiecare dintre noi”.

RUVINSCHI RAFAEL, prim cantor al Templului „CORAL”, în legătură cu acest caz a afirmat următoarele: „Este o tragedie să fii atât de sus pus ca colonelul Zamfir și să nu poți să asști la înmormântarea mamei tale. Asta se poate întâmpla numai sub așa un regim sălbatec.”

SEGALESCU EUGEN, intim prieten cu Șef Rabinul MOZES ROZEN, a afirmat că „știe de la MOZES ROZEN, că și tatăl colonelului ZAMFIR, este pus sub anchetă, din care cauză nu a putut lua parte la înmormântarea soției sale”.

În ziua de 19 aprilie a.c. Comitetul Democrat Evreesc a trimis la Templul „CORAL” un afiș ilustrat, demascând „Târgul rușinos al lui BEN GOURION cu ADENAUER”, care a fost lipit în curtea Templului, la un loc vizibil.

Șef Rabinul MOZES ROZEN, văzând acest afiș a dat ordin omului de serviciu, să rupă jos acest „pamflet” (expresia lui MOZES ROZEN), ceea ce acesta a și făcut, iar celui care a lipit afișul i-a atras atenția ca pe viitor să nu mai facă asemenea afișaje în curtea Templului. Comitetul Democrat Evreesc observând acest lucru a trimis alt afiș care a fost lipit în același loc și care nu a mai fost rupt.

În aceeași zi la orele 19.00 la Templul „CORAL” a avut loc slujba festivă de începerea sărbătorilor de toamnă, unde au participat peste 1200 de credincioși, printre care și Ministrul Plenipotențiar al Legației Statului Israel în R.P.R., MOSHE AVIDAN, însoțit de MOȘE DRORI, Consul și Atașat Comercial, ELIEZER COHEN, Secretarul Legației și încă o persoană ce nu a putut fi identificată.

Cu toții au ascultat mesagiul Șefului Rabin MOZES ROZEN, iar după slujbă Ministrul Legației Statului Israel MOSHE AVIDAN și însoțitorii săi l-au felicitat pe MOZES ROZEN și cantorul RUVINSCHI RAFAEL.

În seara zilei de 21 septembrie a.c. la Templul „CORAL”, Șef Rabinul MOZES ROZEN a ținut predica pe marginea mesagiului său, atacând guvernul BEN GOURION. La predică au asistat și personalul Legației Statului Israel, mai sus arătat.

Către sfârșitul slujbei Ministrul Plenipotențiar al Legației Israelului, a ieșit afară în curtea templului pe o bancă și s-a alăturat de el ACHILE SARAGA, fost Secretar General al Federației, care a stat mult de vorbă cu MOSHE AVIDAN. SARAGA a căutat chiar de la începutul slujbei să se așeze lângă MOSHE AVIDAN.

În ziua de 28 septembrie a.c. Șef Rabinul MOZES ROZEN a afirmat față de un cunoscut următoarele: „Am fost chemat de către Președintele Federației BACALU, unde m-au frecat toți bandiții, pe motivul că eu am dezlipit afișul din curtea templului în ziua de 19 septembrie a.c., care reprezenta „Târgul rușinos al lui BEN GOURION cu ADENAUER”, dar eu mi-am impus punctul de vedere, ori pleacă ei, ori plec eu.

Federația trebuie să facă așa cum vreau eu din punct de vedere religios și le-am spus că voi rupe orice afișaj din toate templele și sinagogile, că ei nu au dreptul să facă acest lucru.”

Astfel, în ziua de 28 septembrie a.c. Federația a trimis oameni și au scos toate afișele din temple și sinagogi.

În ziua de 29 septembrie a.c., la Templul Coral, cu ocazia sărbătorii de IAM [Iom] KIPUR (ziua ispășirii păcatelor) Șef Rabinul MOZES ROZEN, în predica sa a atacat guvernul BEN GOURION și imperialismul Americano-Englez, de față fiind Ministrul Legației Statului Israel, MOSCHE AVIDAN, MOȘE DRORI și ELIEZER COHEN, împreună cu soțiile lor.

Federația de la început a luat măsuri ca în timpul cât aceștia stau în templu, în spatele lor au fost plasați funcționari ai Federației și Comunității, care au supravegheat pe aceștia de aproape.

Se continuă acțiunea informativă în Problema Cultului „MOZAIC”.

ACNSAS, Fond informativ, ds.4378, vol.2, f. 244 - 248

SITUAȚIA

Filajul efectuat asupra numitului ROSEN MOZES (FAZAN) din strada Maria Rosetti nr.17 de la data de 24 – 26. IV și 22 – 24. V. 1953.

În decursul filajului Fazanul a frecventat următoarele adrese:

- Str. Dimitrie Racoviță nr. 8, Federația Comunităților Evreiești din R.P.R., serviciu
- Str. Sf. Vineri nr. 9, sinagogă
- Str. Mircea Vodă, nr.67, casă de rugăciuni
- În str. Vasile Conta nr. 7-9, etaj 6, ap.197

Fazanul a fost la numiții Bek Fritz născut la 10.II. 1919, în Cehoslovacia, de profesie funcționar, Weissman Rubin născut la data de 17.IV.1914 în Ploiești, fără profesie.

Corbul ce a fost plasat în strada Smârdan nr.28, et.1 se numește Segăleanu zis Cioară, de profesie ceasornicar.

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 1, f. 152

343/19 iunie 1953
Exemplarul nr...

Nota a fost luată în ziua
17.VI. 1953, orele 13, în ca-
să, de la informatorul „Flor”
de către lt.S.Solomon, șef
de birou.

STRICT SECRET

NOTĂ

Peste 2 săptămâni șeful rabin ROSEN MOZES, urmează să plece împreună cu soția sa în concediu la stațiunea Ghilcoș.

Va lua concediu peste 2 săptămâni, întrucât atunci activitatea cultului mozaic va intra într-o perioadă de vacanță.

La Federația Comunităților Evrești se studiază în prezent posibilitatea ca rabini salariați ai comunității să poată pleca – ca și până acum – la stațiunea Tekirghiol, unde să li se asigure mâncarea după ritualul respectiv.

SARCINI TRASATE INFORMATORULUI:

S-a trasat sarcina informatorului pentru a relua relațiile cu rabinul GUTMAN HERȘ, pentru a-l putea pune în studiu, acesta fiind necesar întrucât nu avem nici o pătrundere în mediul rabinilor.

De asemeni, s-a trasat ca sarcină să obțină date despre cantorul GRUNBERG IOSIF, pe care-l avem în studiu.

Lt. De Securitate,
Solomon S.

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 4, f. 110

M.A.I.
DIRECȚIA REGIONALĂ BUCUREȘTI
NR. 353

21 decembrie 1953

NOTĂ INFORMATIVĂ

În una din zilele săptămânii trecute, a avut loc o discuție între rabinul șef MOSES ROSEN și un cunoscut al său, printre care a afirmat următoarele:

Socotește o preocupare a sa personală, pe care o consideră „foarte gravă”, faptul că nu i [!] admite să se facă azime de paște. Susnumitul arată că în acest scop a avut o audiență la Ministerul Cultelor și cu toate argumentele ce le-a adus, pentru a se permite facerea de azime pentru Paște, această propunere a fost respinsă, ceea ce-l determină să ceară o audiență tov. GHEORGHIU DEJ, căruia îi va expune doleanțele sale și totodată are să-i comunice următoarele:

În urmă cu trei ani de zile, comunitatea din Londra a trimis o telegramă comunității din R.P.R. prin care arătau că „deoarece evreii din R.P.R. nu vor primi azime de Paști, să li se comunice ce cantitate au nevoie pentru a li se trimită”, iar la această telegramă s-a răspuns că acest lucru nu este adevărat și că guvernul R.P.R. permite fabricarea de azime.

În continuare a spus că va mai arăta că acum doi ani comunitatea unui templu din Franța a trimis telegramă arătând că vor să trimită pentru 50 de familii sărace din R.P.R. azime de Paște, datorită faptului că lor le este cunoscut că sunt 50 de familii sărace care nu vor putea primi azime și această comunitate cere să li se trimită numele și adresa acestor 50 de familii sărace, pentru a trimită azima gratuit.

De asemeni, arăta șef rabinul MOSES ROSEN, în urma cu un an, acelaș lucru a scris într-un ziar din Israel adică că: „Guvernul R.P.R. nu permite fabricarea de azime”, la care articol din gazetă a răspuns el personal, arătând că este un adevăr de cele scrise în gazetă, arătând că guvernul R.P.R. a înlesnit să se facă azime pentru Paște.

În încheiere MOSES ROSEN a afirmat că la toate aceste născociri ale străinătății a putut să le dea răspicat o desmințire și se întreabă cum va putea să înfiereze acum acuzațiile străine dacă nu se permite să se facă azime de Paște.

ACNSAS, Fond informativ, ds.4378, vol.5, f.150

16 _____

1953

C.N.S.A.S.

28-02-2005

SERVICIUL ARHIVA

F I S E
*****

ROSEN MOZES
*****

Seful cultului mo -
zaic din R.F.R.

Este născut la 23 Iulie 1912, în
Moinești Regiunea Bacău. Tatăl
său Avram Leib, a fost rabin în
Fălticeni, apoi în București
unde avea o sinagogă personală.
Avram Leib a decedat în 1951.

(ROSEN obținând aprobare, a des-
humat osemintele tatălui său și
le-a trimis cu vaporul în Israel

Mamă sa, Taube, casnică, domiciliază în prezent în București
str. Mircea Vodă, unde a rămas sinagoga pe care o avea tatăl
lui ROSEN.

ROSEN MOZES, are o soră plecată în timpul regi-
mului antonescian în Anglia, cu care întreține relații prin
corespondență.

ROSEN este căsătorit din 1949, cu Amalia, văduvă
născută Rukengstein, fiica unui cerealist bogat din Burduje-
ni. (Decedat); ROSEN domiciliază împreună cu soția sa în
București str. Maria Rosetty Nr.17.

ROSEN a urmat cursurile primare și liceul în
Fălticeni, obținând bacalaureatul în 1930. Urmează apoi Fa-
cultatea de Drept din București, obținând licența în 1937.

În același an, pleacă la Viena unde urmează Facul-
tatea de Filozofie și seminarul rabinic, de unde revine în
țară în 1938 cu diploma de rabin, stabilindu-se la părinții
săi în Fălticeni; aici funcționează în calitate de rabin la
o sinagogă până în 1940.

În cursul anului 1940, ROSEN împreună cu părinții
săi se stabilesc în București, plecând din Fălticeni în urma
prigoanei rasiale.

În București, ROSEN a funcționat ca rabin mai
întâi la sinagoga Ronetti Roman din str. Antim, apoi la sine

././.

**Fișă informativă ce a deschis dosarul de urmărire a rabinului Moses Rosen
(ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol.1, f. 3)**

1953

F IȘ E

ROSEN MOZES

Șeful cultului mozaic al R. P. R. *

(foto)

Este născut la 23 iulie 1912, în Moinești, regiunea Bacău. Tatăl său, Avram Leib, a fost rabin la Fălticeni, apoi în București, unde avea o sinagogă personală. Avram Leib a decedat în 1951 (Rosen obținând aprobare, a deshumat osemintele tatălui său și le-a trimis cu vaporul în Israel).

Mama sa, Taube, casnică, domiciliază în prezent în București, str. Mircea Vodă, unde a rămas sinagoga pe care o avea tatăl lui Rosen.

Rosen Moses, are o soră plecată în timpul regimului antonescian în Anglia, cu care întreține relații prin corespondență.

Rosen este căsătorit din 1949 cu Amalia, văduvă, născută Rukenstein, fiica unui cerealist bogat din Burdujeni (decedat). Rosen domiciliază împreună cu soția sa în București, str. Maria Rosetti, nr.17.

Rosen a urmat cursurile primare și liceul în Fălticeni, obținând bacalaureatul în 1930. Urmează apoi Facultatea de Drept din București, obținând licența în 1937.

În același an, pleacă la Viena, unde urmează Facultatea de Filozofie și seminarul rabinic, de unde revine în țară în 1938 cu diploma de rabin, stabilându-se la părinții săi din Fălticeni: aici funcționează în calitate de rabin la o sinagogă până în anul 1940.

În cursul anului 1940, Rosen împreună cu părinții săi se stabilesc în București, plecând din Fălticeni în urma prigoanei rasiale.

În București, Rosen a funcționat ca rabin mai întâi la sinagoga Ronetti Roman din str. Antim, apoi la Sinagoga Mare, din strada Vasile Adamache până în 1948, când a fost ales șeful cultului mozaic din R.P.R., fiind astfel salariatul Federației Comunităților Evreiești, Comunității Evreilor din București și al Templului Coral.

Activitatea politică a lui Rosen Mozes

În cursul anului 1927, în timp ce frecventa cursurile liceului din Fălticeni, a fost reținut și închis câteva luni pentru faptul că a avut atitudini antimonarhice cu ocazia morții fostului rege Ferdinand.

Tot în timp ce urma liceul în Fălticeni, Rosen a activat într-o organizație sionistă studențească în Fălticeni.

În cursul anului 1940, înainte de a veni cu părinții săi în București, Rosen a fost reținut și internat în lagărul de la Tg. Jiu, pentru faptul că cu ocazia unei descinderi l-a domiciliul său s-au găsit două cărți cu caracter democratic: după câteva luni a fost pus în libertate.

---

* Identică cu nota din 22 mai 1957, ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 1, f. 94 – 100.

La Fălticeni, Rosen a colaborat la gazetele locale între care „Curentul fălticenean”; atât el cât și tatăl său au fost în bune relații cu fostul comisar Tampeanu din Fălticeni. (Trecându-se la anchetarea comisarilor cari au funcționat în timpul șederii lui Rosen la Fălticeni, nu a rezultat că acesta ar fi făcut parte din vreo agență a vechii Siguranțe de acolo.)

După 23 august 1944, Rosen se încadrează în P.S.D., unde a activat până la alegerea sa ca șef rabin.

Mai mult din oportunism, Rosen în cadrul P.S.D. – ului ducea o activitate pozitivă la Comunitatea evreilor din București și în rândul rabinilor, urmărind prin aceasta să ocupe un loc în conducerea cultului mozaic, lucru ce reușește să-l facă în 1948 când a fost ales șeful cultului.

Activitatea lui Rosen Moses de la alegerea sa ca șef de cult

De la alegerea sa, Rosen Moses s-a dovedit a nu fi hotărât în ceea ce privește aplicarea liniei trasate de Federația Comunităților Evrești, imprimând în activitatea sa mai mult o poziție personală în diverse probleme.

În legătură cu diversiunile sioniștilor pentru propagarea curentului de emigrare a populației evreiești în Israel, Rosen nu a luat o poziție potrivnică, ci din contră în multe cazuri a luat o poziție de aprobare a acestor campanii dușmănoase.

În ședința din luna februarie pentru reconstituirea Biroului Federației Comunităților, Rosen a declarat că el nu poate lua atitudine hotărâtă împotriva plecărilor în Israel, deoarece ar contrazice însăși învățătura cultului al cărui șef este.

În zilele 5-7 februarie 1951, Rosen a intervenit la Federația Comunităților ca să nu se facă greutăți pentru plecare în Israel a unui număr de 4 cetățeni evrei, printre care DROTLEA IOSIF, GROS CAROL, PAUL GRUMBERG.

În 25 februarie 1951, Rosen oficiind slujba de înmormântare a fostului capitalist KLEIN JAQUES, a afirmat: „Noi credem că dorința defunctului ca măcar sufletul său să ajungă în Israel, va fi îndeplinită, pentru că această dorință este și a noastră a tuturor celor de față.”

În iunie 1951, la banchetul organizat de eforii Templului Sinagoga Mare, cu ocazia plecării în Israel a numitului CAROL GROS, Rosen care participase și la acest banchet, a ținut o cuvântare de adio, în care a lăsat să se înțeleagă că toți cei de față, inclusiv el, au aceeași dorință de a pleca în Israel (banchetul s-a făcut cu păstrarea celui mai strict secret, pentru a nu compromite pe Rosen în fața Federației).

Față de problema sionistă și la început față de guvernul Ben Gurion din Israel, Rosen a adoptat deasemeni o poziție nejustă, poziție ce și-o menține și în prezent.

La începutul anului 1951, Rosen a refuzat cu hotărâre să ia poziție împotriva guvernului reacționar Ben Gurion în cadrul pastoralilor sale de sărbătorile Paștelui evreesc. Numai după multe insistențe din partea Federației Comunităților Evrești, Rosen a acceptat să ia o atitudine în această privință. (După predica pe care o ținuse în aprilie 1952, cu ocazia Paștelui evreesc, Rosen a afirmat: „Sunt fericit că membrii Legației Israelului au plecat din Templu înainte ca eu să încep a vorbi.”)

În ce privește problema sionistă, Rosen a declarat atât în fața Federației cât și față de rabini și alte persoane, că el nu poate lua o atitudine deschisă împotriva sionismului, întrucât ar veni în contradicție cu percepțiile religioase, sion însemnând Israel, iar sioniștii locuitorii Israelului.

În cuvântarea pe care a ținut-o în noiembrie 1952, cu ocazia consfăturii reprezentanților cultelor religioase din R.P.R., cât și în pastorala pe care a ținut-o în aprilie 1953, cu ocazia Paștelui, Rosen a atacat politica lagărului imperialist Anglo-American, politica reacționară a guvernului Ben Gurion din Israel, însă despre problema sionistă nu a amintit nimic.

În cursul lunii martie 1953, Leon Stern, președintele Comunității Evreilor din București, cerând lui Rosen să dispună ca sfatul rabinic și toți rabinii să înfiereze crimele și atățărilor comise de guvernul Ben Gurion contra Uniunii Sovietice, a țărilor de democrație populară, cât și îndemnul ca cetățenii evrei să renunțe la plecare în Israel, Rosen a făcut rezerve, precizând că dacă rabinii vor fi determinați să facă acest lucru, vor fi obligați să înfiereze sionismul, lucru cu care el nu este de acord.

În legătură cu poziția sa față de sionism, Rosen a făcut în cursul ultimelor luni, declarații față de unele persoane că numai atunci va lua poziție deschisă față de sionism, când șef rabinul Moscovei și cei din țările cu democrație populară o vor face, el nu vrea să fie primul în această privință.

Rosen Moses a mai avut următoarele atitudini negative în cursul anului 1952-1953:

La 7 martie 1952, Rosen, în fața personalului Templului Coral, s-a arătat nemulțumit de faptul că Comunitatea Evreilor din București, deși are fonduri suficiente nu s-a îngrijit să plătească salariile angajaților Templului Coral, Rosen precizând cu acea ocazie următoarele: „Fondurile pe care le are comunitatea le întrebuițează mai mult în scopuri propagandistice.”

Cu ocazia anului nou evreesc din toamna anului 1952, Rosen a dat dispoziții ca toate afișele antisioniste din curtea Templului Coral, să fie date jos precizând că „nu cadrează cu aceste sărbători”.

În legătură cu procesul grupului de trădători și spioni din Cehoslovacia, Rosen a afirmat că „este vădit caracterul antisemit rezultat din sentință.”

În pastorala pe care a citit-o în aprilie 1953 la Templul Coral, Rosen a refuzat să scrie înainte despre comunicatele anterioare privind grupul de medici din U.R.S.S.; ulterior după publicarea articolului în legătură cu eliberarea grupului de medici, Rosen a comentat cu satisfacție la Templul Coral, în 5 aprilie a.c., acest fapt astfel: „Personal am înregistrat un succes, deoarece colectivul Federației mi-a făcut o observație aspră că nu am scris nimic în mesajul de Paști despre medicii din U.R.S.S.”*

În legătură cu Federația Comunităților Evrești, Rosen susține că este „o prăvălie, o proprietate a lui Israel Bacalu [Bacal], care este conducătorul acestei Federații.”

Din sursă sigură și verificată, rezultă următoarele fapte suspecte în legătură cu Rosen Moses.

În 12 martie 1951, Rosen a fost invitat de o persoană prin telefon de la locuința numitului Mauruber Albert (în prezent decedat). În discuțiile avute cu acea persoană, Rosen vorbea cu servilism, în timp ce persoana care l-a invitat i-a vorbit lui Rosen cu un ton de superioritate.

---

* V. Capitolul 17, „Complotul” medicilor evrei, otrăvitori ai conducătorilor Uniunii Sovietice” din memoriile Șef rabinului Moses Rosen, op.cit., pp.101-107. [A. C.]

În 24 iunie 1951, Rosen a discutat în locuința sa cu Carol Gros care obținuse aprobare pentru a pleca în Israel; Rosen și cu Gros au discutat pe șoptite și în frânturi de fraze ca să nu poată fi auziți de nimeni; printre altele Rosen a spus „și dacă trebuie ceva lămuriri, atunci să-mi scrii o scrisoare care să înceapă cu „scumpe domn”, iar celelalte vor începe cu „dragă”; o să fie cam bătaie de cap, dacă o să primesc o scrisoare cu „scumpe domn” atunci voi ști despre ce este vorba.”*

Din acțiunea informativă desfășurată ulterior în legătură cu aceste două fapte nu a rezultat nimic deosebit.

Tot din sursă sigură și verificată rezultă următoarele în legătură cu activitatea lui Rosen Moses:

La consfătuirea rabinilor din ianuarie 1952**, ținută la locuința lui Rosen, acesta în concluzia conferinței a precizat printre altele: „Nu este potrivit termenul întrebuit de unul din rabini, de nivelare în loc de socialism, acesta nefiind pe linie și nu este just să se vorbească despre socialism ca despre o nivelare; deasemeni nu e justă poziția de neutralitate arătată aici de unul din rabini; nu poate fi vorba astăzi de neutralitate când se pune problema luptei între lagărul Păcii și cel al războiului; ori ești pentru pace, ori pentru război.”***

La o altă conferință a rabinilor din aprilie 1952, ținută tot în locuința lui Rosen, acesta a declarat către rabini: „îndatorirea rabinului este aceea de a da îndrumări maselor de credincioși și de a îmbina munca religioasă cu aceea a luptei pentru pace, cu apărarea intereselor vitale ale R.P.R.; una fără alta ar constitui o atitudine nejustă; rabinul nu se poate izola de epoca și de evenimentele pe care le trăiește.” În iulie 1952, discutând în locuința sa cu o persoană neidentificată, a precizat că „descoperirea devierii de dreapta din Partid a întărit și mai mult rândurile Partidului.”****

La afirmația persoanei cu care a stat de vorbă că „Partidul bolșevic este slab ca și Partidul nostru”, Rosen a afirmat că „în Uniunea Sovietică Partidul Bolșevic este o forță puternică în stare să acționeze oricând pentru apărare, ca probă este faptul că după 22 de ani de la revoluție, Statul sovietic nu s-a descompus.”

Rosen Moses a fost singurul rabin care a acceptat în 1946 să officieze slujba religioasă la cimitirul Giurgiului la comemorarea morții lui Isac Mandel, omorât cu ocazia evenimentelor din 8 noiembrie 1945.

Cercul de cunoștințe al lui Rosen Moses este format din următoarele persoane:

CUPER DARIUS, medic, domiciliat în strada Justiției 68, fost informator al Serviciului de Informații Francez, fost medic particular al baronului von Ritgher de la Legația Germană. Cu acesta Rosen se întâlnește la Templu și este vizitat acasă.

Ing. RĂDULESCU MIHAI, domiciliat în Bdul 6 martie 24, fost director general al Soc. Franco-Română și reprezentant al lui Max Auschnitt la uzinele Lemaître în timpul regimului antonescian.

---

* V. Doc. 4

** V. Doc.8

*** Adnotare: Ce este negativ ?

**** V. Doc. 10

ROSENKRANTZ DAVID, avocat, cunoscut ca intermediar între Gingold, fostul secretar al Centralei Evreilor, și evrei bogați care cereau scutire de muncă obligatorie. Prin Rosenkrantz, Rosen Moses a intervenit în favoarea generalului David Popescu, fost ministru de Interne, care a intervenit pentru eliberarea sa din lagăr când a fost deținut în 1940.

BUBI AVRAM, LICA LAZAR, EUGEN SEGALESCU și MAX COHN, foști membri în Comitetul Templului Coral. Cu aceștia Rosen se întâlnește în fiecare vineri seara după oficierea slujbelor și cu care discută despre evenimentele politice.

Lazar Lica și Bubi Avram se întâlnesc în mod regulat cu membrii Legației Israelului ori de câte ori aceștia asistă la slujbele de la Templul Coral.

De asemeni Rosen a fost bun prieten cu MAURUBER ALBERT, vechi socialist din cercul lui Grigorovici și Pistiner. Mauruber Albert este decedat din anul 1951.

Deși Rosen Moses are un venit destul de însemnat din partea Federației ca șef de cult, totuși Rosen este extrem de materialist fiind avid după câștiguri mari de bani, cu toate că acest lucru uneori face să-i scadă din demnitatea sa de șef de cult.

Una din surse este aceea de a oficia slujba religioasă pentru diverse persoane, cu toate că în calitatea sa de șef rabin nu trebuie să officieze slujbe decât pentru diverse personalități și cu aprobarea Federației.

Un alt fel de a-și crea venituri personale, Rosen împreună cu cantorul Ruvinschi de la Templul Coral, mobilizează la unele sărbători religioase, credincioșii să participe la sinagoga din str. Mircea Vodă, care aparține mamei sale, slujbe care aduc venituri serioase de la credincioși.

În februarie 1953, Rosen a fost audiat de organele Direcției a VIII –a în legătură cu numitul Bacalu Iacob, fost la Centrala evreilor. Cu aceea ocazie, Rosen a răspuns la întrebări, fără rezerve declarând tot ce cunoștea despre activitatea lui Bacalu Iacob.

În martie 1953, i s-a făcut o vizită la domiciliul său, de organele noastre, pentru a da relații despre o persoană pe care o cunoștea. Și cu această ocazie a avut aceeași poziție, dând lămuririle necesare. Profitând de această vizită, Rosen a ținut să-și arate față de organele noastre, poziția sa față de problemele de cult, ca: cele de sionism, Federație, așa cum au fost expuse mai sus în cuprinsul notei.

La arhivă Rosen Moses este cunoscut astfel:

În anul 1927 fiind elev în clasa a V-a de liceu, a fost suspectat de poliția din Fălticeni ca suspect comunist, pentru care fapt a fost internat în lagăr.

În timpul regimului antonescian a fost internat în lagăr tot pentru că a fost suspectat ca fiind comunist.

După 23 august 1944, Rosen a activat în P.S.D. colaborând cu membrii P.C.R. din cadrul Comunității Evreilor București, în cadrul căreia a fost ales președinte.

În cursul anului 1948 a fost căutat la telefon de următoarele două persoane: KLEIN GEORGES, cetățean francez, subofițer, aviator din echipajul francez venit din Paris în primăvara anului 1948, domiciliind în acea vreme la hotel Athene Palace; STEINBERG MAX, executor american venit din 1948 în București din America, domiciliat în același timp la hotel Athene Palace.

343/ 11 februarie 1954

Ex. Nr. 1

SE APROBA,
SS.

STRICT SECRET

REFERATOBIECT:

Propuneri pentru a se aproba reînregistrarea dosarului de acțiune informativă a lui ROSEN MOSES din București.

Șef rabinul Rosen Moses, șeful cultului mozaic din R.P.R., a fost luat în acțiune informativă la 21 noiembrie 1950, conform rezoluției tov. General Lt. Nikolsky.*

În luna mai 1951, conform Directivei „pentru organizarea evidenței operative”, șef rabinului Rosen Moses i s-a deschis dosar de acțiune informativă fiind înregistrat cu nr. 52.891.

Întrucât „Directiva pentru ținerea evidenței operative de către organele de securitate” prevede reînregistrarea dosarelor de acțiune informativă,

PROPUN:

A se aproba reînregistrarea dosarului de acțiune informativă a șef rabinului Rosen Moses din București.

De acord,
Șeful serviciului,
Indescifrabil ss.

Lt. Bartha C.
SS.

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol.1, f. 2

---

* Gen.-lt. Alexandru Nicolschi (1915 - 1992): funcționar în M.A.I. din 1945; inspector general al Siguranței (1947-1948); subdirector (locțiitor al directorului general) al DGSP/DGSS (1948-1953); adjunctul lui Alexandru Drăghici și secretar general al M.A.I. (1953-1961); trecut în rezervă în 1961. Pentru detalii v. Doina Jela, *Lexiconul negru. Unelte ale represiunii comuniste*, București, Editura Humanitas, 2001, pp. 199 – 200 [A. C.]

M.A.I.
București

NOTA

În ziua de 19. III. 1954 la templul Coral a avut loc sărbătorirea zilei „Purim”.

Înainte de începerea slujbei de la Templul Coral, au venit trei reprezentanți cu soțiile și cu copiii lor din partea legației Statului Israel, care s-au așezat în prima bancă din față. Mai târziu venind și șeful Rabin Moses Rosen și văzând pe cei de la legație au venit la Templu a afirmat față de numitul HERTZOG ADOLF și față de un cunoscut care se aflau în ...următoarele: „Nu-și dau seama că nu sunt binevăzuți acești oameni”. Iar numitul HERTZOG a afirmat următoarele: „Deși este o despoziție ca în prima bancă în care de obicei iau loc cei de la Legație, ce trebuie să fie ocupată de enoriașii Templului spre a-i sili pe reprezentanții Israelului să ocupe alte locuri”.

LANGHAUS și BUBI-ABRAHAM după ce au intrat în Templu s-au așezat pe locurile lor din banca întâia, iar alături se aflau cei de la Legație. Șeful Rabin MOSES ROSEN care se afla la amvon i-a făcut semn lui Hertzog să se ducă la el, spunându-i să-i comunice lui BUBI-AVRAM și LANGHAUS în mod discret să părăsească locurile din față și să se așeze în altă bancă, ceea ce au și făcut.

După slujbă în curtea Templului membrii Legației au înmânat la cerșetorii ce se aflau în curtea Templului printre care și numitul SOREANU câte 25 lei de fiecare persoană.

În drum spre casă șeful Rabin într-o discuție avută cu un cunoscut a afirmat că a făcut o călătorie la Cluj la fabrica de ...[azimă] și a asistat la slujba de vineri la Templul din Cluj, iar de acolo s-a dus la Timișoara unde a asistat la procesul rabinului din Arad, Schönfeld, în calitate de martor, fiind acuzat de înaltă trădare, fiind pe urmă condamnat la trei luni închisoare, care în aceeași zi a fost eliberat pe motiv că și-a îndeplinit pedeapsa.

În drum spre Tars, în fața sălii Dalles din București, șeful Rabin a mai afirmat că a fost oprit de două persoane civile care s-au legitimat că sunt de la securitate întrebându-l unde se duce, iar șeful rabin le-a arătat ordinul de serviciu.

N.B.

Nota se va exploata la dos.[arul] de acțiune al lui MOSES ROSEN.

Sursa
„Eugen”

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol.3, f. 46 – 47

NOTA

În ziua de 2 iunie a.c. după slujba religioasă de la templul coral șeful rabin într-o discuție pe care a avut-o față de un cunoscut a afirmat următoarele:

„Am fost la patriarhul IUSTINIAN și l-am rugat să interviev pentru fiul rabinului GUTMAN și Dr. KAHANE.

Patriarhul a fost foarte amabil cu mine și mi-a promis că se va ocupa de această chestiune”.

Iar în ziua de 4 iunie a.c. tot după slujbă șeful rabin față de acel cunoscut a afirmat următoarele: „Am speranță că demersurile pe care le-am făcut pentru cei arestați vor fi încununat de succes”.

În ziua de 7 iunie fiind și prima zi de rusalii a evreilor nu au asistat la această slujbă nici un delegat atât din partea federației cât și din partea comunității decât a doua zi de rusalii când au asistat acești reprezentanți iar din partea legației statului Israel au venit la templul coral numai soția ministrului Israelului și soția secretarului legației.

În după amiaza zilei de 8 iunie la locuința șefului rabin MOSES ROSEN a fost vizitat de tatăl dr. KAHANE și de rabinul GUTMAN rugându-l pe șeful rabin să intervină din nou, pentru eliberarea fiilor lor la care șeful rabin le-a promis că va interveni din nou pentru a obține eliberarea lor*.

Sursa „Eugen”

N.B. Se va exploata nota la dos.[arul] de acțiune a lui MOSES ROSEN.

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 2, f. 211

---

* Moses Rosen relatează despre condițiile eliberării celor doi, după convorbirile din 13 iunie 1954 cu o serie de oficialități precum Constantinescu – Iași, ministrul Cultelor, Alexandru Drăghici, ministrul de Interne, Petre Borilă, vicepreședintele Consiliului de Miniștri. (Moses Rosen, op. cit., cap. 22. „Pentru salvarea sioniștilor arestați”, pp. 136 – 144). [A. C.]

Primită de la maior
MUNTEANU H. și slt. CORNEANU GH.

Dir. Sec. București
323/ 8-X-1956
Sursa „Soare”

NOTĂ INFORMATIVĂ*

Privind pe MOSES ROSEN, șeful
cultului mozaic din R.P.R.

Într-o discuție avută de sursa noastră în ziua de 25 septembrie a.c. cu Dr. Rabin HALEVY domiciliat în București, str. Remus nr. 6, acesta i-a spus că șeful rabin din R.P.R., MOSES ROSEN este în relațiuni foarte bune cu reprezentantul lui „AGUDAT ISRAEL” din R.P.R., PORTUGAL ZISSU**.

MOSES ROSEN de câte ori a plecat în străinătate a primit recomandări de la PORTUGAL ZISSU și în acest fel a putut fi primit bine de evreii din străinătate, întrucât PORTUGAL ZISSU este recunoscut peste graniță ca reprezentant al „AGUDAT ISRAEL” din întreg R.P.R. și se bucură de renume.

În ziua de 28 septembrie 1952 ISAAKSON, unul dintre conducătorii Irgumului, domiciliat în București, str. Vlad Țepeș nr. 97, fiind în casă la rabinul LUPOVICI MOISE din str. Popa Soare nr. 26, unde în afară de sursă mai era și numitul PROSTERMAN ARON a spus că a avut o convorbire cu MOSES ROSEN șef rabin din R.P.R.

ISAAKSON a spus că a întrebat pe MOSES ROSEN ce ajutor a dat el ca șef al cultului mozaic pentru eliberarea sioniștilor arestați și ce ajutoare în bani.

ISAAKSON a povestit că rabinul MOSES ROSEN a dat să se înțeleagă că a făcut foarte mult și aceasta se va vedea și se va aprecia mai târziu, afirmând că MOSES ROSEN a spus că, acum nu poate spune tot.

---

* Comentariu B[irou] 4:

1. Sunt informat că și D.S.B. dispune de material foarte important în această direcție.
2. De cine este lucrat Rosen Moses la noi sau de D.S.B.
3. Ați întrebat regiunile dacă asemenea fenomene nu se întâmplă și pe teritorii?
Ss. Indescifrabil 12.03.57

B 3: -ordin la D.S.B. în sensul rezoluției

- ordin la celelalte Regiuni pt a stabili care este situația din acest punct de vedere.

Cpt (ss. Indescifrabil). 13.03.1957

** Mai multe detalii despre rabinul Eliezer Zissu Portugal vezi rabin Efraim Guttman, „Rabinul Eliezer Zusia Portugal”, în „Viața noastră”, Tel Aviv, 17.02, 1982; Șef - rabin M. Rosen, „Degeaba au zburat loviturile, melodia lui a învins pe anchetator”, în „Maariv”, Tel Aviv, 16.10.1987, partea a II-a, p.4; Șef - rabin Moses Rosen, „Părintele orfanilor: rabinul Zisse Portugal”, în *Primejdii, încercări, miracole*, București, Editura Hasefer, 1991, pp. 190 – 198; Radu Ioanid, op.cit. p. 79; Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrinu, Cristian Vasile (editori), *Raport final. Comisia prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România*, București, Editura Humanitas, 2007, p. 381[A. C.]

MĂSURI: Nota să fie dată spre exploatare Dir. III-a, care îl are pe MOSES ROSEN în supraveghere.

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 5, f. 35

21 _____

341/7 martie 1957
STRICT SECRET
Ex. Nr. 1

NOTA

Obiect: situația învățământului religios „Talmud Tora” de pe lângă sinagogile din Capitală.

Cultul mozaic din R.P.R. a trecut din inițiativa sfatului superior rabinic și a șef rabinului ROSEN MOSES la organizarea unui număr de școli talmudice (pentru catehizarea copiilor de vârstă preșcolară), care funcționează legal, cele mai importante fiind:

1. Școala talmudică de pe lângă sinagoga „Hevra Tilim” din strada Zaharia nr. 44, condusă de melamedul (profesor de religie) NAFTULI O., născut la 14 februarie 1916, în comuna Mânăstirea Cașin, raionul Târgu Ocna, regiunea Bacău, domiciliat în str. Olteni nr. 3;

2. Școala talmudică de pe lângă sinagoga „Malbim” din str. Bravilor nr. 4, condusă de melamedul LUPOVICI M., născut la 14 februarie 1914, domiciliat în str. Popa Soare nr. 20;

3. Școala talmudică de pe lângă sinagoga „Credința” din str. Vasile Toneanu, condusă de melamedul WEISBUCH H., născut la 6 ianuarie 1902, domiciliat în Calea Dudești nr. 67;

4. Școala talmudică de pe lângă sinagoga „Hizil Ilie” din Intrarea Vânători, condusă de melamedul MARCOVICI A., născut la 1 iunie 1886, cu domiciliul în str. Ferekide nr. 11;

5. Școala talmudică de pe lângă sinagoga „Zichron Iacob”, din str. Poterași, condusă de melamedul GRUMBERG L., nou angajat în acest post.

Aceste școli funcționează sub directa conducere a șefului rabin care controlează periodic felul cum se desfășoară învățământul religios în școli.

Dat fiind frecvența scăzută la aceste cursuri, șeful rabin a luat măsuri de formarea unor comisii de melamedi care să se deplaseze la domiciliul credincioșilor mozaici, unde să procedeze la catehizarea copiilor acestora.

Tendința șefului rabin în privința organizării școlilor talmudice este mai vastă, deoarece el intenționează ca nici un cartier din Capitală unde sunt credincioși mozaici să nu rămână fără asemenea școli.

Tot din inițiativa sfatului rabinic și a șefului rabin s-a constituit un comitet de femei care merg pe la casele credincioșilor de unde strâng fonduri pentru școlile talmudice.

După cum relatează agenții „Flor” și „Frimu”, atât profesorii arătați mai sus, cât și femeile care alcătuiesc comitetul de care s-a arătat sunt elemente sioniste cu trecut dubios. Datorită concepțiilor lor din trecut, caută să influențeze negativ și pe credincioșii mozaici și pe elevii care frecventează aceste cursuri.

Comunitatea este îngrijorată de acest lucru, deoarece forurile ei nu mai pot verifica stilul de educație pe care acești melamedii îl folosesc printre elevi și credincioși.

Mai mult, Directiunea II-a M.A.I. ne informează că la școlile talmudice din str. Zaharia și Petroșani, se adună părinții copiilor care frecventează aceste școli și, sub pretextul că țin ședințe de organizarea învățământului religios, organizează de fapt adunări sioniste.

Important este faptul că la aceste școli face vizite și șeful rabin, care după cum se pare participă și el la ședințe cu asemenea caracter. (Urmează să se verifice acest lucru).

O b s e r v a Ț i u n i

Se constată că sionismul caută să-și continue activitatea sub masca religiei mozaice, prin școli talmudice, unde melamedii ca NAFTULI O., fost președinte al organizației sioniste „Mizrachi” din Tecuci și ceilalți, imprimă concepția sionistă elementelor tinere din școlile talmudice, care urmează aceste cursuri.

De asemenea, organizează deplasări și la domiciliul credincioșilor mozaici unde răspândesc printre ei concepțiile sioniste.

Concepțiile sioniste ale șefului rabin au fost dovedite și în alte situații. Astfel, afirma că nu poate lua poziție împotriva sionismului deoarece ar contraveni dogmelor religioase de „Sion”. De asemenea, la 25 februarie 1951, cu ocazia înmormântării fostului capitalist KLEIN JAQUES, șeful rabin, în predica, sa a spus: „Noi credem că dorința defunctului este ca măcar sufletul său să ajungă în Israel, pentru că aceasta este și dorința noastră a tuturor”.

De altfel concepțiile sioniste sunt înrădăcinate la toți rabinii, ei se desolidarizează formal de aceste idei numai atunci când Federația sau Comunitatea le cere acest lucru oficial.

Legat de această problemă, numitul WILNER B., fost rabin, funcționar la Federație, membru de partid, a afirmat față de mai mulți, în prezența agentului „Aurel”; „să fii rabin fără să fii sionist este o imposibilitate, cel care spune că este rabin dar sionist nu, minte”.

Din cele arătate mai sus, rezultă clar că rabinii nu pot și nu vor să renunțe la concepția lor sionistă.

Dat fiind situația de mai sus, se va deschide acțiune de verificare asupra elementelor care deserveșc școala talmudică din str. Zaharia nr. 44, pentru a se stabili activitatea dușmănoasă pe care aceste elemente sioniste o duc în acest sector de activitate. Prin această acțiune vom putea stabili activitatea care se duce și în celelalte școli talmudice, deoarece școala din str. Zaharia este cea mai importantă, iar melamedul de acolo are relații cu toți ceilalți melamedii din Capitală.

Pentru acoperirea informativa a acestui obiectiv, se va trece la studierea în vederea recrutării a melamedului NAFTULI O de la școala talmudică din str. Zaharia care are posibilități de informare.

Totodată, el este în foarte bune relații cu șeful rabin ROSEN MOSES, fapt care ne-ar da posibilitatea să ne pună la curent cu linia concretă pe care acesta o dă conducătorilor școlilor talmudice din capitală.

Melamedul NAFTULI O este cunoscut ca un om cu prestigiu în rândul sioniștilor, deoarece în trecut a activat pe această linie la Tecuci, în calitate de președinte al organizației sioniste „Mizrachi” de acolo, fapt care face să ne fie util în munca informativă, deoarece elementele sioniste au încredere în el.

Șeful serviciului
(ss) indescifrabil

Lucr. Op. Prim
L. Burlacu

ACNSAS, Fond documentar, ds.137, vol.8, f.7 – 9

22 _____

SURSA: SOARE

Casa Nr. 6

Primește: Maior HORIA MUNTEANU

323/ 21 mai 1957

NOTA

Referitor la plecarea în străinătate a
șef rabinului MOSES ROSEN.

În legătură cu acest fapt, agentul a avut mai multe discuții cu următoarele persoane: DORINA GRUMBERG fostă în organizația sionistă „WIZO” și actualmente președinta societății „TALMUD TORA”, domiciliată în București str. Țepeș Vodă nr. 28, rabin LANDMAN DAVIN, domiciliat în str. Mămulari nr. 21, rabin PORTUGAL ZISSU, domiciliat în str. Sf. Ion Nou nr. 7, rabin PORTUGAL STRUL, domiciliat la aceeași adresă, BRAUNSTEIN, directorul templului Malvin [Malbim], SCHECHTER, domiciliat în intr. Vânătorului nr. 13.

Aceste convorbiri au avut loc în zilele de 15, 16, 17, 18 și 19 mai a.c.

DORINA GRUMBERG care este președinta comitetului „TALMUD TORA”, secția femei, a spus agentului că este bine informată că în ziua de 14 mai a.c. dimineața a fost stabilită plecarea rabinului șef MOSES ROSEN (Anglia, Franța și Karlsbad). Acesta a arătat că totul a fost pregătit pentru plecare. Au fost invitați toți de la Comunitatea Evreilor la aeroport pentru a-și lua rămas bun de la șef rabin, care va rămâne în străinătate timp de trei luni.

În ultimul moment, în ziua de 13 mai a.c. seara, șeful rabin MOSES ROSEN a primit ordin că nu va pleca în străinătate. Încă în aceeași noapte au fost înștiințate autoritățile de la comunitatea evreiască să nu se prezinte la aeroport.

DORINA GRUMBERG a spus că în ziua de 15 mai a.c. agentului că șeful rabin MOSES ROSEN va pierde mult dacă nu va pleca în străinătate. MOSES ROSEN va avea acum ocazie să facă diferite transferuri în devize în care scop șef rabinul a avut unele legături cu persoane care au rude în străinătate.

Între acestea numita DORINA GRUMBERG a spus agentului că fotografatul FELDMAN JAN [JEAN] domiciliat în str. Văcărești nr. 6, care are rude în străinătate a avut convorbiri cu șef rabinul înainte de plecarea acestuia în străinătate.

Ca urmare a revocării în ziua de 14 mai a.c. a plecării rabinului șef MOSES ROSEN în străinătate în cercul rabinilor și al sioniștilor au fost diferite comentarii.

DORINA GRUMBERG a spus legat de acest lucru, că există un conflict politic între BACAL, președintele Federației Comunităților din țară și șef rabin MOSES ROSEN. DORINA GRUMBERG a spus că șef rabin este pentru învățământul limbii ebraice în „Talmud Tora”, iar BACAL nu este pentru învățământul limbii ebraice. De asemenea cea de mai sus a arătat că unii membrii din comitetul „Talmud Tora” sunt de părere că limba ebraică în cadrul comitetului „Talmud Tora” să fie predată și la adulți și prin acest învățământ să se facă propagandă pentru plecarea în statul Israel.

Unul dintre aceștia care face propagandă ca și adulții să învețe limba ebraică în „Talmud Tora” este membru în comitetul acestei societăți anume LANGHAUS IACOB domiciliat în București str. Mitrop. Ghenadie Petrescu nr. 145.

DORINA GRUMBERG a spus că ea a vorbit personal cu șef rabinul MOSES ROSEN care a afirmat că în realitate este pentru ideile sioniste însă oficial este obligat să spună că este progresist. De asemenea MOSES ROSEN a spus către aceasta că el în mod neoficial este și pentru învățământul limbii ebraice.

DORINA GRUMBERG a spus agentului că în ziua de 19 mai a.c. s-a aprobat plecarea în străinătate a rabinului șef MOSES ROSEN plecând în aceeași zi cu avionul și la aeroport au fost printre alții ca să-și ia rămas bun de la el și BACAL, președintele Federației Comunității Evreiești.

În ziua de 17 mai 1957, rabinul PORTUGAL ZISSU a avut o întrevedere cu șef rabinul MOSES ROSEN această întrevedere a fost ținută foarte secretă în casa rabinului PORTUGAL ZISSU. Soția rabinului PORTUGAL Z care este în tratamentul medical al agentului, a spus acestuia că în ziua de 17 mai a.c. rabinul PORTUGAL ZISSU a fost în vizită la șef rabin MOSES ROSEN, lucru confirmat de însuși rabinul PORTUGAL ZISSU în ziua de 18 mai a.c. față de agent, cu care ocazie acesta i-a spus că vinovat de oprirea plecării șef rabinului MOSES ROSEN în ziua de 14 mai 1957 în străinătate este și președintele Federației Comunității Evreiești din România BACAL. Cu această ocazie rabinul PORTUGAL ZISSU i-a zis că a doua zi șef rabinul MOSES ROSEN va pleca în străinătate.

Nota biroului: Această atitudine de duplicitate a rabinului șef MOSES ROSEN față de autorități a fost sesizată de agent și cu ocazia sărbătoririi zilei de Hanuka în casa rabinului PORTUGAL ZISSU, rabinul șef ținând un discurs față de invitați a menționat că este foarte măgulit de faptul că în școlile evreiești, a constatat că se

învață temeinic limba ebraică și istoria poporului evreu, el personal ocupându-se de acest fapt.

Cu această ocazie rabinul șef MOSES ROSEN și-a arătat sentimentele naționaliste, făcând o paralelă între situația actuală din conflictul Israelo-Egiptean și evocarea luptelor evreilor împotriva romanilor prilejuite de această aniversare.

Agentul a sesizat deasemenea că de câte ori rabinul șef MOSES ROSEN a plecat în străinătate, de fiecare dată a luat legătura și cu rabinul PORTUGAL ZISSU.

MĂSURI: Prezenta notă să fie trimisă Dir. III a care urmărește pe rabinul șef MOSES ROSEN. Agentul a fost instruit ca să obțină prin convorbirile cu rabinul PORTUGAL ZISSU cele ce a discutat cu rabinul șef, cu ocazia plecării acestuia în străinătate.

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 5, f. 30 – 31

23 _____

343/22 mai 1957

Ex. Nr. 2

STRICT - SECRET

NOTA

Obiect : aspecte naționaliste și tendențioase în cadrul ziarului [!] „Revistei Cultului Mozaic” din R.P.R.

Din inițiativa șefului rabin, ROSEN MOSES și a sfatului superior rabinic al cultului mozaic, s-a trecut începând din octombrie 1956, la editarea unui ziar mozaic intitulat: „Revista Cultului Mozaic din R.P.R.”, care apare bilunar în limba română, ebraică și idiș.

Datorită conținutului naționalist al acestui ziar, este extrem de căutat de elementele evreiești, tirajul lui de 15.000 exemplare nefiind satisfăcător; marele număr de abonați crește mereu, impunând în acest fel și mărirea tirajului acestui ziar.

Ca redactori ai acestui ziar sunt: FAIBIȘ DAVID, sionist, element dușmănos al regimului nostru, urmărit prin acțiune individuală de către organele Direcției a II a și FLEISCHER EZRA, fost funcționar al Legației Statului Israel la București, fost arestat și condamnat pentru activitate sionistă clandestină în calitate de membru în comitetul organizației sioniste de tineret „B'nei Akiva”, lichidată în 1952. Acesta din urmă este urmărit de noi prin acțiune de verificare individuală.

În general, articolele scrise la ziarul susmenționat au caracter naționalist și scot în evidență că „poporul evreu a fost și este asuprit”.

Astfel, în numărul 6 din 15 februarie 1957 al „Revistei Cultului Mozaic din R.P.R.”, în articolul intitulat „Pericopa săptămânii”, se spune: „învățații noștri au insitat asupra comparației poporului evreu cu măslinul. Așa cum măslinile sunt smulse, lovite, tescuite, iar coaja care conține lichidul binefăcător este desconsiderată și numai

untdelemnul atât de prețios pentru oameni e strâns și folosit, tot astfel – spun învățații noștri – popoarele lumii i-au lovit pe evrei, i-au chinuit și oprimat. Dar după cum măslina nu dă untdelemnul decât după ce e zdrobită și stoarsă, tot astfel după fiecare încercare grea prin care trece poporul evreu, vedem din nou forța vitalității sale și cu marile însușiri cu care este înzestrat.”

Tendința lui FAIBIȘ DAVID de a strecura în acest ziar unele articole cu caracter naționalist a determinat conducerea Federației ca prin intermediul lui FRIEDMAN, secretarul general, să controleze și apoi să dea aviz de publicare unor articole.

Privitor la ziarul numărul 9 din 1 aprilie a.c., care a apărut în preajma Paștelui evreiesc, agentul „Aurel” ne relatează: „și de data asta FAIBIȘ DAVID a căutat să strecoare ceva. Ei au scris în așa fel încât se înțelegea: „poporul evreu trebuie să lupte împotriva oricărui Faraon, împotriva oricărui asupritor”.

Remarc faptul că secretarul general care știe limba idiș a observat chestiunea și a rectificat. FAIBIȘ DAVID însă, care a avut misiunea să ducă textul la Departamentul Cultelor pentru a fi revizuit, nu a dat textul corectat, cunoscând faptul că la Departamentul Cultelor nu știe nimeni limba idiș”.

Deși apariția acestui ziar a fost aprobată de către Departamentul de Culte la cererea că va fi fondat pe bază de probleme religioase, el a îmbrăcat forme diverse, inclusiv probleme politice. Printre altele, are și rubrica „Știri și informații” în care în general nu arată știri din viața mozaicilor, ci din viața „poporului evreu”.

Tot în același ziar, la rubrica “știri și informații” scrie: “Rio de Janeiro: o groaznică catastrofă s-a produs zilele acestea aici, în centrul orașului, provocând doliul întregii populații evreiești; s-a prăbușit o clădire de zece etaje și a prins sub dărâmături și biblioteca evreiască, o întregă comoară de cultură evreiască.” De aici se vede că „Revistei Cultului Mozaic din R.P.R.” nu se preocupă doar de viața credincioșilor mozaici, ci de „poporul evreu” în general.

Dealtfel însuși șeful rabin care conduce ziarul, dă de multe ori să se înțeleagă că el este conducătorul poporului evreu (!) din R.P.R, fără a face vreo diferență între credincioșii și necredincioșii evrei.

Acest ziar, prin propaganda lui influențează negativ în mediul credincioșilor, apărând în mod accentuat caracterul naționalist.

Dat fiind această situație,

PROPUNEM:

- Să fie sesizat Departamentul de Culte care să ia măsuri mai eficace de a se evita strecurarea în cadrul „Revistei Cultului Mozaic”, articole cu caracter naționalist
- Pe linie informativă să se continue pe mai departe urmărirea acestei probleme.

Lucrt.op.prim.
Lt.Burlacu Nicolae
ss.

De acord
Șeful Biroului
Lt. Maj. Banciu Ioan

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol.1, f. 90 – 92

323/10 iunie 1957
sursa „SOARE”
casa no.6

NOTA

În seara zile de 8 iunie 1957 rabinul PORTUGAL ZISU urmărit de noi prin acțiune informativă i-a spus agentului nostru că înainte de a pleca rabinul șef MOSES ROSEN în străinătate a avut cu el o convorbire.

În discuțiile avute cu MOSES ROSEN, PORTUGAL i-a dat indicații ca să ia legătura în Anglia cu organizația Congresului Mondial Evreesc și să aranjeze ușurarea plecării în masă a evreilor din România ca și pentru el (PORTUGAL) în statul Israel, fapt pentru care el (PORTUGAL) a vorbit și cu rabinii americani când au fost în România în iunie 1956.

MOSES ROSEN A spus lui PORTUGAL că fiind la Londra, va lua mai ușor legătura cu Congresul Mondial Evreesc, decât a putut să ia legătura anul trecut la Helsinki (Finlanda), întrucât acolo a fost urmărit și i s-a fixat un program care nu i-a dat timp să facă ce a vrut.

MOSES ROSEN a mai spus că el în Anglia are familie și prin acest lucru va ușura mai mult legătura decât la Helsinki.

Tot cu această ocazie PORTUGAL a mai spus că MOSES ROSEN nu este destul de curajos și că după plecarea lui la Helsinki, presa din străinătate nu a vorbit prea mult despre faptele din țara noastră și numai unele ziare din Anglia au vorbit despre rabinul HALPERT și n destul de amănunțit.

În urma discuției acestea cu PORTUGAL Z agentul a tras concluzia că șef rabin MOSES ROSEN când a plecat la Helsinki anul trecut a primit sarcini de la PORTUGAL ca să transmită presei străine caul rabinului HALPERT și altele, însă nu a făcut mare lucru, fiindcă „a fost urmărit de către legația Română din Helsinki”.

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 5, f. 37

M.A.I. Regiunea Stalin [Braşov]
- Serv. II -

Agentul: „Kovacs Mihai”
Data: 23 iulie 1958
Primită de Lt.Maj. Bakos Eugen
Casa „Predeal”

NOTA INFORMATIVA

În legătura noastră cu şeful rabin Dr. Rozen sursa noastră arată următoarele:
Sursa în ziua de 22.VII. a făcut o călătorie Predeal – Bucureşti – Bucureşti - Predeal în societatea lui dr. Rozen cu maşina lui personală.

În timpul călătoriei dr. Rozen a povestit despre călătoria lui în Anglia şi Elveţia. A povestit despre ţara Izrael, despre politicieni şi situaţia de acolo. Despre dezvoltarea industriei în Izrael. Dr. Rozen mi-a spus că apreciază pe ambasadorul Izraelului, dr. Harell A., foarte mult. Dr. Rozen a remarcat că situaţia în Izrael şi România este încordată, se vede şi de expluzarea diplomatului izraelian Keren, pentru că asemenea cauze sunt în legătură cu altă ambasadă tolerată.

La întoarcere sursa a întrebat ce se aude în Bucureşti, dr. Rozen a spus că cu mare regret a aflat că populaţia vorbeşte despre creşterea antisemitismului şi că evreii au fost daţi afară din posturile de conducere. Dr. Rozen a spus că antisemitismul este un lucru barbar şi a povestit de suferinţa evreilor din timpul dictaturii fasciste şi a constatat că acuma totuşi viaţa evreilor nu este periclitată.

Sursa menţionează că dr. Rozen în ultimele zile a făcut o călătorie la Borsec.

Dr. Rozen cu maşina lui a dus la hotelul Cioplea, pe prietenul lui dr. Dentist Constantinescu cu soţia, care au închiriat pentru câteva zile camera la hotel.

Constantinescu este creştin.

Menţiuni

Nota este primită în legătură cu rabinul dr. Rozen din Bucureşti, în prezent se află la casa de odihnă din Predeal.

S-a trasat ca sarcina agentului să discute în continuare cu dr. Rozen şi să se stabilească de cine sunt vizitaţi cât timp vor sta la Predeal.

Nota va fi redactată şi un exemplar înaintat Direcţiei a II a.

Lt. Maj. De Securitate
Bakos Eugen

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol.5, f. 60

Nota a fost primită de la Lt. Maj.
Dinu Constantin de la agentul
“Aurel” în ziua de 23 ianua-
rie 1959, în casa “Racovița”

STRICT SECRET
Ex. nr....
343/ 6 februarie 1959

NOTA INFORMATIVA*

Redacția revistei „Cultului Mozaic” [„Revista Cultului Mozaic”] se compune din următorii**:

- FLEISCHER EZRA
- FAIBIȘ DAVID
- REICHMAN ALPHONSE.

Primul scrie toate articolele revistei, cu excepția comunicărilor de ordin intern sau a unor reportajii periodice scrise de REICHMAN. Acest FLEISCHER apare în gazetă sub diferite pseudonime: LEIZER, MARCUS, TURGMANL, etc. Nu este salariatul permanent al Federației, căci refuză această calitate. Este plătit în calitate de colaborator, având convenție cu Federația de a primi circa 1000-1200 lei lunar, indiferent de apariția revistei și de quantumul materialului predat. El are în schimb obligația de a asigura toate numerele revistei cu materialul necesar. Asupra conținutului articolelor sale, el se consultă în prealabil cu șeful rabin, în consfătuiri în trei (ROSEN, FLEISCHER, FAIBIȘ) care au loc la Federație. Materialul este scris în limba română și predat lui BACAL, fără viza căruia nu se dă spre publicare nimic.

FLEISCHER este un om tăcut și ascuns, nu stă prea mult în Federație, articolele probabil că și le scrie acasă, sau în orice caz în altă parte.

FAIBIȘ are sarcina de a traduce în ebraică toate articolele ce apar în această limbă, precum și cele în limba idiș. De asemenea, tot el face și corectura în aceste limbi. Spre diferență de FLEISCHER, FAIBIȘ este un gălăgios, face multă paradă de „sionismul său”, îl afirmă în mod supărător, făcând întotdeauna în public o propagandă vădit reacționară.

La început erau numai aceștia doi la gazetă (!), ambii oameni propuși și susținuți de șeful rabin. Ambii discută în mod obișnuit în limba ebraică și desigur o fac uneori în mod ostentativ. FAIBIȘ este un dușman deschis, iar FLEISCHER caută să se deghizeze. Pe FAIBIȘ l-am cunoscut mai demult în calitate de reprezentant al unei organizații sioniste în comunitate, atunci când aceștia existau legal (1945-1948) și în cadrul căreia era un cunoscut propagandist. Pe FLEISCHER

---

* Adnotare datată 28 februarie 1972: „Foști colaboratori ai revistei: Semilian – decedat, Zaidman – emigrat în Israel.”

** Adnotare: „Toți au emigrat”.

I-am cunoscut numai la venirea lui în Federație (circa 2 ani) și colegii mei susțineau că ar fi fost înainte salariat al Legației Israel la noi.

Pentru a contracara eventualele acțiuni ale acestora, conducerea Federației l-a numit pe REICHMAN (fost salariat la Comunitatea din București și nepot al președintelui STERN). Acesta este un cetățean ce se bătea cu pumnii în piept și a fost printre primii care s-au înscris pentru emigrare. De altfel, a mai făcut-o fără rezultat și în anul 1950. El a fost exclus din partid de circa 10 ani, pentru nereguli săvârșite la fosta cooperativă de consum „Victoria”. Este un tip lipsit de scrupule și nesuferit de nici un coleg, datorită caracterului său.

Sursa nu are legături directe cu nici unul din cei 3 citați mai sus.

Din anturajul acestora, cu excepția șefului rabin, nu cunosc pe nimeni. Alți colaboratori nu există la această revistă în afară de aceștia.

„Aurel”

NOTA BIROULUI:

Prezenta notă s-a cerut agentului la cererea Serviciului II. Ea răspunde la toate întrebările solicitate.

Agentului i s-a trasat ca sarcină să ne informeze asupra manifestărilor lui FAIBIȘ DAVID, cât și a situației artiștilor din studioul și Teatrul Evreesc, care au fost dați afară odată cu depunerea cererii lor de plecare în Israel.

Lt. Maj. Dinu Constantin

ACNSAS, Fond documentar, ds. 137, vol.9, f. 92 – 93

PROCES-VERBAL DE INTEROGATOR

Invinuit ~~XXXXXX~~ GRIMBERG IANCU, născut la 20 sept. 1926, în Vaslui,
 fiul lui Lupu și Sabine, de profesie funcționar, cu ultimul domi-
 ciliu în București str. Iulius Barasch Nr. 12.-
(Date de stare civilă, ultimul domiciliu)

29 mai 1959

Localitatea București.

Interogatoriul a început la ora 19 min 30

s-a terminat la ora 22 min 00

Intrebare: Ancheta îți cere să declari ce legături ai mai avut d-ta cu diplomații izraelieni?

Răspuns: În afară de cele declarate de mine până în prezent, privind activitatea mea de spionaj în favoarea Legăției Izrael din București și activitatea sionistă ilegală, eu începând din anul 1955 și până în anul 1956, am făcut legătura între diplomații izraelieni și rabinul MOZES ROZEN, care prin acțiunile întreprinse de el a sprijinit activitatea sionistă clandestină și a jucat un rol important în acțiunea de instigare a populației evreiești, pentru a emigra în statul Izrael, activitate care a fost dirijată prin mine de către diplomații Legăției Izrael din București.-

Astfel, la începutul anului 1955, cu ocazia unei vizite, pe care am făcut-o la Legăție, după ce fusesem eliberat, am fost chemat în biroul său de către diplomatul KARMEL YEHUDA, care m-a înțeles că-l cunosc personal pe rabinul ROZEN MOZES și ce relații am cu el. L-am răspuns că-l cunosc pe acesta din vedere. Știu că am lucrat la Legăție întrucât mă văzuse la o recepție ce a avut loc în cadrul Legăției, dar nu am ^{avut} relații apropiate cu el.-

Atunci diplomatul KARMEL YEHUDA m-a rugat dacă sînt de acord ca eu să iau legătura cu ROZEN și să-i transmit unele instrucțiuni din partea Legăției.- Răspunzîndu-i afirmativ, KARMEL YEHUDA mi-a dat instrucțiuni ce să-i transmit dr. ROZEN MOZES că în activitatea sa din comunitatea evreiască și sfatul rabinic, precum și în contactul său cu fruntașii sioniști, să caute să ducă o propagandă naționalist sionistă în vederea creierii unei atmosfere sioniste naționaliste prielnice tendinței de plecare din țară a evreilor.- Totodată el în discursurile și predicile sale oriunde la

URMARE

- 2 -

SERVICIUL ARHIVA

va ține, să caute să le dea un caracter șovin naționalist.-

La aproximativ 8 zile după această discuție pe care am avut-o cu diplomatul KARMEL YEHUDA, am mers la templul coral iar după slujba de vineri seara am luat legătură cu ROZEN MOZES în incinta templului coral și i-am transmis lui ROZEN instrucțiunile primite de la KARMEL. Acesta s-a declarat de acord cu instrucțiunile și îndrumările date de diplomații izraelieni și a promis că în activitatea sa se va orienta după aceste instrucțiuni, întrucât eleste un evreu pătruns de spiritul naționalist.-

Tot în cursul aceluiaș an când am mers din nou la Legație, am luat legătura cu diplomatul KARMEL căruia i-am spus că dr.ROZEN s-a declarat de acord să ducă o vie activitate naționalist șovină pentru cauza de emigrare cu ocazia contactelor pe care le are cu forurile evrești.-

În acelaș timp KARMEL mi-a spus să-i mai transmit dr.ROZEN MOZES ce în contactul pe care îl are cu persoane oficiale din conducerea statului, să caute ca în discuții intime ce le poartă cu aceștia să le exprime o rezolvare favorabilă a problemei evrești în sensul ca să se deschidă posibilitatea de plecare din țară a evreilor și să le dea de înțeles că problema evreiască nu poate fi rezolvată altfel decât prin acordarea vizelor ca ei să poată pleca în Izrael.-

Cu prima ocazie când am mers la templul coral am luat din nou legătură cu dr.ROZEN MOZES, căruia i-am transmis instrucțiunile primite de la diplomați pentru el referitor la acțiunea de influență pe care urma să o ducă pe lângă oficialități în problema evreiască.-

Acesta mi-a spus că el a mai discutat cu unele persoane din conducerea statului, despre problema evreiască, dar că nu are o rezolvare concretă, dar că are să mai încerce când i se vor ivi diferite ocazii.- Menționez că i-am transmis din partea lui KARMEL instrucțiuni ca el să caute să se apropie în aceste probleme de oamenii din conducerea statului de naționalitate evrei, care desigur vor fi mai atenți cu el de problema evreiască decât ceilalți.-

ROZEN MOZES s-a exprimat față de mine că el cunoaște atitudinea unor evrei din conducerea statului în problema evreiască care nu prea dau mare atenție acestei probleme pentru care evreii duc mare luptă pentru a pleca din țară.-

.//.

30-05-2005

- 5 -

SERVICIUL ARHIVĂ

Vreau să mai precizez că înainte de a sta de astă dată de vorbă cu ROZEN MOZES, diplomatul KARMEL mi-a spus că el reușește uneori să stea de vorbă cu dr.ROZEN când vine pe la templu dar că nu întotdeauna reușește să-i spună detaliat tot ce dorește și de aceea m-a rugat pe mine să-i transmit acestuia instrucțiunile și linia pe care el să o urmeze în activitatea de instigare și sprijinire a populației evrești de a pleca din țară.-

Totodată mi-a mai spus că el a reușit de câteva ori să se întâlnească la templul coral cu ROZEN și la alte sinagogi și că ei cunosc în general sentimentele lui ROZEN față de cauza evreiască naționalistă.-

În perioada 1956 când au sosit în RPR cei 4 rabini americani, am primit instrucțiuni din partea diplomatului KARMEL prin MOCHE WEISS, de a lua legătură cu rabinul ROZEN MOZES și să-i transmit acestuia ca să se folosească de prilejul prezenței acestor rabini americani în RPR, pentru ca adunările care vor avea loc în cinstea acestora să se transforme în manifestări naționaliste sioniste, adică dr.ROZEN să dea indicații rabinilor americani ca în discursurile pe care ei le vor ține în rindul credincioșilor și a populației evrești, să propage ideea legăturii indistructibile dintre evreii din țările capitaliste și cele socialiste, necesitatea contactelor permanente între aceste comunități și că în discursurile lor să exprime într-o formă camuflată dorința de plecare din țară a evreilor.- De asemenea să se folosească de prilejul plecării lor în provincie unde să se facă aceeași propagandă în special în Transilvania unde diplomatul aflase că aceștia urmau să plece.- Totodată rabinii americani să caute ca în contactul pe care-l vor avea cu conducătorii de stat să le exprime aceleași doleanțe ale populației evrești, adică să se insiste ca evreilor să li se acorde respectarea zilei libere sâmbăta, să se dea posibilitatea lărgirii contactului comunităților evrești dela noi din țară și cea din America și să pună problema ca evreii din America manifestă un interes și insistă ca evreilor din RPR să li se redea drumul să plece pentru reintregirea familiilor cu cei din țările capitaliste și să se găsească o metodă de ajutorare a evreilor cum a fost în trecut "JOINT"-ul.-

KARMEL YEHUDA mi-a spus ca să comunic lui ROZEN ca, cu acest prilej și comunitățile evrești să contribuie în această acțiune cu ocazia prezenței rabinilor americani ca să se țină discursuri, să se mobilizeze cât mai mulți evrei pentru a dovedi

.//.

...cărora dorința evreilor de a pleca din țară și de a menține legătură mai strânsă cu cei din Apus.-

157V
C.N.S.A.S.

30-05-2005

Pe baza acestor instrucțiuni eu am luat legătură tot la templu cu dr. ROZEN și i-am comunicat tot ceea ce mi-a transmis KARMEL pentru el.- Dr. ROZEN a fost de acord și a spus că el va lua legătură cu rabinii care urmau să ia contactul cu rabinii americani ca să se folosească de acest prilej pentru a ajuta și mai mult cererile de a pleca din țară.-

În toamna anului 1956, când am fost ultima dată la Legăție, KEREN AMNON pe care-l cunoscusem prin KARMEL în același an, mi-a spus că a auzit că ROZEN MOZES a început să plece în diferite țări capitaliste, să ia legătură cu el și să-i transmită ca în contactul pe care-l va avea cu forurile evreiești când va merge în țările capitaliste, să le exprime și să le descrie acestora situația evreilor din RPR în culori cât mai sumbre, în sensul că o duc greu din punct de vedere material că nu se bucură de drepturi politice, că antisemitismul s-ar accentua pe zi ce trece, astfel că aceste foruri din occident să exercite o presiune puternică împotriva RPR ca să li se dea drumul evreilor să plece din R.P.R.-

De asemenea mi-a spus să-i comunic că el să ia contact în țările capitaliste cu oficialități sioniste din cei ce au fost arestați în țară la noi și care au reușit să plece, ca ei să țină la curent forurile sioniste de acolo cu situația din RPR.-

Ei am luat apoi legătură cu ROZEN MOZES mai târziu, când el a plecat prin Anglia după cât îmi aduc aminte și i-am transmis tot la templu corărilor instrucțiunile din partea lui KEREN.-

Dr. ROZEN MOZES a fost de acord și a promis că el va lua legătura afară cu personalitățile sioniste evreiești pe care le va considera cele mai indicate, cărora le va exprima situația din țară și le va solicita sprijinul pentru ca evreii din RPR să poată pleca din țară.-

Tot din partea diplomatului KARMEL, i-am transmis dr. MOZES ROZEN în 1956, ca să caute să imprime revistei evreiești care urma să apară o tendință cât mai naționalistă cu tendințe mistice sioniste.-

ROZEN a spus că este de acord, fapt pentru care în primul rând apariției sale erau tratate în revistă diferite știri din lumea evreiască, din toate țările, anumite știri politice evreiești, ceea ce îi da un caracter pur naționalist. Mai târziu știu că, comunitatea a luat măsuri și se pare că acum nu mai sînt publicate prea multe articole care să aibă direct un caracter

- 5 -

naționalist sionist. Acestea au fost legăturile pe care eu le-am făcut între diplomații izraelieni și dr. MOZES ROZEN.-

Vreau să precizez că eu nu am primit nimic din partea dr. ROZEN MOZES pentru Legăție ci activitatea sionistă naționalistă de sprijinirea evreilor de a pleca din țară și de a duce propagandă în rândul celor cu care vine el în contact a fost dirijată în anii 1955-1956, de diplomații Legăției Izrael din București, prin mine.-

După ce am citit cuvânt cu cuvânt prezentul proces verbal și am constatat că el corespunde în totul cu cele declarate de mine mai sus, îl susțin și semnez.-

ss. Grimberg Iancu

ANCHELATOR PENAL DE SECURITATE

C.N.S.A.S.

LIT. MAJOR

30-05-2005

T. Gudină

SERVICIUL ARHIVĂ

Conf. cu originalul din dosarul de anchetă nr. ..

LIT. MAJOR

T. Gudină

BM/3 ex.

(ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol.5, f. 156 – 158)

28

- 261-
"PAULESCU"
Cpt. Chivu N.
Casa 204
9.VI. 1959

NOTĂ INFORMATIVĂ

După ce l-am căutat, de câteva ori, în sfârșit am reușit să-l găsesc pe șeful rabin la telefon, marți 2 iunie. Mi-a spus că-l voi putea vedea joi 4 iunie, ora 11 dimineața, la birou, în strada Sf. Ioan Nou. A venit, a primit pe toți cei dinaintea mea și când a venit rândul să mă asculte, i-am spus pentru ce i-am solicitat audiența:

- Cum v-am spus și acum 4 luni, când v-am mai deranjat, mă zbat să plec la familia mea.
- Aveți în Israel soția și copilul, mi se pare.

- Da, Eminentă. Am sperat că voi pleca și eu, în vara trecută, în toamnă, dar tot aci sunt. Partea proastă, în plus, este că n-am mijloace de existență. Până acum câteva luni, primeam câte un pachet de la soția mea. În definitiv, ca bărbat singur, îmi pot rezuma nevoile la strictul necesar existenței. Dar, pur și simplu nu am nici asta. De la edituri nu capăt de lucru, iar muncă fizică nu pot face, fiindcă nu mai am nici putere destulă, nici sănătate. Mi-a spus însă, un prieten, gazetar, că dumneavoastră aveți un ziar și m-am gândit că poate, ați putea găsi de lucru pentru mine acolo.
- Avem o revistă, nu un ziar. O revistă săptămânală. În opt pagini. În limba ebraică, română și idiș. Dar e scrisă de un singur om. Nu e nevoie de al doilea. De altfel, nu cuprinde decât chestiuni ale cultului, de strictă specialitate, iar dumneavoastră ați lucrat în cu totul alte domenii.
- Va să zică, pentru edituri sunt un publicist evreu, care vrea să plece în Israel, iar pentru dumneavoastră sunt un gazetar român care nu se pricepe la problemele evreiești.
- Eu sunt nevoit să vă spun că nu pot face nimic pentru dumneavoastră, deși vă înțeleg foarte bine.
- Eminentă, poate aveți teamă, din cauză pentru că am fost închis. Vă rog să credeți că nu sunt un adversar al regimului. Nu din motive politice mă aflu în situație grea. Dovadă este faptul că, acum 3 ani, am avut o slujbă la Institutul de Studii Româno – Sovietic.
- V-am mai spus, vă înțeleg foarte bine. Dar nu vă pot ajuta în nici un fel. Sunt atâtea tragedii și nevoi.
- Nu știu ce înțelegeți, Eminentă, prin tragedii și nevoi. Dar faptul că, de aproape 10 ani, sunt despărțit de copilul și soția mea, nu este o tragedie ? Și dacă n-am nici măcar ce să mănânc nu sunt un nevoiaș ?
- Aveți dreptate, eu, însă nu pot face nimic. De altfel, revista de care îmi vorbeți nu este a cultului, ci a Federației, unde hotărăște avocatul Bacalu [Bacal]. Nici ei n-ar putea să vă satisfacă, fiindcă – așa cum v-am spus – n-aveți competența în chestiunile respective și nici nu este nevoie, acolo, decât de un singur om.
- Am onoarea să vă salut Eminentă.
- Vă urez cât mai grabnică îndeplinire a dorințelor.

Păulescu

Agentul a fost trimis la șeful rabin Moses Rosen din ordinul conducerii serviciului pentru a-i cere sprijin, fie de a-l ajuta momentan cu bani, fie de a-i da o slujbă. Noi urmărim ca agentul să fie angajat la redacția revistei “Cultului Mozaic” în locul lui Faibiș David, arestat de noi.

Combinăția n-a reușit în sensul că șeful rabin l-a primit foarte rece, fără interes.

O copie după prezenta notă va fi dată Dir. A III-a.

Cpt. Chivu N.

ss.

343/ 19 august 1959

STRICT SECRET

Ex. nr. 2

NOTAPrivind unele acțiuni ale șefului
cultului mozaic din R.P.R.

În ziua de 4 august 1959, Departamentul Cultelor a primit o adresă întocmită de șeful rabin al cultului mozaic din R.P.R. Dr. ROZEN MOZES.

În adresă, șeful rabin Dr. ROZEN MOSES explică faptul că organele de securitate au arestat fără motive întemeiate o serie de rabini cu renume în rândul clerului mozaic din țară și străinătate, elemente pe care le caracterizează ca fiind cinstite și sincere față de regimul democrat popular, cerând explicații și punerea lor în libertate.

Astfel, se referă la prim rabinul Dr. SCHÖNFELD NICOLAE din Arad, arestat pe linia Dir. II-a în 23 iulie a.c., element ce a mai fost arestat de organele noastre în decembrie 1953 pentru participarea la o organizație sionistă însă datorită mărturiilor Dr. ROZEN MOZES. SCHÖNFELD NICOLAE a fost achitat și pus în libertate.

De asemeni în adresă se amintește și de rabinul comunității din Deva MÜLER FREDERICH. Despre acesta cunoaștem că în perioada anului 1958 a creat o organizație de ajutoare a evreilor ce urmăreau să emigreze în Israel, primind bani de la legația statului Israel. Fiind urmărit informativ pe linia Dir. II-a, în noiembrie 1958 s-a trecut la arestarea lui.

În continuare se referă la arestarea „neîndreptățită” a rabinului PORTUGAL ZISSU și a fiului său pentru care rabinul șef Dr. ROZEN MOZES garantează nevinovăția acestuia. Rabinul PORTUGAL ZISU a fost arestat de organele Dir. III-a pe linia Serviciului II la 6 aprilie 1959, pentru activitate dușmănoasă și de spionaj.

Șeful rabin Dr. ROZEN MOZES argumentează nevinovăția acestora pe fapte care nu corespunde realității informațiilor furnizate de agentura din problemă, justificând că arestarea elementelor menționate mai sus a produs o stare de spirit de nemulțumire în rândul membrilor cultului mozaic.

ȘEFUL SERVICIULUI
CĂPITAN MELIȚĂ DUMITRU

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 1, f. 307 - 308

342/ 21 octombrie 1959

STRICT SECRET

Ex. nr. 1

NOTA

de felul cum s-au desfășurat sărbătorile evreiești de toamnă în templele și sinagogile din București - pe anul 1959.

În perioada zilelor de 3 – 25 octombrie 1959 enoriașii cultului mozaic din R.P.R. participă conform tradiției la slujbele ce se țin în temple și sinagogi cu ocazia sărbătorilor de toamnă, respectiv anul nou.

În București, organizarea acestor sărbători a luat o amploare deosebită. Organizatorii principali au fost șeful rabin dr. ROZEN MOZES și Comunitatea Evreilor din București.

Din materialul furnizat de agenții „Flor”, „Florescu Dan” și sursa „F.M” rezultă că la aceste sărbători au participat în mod efectiv toți membrii legației Statului Israel, creând o stare de spirit favorabilă lor în rândul enoriașilor, stimulând material și moral cultul mozaic.

Astfel, încă înainte de începerea sărbătorilor au reținut locuri la Templul Coral, sinagoga Malbin (Malbim n.n.), sinagoga Fraterna și Templul Sefard (spaniol) plătind maximum de preț 200 lei, ceea ce evaluează la suma totală de cca. 5.000 lei. Cu ocazia chemării lor la citirea Torei (conform obiceiului), membrii legației au făcut donații Templului Coral suma de 3.000 lei.

Agentul „Flor” ne informează că în seara zilei de vineri 2 octombrie a.c. cei cinci membri ai legației cu soțiile lor au împărțit cerșetorilor de la intrarea în Templul Coral sume variind între 25 și 100 de lei. Pentru urmărirea slujbei, membrii legației și-au adus în seara de 4 octombrie a.c., cărți de rugăciuni și talesuri (obiecte rituale din pânză ce se pun pe cap și sunt ținute în săculeți) pe care le-au lăsat în sinagogă la plecare. După aceea obiectele au fost strânse de intendentul templului, ISAC MOISE, și ABRAMOVICI, membru în comitetul templului și depuse în magazia templului.

O deosebită amploare a luat ceremonia organizată la sinagoga Malbim, de șef rabin dr. ROZEN MOZES și Comitetul acestei sinagogi în ziua de 10 octombrie a.c.. În dimineața acestei zile au fost invitați toți eforii sinagogilor din București, rabini cu multă influență ca PORTUGAL ZISSU și fiul său, GUTMAN și fiul său, FRENKEL MORDEHAI, STRULOVICI (elemente cunoscute și lucrute de organele noastre, pentru activitate sionistă și suspectă de spionaj) cât și membrii legației Statului Israel.

Cu această ocazie șeful rabin dr. ROZEN MOZES în cuvântările sale a accentuat în mod deosebit asupra stimulării și dezvoltării școlilor Talmud Tora, arătând că o îndatorire a credincioșilor de a da viață acestui obiectiv de bază în religia mozaică. La sfârșitul slujbei religioase a fost invitat de ministrul legației Israel care a citit ultima rugăciune la amvon, primind felicitări pentru aceasta.

La gustarea de încheiere a slujbei la care au participat și membrii legației, s-a dat cuvântul în mod onorific rabinului PORTUGAL ZISSU care s-a referit în cuvântarea sa la probleme cultice.

Agentul „Flor” ne informează că pregătirea acestei festivități a fost făcută cu mare zarvă. În fiecare sinagogă cu o seară înainte a fost anunțată de la amvon această festivitate de la sinagoga Malbim, s-au tipărit afișe și s-au trimis un număr foarte mare de invitații tipărite enoriașilor la domiciliu, prin poștă.

De remarcat este faptul că în perioada sărbătorilor a fost redeschis templul Fraterna de pe strada Mămulari, care după moartea rabinului BEK [Beck n.n] AVRAM (1959) se închisese. Comitetul templului a angajat pentru cor o serie de foști soliști ai Operei de Stat din București ca: IUDITH LAZAROVICI, ADELSTEIN, maestrul ROBERT ROSENSTECK și alții, care au fost scoși din serviciu pentru depunerea actelor de plecare în Israel. La slujbele oficiate la Fraterna au participat și membrii legației Israel care au făcut donații în bani, plătind locurile reținute cu 1500 lei.

Comunitatea Evreilor din București în această perioadă a organizat muncă voluntară cu membrii comunității pentru îngrijirea și înfrumusețarea cimitirelor. Acest lucru s-a făcut prin Organizația P.M.R. de la Comunitatea Evreilor din București, respectiv tov. Secretară a B.O.B., FRENKEL ROZA*, care a mobilizat toți membrii comunității, personal participând la această muncă voluntară.

În ziua de 11 octombrie a.c. dimineața, primul ministru al legației statului Israel, însoțit de un secretar a vizitat cimitirul [evreiesc de pe strada] Giurgiului, participând la slujbele ceremoniale dedicate celor care au murit pe vaporul Struma, iar la cererea lui, rabinul ALMULY de la Templul Sefard a făcut o rugăciune la cimitirul sefard la mormântul lui MAURICIU FLACS. Cu această ocazie a împărțit săracilor sume de câte 100-200 lei.

Problema este urmărită în continuare de organele noastre.

Șeful Serviciului
Căpitan,
Meliță Dumitru
ss.

ACNSAS, Fond informativ, ds.4378, vol.1, f.79 – 81

---

* Pentru detalii despre Rosa Frenkel vezi Moses Rosen, op.cit., p. 103 [A. C.]

Nota

Marți, 17. XI. 1959, agentul „Bucur” cu Vasile Schwartz (plecat în Israel) discutând despre congresul Arlus [Asociația Română a Legăturilor cu Uniunea Sovietică] de la București. Schwartz i-a spus cauza pentru care Rosen Moses nu a mai fost ales în consiliul de conducere.

Acesta este că acum doi ani când R.M. a fost la Londra, el a comentat acolo față de cineva emisiunile de limbă ebraică pe care postul B.B.C. le-a inaugurat acum trei ani, au produs deosebită satisfacție în rândurile populației evreiești din R.P.R. Cu prilejul aniversării acestor trei ani, adică acum o lună, postul de radio Israel comentând aniversarea, a citat și cuvintele lui Rosen Moses pe care acesta le rostise la Londra în urmă cu doi ani. Desigur că această gafă a postului de radio Israel i-a picat mult lui Rosen și rezultatele s-au văzut imediat, nu a mai fost ales în consiliul de conducere ARLUS.

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol.4, f. 335

4. I.1960
 STRICT SECRET
 DIRECȚIA: a III-a
 INDICATIV: 34

Redactat: NG
 Din limba: rom.+ idiș
 File: 1

OBIECTIVUL: ROZES [!] MOZES

A fost liniște până la ora 13.04 când se aud vocile mai multor domni de departe. După câteva minute în birou rămâne Mozes singur. Vine apoi o doamnă care plângând îi spune lui Mozes că soțul ei este în spital și ea nu are bani nici să-i cumpere medicamente. Ea mai spune că a fost și la rabinul din Sculeni și acesta n-a avut de unde să-i dea.

Mozes îi dă ceva bani (cât nu reiese) iar doamna iese mulțumind.

Imediat vine o altă doamnă care întreabă pe Mozes dacă s-a rugat pentru ea. Mozes îi spune că nu s-a rugat deoarece a lăsat pentru joi când este ajunul unei sărbători.

Dna iese spunând că va reveni joi. După aceasta vine un domn care cere sfatul lui Mozes. Domnul are o familie numeroasă și s-au iscat neînțelegeri între membrii familiei. Îl roagă pe Mozes să-l sfătuiască cum să procedeze. Mozes e de părere ca domnul să analizeze cu discernământ cauzele neînțelegerilor și odată analizate le va putea lichida mai ușor.

Dl. mulțumește și apoi pleacă.

Imediat vine un alt domn care povestește că fiica lui s-a căsătorit cu un bărbat de origine germană. Au trăit treisprezece ani împreună însă dintr-o neînțelegere s-au despărțit. La divorț domnul și cu familia fostului ginere au intrat în conflict deoarece nu se înțeleg asupra împărțirii domiciliului. După ce a ascultat explicația domnului Mozes îl sfătuește să-și ia un avocat bun și totul se poate rezolva la tribunal. Domnul mulțumește și pleacă.

Mozes mai circulă puțin, apoi la ora 13, 54 iese și se face liniște care se menține în continuare precum și noaptea.

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 7, f. 13

Prea stimate Domnule Șef Rabin!

Trebuie să vă mărturisesc, că m-au șocat observațiile critice pe care le-ați făcut în scrisoarea dv. Din 10 februarie a.c., care mi-a parvenit alaltăieri. Pentru că, așa cum este de fapt, că nu vă împovărez cu regularitate, cu relatarea unor mici amănunte din viața Comunității noastre, așa am crezut, că de data asta – fiind vorba de ceva ce iese din comun – am fost prompt și nu mi se va putea imputa nimic. Când am judecat astfel, am pornit de la premiza, că adresa cu redarea detaliată a celor întâmplare, se adresează și Eminenții Voastre – așa cum ea este un al .... Comun al conducerii laice și religioase de la noi.

Permiteți-mi, mult stimate Domnule Șef Rabin, ca în completare să vă expun, deci, în cele ce urmează, faptele – La școala medie nr. 3 din circ. A II-a, luni, 1. februarie a.c., în clasa V-a, la prima oră de învățământ, a intrat dl. Botezatu Ioan, președintele Sfatului Popular al orașului nostru. În această clasă sunt elevii: Fruchter Moise, fiul lui Fruchter Iosif, tâmplar, și Leifer Margareta, fiica deserventului de cult, Leiner Berte, care nu scriu sâmbăta. Fruchter Moise poartă perciuni și stă cu șapca pe cap în timpul orelor.

Dl. Botezatu a scos șapca lui Fruchter Moise și a declarat în clasă, că toți elevii sunt obligați să se supună legilor învățământului public, să scrie sâmbăta și să stea cu capul descoperit.

Ceva mai târziu, directorul adjunct al școlii, i-a chemat pe Fruchter Moise în cancelaria directorului, unde un frizer adus la școală, i-a tăiat perciunile. Celorlalți elevi li s-a comunicat să uzeze și ei de frizer, în același scop.

În aceeași zi am fost înștiințat de către împuternicitul Dep. Cult să mă prezint la Dl. Botezatu. Prezentându-mă la dânsul, s-a văzut, că este o eroare și că el dorește să stea de vorbă cu Dl. Leifer.

În fața unor inspectori de la Secția de Învățământ și a împuternicitului, Dl. Botezatu a încercat să-l convingă pe dl. Leifer, că, concesiile de această natură, făcute elevilor evrei, dăunează procesului de învățământ și prejudiciază scopurile, pe care în domeniul combaterii misticismului, școala și le-a fixat. A fost o discuție, purtată pe un ton civilizată, în care noi și dâșii, ne-am înșirat argumentele. Ne-am despărțit cu aceea, că dl. Lefter nu-i va impune nici o ținută fetiței și va lăsa la aprecierea ei, cele ce are de făcut.

Până nu am venit de acolo, noi nu am avut cunoștință despre tăierea forțată a perciunilor elevului Fruchter Moise.

Cei ce au aflat despre acest lucru, și-au arătat indignarea. Cum, firește, și noi am fost revoltați împotriva acestui procedeu.

La 3 februarie a.c. Dl. Dr. Coracu, secretarul Sfatului, m-a invitat la sine, și-a exprimat regretul pentru cele întâmplate, rugându-mă să rezolvăm problema pe plan local.

La 4 februarie a.c. a fost invitat tatăl copilului Fruchter, la biroul Comunității, unde am stat de vorbă cu el, împreună cu dânsul mi-a declarat, că nu înțelege să depună vreo plângere, rugându-mă să nu-i dau amploare chestiunii, întrucât atât președintele cât și secretarul Sfatului, și-au arătat, de nenumărate ori, bună-voința față de dânsul.

Am luat apoi din nou legătura cu secretarul Sfatului, i-am arătat ....nemulțumire creată de aceste abuzuri, cerându-i sancționarea directorului școlii și asigurarea unor condiții normale de .....elevii vizați. Dânsul mi-a promis, că problema se va rezolva.

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 6, f. 60

34 _____

Primită de la ag. „SOARE”,
la 29 aprilie 1960 de către
Lt.Major ENESCU CONSTANTIN

322/ 11 mai 1960
STRICT SECRET
Ex. nr. 1

NOTA INFORMATIVA

La 8 aprilie 1960 am fost la templul Malbin [Malbim] din strada Bravilor nr. 4. La acest templu șeful rabinilor dr. MOSES ROSEN a ținut o cuvântare, au fost prezente următoarele persoane:

SAMUEL BENDOR, ministrul ambasadei Statului Israel, ATARON SCHLOIME, secretar al acestei ambasade evreiești, rabinul MOTTEL FRENKEL, rabinul LUPOWICZ MOISCHE, cantorul șef RUWINSKI RAFAEL, domiciliat în strada Ghenadie Petrescu nr. 153, STEINMETZ MOISCHE, cantorul POLAK MENDEL, rabinul LANDMAN DAVID*, SCHOIL KAHANE, KLEINMAN SOLOMON, RABINOVICI IOSCHIE, fostul secretar al rabinului PORTIGUL [PORTUGAL], CHAIMOWITZ domiciliat în strada Focșăneanu 20, LANHENS [LANGHAUS] EDUARD domiciliat în strada Ghenadie Petrescu 147 de profesie comerciant de bijuterii, cantorul EILLNER, directorul templului MALBIN [MALBIM], BRAUNSTEIN, LICTEMBERG domiciliat în strada Mântuleasa nr. 22, BIRMBaum CHAIN, domiciliat în alea Vergului nr. 10. LIBERMAN DEZIDERIU, domiciliat în strada Rovine nr. 13, cantorul LELUS HERMAN, scriitorul GROPER, inginerul GOLD IACOB, IOSUB BERCU ARON domiciliat în str. Văcărești 14, studentul PORU IOSIF, domiciliat în Moșilor 320; SCHECHLER MOISE, domiciliat în Calea Călărași, AIZEMBERG FATTEL domiciliat în strada Alba Iulia 21 fost în serviciul rabinului PORTIGUL, SCHECHTEI SCHOIL domiciliat în Intrarea Vânătorului.

Am văzut că lângă ambasadorul Statului Israel a luat loc cantorul șef RUVINSCHI RAFAEL. RUVINSKI RAFAEL a discutat cu ministrul statului Israel pe un ton scăzut, ca să nu poată trage nimeni cu urechea la convorbirea lor. RUVINSKI RAFAEL a discutat cel puțin o oră cu ministrul statului Israel. După întreținerea ministrului cu cantorul RUVINSCHI a luat loc lângă ministru, rabinul MOTTEL FRENKEL și cantorul RUVINSCHI a luat un alt loc. Am stabilit următoarele. Ca să se discute cu ministrul statului Israel în problemele principale se întrebunțează următoarele probleme. Este un obicei în templu ca evreii să fie chemați în fața lui TORA VOILESUNG (TORA este prima și cea mai sfântă cauză a religiei evreiești. Tora este un scris sfânt cu notarea așa ziselor 5 cărți ale lui MOSES. Ca material se întrebunțează pergamentul (piele rituală a animalelor curate). Tora Voilesang, este cel mai mult în dimineața sărbătorilor. La aceasta se cheamă. Fiecare este chemat la Tora și va spune câte o rugăciune în fața celui alt Tora și fiecare rugăciune după Tora. Tora este citită la locul cel mai de sus. Am văzut și am auzit că a fost chemat la Tora ministrul statului Israel la București SAMUEL BENDER.

Ministrul statului Israel a vorbit rugăciunile prescrise în fața lui Tora. Am auzit personal că ministrul statului Israel a făcut completări în limba ebraică ceea ce nu are nimic comun cu rugăciunile prescrise de Tora. În aceste cuvinte a fost amintit și cuvântul Oilivu (emigrație) și diferite date.

După cum am văzut legația evreiască din București a întrebunțat și întrebunțează o metodă specială în sensul că legația face comunicări importante unor cetățeni și că prin această metodă, legația evreiască are informații de la cetățenii în care această legație are încredere. Am văzut că rabinul șef din România dr. ROZEN MOZES este exact informat asupra acestei metode. Înainte de chemarea la Tora a ministrului ambasadei statului Israel, dr. MOZES ROZEN

---

* Adnotare: „La serviciul IV. Tov. Dinu, ce spun agenții noștri? Cum e cunoscut Landman? Prezentați-mi toate materialele din care rezultă comportamentul celor de la ambasadă. Urgent”.

a spus directorului templului Melbin, BRAUNSTEIN ce persoane să fie chemate la Tora. Aceasta dr. MOZES ROZEN i-a spus-o lui BRAUNSTEIN foarte încet. Este o obișnuință ca acea persoană care este chemată la Tora rămâne atât timp la Tora până când nu termină citirea Torei persoana ce urmează. Secretarul ambasadei evreiești MOISE VEGTER a avut discuția cu LICHTEMBERG domiciliat în strada Mântuleasa 22. LICHTEMBERG a întrebat pe secretar pentru ce a fost expulzat secretarul 3 al ambasadei.

Rabinul LANDMAN a zis că ministrul ambasadei statului Israel nu a zis la Tora numai ceea ce era prescris ci a adăugat și cuvinte în limba ebraică ceea ce nu avea nimic în comun cu cele prescrise. Aceasta este întrebuițată des, a spus rabinul LANDMAN – de ministru cu ocazia sărbătorilor. În aceste cuvinte pe care ministrul statului Israel le-a adăugat au fost făcute comunicări importante din partea ambasadei evreiești. Prin Tora, ambasada evreiască are ocazia să primească informații de la cetățenii care vin la Tora în contact cu secretarii ambasadei evreiești.

Rabinul Landman m-a rugat să nu spun nimănui cele discutate pentru că aceasta ar avea urmări nebanuite.

„SOARE”

Nota biroului:

Elementele au mai fost semnalate că frecventează templul Malbin. Majoritatea dintre ei sunt cunoscuți ca foști sioniști.

Sarcini date agentului:

- să intensifice vizitele – frecventarea – templului Malbin și să urmărească în continuare felul în care se contactează diplomații israelieni, de către cine și cu ce scop.

Elementele care sunt stabilite că vin mai des în contact, să fie în atenția lui, în vederea apropierii lor.

- să se intensifice vizitele la FRENKEL MOTTEL pentru a stabili ce transmite acesta diplomaților israelieni.

Măsuri de luat:

- se va verifica în evidențele noastre și ale Serv. IV. Toate elementele semnalate;
- o copie după notă se va trimite spre cunoștință Serviciului IV.
- o copie se va exploata la acțiunea MOTTEL FRENKEL.

Lt. Maj. De Securitate,
Enescu Constantin

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 5, f. 22 – 24

322/E/19 iulie 1960

STRICT SECRET

Ex. nr. 1

Nota a fost primită de Lt. Maj.
ENESCU CONSTANTIN de la agentul
„SOARE”, la data de 8 iulie 1960,
la casa „STUDIO”.

NOTA

La convorbirea pe care am avut-o cu cetățeanul Landman, domiciliat în Calea Moșilor, am aflat următoarele, în ziua de 28 iunie a.c. Cetățeanul Landman este prieten cu mama lui șef rabinul Mozes Rozen. Cetățeanul Landman a discutat despre mama șefului rabin în legătură cu plecarea în Anglia. Mama lui șef rabin Rozen se află în Anglia în orașul Glasgow [Glasgow], la ginerele ei Gottlieb, care este șef rabin la Glasgow. Șeful rabin Mozes Rozen a vorbit de câteva ori la telefon cu mama sa. Șef rabin este chemat la telefon aproximativ la ora 1 noaptea.

Cetățeanul Landman a spus că la această oră nu se controlează convorbirile cu străinătatea.

Cetățeanul Landman este bine informat, că mama șefului rabin Rozen Mozes a fost salutată la sosirea în Belgia de rabinul Portugal Zissu, care s-a deplasat din orașul Antwerpen în orașul Brassel și de rabinul Spitz (fost rabin în Bistrița). Rabinul Spitz este în comitetul Jointului american în Antwerpen.

„Soare”

Nota biroului:

Nota va fi predată în copie Serviciului IV

Lt. Maj. Enescu Constatin

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol.5, f. 25

Data: 24 august 1960

Redactat: N.G.
 Din limba: idiș – română
 Nr. Filelor: 5

STRICT SECRET

Direcția III-a

Indicativ 34

OBIECTIVUL*:

ROSEN MOSES

La ora 8,05 Rosen vine în birou și lucrează în liniște.

Orele 8,38 – telefon 21.62.09 – Baraci Feijel – Mitrop. G. Petrescu 2.

Rosen vorbește cu dl. Baraci pe care-l întreabă ce mai face.

Baraci e sănătos și vrea să știe când a venit Rosen din concediu.

Rosen spune că a venit de câteva zile, însă a fost tare ocupat cu vizita unui străin Ben Nathan. A fost cu el pe Valea Prahovei în excursie. Baraci întreabă cum se simte Amalia.

Rosen spune că Amalia n-a venit în excursie, deoarece s-a intoxicat cu ceva și s-a simțit rău.

Baraci spune că Amalia să stea în pat și dacă nu se înzdrăvenește va veni s-o vadă. În încheiere rămâne ca Baraci să dea un telefon mai târziu.

În casă

Se menține aceeași situație până la ora 8,41 când Rosen trece în altă cameră și vorbește cu un domn.

Orele 8,42 – telefon

O doamnă întreabă pe Rosen ce mai face.

Rosen spune că a fost cu Amalia aseară la recepție și acum se simte bine.

Doamna va face o excursie la Băneasa, iar după amiază poate va veni cu Monel pe la ei. Rosen spune doamnei că poate veni, deoarece ei stau acasă.

Orele 8,45 – telefon

Un domn întreabă pe Rosen când poate să-l primească.

Rosen spune domnului să-i dea un telefon peste o jumătate de oră.

În casă

Rosen a intrat în birou însoțit de dl. Harnic. După convorbire Rosen vorbește cu Harnic căruia îi propune să fie cantorul Templului Coral.

Harnic spune lui Rosen că după spusele medicilor peste un an de zile va putea ieși la pensie din cauza vederii care i-a slăbit mult și nu vede cum ar putea

---

* Adnotare: S 4. Tot materialul privind pe Harnic îl veți trimite la D.V. spre exploatare. Veți face o notă din care să se înțeleagă că o „sursă” ne-a furnizat aceste material. Col. (ss indescifrabil) 02.09.1960

să facă față la templu. El mai adaugă că un alt motiv care îl determină să nu poată primi oferta lui Rosen, este faptul că nu se prea pricepe la slujbele care se țin la templu. La sinagogi se descurcă destul de bine.

Harnic mai spune că ar fi primit acest post dacă Federația i-ar fi pus la dispoziție postul de secretar al templului și într-un an de zile el studia, iar acum era pregătit îndeajuns. Când nu avea serviciu și a vrut să intre la Templul Coral, Abramovici, i-a spus că nu merită să se încurce, deoarece Herzod [Herzog] se va întoarce în curând înapoi.

Rosen spune lui Harnic că trebuie să-l asculte pe el nu pe Abramovici. El spune că dacă Herzog nu murea și i se dădea drumul din închisoare, templul nu-l mai primea.

Rosen adaugă că dacă Harnic primea acum un an să fie secretarul templului acum după cele 12 luni ar fi fost foarte bine instruit, deoarece avea timp să studieze.

Harnic îl asigură pe Rosen că totuși el n-a stat degeaba ci a învățat mult, deoarece această problemă îl interesează. Harnic mai spune că dacă și Schwartz își dădea silința poate acum era cantorul templului. El mai spune că îi vine destul de greu când trece pe Văcărești să-l întrebe de ce n-a oficiat el cununia de duminica trecută. Apoi el mulțumește lui Rosen că s-a gândit să-i propună lui postul acesta de cantor.

Rosen spune lui Harnic că dacă altul a oficiat cununia de duminica trecută este tot din cauza lui că a refuzat să vină la repetiție.

Harnic spune că atât timp cât este la M.A.I. nu poate veni oricând să cânte la templu.

El povestește că un coleg al său care nu este evreu a cântat acum trei luni de zile la o biserică și a fost dat afară.

Și aceasta din cauza faptului că în ultimul timp este o campanie grozavă împotriva bisericii, de acest lucru este convins că știe și Rosen. El mai spune că li se țin conferințe și prelegeri în acest sens. Când a fost Rosen plecat din București au avut o broșură pe care trebuia s-o prelucreze cu toți „Despre știință și religie”. Prelegerea broșurii le-a ținut-o un ofițer politic însărcinat special cu această problemă.

Harnic spune mai departe că din cele ce spun „ei” reiese că maximum 1 an sau doi desființează bisericele. Încă de pe acum sunt suspendați mulți preoți și câteva biserici închise

Harnic a întrebat pe câțiva colegi de-ai lui care sunt nepoți de preoți, și i-au spus că sunt foarte mulți preoți suspendați. Deocamdată nu se știe cu ce măsuri vor veni „ei” spre a desființa bisericele. Părerea lui Harnic este că se va folosi metode autodesființării cum s-a întâmplat și cu problema țărănească.

Rosen spune lui Harnic că în U.R.S.S. și acum mai sunt biserici, iar problema țărănească se deosebește de religie.

Harnic spune că ei la cursurile politice învață că țărani intră în G.A.C. prin liberul consimțământ, însă în realitate cei care nu intră în G.A.C. sunt ridicați. El consideră că tot așa se va întâmpla și cu bisericele.

În continuare Harnic spune că de când s-au luat măsuri împotriva credincioșilor, parcă bisericele sunt mai pline. El afirmă că într-una din zile a

vorbit cu cineva și spunea că nu este mare lucru pentru „ei” ca într-o zi să vină în biserică să ridice pe unul sau pe doi și este de ajuns ca biserica să se golească.

Harnic spune apoi că acest lucru nu se poate întâmpla la ei, deoarece nu s-a dovedit că evreii au acțiuni antistatale.

Harnic schimbă subiectul discuției și întreabă pe Rosen dacă suferă de ficat sau de colită. La răspunsul lui Rosen afirmativ, Harnic spune că și el a suferit de colită însă are un frate medic și prin el s-a vindecat. Imediat Harnic reia discuția de mai înainte. El spune că odată ținea slujbă la sinagogă și i s-a părut că prin spatele sinagogii se strecurau niște necredincioși (creștini) Rosen spune lui Harnic să nu-i mai fie teamă așa mare, deoarece vor trece zeci de ani până va fi vorba de desființarea bisericii.

Harnic spune că lui nu i-ar fi fost frică dacă era la altă instituție, de pildă la Filarmonică* cum era Guttman care se învoia de la dirijor și putea să vină la slujbă, pe când la ei la M.A.I este ceva neserios.

Rosen spune lui Harnic că nu este ceva grav dacă va fi și cantor la Templu. Harnic spune lui Rosen că el are motiv să se teamă, deoarece a fost chemat la cadre de doi ofițeri din timpul repetiției și l-au lăsat să aștepte venirea unui ofițer care va vorbi cu el în legătură cu repetițiile.

Harnic a așteptat venirea ofițerului până la ora 17, 00 pentru că nu l-au lăsat să plece. După ora 17,00 cel care stătea cu el a primit instrucțiuni prin telefon că ancheta se amână pentru a doua zi. Și l-au lăsat să plece. A doua zi l-au anchetat 3 ore și la urmă l-au obligat să dea o declarație că el este de profesie cantor.

El bănuiește că la cadre se cunoaște că el se pricepe.

Harnic n-a vrut să dea declarație, considerând că n-are rost să dea o asemenea declarație. Apoi a fost lăsat să plece acasă. După două zile când credea că s-a terminat totul a fost ridicat din poartă într-un mod neașteptat.

Au apărut lângă el doi inși ca din pământ. Rosen întreabă pe Harnic dacă de el n-au întrebat nimic. Harnic spune că de Rosen n-au întrebat nimic, însă l-au întrebat de cu totul alte persoane. Apoi Harnic mai spune că la început îl interogau noaptea. Era trezit pe la ora 1,00 sau 2,00 și îi cereau să le spună ce știe. El spune că nici nu știa ce vor. Rosen râde.

Mai departe Harnic spune că într-una din nopți un ofițer a dat un pumn în masă și a spart-o în patru, spunând lui Harnic că-l vor face ei să vorbească.

După ce au văzut că e nevinovat au început să-l ia cu binișorul și să-l întrebe cine vine la Templul Coral.

Harnic i-a spus pe toți oamenii care răspundeau de templu. Însă ei nu erau mulțumiți și l-au întrebat de diplomați. Văzând despre ce este vorba, Harnic a început să intre el tare pe ei. El afirmă că i-a făcut bandiți și le-a aruncat în față că nu este nici o deosebire între ei și legionari. El nu va declara niciodată ceea ce nu știe.

Apoi l-au întrebat dacă Legația dă sumă fixă și cât salariu are el de la Legație. Harnic spune lui Rosen că erau extraordinar de bine informați. El arată apoi că la întrebarea cu Legația el l-a întrebat pe cel care-l ancheta dacă înainte de a fi comunist, când era copil nu-l lua mama sa la biserică, și întâmplându-se să

---

* Adnotare: E probabil muzician.

stea în fața bisericii să primească câte un leu sau doi de la credincioși, și că banii pe care îi dădea Legația erau dați tot sub forma milosteniei. Harnic adaugă că el nici n-avea ocazia să vadă împărțitul banilor, deoarece până se odihnea și se îmbrăca după slujbă, trece ora. Harnic a combătut afirmația anchetatorului, precum că s-au împărțit banii în biserică, spunând că la evrei nu se obișnuiește ca sâmbăta, zi de sărbătoare să se dea bani în biserică.

Harnic arată apoi că de bătut n-a fost bătut decât o singură dată când i s-a dat o palmă. Apoi l-au tratat bine. Au vrut să-l servească cu cafea și ciocolată însă a refuzat și n-a vrut să mănânce decât zahăr cu pâine în care era sigur că nu i se putea băga nimic. După aceea l-au luat cu binișorul, însă el nu avea nimic să le spună pentru că nici nu știa ce vor.

L-au întrebat apoi dacă a fost prieten cu Salom, deoarece chipurile acesta așa a afirmat. Harnic a răspuns negativ.

La întrebarea anchetatorului dacă a primit bani sau pachet de la legație, Harnic a spus că o singură dată a primit un pachet cu azimă și 1 litru de vin.

Apoi l-au întrebat dacă știe ceva de darurile care se făceau în biserică. Harnic spune că banii și pachetele se primesc numai cu aprobarea lui Bacal. O singură dată s-a întâmplat ca la sărbătorirea unui băiat de 13 ani (obicei la evrei) în urma felului cum a spus acest băiat poeziile rugăciuni, au fost impresionați cu toții și probabil sub puterea impresiei au dat cei de la Legație ceva. Cu aceasta Harnic este convins că cei de la legație n-au intenționat să facă propagandă. Sunt întrerupți, sună telefonul.

În casă

Harnic continuă să povestească că l-au întrebat din nou dacă a fost coleg cu Salom. Anchetatorul susținea că Salom ar fi dat o declarație, precum că ei au fost colegi.

Harnic arată că le-a spus să le fie rușine obrazului, deoarece el vede că vor să-l nenorocească. El le-a spus că nu crede în Salom acesta să se coboare într-atât cum se coboară. L-au mai întrebat pe unul Kamel (?) cu care Harnic a învățat la liceul Matei Basarab. Harnic a spus că într-adevăr acesta i-a fost coleg, însă când au terminat liceul s-au împrăștiat cu toții și nici n-a mai auzit de nici unul.

Anchetatorul i-a spus că acest Kamel a fost în Israel și s-a întors din nou spunând că nu i-a plăcut acolo, însă a venit cu însărcinarea să culeagă informații.

Harnic n-a mai văzut pe Kamel de foarte mulți ani. El mai spune că l-au întrebat ce vorbea cu cei de la Legație.

Harnic nu vorbea nimic, ci numai îi saluta. La afirmația anchetatorului că l-ar fi văzut pe Harnic conducându-i la mașină pe cei de la legație, Harnic a spus că sunt prostii toate acestea.

Rosen întreabă dacă cei de acasă știu prin ce a trecut.

Harnic spune că nici până în ziua de azi cei de acasă nu știu nimic de toate acestea, deoarece după concepția lui în părinți poți avea încredere, dar nu și în ce vorbesc ei.

El spune că de când este în M.A.I. s-a învățat cu problemele astea. El nu are încredere nici în colegul de bancă. Harnic susține că nimic nu te pierde în M.A.I. ca pălăvrageala.

El spune că înainte de concediu au fost date afară 11 persoane. Printre care și o colegă de-a lui care avea două rude în străinătate.

Rosen spune lui Harnic că acesta nu este un motiv ca să se sperie, însă va face cum crede. Harnic spune că lui nu-i este frică, dar nu vrea să se complice. El știe că-l urmăresc. Într-o zi era la sinagoga Malbim și acolo unul îl fixa de sus până jos și l-a recunoscut ca făcând parte dintre cei doi care l-au ridicat. Dar cum s-a uitat la el a și dispărut. Harnic afirmă că și alții au fost chemați, nu numai el.

Rosen cunoaște pe toți care au fost chemați. Stopler a fost luat puțin mai serios.

Harnic mai spune că el n-a fost niciodată la legație și nici nu se duce. De multe ori l-a văzut pe Ruvinski mergând într-acolo și deși „cei doi” l-au întrebat cine se duce pe la legație n-a vrut să se bage.

Rosen spune lui Harnic că dacă mai vine și pe la templu din când în când și nu se amestecă în alte probleme nu pierde nimic.

Harnic spune că ceea ce-l oprește mai mult să primească oferta lui Rosen de a cânta la templu, este și faptul că fratele lui este încă Lt. Colonel medic deși a fost o zguduire puternică între militari. Fratele lui Harnic a rămas singurul evreu militar pe întreaga aviație. Apoi mai are și părinții care sunt foarte bătrâni și ar rămâne fără sprijin.

Harnic mai spune că a citit o scrisoare adresată lui, de la Raine (?) din Palestina, care o duce foarte bine și speră să fie angajat la templul coral care s-a construit de curând în Haifa. Între timp Raine (?) s-a împăcat și cu Guttman care nu știe dacă mai e aici sau a plecat.

Rosen îi spune lui Harnic că deocamdată va veni să officieze când are timp.

Dacă îi este teamă să nu se expună. Harnic spune lui Rosen că această frică este justificată. Dacă ar fi fost la altă instituție era mai ușor. Totuși el a venit și la templu și a făcut o slujbă într-o vinere când era Stopler în concediu și urma să officieze și o nuntă însă nu l-a mai chemat.

Rosen spune că Stopler l-a înștiințat că Harnic n-a vrut să officieze nunta de duminică.

Harnic n-a refuzat însă i-a explicat lui Stopler că este într-un ansamblu periculos și dacă îl dă afară nu-i dă nici Stopler și nici altcineva salariu, totuși el a oficiat două slujbe în două rânduri care au ieșit foarte bine. Când a fost programată nunta el avea program pentru guvern. Pentru aceasta li s-au dat și cărți de vizită-protocol. Era imposibil să lipsească. El i-a explicat acest lucru și lui Abramovici ca să nu creadă că el își bate joc de templu.

Rosen spune lui Harnic că poate să vină atunci când nu este cine să officieze.

Harnic spune că acum pleacă în turneu pentru 10 zile și s-ar putea ca vinerea viitoare să officieze slujba. Lui îi face plăcere acest lucru. Acum două duminici a ținut o slujbă la sinagoga Malbin cum rar s-a întâmplat să se țină. El spune lui Rosen că ori de câte ori nu va fi ocupat cu ansamblul va putea să vină și la templu.

Rosen spune lui Harnic că va apela atunci când va fi nevoie la el. După aceasta Harnic pleacă.

Rosen trece în altă cameră și se face liniște.

Orele 9,38 – telefon

Rosen vorbește cu cantorul Raham căruia îi spune să ia contact cu Schwartz carte-l va pregăti pentru vineri, deoarece el va ține slujba.

Raham se va duce pe la Schwartz care stă în apropiere, iar vineri va ține slujba.

Orele 9,39 – telefon

Rosen vorbește cu un domn. Acesta îl întreabă dacă mâine va veni pe la Comunitate.

Rosen răspunde afirmativ.

În casă

Rosen iese din birou și se face liniște. La ora 11,12 se aude departe Rosen cu un domn. Mai târziu se aude numai radioul.

După un timp radioul este închis și în birou vine Rosen urmat de Amalia. Ei schimbă rar cuvinte. Amalia spune lui Rosen despre starea sănătății sale nu tocmai bună.

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 7, f. 363-366

37 _____

322/S.I./ 26 septembrie 1960

STRICT SECRET

Ex. nr. 1

Nota fost primită de Lt. Maj.
ȘERBĂNOIU de la agentul
„VIRGIL POPESCU”, la data de
26.IX.1960, pe stradă.

NOTA INFORMATIVA

Privind vizitarea unei sinagogi

Sursa văzând invitația anexată afișată într-un templu a dezlipit-o și în ziua de 24 septembrie a.c. s-a dus în sinagoga „Malbin” [Malbim] din strada Bravilor, unde a asistat la predica anunțată.

Cam pe la ora 11 sinagoga a fost arhiplină, fiind adunați circa 500 credincioși (bărbați) și circa 200 femei, dintre care, parte au venit în urma unor invitații scrise individuale.

Au fost prezenți:

- Șef rabinul doctor ROZEN.
- O delegație din partea Legației Israelului, compusă din ministrul plenipotențiar, însoțit de doi secretari.

- Aproape toți rabinii, dintre care și rabinul din Vaslui (care a fost condamnat la 24 de ani și amnistiat).
- Delegați din toate sinagogile, făcând parte din comitetul templului respectiv.
- Funcționarii federației, cor (hahamii etc.).

La orele 11, 40, șef rabinul ROZEN a început predica ținută în limba idiș, explicând importanța zilei de sâmbătă 24 septembrie – care cade între anul nou (ROȘ HAȘANA) și ziua lungă (ION KIPOR)*, când fiecare credincios – cu prim rabinul în frunte trebuie să își facă autocritică și o analiză de toate păcatele săvârșite în anul ce a trecut. Între păcate a enunțat „păcatul denunțătorului”, ca cel mai grav.

În continuare a făcut un mic istoric al bibliei (a vechiului testament, numit Tora) și celor 10 porunci date de Moise înainte de 5000 de ani, pe care le-a calificat ca o revoluție adevărată pe atunci și care rămâne întotdeauna nou și în epoca actuală.

În scurta analiză făcută pe tărâmul cultului mozaic a subliniat faptul că, pentru copiii evrei există școli evreiești „Talmut [Talmud] – Tora” creată de federație și susținută respectiv materialicește de largă populație evreiască, unde acești copii învață a ceti biblia care este scrisă în limba ebraică.

Evreii putând fi mândri a vedea acești copii venind la sinagogă și făcând rugăciuni, ceea ce înainte de 10-12 ani nu s-a văzut.

În genere prim rabinul nu a deviat de la subiectul strict religios, terminând predica exact după o oră, la 12, 50 – cu apel la pace.

Delegații legației israeliene nu au vorbit cu nimeni din populația adunată, decât celor care le-au strâns la plecare mâna și au fost mulți. I-au felicitat de anul nou cu cuvintele „Zemor Tov” (un loz bun).

„Virgil Popescu”

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 5, f. 132 – 133

---

* Iom Kipur [A. C.]

SINAGOGA „MALBIM”

Aduce la cunoștința coreligionarilor că

Sîmbătă 24 septembrie 1960

(3 Tișre 5721)

la ora 10³⁰ a. m. precis

ÎN CADRUL SERVICIULUI DIVIN

Eminența Sa D-1 Șef Rabin

Dr. MOSES ROSEN

va rosti tradiționala

DERAȘA

DE

SABAT-ȘUVA

Rugăm coreligionarii a lua parte și a fi punctuali

la serviciul divin

COMITETUL

*Invitația „dezlipită” de agentul „Virgil Popescu”
(ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol.5, f. 134)*

342/ 6 octombrie 1960

STRICT SECRET

Ex. nr. 1

NOTA

Agentul „Flor” din problema cultului mozaic, ne informează asupra unor aspecte ale activității șef rabinului Dr. Rosen Mozes și a diplomaților legației Israel cu ocazia sărbătorilor de toamnă (anul nou 5721) ce se desfășoară între 22 septembrie și 17 octombrie 1960.

Astfel rezultă că Rozen Mozes ca și în anii trecuți, continuă să folosească cu abilitate toate posibilitățile ce i le oferă funcția sa și cultul pe care-l reprezintă, în scopul unei propagande naționaliste profund dușmănoase intereselor statului nostru.

Principalele mijloace folosite, au fost discursurile sale ținute la diferite temple și sinagogi ce s-au împletit cu importanța ce a dat-o prezenței membrilor legației Israelului cât și a unor elemente sioniste, eliberate din închisori în urma amnistiei din 5 septembrie a.c.

În predica sa din 22 septembrie a.c. ținută la Templul Coral timp de aproape 15 minute, Rozen Mozes a cerut cu insistență tuturor părinților să-și trimită copii la școlile Talmud Tora unde se învață limba ebraică, arătând că numai prin această importantă acțiune se va putea păstra iudaismul din generație în generație.

Au fost prezenți din partea legației, ministrul și doi secretari ai legației cu soțiile și au rămas în templu tot timpul slujbei. Au adus cu ei și talesuri (obiecte rituale formate dintr-un săculeț ce conține o carte de rugăciuni și o bucată de pânză). Aceste săculețe (talesuri) au fost date de ministrul legației în primire lui Barasch și Isac, cu dispoziția să le păstreze pentru a le folosi până la sfârșitul sărbătorilor. Ele au fost depozitate și închise în camera lui Mozes Rozen, care a cerut ca două dintre ele să-i fie rezervate lui. Aflând că ele au fost date în primire numai pentru păstrare, Rozen Mozes s-a mirat foarte mult de gestul membrilor legației.

În această zi se obișnuiește să se cheme la amvon cei mai pregătiți enoriași care trebuie să citească câte o rugăciune. Programarea acestor chemări la rugăciuni s-a făcut inițial în felul următor: ministrul legației să fie chemat la amvon să citească a treia rugăciune, iar Rozen Mozes să citească pe ultima.

Rozen Mozes a insistat însă ca chemarea la rugăciunea a treia să o țină numai el, iar cea mai importantă și ultima să i se dea ministrului. Astfel ministrul a ținut ultima rugăciune care se face cu glas tare, timp de 15 minute în fața întregului auditoriu.

Tot în ziua de 22 septembrie a.c., o femeie de la balconul Templului Coral (neidentificată) a cerut de la soțiile diplomaților cărți de rugăciuni, însă fiind sesizat agentul, acesta i le-a confiscat și le-a depus la biroul Templului Coral.

În ziua de 24 septembrie a.c. (sâmbătă Iom Kippur), Rozen Mozes a ținut o cuvântare la Templul Malbim din strada Bravilor nr.4. În vederea acestei cuvântări au fost tipărite afișe ce s-au difuzat la fiecare sinagogă cât și invitații individuale, mobilizând astfel peste 600 de persoane, incluzându-se eforii sinagogilor, rabinii cât și membrii legației.

La această adunare a venit și rabinul Halpert Bernat, fost condamnat la 20 de ani de muncă silnică, eliberat prin amnistie de la 5 septembrie a.c. Prezența acestuia a fost folosită ca o manifestare naționalistă de către întreg auditoriul. La intrarea acestuia în templu, membrii legației (ministru cu doi secretari) și toți cei prezenți s-au sculat în picioare și au dat mâna cu el în semn de simpatie și solidaritate.

După predica ținută de Rozen Mozes care a durat o oră și 15 minute și care a conținut unele aspecte și citate din Talmud și biblice ce se refereau la importanța însușirii Talmud Thorei, la faptul că fiecare rabin trebuie să găsească noi mijloace de analiză a faptelor bune ce le-au făcut credincioșii săi în anul care a trecut și să-i îndemne ca în anul care vine să-și îmbunătățească activitatea.

În mod deosebit au fost chemați la citirea Thorei ministrul și cei doi secretari ai legației (obiceiul este ca la citirea Thorei să fie chemați cei mai credincioși și mai stimați enoriași).

Și de data asta Rozen Mozes a intervenit pentru a se da ministrului legației și unui secretar rugăciunea care se face la deschiderea altarului. De reținut este faptul că la sfârșitul acestei rugăciuni cei doi enoriași trebuie să spună cu glas tare de trei ori de către șeful rabin „binecuvântează pe credincioși ca la anul să ajungem la Ierusalim”. Nu a fost executată dorința lui Rozen Mozes întrucât agentul a motivat că: în primul rând o asemenea urare din partea ministrului legației ar fi creat o stare de spirit nefavorabilă în rândul enoriașilor. În al doilea rând, că această propunere a lui Mozes Rozen a considerat-o ca o provocare la adresa lui, în sensul că dacă executa această dorință, Rozen Mozes reușea să-l pună într-o lumină proastă față de conducerea Federației și Comunității Evreilor.

Evident este faptul că în discursurile sale Rozen Mozes a căutat să folosească unele probleme politice în mod dușmănos. Astfel, în ziua de 1 octombrie a.c. a ținut trei predici, una la Sinagoga Mare din strada Adamache nr.11, una la Templul Sefard (rit spaniol) din str. Banu Mărăcine nr. 49 și una la Templul Coral.

În predica ținută la Templul Coral de față fiind și 4 membri ai legației în frunte cu ministrul, Rozen Mozes a susținut că coexistența pașnică nu e o noutate ci că ea a fost prevăzută în thora (biblie) și în prezent istoria se repetă. De asemeni a arătat că și în trecut au existat tabere și au fost lupte între frați, dând exemplul lui Iacov și Eșov [Esau] din thora. Eșov care a purtat dușmănie fratelui său Iacov, vrând să-l omoare a dat naștere la două tabere.

În acest exemplu a lăsat să se înțeleagă (așa de fapt cum a fost interpretată și în rândul credincioșilor) că tabăra lui Eșov cuprinde toate popoarele lumii și numai Iacov (adică poporul evreu) sunt cei înțelepți și buni și vor învinge.

Agentul „Flor” menționează în nota sa din 4 octombrie a.c. că membrii legației încă din 13 septembrie a.c. s-au preocupat de obținerea locurilor (jețurilor) la templele și sinagogile cele mai importante.

Astfel în ziua de 14 septembrie a.c. a venit la Templul Coral un secretar al legăției Israel care a solicitat un număr de 13 locuri, achitând suma de 3250 lei. Cu o zi înainte au fost la Templul Malbim din str. Bravilor nr.4 unde au reținut 12 locuri achitând suma de 3000 lei președintelui sinagogii, Braunstein Moise, contra chitanță. De asemeni tot în ziua de 13 septembrie a.c. au fost și la Templul Sefard (rit spaniol) din strada Banu Mărăcine nr.49, pentru obținerea de locuri însă au fost refuzați de secretarul templului, M.Farki.

Față de această situație, conducerea Federației și Comunității Evreiești au luat unele „măsuri”:

1. L-au obligat pe Braunstein Moise să restituie suma primită în care sens acesta a fost de la legăție și a adus chitanța emisă de el, însă nu se cunoaște dacă și banii au fost restituiți.
2. La Templul Coral s-a luat măsura ca în spatele primei bănci unde au luat diplomații locuri, să se pună enoriași cunoscuți și de „încredere”. Astfel au fost plasați în rândul doi Teitel Strul (fost comerciant), Lică Lazăr (fost patron al unui magazin de ceasornicărie), Schwartz Saul și Bruchtein Isac. De asemeni în apropierea băncii lor au fost puși doi funcționari de la Federația Comunităților Evreiești, respectiv Silberbush I. (fost comerciant și funcționar la Joint) și Blum I., cu scopul de a supraveghea acțiunile acestora.

NOTA BIROULUI:

Din informațiile agentului „Flor” rezultă că Rozen Mozes a căutat și anul acesta să folosească sărbătorile și prezența diplomaților ca un mijloc de propagandă și agitație naționalistă.

De asemeni rezultă că atât ministrul legăție cât și ceilalți diplomați continuă să desfășoare activitate dușmănoasă la adăpostul templelor și sinagogilor. Menționăm că în cursul trimestrului II al doilea al anului 1960, guvernul R.P.R. , prin Ministrul Afacerilor Externe, a pus în vedere ministrului legăției Israel, acreditat la București să renunțe la participarea slujbelor altor temple afară de cea la care va fi repartizată. În acest sens li s-a repartizat sinagoga Moșav Zenekim din strada Filibiu Ion nr.7.

Până în ajunul sărbătorilor, membrii legăției au respectat dispoziția dată însă din materialul prezentat mai sus și care se verifică prin notele agenților „Banu Marin”, „Ștefan Marin” și „Harry Herdan” ai Dir. II-a, cât și a agentului „Virgil Popescu” al Serv. II din Direcția a III-a, rezultă că aceștia au încălcat aceste dispoziții.

Manifestarea de simpatie făcută rabinului Halpert B. La templul Malbim, la care au participat și membrii legăției poate fi considerată o acțiune dușmănoasă dacă ținem seama și de ecourile presei occidentale privind eliberarea unor rabini din țara noastră.

Astfel în interceptarea corespondenței lui Rozen M., rezultă că ziarul cu caracter religios „Jewish Post” (Poșta evreiască) ce este tipărită la Londra, arată

într-una dintre știrile sale că eliberare unor rabini din închisoare din R.P.R. se datorează intervențiilor făcute din afară.

MĂSURI:

Agentul a fost instruit să urmărească în continuare atât activitatea lui Rozen Mozes cât și a membrilor legației și să desprindă în mod special felul în care aceștia folosesc dușmănos percepțiile religiei cât și efectul activității lor în rândul enoriașilor.

De asemeni, să controleze conținutul talerurilor (săculeților și cărților) ce sunt date și luate de la diplomați, în sensul stabilirii dacă acestea sunt folosite și în prezent ca mijloc de comunicare a unor instrucțiuni și informații, cât și să identifice persoanele care manipulează aceste obiecte rituale.

Nota va fi exploatată la acțiunea informativă a lui Rozen Mozes, iar un exemplar va fi dat spre exploatare Direcției a II-a.

Lt.Maj.de securitate
Dinu Constantin
ss.

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol., f.54 - 58

39 _____

342/ 7 octombrie 1960

STRICT SECRET
Ex. nr. 1

NOTA

privind rezultatele obținute din XX,
instalat la biroul de lucru al lui
ROZEN MOZES de la Comunitatea
Evreilor din București.

Folosirea XX în cabinetul de lucru al lui ROZEN MOZES de la Comunitatea Evreilor din București, a început la 19 noiembrie 1959 și s-a încheiat la 11 ianuarie 1960.

În această perioadă s-a stabilit că ROZEN MOZES în biroul său primește audiențe a diferitelor persoane cu care discută diverse probleme personale sau de serviciu. Orele de program încep pentru el la Comunitate de la ora 10.00 până la 13.00.

Biroul său este folosit și de alte persoane, fie pentru a da telefon, fie pentru ședințele comitetului școlii talmudice a cărui membri sunt mobilizați de IACOB MOISE, element fanatic, activ și apropiat al lui ROZEN MOZES.

ROZEN MOZES obișnuiește să vorbească unele probleme în limba idiș sau ebraică, celelalte în limba română. Majoritatea discuțiilor se referă la problemele personale ale diferiților enoriași, lipsite de interes operativ sau la probleme de cult.

În ziua de 27 noiembrie 1959, în biroul lui ROZEN MOZES vine un avocat care-i povestește că la Timișoara a apărut un proces al unei organizații sioniste din care făceau parte un medic SCHULBERT, un chelner și un șofer, care în mod clandestin activau din anul 1949.

După ce-i explică capetele de acuzare, avocatul continuă și spune că a ținut cont de faptul că el a mai discutat cu ROZEN MOZES această problemă și că i-a promis că la momentul oportun îl va ajuta (pe ROZEN MOZES).

În ziua de 1 dec. 1959, ROZEN MOZES discută cu un domn de arestarea unui oarecare Saxone (care ar fi la un restaurant sau birt) și care împreună cu un oarecare Petre Ghiță ar fi făcut parte din un partid Național Creștin. ROZEN MOZES îl întreabă pe domn dacă i-a eliberat adevărata aceea lui SAXONE, iar domnul spune că nu poate întrucât [Leon] STERN, președintele Comunității i-a spus că nu-i poate elibera fiindcă SAXONE nu a fost salariat al Comunității Evreiești.

În ziua de 8 ianuarie 1960 ROZEN MOZES discută în birou cu MOISE IACOB, căruia îi povestește că cei de la legăție [n.n. - Legăția Israelului] i-au trimis și lui o lădiță de portocale și ciocolată însă acesta se află la Federație și le va trimite înapoi.

Mai spune că a fost la cocktail și au vrut să-i dea un pachet cu portocale și a refuzat categoric. Apoi a stabilit că cel care a vrut să-i ofere pachetul ca să-i dea un telefon a doua zi la Federație (nu reiese numele persoanei de la Legăție).

A doua zi ROZEN a primit telefon, iar după puțin timp a primit și pachetul pe care l-a desfăcut în fața mai multor persoane din Federație, care se aflau în biroul lui.

În același timp cu pachetul, a primit și felicitări de mulțumire și o carte de vizită ca eventual când se va duce la legăție s-o arate milițianului de la poartă. Alte date deosebite nu au rezultat.

Lt. Maj. De securitate
Dinu Constantin

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol.1, f. 272

[Interceptare corespondență, transcriere]
Exp. Moses Rosen – București – R.P.R.
Dest. GOTTLIEB – Glasgow – Anglia
Text idiș

Indicativ 322/ D.C. [Departamentul Cultelor]

Dragii mei,

Au trecut 3 săptămâni de la primirea ultimei voastre scrisori. Scrieți așa de puțin, s-au s-o fi pierdut poșta? V-am mai rugat să scrieți data pe fiecare scrisoare pentru a-mi da seama care din scrisori se pierd. Suntem neliniștiți de fiecare dată când nu vine scrisoarea de la voi. Eu vă scriu în fiecare săp. Amalia vă scrie mai rar căci nu are timp și suferă cu durerile de cap.

Dragă mamă, de ziua ta de naștere totul a fost în ordine.

Describe în continuare neamurile care i-au vizitat (surori, cumnați, nepoți) și cum au petrecut această aniversare.

Tr. I.C. 13.XI.960

semnează
Moise

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 6, f. 237

Copie
Conf. Cu originalul
ss.
DEPARTAMENTUL CULTELOR de pe lângă
CONSILIUL DE MINIȘTRI

NOTA

9 ianuarie 1961

În luna mai 1960, MOSES ROSEN, șeful cultului mozaic ne-a informat că a primit o invitație din partea șefului rabin al Angliei de a ține, în iarna anului 1960/1961 la seminarul teologic mozaic din Londra, un ciclu de conferințe despre “Dezvoltarea comunităților evreiești din Europa de Est în sec. XVII-lea”.

De atunci șeful rabin a insistat de mai multe ori să i se dea un răspuns favorabil, informând că prin scrisori, telegrame și telefoane i se cere să precizeze dacă acceptă sau nu să țină aceste prelegeri.

Ținând seama de faptul că:

- sora și cumnatul lui locuiesc în Anglia, unde acesta deține funcția de șef rabin în Glasgow;
- mama sa a emigrat în mai 1960 stabilindu-se tot în Anglia (la Glasgow, la fiica ei)
- șeful rabin nu mai are alte rude în țară;
- cere să plece la Londra cu soția;
- de nenumărate ori, în convorbirile de serviciu pe care le am cu dânsul afirmă că nu prea are de lucru, deoarece emigrează cu precădere evreii religioși și că se apropie vremea când cultul mosaic va fi faptic inexistent sau redus la minimum (de aci se poate deduce că el nu este mulțumit de rolul neînsemnat care îl așteaptă în viitor ca șef de cult);
- este Deputat în Marea Adunare Națională;
- în anii 1956 și 1957 a călătorit în Anglia unde și-a creat legături cu cercuri evreiești proeminente, atât religioase cât și politice cu care a rămas în bune relații (recent Orbach, care a vizitat a doua oară R.P.R. când s-a întâlnit cu Moses Rosen a început cu cuvintele: “n-ai plecat încă la Londra?”; dintr-o știre difuzată de I.T.A. – Agenția telegrafică evreiască – reiese că și prin U.N.E.S.C.O. s-ar fi făcut demersuri în acest sens);

Subsemnatul am căutat să-l conving să renunțe la această invitație, arătându-I că nu ar fi bine să lipsească din mijlocul cultului câteva luni de zile cât ar dura aceste prelegeri. El a insistat însă mereu susținând că dat fiind că faptul că în viitor ca șef rabin “nu prea va mai avea ce face” și că e bine să se consacre cercetărilor istorice evreiești și mozaice aducând pe acest teren o contribuție ce poate fi utilă și politic. La un moment dat, cerându-mi scuze, m-a rugat să-I îngădui să pună o problemă, “cam delicată”: “Poate nu aveți încredere în mine, poate vă temeți că am să rămân în Anglia?” Deși i-am precizat că eu exclud posibilitatea unei astfel de fapte din partea sa, totuși a continuat să dezvolte punctul său de vedere în această problemă declarând că nu înțelege să procedeze în acest fel.

Dacă vreodată, a precizat el, va reflecta – în acest caz de inexistență a unui cult mozaic propriu zis – să plece din țară, el va veni deschis la Guvern și va aduce la cunoștință intenția sa.

La 29 decembrie 1960, într-o audiență de lucru, șef rabinul a redeschis din nou această discuție insistând pentru răspuns.

I-am arătat că vin alegerile, că a fost ales în Consiliul F.D.P. și că o plecare a sa e și mai greu de conceput acum. El a insistat totuși spunând că totul e să le dea un răspuns, că nu poate să tacă mereu față de atâtea întrebări câte i se fac de la Londra și că plecarea sa ar putea să fie și mai târziu, în primăvară.

A revenit iarăși la chestiunea delicată precizând că pentru liniștire ar putea pleca și fără soție. A mai spus că șefii rabini din celelalte țări socialiste călătoresc des în Apus, dând ca ex proaspăt călătoria șefului rabin din Bulgaria în Israel.

De data aceasta am fost nevoit să-i promit că voi reflecta și îi voi da răspunsul mai târziu. El a rugat urgență.

După cum se vede situația, este destul de greu de concluzionat, deoarece:

- șeful rabin insistă să meargă la Londra și nu se lasă convins să renunțe;
- eventualitatea unei rămâneri a lui acolo nu poate fi totuși exclusă cu toate asigurările sale; faptul acesta ar avea un oarecare ecou negativ acum în perioada când unii evrei emigrează;
- chiar dacă i se respinge cererea de față, prietenii săi din Apus vor găsi noi ocazii să-l invite, iar noi – dacă admitem ipoteza că urmărește să nu se mai întoarcă – vom fi nevoiți să-l refuzăm mereu, ceea ce va duce la situații foarte neplăcute.

Așa stând lucrurile subsemnatul văd posibilă numai următoare soluție:

- să-i mai cerem odată să răspundă la Londra că nu se poate duce. Dacă nu se va lasă convins să-i comunicăm că nu suntem de acord să plece. În viitor, cu prilejul vreunei alte invitații ce i s-ar face în apus și pe care nu i-am putea-o refuza, vom fi nevoiți să-i punem problema deschis:
- poate pleca dar dacă intenționează să nu se mai întoarcă să-i comunicăm că e mai bine ne-o spună deschis deoarece i se va aproba emigrarea.

SECRETAR GENERAL
D. Dogaru

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 1, f. 56 - 57

42 _____

[Interceptare corespondență, transcriere]
Exp. Moses Rosen – București – R.P.R.
Dest. GOTTLIEB – Glasgow – Anglia
Text idiș

Indic. 322/ DC [Departamentul Cultelor]

Dragii mei,

Poșta de la voi vine f. rar. Nu știu de ce scrieți așa rar. S-o fi pierdut scrisori? La noi nu-i nimic nou deosebit (Scrie despre două slujbe pe care le-a oficiat). La Federație acum e o muncă mare prin noua reorganizare produsă prin moartea lui Bacal. Săptămâna trecuta am făcut o vizită Dr. Borocin. Ne-am simțit bine. S-au pregătit f. frumos. Vecinii noștri, familia Goldfralit, pleacă azi! Ne pare rău de ei. Ce se mai aude pe la voi? Tot așa ocupați sunteți? Primiți poșta de la

Leia? Ce face ea? Trimiteți-mi adresa căci vreau să-i scriu și eu. Unde e Rita? Ea a primit cărțile!? Fiecare pachet să-mi confirme. Și voi la fel.

Încheie familiar

Tr. I.C.
3.II.1961

Semnează,
Moise

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 6, f. 248.

43 _____

322/ 1 martie 1961

STRICT SECRET

Ex. nr. 1

Nota a fost primită de Lt.
Major ENESCU CTIN de la
Agentul „SOARE” la data de
28 februarie 1961

NOTĂ

De câteva zile se află în țara noastră rabinul HARRY BRONSTEIN din S.U.A., localitatea Brooklyn. Acesta a mai fost în R.P.R. în cursul anului 1959, la 20 de zile după arestarea rabinului PORTUGAL ZISU.

HARRY BRONSTEIN este directorul sinagogii lui PORTUGAL ZISU.

În cercurile evreilor naționaliști se fac multe discuții pe tema rabinului PORTUGAL, în sensul că acesta se bucură de o mare autoritate în S.U.A. El a primit acolo o locuință compusă din 8 camere. Pentru ca cineva să poată fi primit în audiență la PORTIGUL trebuie să aștepte circa 3 săptămâni fiind foarte mult solicitat.

Rabinul HARRY BRONSTEIN face multă propagandă în rândul evreilor cu care vine în contact, pentru rabinul PORTUGAL ZISU. El caută să mențină moralul ridicat al evreilor de aici.

În cele aproape 8 zile de când BRONȘTEIN se află în București, el a vizitat o serie de sinagogi și temple unde a avut discuții cu mai mulți evrei. Printre sinagogile vizitate se pot arăta:

Sinagoga Zisu, din str. Mămulari nr. 8, „Eșna Tora” din str. Nikos Beloianis nr. 7. La aceasta din urmă HARRY BRONSTEIN a ținut și o cuvântare într-o formă oarecum naționalistă.

El a precizat că tot timpul a fost urmărit de către organele de stat în ținută civilă.

Agentul „SOARE” a avut discuții despre cele de mai sus, cu următoarele persoane:

- Rabinul GUTTMAN HERȘ, fost conducător sionist
- Hahamul STEIMETZ
- Avocatul ROZENFELD LEIBU
- Cantorul KALUS SOLOMON
- Hahamul KLAIMAN
- DUTERMAN MAIER, de la Comunitatea evreilor

Din discuțiile avute cu cei de mai sus, agentul „Soare” a aflat că HARRY BRONSTEIN a venit în R.P.R. cu misiune specială fiind trimis de către Jointul American, pentru a se interesa despre evreii arestați și în special despre partizanii lui POTUGAL ZISU.

Agentul „SOARE” a avut la data de 27 februarie 1961 ora 14, 25, o convorbire personală cu rabinul BRONSTEIN în locuința hahamului KLEIMAN SOLOMON din str. Mămulari nr. 24.

Cu această ocazie BRONSTEIN a spus agentului că el este directorul sinagogii rabinului PORTUGAL și de acesta a ajuns o mare personalitate în America.

În locuința lui KLEIMAN agentul a fost deseori de către rabinul BRONSTEIN, aceasta pentru că a fost multă vreme medicul de casă al rabinului PORTUGAL. Deodată agentului i s-au cerut datele sale și ale familiei pentru ca BRONSTEIN să obțină vizele de intrare în S.U.A. pentru agent.

Agentul a văzut personal când rabinul BRONSTEIN a cerut de la fiul hahamului KLEIMAN manuscrisele aparținând lui PORTUGAL pentru a i le duce în America.

Fiul lui KLEIMAN a spus agentului că BRAUNSTEIN va avea posibilitatea să scoată din țară aceste manuscrise și diferite scrisori deoarece la frontieră nu va fi atât de sever controlat.

Rabinul BRONSTEIN a avut convorbiri lungi și cu rabinul șef MOZES ROSEN.

El va pleca la Moscova în ziua de 1 sau 2 martie 1961.

„SOARE”

Nota biroului:

Cele semnalate de agentul „SOARE” se verifică în sensul că într-adevăr rabinul BRONSTEIN este venit în R.P.R. ca turist.

Acesta este însărcinat de către rabinul PORTUGAL de a-i scoate din țară cărțile ce le-a lăsat la plecare.

Se vor lua măsuri ca Departamentului Cultelor să nu-i aprobe scoaterea cărților respective.

Lt. Major Enescu Ctin.

ss.

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 5, f. 19-21

Primit = Lt. Maj. DINU CONSTATIN

Sursa = „POENARU A.”

Locul _____

Data = 25 februarie 1961, ora 9.15

322/DC/19 martie 1961

STRICT SECRET

Exp. Nr.

NOTA INFORMATIVA

În legătură cu MIHALI VILMA știu următoarele:

Este la stăpân de la vârsta de 13 ani, este originar din Ardeal de lângă Tușnad. A servit 22 de ani la o familie IONESCU, care a locuit unde șade șeful meu acuma. În ultimul timp a avut serviciu 2 zile pe săptămână la familia în Maria Rosetti 17, familia care a plecat în Izrael și 3 zile pe săptămână la șeful rabin. Iar joia avea un cetățean burlac, în blocul „Leonida”, căruia îi făcea curățenie. De când a plecat familia GOLFRAT (de cca 3 săptămâni) în Izrael sau după câte mi-a spus chiar VILMA în Italia), lucrează permanent la șeful rabin.

Ea gătește face curățenie și spală rufe la bucătărie este ajutată de soția șefului rabin. Locuiește în același bloc la etajul II, în camera de serviciu a șefului rabin. O văd toată ziua la servicii. Are un fiu care este mecanic și este căsătorit care locuiește în aceeași clădire la demisol, în camera în care a locuit VILMA (mama lui).

În general această femeie este foarte închisă, adesea nu prea vorbește, are rămășițele de la stăpâni la slugă, în trecut. Nu o văd plecând în oraș este mai mult la serviciu.

Este o femeie foarte harnică.

„POENARU A.”

Nota biroului:

Întâlnirea nu a fost programată în fiecare zi dimineață ne telefonează și ne comunică programul.

Despre VILMA M., agentul a mai relatat că nu este o femeie în care organele noastre să aibă încredere, este inteligentă și foarte mult devotată celor pe care îi servește.

Urmează ca agentul să stea de vorbă cu VILMA M. Și să stabilească unde lucrează fiul ei și cine este soția acestuia (nora ei). Nu a putut găsi până în prezent momentul prielnic de a discuta cu ea.

Luându-se măsuri de a se identifica la secția 3-a miliție MIHALI VILMA nu apare în evidența acesteia. Fiul ei MIH[A]LI NICULAE a fost însă identificat.

S-a discutat unele probleme legate de obținerea cheilor de pătrundere în apartamentul lui ROZEN M.

Urmează ca duminică 26. II a.c., ora 10,00 agentul „POENARUL” să ia legătura cu noi telefonic.

LOCOT. MAJOR DE SECURITATE

(ss) Dinu Constantin

V.

(ss) Maior I.Andronic

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 2, f. 158 – 159

45 _____

320/ 17 noiembrie 1961

STRICT SECRET

Ex. nr. 2

NOTA

La data de 16 noiembrie 1961, Direcția Regională M.A.I. Iași, raportează că la începutul lunii octombrie 1961 au fost chemați la Sfatul Popular al orașului Iași, președintele comunității evreilor, MARCOVICI și primul rabin al orașului Iași, STRUL GUTTMAN, pentru a se discuta cu ei problema demolării unui număr de 13 sinagogi care stau ca obstacol în fața sistematizării orașului.

La discuția respectivă, primul rabin GUTTMAN STRUL s-a declarat de acord cu demolarea celor 13 sinagogi, însă a relatat că, comunicând rabinului șef MOZES ROZEN faptul că a fost de acord cu demolările amintite, acesta (MOZES ROZEN) i-a dat telefon și i-a spus că el nu este de acord cu demolarea sinagogilor. Tot prin telefon, MOZES ROZEN i-a spus lui GUTTMAN STRUL, că asemenea aprobări nu pot fi date de Comunitatea Evreilor din Iași și nici de GUTTMAN STRUL, ci numai de rabinul șef al R.P.R.

În această situație, rabinul GUTTMAN STRUL din Iași și-a arătat nemulțumirea cu privire la observația ce i-a fost făcută de către MOZES ROZEN, considerând că o asemenea aprobare o poate da și el, mai ales că în orașul Iași sunt 53 de sinagogi.

Șeful serviciului
Maior de Securitate
I.Andronic

ACNSAS, Fond informativ, ds.4378, vol.1, f.33

322/ CC/ 5 dec. 1961
STRICT SECRET
Exp. Nr. 1

Primit = Lt. Maj. CIOBANU C.
Sursa = „MISU”
Casa = „CEAICA”
Data = 1.XII.1961

NOTĂ INFORMATIVĂ

În ziua de 16 noiembrie am fost la Federație unde am avut o convorbire mai îndelungată cu DASCALU care mi se pare că e servitor al Federației și una mai scurtă cu SĂRĂȚEANU, dat fiind că în biroul său lucrează cu tov. KRIMGOLD și încă 3 funcționare.

DASCALU mi-a spus că el călătorește mult prin țară, că se pleacă masiv și că cei ce nu au făcut cerere de plecare sunt primiți cu neîncredere mai ales dacă au rude în străinătate. Li se spune chiar „că mâine o să vreți și voi să plecați”.

Din datele ce mi le-a dat DASCALU ar rezulta că au fost în țară 280.000 evrei în 1945 și că actualmente mai sunt 120.000, din care după părerea lui vor mai pleca 70.000 cel puțin.

Din această cauză, opinia lui e că nu mai are sens nici o schimbare în conducerea Federației, care merge aproape automat spre lichidare.

Mi-a spus că șef rabinul ROZEN face un voiaj de 2 luni 1/2 prin Franța, Anglia, Statele Unite și că va arăta acolo libertatea religioasă de care se bucură evreii din România și că în acest scop a luat de pildă o cutie de mozzath [matzoth] (pască) spre a o arăta.

Vorbind despre ROSENKRAUTZ [Rosenkrantz] mi-a spus că a avut oarecum ghinion, căci curând după sosirea lui acolo, a murit FRED ȘARAGA, care urma să-l sprijine acolo mai ales că era și conducătorul unei organizații de ajutor.

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 5, f. 82

322/ DC/ 19 dec. 1961
STRICT SECRET
Exp. Nr. 1

RAPORT INFORMATIV

În ziua de 22.XI.1961 ora 9,30 a avut loc întâlnirea cu agentul „SOLOMON”, întâlnirea nu a putut avea loc în casă deoarece nu s-a putut intra cu cheia. Agentul a comunicat următoarele:

a.) În legătură cu sarcinile trasate la întâlnirea anterioară privind plecarea șefului rabin ROZAN MOZEZ [Rosen Moses] în S.U.A agentul a relatat că înaintea plecării ROZEN MOZEZ l-a întrebat dacă are nevoie de ceva să-i aducă din S.U.A. de la fratele său. Agentul i-a spus că dacă va sta de vorbă cu fratele său să-i trimită un costum de haine negru și o pălărie numai în cazul când ROZEN M își va da seama că fratele agentului are asemenea posibilități.

Agentul însă nu i-a dat adresa fratelului său ci a scris acestuia să vină să stea de vorbă cu ROZEN M.

În dimineața plecării lui ROZEN au fost la aeroport conducătorii Federației și ai Comunității, FRIEDMAN, STREISFELD, MEISTER, LEON STERN, rabinul ZALMAN și alții credincioși cunoscuți al lui ROZEN M. ROZEN MOZEZ era însă foarte supărat la plecare. Cei din jur spunea că este bolnav de ficat însă în drum de la aeroport spre casă FRIEDMAN secretarul general al Federației a spus că ROZEN era supărat pentru că i se oprise de la Dep. Cultelor Conferințele ce le făcuse pentru a le expune în S.U.A.

În ziua de 17. XI. 1961 agentul a aflat de la BARASCH membru în comitetul Templului Coral că ROZEN M a telefonat la Paris și că a doua zi urmează să plece în Anglia pentru 10 zile la mama lui*.

b.) În scopul verificării notei informative a agentului „VASILESCU TITUS” din 3. X. 1961 trimisă de MAI Reg. Iași din conținutul căreia rezultă că

---

* Atitudinea rabinului marchează un moment de criză, reflectat în nota Securității din 1 mai 1962 referitoare la „nevenirea” sa la data care fusese stabilită, în condițiile în care era așteptat de o delegație oficială numeroasă. „În ziua de 15.IV.1962 în așteptarea șefului rabin sau [s-au] dus la Aeroport un număr de aproape 200 cetățeni, reprezentanții Federației, Comunității precum și din partea Departamentului Cultelor. După sosirea avionului, văzând că nu a venit șeful rabin, un funcționar de la Federație a anunțat că s-a primit o telegramă că va veni numai după sărbători (paște). Legat de nevenirea lui au fost mai multe comentarii ca: Șeful rabin nu se va mai întoarce în țară. Aceasta a fost întărită prin aceea că un șef al cultului nu are voie să lipsească din rândul credincioșilor cu ocazia paștelui. Așa prevăd dogmele religioase.

Șeful rabin a fost trimis în occident cu sarcini pentru a culege date ce interesează statul nostru și nu și-a îndeplinit încă misiunea de aceea n-a venit încă acasă. Această afirmație a fost făcută de numita WIDOR I din Str. Romulus nr. 44. Șeful rabin a rămas mai departe în Israel pentru a face împreună cu oficialitățile de acolo primirea în Israel al [a] rabinului PORTUGAL ZISSU care a venit acolo de sărbători”. (ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 5, f. 16) – A.C.

ROZEN M în cadrul slujbei de sărbătoarea religioasă „Ion Kipur” [Iom Kipur] a făcut propagandă de emigrare a fost întrebat și agentul „SOLOMON”.

Agentul „SOLOMON” ne informează că șeful rabin ROZEN M într-adevăr la sfârșitul rugăciunii de „Corn” a strigat în limba ebraică „La anul să ne vedem în Israel”. Această urare este scrisă și în cărțile de rugăciune însă în anii din urmă a fost interzisă de către conducerea Federației să fie folosită în timpul slujbelor.

Curajul șefului rabin ROZEN M relatează agentul – cât și modul hotărât în care a exprimat urarea mai sus arătată a produs o stare de rumoare în masa enoriașilor prezenți la slujbă.

NOTA BIROULUI:

Raportul va fi exploatat la acțiunea „Credinciosul” dar o copie la mapa de verificare a agentului „SOLOMON”.

Nu s-au mai dat sarcini în legătură cu problemele semnalate.

Întâlnirea viitoare s-a stabilit pentru 6.XII.1961 ora 9,30 casa „OPERA”.

CAPITAN DE SECURITATE

Dinu Ctin

Tov. Cpt. DINU,

Să se facă o notă pentru Conducerea M.A.I. în care să se arate cum s-au încheiat rugăciunile de către șeful rabin și că aceasta se află scrisă în carte. Să se arate că și prin aceasta se ațâță emigrarea.

De către noi se vor lua măsuri de sesizare a Dep. Cultelor.

22. XI. 1961

(ss.) Maior I. Andronic

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 4, f. 285 – 286

322/EC/ 25 mai 1962

STRICT SECRET

Exemplarul ____

Nota a fost primită de Lt. Maj.
ENESCU CONSTANTIN de la agentul
„SOARE”, la data de 8 aprilie
1962, ora 10.

NOTĂ

La convorbirea cu cetățeanul LANGHAUS EDUARD, domiciliat în str. Ghenadie Petrescu nr. 147, sursa a aflat următoarele în ziua de 6 aprilie a.c.:

În locuința lui GRUNBERG MIȘU, str. Pascal 19, LANGHAUS a discutat despre călătoria șefului rabin MOZES ROZEN în străinătate. LANGHAUS a criticat că șeful rabin ROZEN a fost în străinătate sub control permanent. La toate oficilitățile unde a fost primit, el a fost întotdeauna însoțit de un secretar de la legația României din statul respectiv. Șeful rabin MOZES ROZEN când a fost primit de la Congresul Mondial Evreesc din America, ROZEN a fost însoțit de secretarul legației R.P.R. din America și de delegatul R.P.R. la O.N.U. În statul Israel când a fost primit de președintele Israelului BEN IWI [Izhak Ben-Zvi]*, șef rabin MOZES ROZEN a fost însoțit de câțiva de la [!] delegația R.P.R. din Israel.

LANGHAUS este un prieten al lui șef rabin Moses Rosen și rabinul are mare încredere în LANGHAUS. Sursa a aflat de la LANGHAUS, că el crede că pentru MOZES ROZEN unii bogătași au depus la unele bănci din America bani în dolari. LANGHAUS a spus că Rosen a ținut cursurile la Universitatea Ișirod și unii evrei bogați sigur au depus dolari pentru șef rabin MOZES ROZEN. EDUARD LANGHAUS a vorbit și despre briliante care el le-a cumpărat pentru dr. LUPOVICI care a emigrat în străinătate. LANGHAUS EDUARD a spus că LUPOVICI a reușit să plece cu briliante în străinătate și unele briliante dr. LUPOVICI a trimis prin legațiile din străinătate.

„Soare”

Nota biroului: LANGHAUS E. Este cunoscut ca legătură a lui GRIMBERG D. Nota se va exploata la acțiunea „CREDINCIOSUL”.

Lt. Maj. Enescu Constantin

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol.5, f. 18

---

* Izhak Ben-Zvi (1884-1963): președintele Statului Israel (1952-1963; reales în 1957 și 1962). [A. C.]

322/DC/ 29 mai 1962

STRICT SECRET

Exemplarul 1

Nota a fost primită de Cpt.
DINU CONSTANTIN de la agentul
„LUPU MARCEL” la data de 26 mai
1962 ora 12,30 în casa „OPERA”.

NOTĂ INFORMATIVĂ

În legătură cu sosirea șef rabinului ROZEN MOZES, s-au desprins unele aspecte deosebite și anume:

În ziua de 19 mai a.c., prima zi după venire șef rabinul a fost la sinagoga mamei sale din strada Mircea Vodă 67, unde a făcut o rugăciune în prezența a 19 persoane. După slujbă cea mai mare parte dintre cei prezenți au început să pună întrebări șefului rabin ca: ce face X sau Y din Israel, cu care șef rabinul s-a întâlnit. După ce a răspuns evaziv de fiecare [dată], singurul dintre aceștia care a fost primit să stea de vorbă separat a fost hahamul KLEIMAN SOLOMON și cu băiatul său, AVRAM. Este importantă această întâlnire imediată prin faptul că este știut că șeful rabin când este plecat trebuia să ducă rabinului PORTUGAL ZISSU unele manuscrise pe care PORTUGAL le-a lăsat în păstrare lui KLEIMAN SOLOMON.

În ziua de vineri 20 mai a.c. am fost chemat de STERN LEON și mi-a dat sarcina de a mobiliza pentru seara la Templul Coral și toți hahamii, melamezii, rabinii și toți președinții de sinagogi, pentru că i se va face o festivitate de primire lui ROZEN. Ducându-mă să-i anunț, rabinii LUPOVICI MOISE, ȘTRULOVICI și RUBIN ALEXANDRU au refuzat să vină întrucât invitația s-a făcut la templu unde cei habotnici nu vin. Dintre hahami, nu a fost decât KREIMER AZRIEL, ceilalți nu au venit.

Seara la Templul Coral au fost mobilizați cca 1500 oameni. Conducerea F.C.E. și C.E.B. și de la Departament[ul Cultelor]. Cuvântul de deschidere l-a avut FRIDMAN, secretarul general al F.C.E., apoi a vorbit rabinul ZALMAN, care l-a lăudat pe ROZEN pentru activitatea sa. Apoi a luat cuvântul ROZEN MOZES, care a arătat felul în care a fost primit în diverse țări. Că a fost asaltat de ziariști care i-au pus numeroase întrebări, dacă în R.P.R. există antisemitism, la care Rozen a răspuns că există, dar acestea sunt rămășițele concepțiilor burgheze. Că sunt arestați cei care fac propagandă antisemită. Dar că în statele socialiste nu sunt apărați criminalii și antisemiții ca HORIA SIMA, TRIFA VIOREL* și alții, care se adăpostesc în țări cu conducere fascistă, ca Spania și alte țări.

---

* Valerian Trifa (Viorel D. Trifa) (1914 – 1987): Arhiepiscop al Episcopiei Ortodoxe Române din America și Canada. În anii studenției face parte din mișcarea legionară și ia parte la rebeliunea

În ziua de marți, 22 mai 1962, s-a organizat un banchet de către F.C.E. în sediul C.E.B. La acest banchet au fost invitați și rabinii din provincie și președinți de comunități. În București s-au făcut liste și invitații pentru cei care au participat. STERN LEON a dat dipoziție să fie chemați în primul rând melomdenii [melamezii n.n] cărora să li se dea locurile de cinste din fața șefului rabin, hahamii, rabinii consilieri și președinții de sinagogi.

La un moment dat în timpul mesei, când se bătea din palme, NISSIM, casier la carne în Dudești, a strigat o lozincă „bastionul păcii este U.R.S.S.”. Atunci STERN LEON a dat dispoziție să fie scos afară din sală că nu este momentul să se strige asemenea lozinci. Au luat cuvântul în mod cronologic, FRIEDMAN, rabinul ZALMAN, care l-a asemuit pe ROZEN cu Moise din Talmud care s-a întors la poporul său. Rabinul GUTTMAN din Iași, rabinul NEUMAN din Timișoara, rabinul POLAK din Oradea, un director din Departamentul Cultelor și la urmă ROZEN MOZES.

BRANA SOLOMONOVICI, consilier la C.E.B., nu a fost invitat și totuși a venit. El spunea că ROZEN MOZES a spus că oastea, adică consilierii și membrii P.M.R. nu au ce căuta. Atunci el spunea ce căuta FRIEDMAN, STERN F., care și ei sunt în partid, dar ei au voie să vină și să cânte cântece religioase.

„LUPU MARCEL”

NOTA BIROULUI:

Agentul a relatat cu lux de amănunte și alte aspecte ale activității lui ROZEN MOZES, care nu au însă importanță operativă.

Din relatările făcute rezultă că se observă din partea conducerii C.E.B. și F.C.E. că se străduiesc să-i creeze lui ROZEN o aureolă de om „atașat” regimului nostru prin nenumăratele recepții și discursuri, consolidându-i în felul acesta poziția. Și de data aceasta se observă destul de evident că membrii de partid din conducerea F.C.E. și C.E.B. sunt obligați să joace în strună deservenților de cult, făcându-le diferite favoruri sau avantaje, ceea ce face ca rolul lor să scadă în ochii acestora.

S-a dat sarcină în continuare agentului să discute cu hahamul KLEIN SOLOMON [Kleiman anterior în text] pentru a stabili dacă ROZEN i-a adus acestuia vreun mesaj din partea lui PORTUGAL ZISSU, dacă a venit să trimită lui PORTUGAL manuscritele sau dacă nu, ce a făcut cu ele.

De asemeni, să stabilească dacă LEON STERN a scos afară pe NISSIM care a strigat lozincă pentru motivele arătate mai sus sau pentru a-l îndepărta de restul invitaților la banchet. NISSIM a mai fost semnalat cu manifestări dușmănoase și cu legături cu membrii legației Israel la Templul Coral.

Nota va fi exploatată la acțiunea „CREDINCIOSUL” și la STERN LEON.

Întâlnirea viitoare s-a fixat pentru 2 iunie 1962, ora 9,30, în casa ”Opera”.

---

legionară din 21 – 23 ianuarie 1941. Împreună cu alți camarazi legionari pleacă în Germania, unde în 1942 este internat în lagărul de concentrare Buchenwald, apoi în lagărul de la Dachau. După război își urmează cariera bisericească la Viena, Paris și din 1950 în America. [A. C.]

Cpt. de securitate
Dinu Constantin
(ss.)

ACNSAS, Fond informativ, ds.4378, vol.4, f. 303 - 305

50 _____

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIA REGIONALĂ IAȘI

BIROUL II INDEPENDENT
-12 iunie 1962 -

NOTĂ RAPORT

La data de 11 iunie a.c., am avut întâlnire cu persoana de încredere „MERARU” (membru P.M.R.), care mi-a adus la cunoștință următoarele aspecte în legătură cu unele discuții ce sunt purtate în rândul conducătorilor cultului mozaic din Iași și din București.

În urma plecărilor în statul Israel a persoanelor ce au depus documente de emigrare se pune problema fondurilor [fondurilor] Comunității Evrești din București și din Iași, fonduri care scad, și din care se administrează Comunitățile Evrești cu excepția de salarizare a hahamilor și a rabinilor cu 50% din salariul plătit din fondul de stat. Din această cauză la București și la Iași „în rândul conducătorilor cultului mozaic se discută despre o reducere a personalului Comunităților Evrești. Șef rabinul Dr. ROSSEN MOZESS [!] a pus problema la Departamentul Cultelor în mod tendențios cu aceste fonduri, afirmându-și următorul punct de vedere: Comunitățile evrești se auto-administrează din fonduri strânse de la credincioși, a cărui număr scade datorită plecărilor în Israel. Conducători[i] religioși sunt plătiți 50% de către stat iar restul de la comunități, din fondurile strânse de la credincioșii cultului. Comunitățile sunt conduse în mod practic, din punct de vedere administrativ politic de către laici, adică de către secretarii de comunități. Ori [!] este știut că secretarii de comunități sunt membri P.M.R Datorită acestui fapt Dr. ROSSEN MOZESS, a pus problema reducerii personalului comunităților din rândul laicilor, în mod practic intenționând să scape de secretarii de comunități, despre care știe că sunt membri de partid.

Această problemă nu a fost încă rezolvată de către departamentul cultelor din București, datorită cărui fapt sunt discuții între secretarii de comunități și rabinii din orașele din țară.

Până nu demult Federația de Comunități din întreaga țară era condusă de BACALU IANCU [Bacal Israel], membru de partid, numit în această funcție de

către Consiliul de Miniștri și cu avizul C.C. al P.M.R. Președintele IANCU BACALU conducea comunitățile din punct de vedere administrativ și politic adică stabilea sărbătorile care oficiază în sinagogi și care nu se oficiază, conținutul unor predici și alte probleme ce aveau menirea de a nu lăsa pe conducătorii religioși ai cultului, respectiv rabini și hahami, să facă ce vor ei în sinagogi și de a avea un control politic asupra activității lor pe linia cultului mozaic.

Președintele IANCU BACALU era ajutat în activitatea sa de I.FRIDMAN, membru de partid, ce împlinește funcția de secretar al Federației de Comunități, de încă un grup de membri de partid care la București în cadrul Federației dețin funcții de șefi de servicii și de către secretarii de comunități din marile orașe ale țării care tot membrii de partid sunt.

Datorită acestui fapt, Dr. ROSSEN MOZESS ca șef rabin al R.P.R. și ceilalți rabini și hahami din țară, aveau numai menirea de a ține slujbele și predicile indicate de Comunitate, și se ocupau numai de partea pur religioasă a problemelor cultului mozaic, organizarea și conducerea administrativă și controlul politic al activității tuturor rabinilor era făcut de președintele IANCU BACALU și membrii de partid ce lucrează în Federația de Comunități și în funcțiile de secretari de comunități din marile orașe din țară.

În urma decesului lui IANCU BACALU, la Federația de comunități din București se discută foarte mult problema alegerii președintelui acestei federații. Provizoriu atribuțiile lui IANCU BACALU au fost preluate de I. FRIDMAN, secretarul Federației de Comunități despre care am raportat mai sus că este membru de partid.

Nu de mult I. FRIDMAN în cadrul unei discuții avute cu MARCOVICI LEIZER președintele și secretarul comunității Evreilor din Iași, care este membru de partid, i-a spus că șef rabinul DR. ROSSEN MOZESS vrea să preia conducerea federației și să intre astfel în toate atribuțiile ce le avea IANCU BACALU, adică conducerea Federației și din punct de vedere administrativ.

În urma acestui fapt, membrii de partid care lucrează în cadrul Federației de Comunități și ca secretari de comunități din marile orașe din țară, au pus problema că nu vor să fie conduși din toate punctele de vedere de către șef rabinul R.P.R. ci vor să fie conduși de către un membru de partid, adică funcția pe care a avut-o IANCU BACALU să fie preluată tot de un membru de partid, iar Dr. ROSSEN MOZESS să se limiteze la atribuțiile ce le-a avut și până acum.

„MERARU” mi-a relatat că dacă funcția lui IANCU BACALU este preluată de Dr. ROSSEN MOZESS, acesta ar da posibilitatea credincioșilor din toată țara și în special rabinilor și hahamilor să se manifeste în toate ocaziile în sinagogi și în case de rugăciuni, fără nici un control din partea statului, sarcină pe care au avut-o membrii de partid trimiși să lucreze în Comunitățile Evrești, care periodic informau organele locale de partid de problemele ce se petreceau în cadrul cultului.

Această problemă a găsirii unui cadru care să intre în funcțiile ce le avea IANCU BACALU nu a fost nici acum rezolvată, lucru ce a creat discuții între secretarii de comunități care sunt membri de partid și rabi[nii]din orașele țării, care îl susțin pe Dr. ROSSEN MOZESS de a ocupa funcția de președinte al

Federației de Comunități. De exemplu primul rabin GUTTMAN STRUL este de acord ca Dr. ROSSEN MOZESS să fie numit președinte, susținând și el problema fondurilor federației.

Cpt. de securitate
Teodoru Ovidiu
(ss.)

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 5, f. 136 - 138

51 _____

13 iunie 1962
exp.nr.1

NOTA

Cuprinzând datele mai importante din „T.O.” de la domiciliul lui ROZEN MOZES după întoarcerea din călătoria pe care a făcut-o în Franța, S.U.A. și Israel timp de 6 luni.

Imediat după sosirea acasă familia ROZEN MOZES a început să fie căutată la telefon de diferite persoane pentru a li se ura bun sosit*. Multe persoane din București cât și din provincie au solicitat să fie primite de ROZEN MOZES acasă pentru a discuta diferite probleme.

ROZEN MOZES a acceptat să fie vizitat numai de rudele familiei soției lui, de cantorul GUTTMAN ANTON, de dentistul ABRAHAM MAYER iar în ultimul timp când s-a îmbolnăvit de pneumonie și nu a putut merge la Federație l-a primit [pe] FRIDMAN DAVID secretarul general al Federației, PINCU SEGAL de la Comunitate și pe rabinul NEUMAN ERNEST din Timișoara.

Despre vizita în occident familia ROZEN MOZES a discutat mai mult cu rudele lui, punându-i în cunoștință despre tot ce a văzut pe unde a umblat, ce au cumpărat, cu cine s-au întâlnit, precum și căror persoane au adus comisioane.

---

* Nota informativă din 13 iulie 1962 se relatează ceremonia de primire de la aeroportul Băneasa, la data de 16 mai 1962, ora 20, 05. „De față fiind un numeros public (cca. 200 B și 50 F) precum și un delegat al Ministerului de Cult, nu s-a ținut nici o cuvântare de salut sau de răspuns, decât că șef rabinul a strâns mâna fiecăruia în parte la toți prezenții.” (ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 5, f. 130). [A. C.]

Discuțiile despre aspectele de mai sus, s-au dus în majoritatea cazurilor între soția șefului rabin, AMALIA și rudele ei, ROZEN luând parte la discuții foarte rar.

Din tot materialul existent până în prezent privind aceste discuții nu rezultă că AMALIA sau ROZEN să fi avut manifestări dușmănoase, să fi elogiât situația din Occident în comparație cu situația de la noi sau să fi prezentat ca excepțională situația evreilor emigrați din R.P.R.

Nu este exclus ca această poziție a AMALIEI care a dus majoritatea discuțiilor să fi fost adoptată tocmai datorită discuției care a avut loc între soții ROZEN în ziua de 17.V.a.c. la două zile după sosirea lor și anume:

AMALIA l-a întrebat pe ROZEN dacă se poate răspunde la câte o întrebare pusă de prietenii sau frații ei, legat de situația din America, dacă este șomaj acolo și alte aspecte. ROZEN i-a pus în vedere AMALIEI să nu răspundă nimănui la asemenea întrebări și nici ea să nu facă subiect de discuție despre așa ceva.

Să nu spună nimic lui BUCIU, nici LUCIEI (sora și cumnatul ei) sau alt cuiva, deoarece miliția deabea așteaptă să scoată o vorbă de la ei. Oricine va scoate un cuvânt, AMALIA va fi arestată.

AMALIA i-a promis că nici nu va pomeni în discuții despre aceste lucruri.

Redăm mai jos discuțiile ce au avut loc prin telefon și la domiciliul familiei ROZEN.

Referitor la cadourile pe care le-a adus rudele ei, precum și alte persoane din partea rudelor din Occident, a scos în relief faptul că la noi există lucruri mult mai frumoase și nu meritau să fie aduse de la o distanță așa mare. Discuția se încheie cu afirmația AMALIEI „că în străinătate nu sunt lucruri prea grozave”.

Legat de situația evreilor care au emigrat din R.P.R., a spus că acolo o duc bine acei care deja au rude cu o situație materială bună. Ceilalți o duc destul de greu și foarte mulți vor să vină înapoi.

Astfel a povestit că într-un magazin din New York s-a întâlnit cu o cunoștință – soția unui doctor – nu a spus numele. Aceasta era slabă, galbenă și consumată.

Ea ca să poată căpăta un post de soră într-un spital a trebuit să dea o serie de examene. Soțul ei are un post la un magazin. Este salariat și o duce și el prost.

În încheierea discuțiilor despre această familie relatează că „incomparabil mai bine o duceau în România”.

Discutând cu cumnatul ei despre emigrări AMALIA i-a spus acestuia să se gândească bine unde vrea să se stabilească că în America o va duce greu, acolo nu are cine să ajute, așa că e mai bine să meargă acolo unde are rude și cunoștințe, respectiv în Israel.

Exemple despre persoane care în România o duceau bine iar acum au greutăți a dat și din rândul cunoscuților stabiliți în Israel.

Tot într-o discuție pe care a avut-o AMALIA cu rudele ei, a scos în relief faptul că în AMERICA este o propagandă anti-comunistă deșănțată. Mulți oameni o întrebau dacă se poate circula dintr-o regiune în alta fără permis, dacă se respectă duminica, etc. Mulți americani au o imagine foarte deformată despre țările socialiste și în discursurile sale ROZEN MOZES a făcut lumină în multe

probleme și în special despre activitatea cultului mozaic care se credea că este inexistentă.

Din afirmațiile făcute de AMALIA, față de cumnatul ei, a rezultat că, în occident cât și în Israel au fost solicitați de foarte mulți cetățeni ca să aducă comisioane și să transmită știri rudelor lor din România.

Ei au refuzat foarte mulți, totuși până la urmă s-au adunat destule comisioane.

Dintre cei apăruiți în material sunt: rudele de aici ale Președintelui Românilor din S.U.A. Din afirmația AMALIEI pe acesta nu l-a putut refuza, deoarece a dat o recepție în cinstea lor. Cântărețul de muzică ușoară FLORIN DORIAN din partea unui unchi a acestuia, cantorul GUTTMAN ANTON din partea fratelui și alții.

La un număr însemnat de persoane au transmis telefonic și verbal știri despre rudele lor din Israel și America. Așa de exemplu în convorbirea telefonică din 23 mai 1962, AMALIA i-a comunicat D-rului TEILER date legate de situația părinților lui din Israel și i-a promis că atunci când va veni la ei va afla mai multe lucruri.

În ziua de 21 mai 1962 AMALIA a transmis numitei RAUSEL știri despre familia ei din străinătate precum și despre o serie de cunoștințe comune printre care este și rabinul POLAK emigrat recent din România.

În convorbirea pe care a avut-o cu cumnatul ei, referitor la rudele lor din Israel, i-a comunicat știrile transmise, i-a predat cadoul adus și apoi a arătat că în Israel patriotismul la tineret este foarte dezvoltat. AMALIA găsește acest patriotism necesar deoarece Israelul este o țărișoară în dezvoltare.

Din tot materialul obținut până în prezent șeful rabin ROZEN MOZES numai o singură dată a discutat despre cele văzute de el în străinătate și anume cu cumnatul lui BUCCIU care l-a întrebat cum o duc evreii emigrați din România în Israel și S.U.A.

ROZEN i-a răspuns „cei care o iau de la început o duc prost, care au o bază formată se angajează bine. În Israel o duc bine tinerii și mai ales care au meserii bune și rude. Bătrânii nu o duc prea bine”.

Referitor la ce-au văzut în străinătate precum și despre călătoria lor, soții ROZEN nu au discutat nici între ei nimic deosebit, în afara celor prezente la începutul materialului privind punerea în gardă a AMALIEI despre problemele ce să discute.

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 1, f. 261 - 264

322/ 9 iulie 1962
STRICT SECRET
Ex.nr.1

Primit: Cpt. Dinu C.
Sursă: „Fred”
Data: 9.VII.1962, ora 11

NOTĂ INFORMATIVĂ

Aspecte luate în seara zilei de 6 iulie în sinagoga Malbim, cu ocazia vizitei făcute în această sinagogă de rabinul SCHECHTER HERSCHEL din S.U.A.

Federația a avut grijă a invita multă lume la solemnitatea de mai sus, atât prin afișare în sinagogă, cât și agitație de la om la om, cât și prin invitarea persoanelor prin poștă.

Sursa a primit o invitație prin poștă (anexată la prezenta).

Afluența a fost foarte mare, dar publicul prezent nu a fost cel special invitat. În sală s-a remarcat lipsa totală a tineretului și aproape totală a intelectualității invitate. Era prezent publicul obișnuit al sinagogilor, oameni simpli, vârstnici, femei și natural toate comitetele tuturor sinagogilor, Federația și comunitatea cu tot personalul lor.

La 19,20 a sosit șef rabinul ROZEN și SCHECHTER cu soțiile lor.

Trei reprezentanți ai legației Izraelului au sosit după începerea serviciului divin. Ultimul a sosit rabinul LUPOVICI.

Sala a fost arhiplină ca și anexele sălii.

Au vorbit ROZEN și SCHECHTER.

Sursa a auzit deseori pe Dr. ROZEN, care totdeauna știe să se încadreze perfect în sensul că nu vine niciodată în conflict cu doctrina socialistă, dar de această dată sursa este de părere că a greșit fundamental și că a avut o ieșire proționistă.

Iată despre ce e vorba:

Dr. ROZEN a spus: „În Biblie stă scris că, când va veni Mesia cu intenția de a uni evreimea din tot locul în țara sfântă, se vor ivi dușmani al acestei uniri și al lui Mesia. Acești dușmani, vor veni pe poduri de oțel și fier, iar Mesia și evreii vor călca pe poduri de hârtie și totuși dușmanii se vor prăbuși și evreii mergând pe poduri de hârtie vor învinge. Aceste poduri de hârtie s-au format – spune în continuare Dr. ROZEN – și anume prin aceea, că rabini din S.U.A. au venit acum 6 ani la noi în țară, în 1961 el a fost în S.U.A., iar acum SCHECHTER este iar în R.P.R.”

Iată în ce constă greșeala lui Dr. ROZEN:

Sioniștii susțin că timpurile lui Mesia au venit, că țara sfântă distrusă acum aproape 2000 de ani s-a renăscut și că evreii de pe tot globul sunt readuși în țara sfântă și ei se folosesc de citatul de mai sus întrebuițat de Dr. ROZEN.

Ei susțin că prin crearea statului Israel s-a îndeplinit profeția mesianică, oriunde și în orice loc susțin ei acest lucru și că podurile de fier sunt dușmanii Israelului și dușmanii emigrărilor evreilor din diferite țări, iar podurile de hârtie sunt convențiile internaționale prin care s-a creat statul Israel și convențiile O.N.U.

Greșeala lui ROZEN, constă – normal după părerea sursei – în întrebunțarea unui citat din Biblie, întrebunțat des de sioniști, un citat cunoscut și oamenilor simpli evrei ca profeția renașterii statului Iudeu, citat întrebunțat de Dr. HERTZL doctrinarul sionismului.

Sursa nu înțelege de ce era necesar acest citat pentru a demonstra legăturile ce s-au creat între evreimea din S.U.A. și cei din R.P.R.

Se pare – sursa este sigur – că SCHECHTER a sesizat această greșeală tactică și în discursul său a răspuns, că a făcut o legătură la ceea ce a spus ROZEN, a vorbit de poduri de hârtie și că acum de 6 ani este un vânt nou în legăturile internaționale, o înțelegere mai bună între popoare, o dorință de a înlătura neînțelegerile între felul de viață diferit al diferitelor națiuni și diferitelor națiuni și sisteme, că există războiul rece și speranța tuturor oamenilor simpli de pretutindeni, că nu se va transforma în unul cald.

Că trăim era lui GAGARIN, TITOV, GLENN și CARPENTER, că se pare că neînțelegerile internaționale deși există și sunt grele, totuși există dorința de conviețuire pașnică, că tocmai din această cauză sunt posibile vizite reciproce ca cea a lui Dr. ROZEN în S.U.A. și a lui în R.P.R.

Au urmat aprecieri și laude și lingușiri la adresa lui Dr. ROZEN până la dezgust. A numit călătoria lui ROZEN ca istorică, a avut grijă să pomenească că ROZEN a fost primit la Congresul Mondial Evreesc și la loja „B'nei BRITH”, că a fost în Israel, că a fost primit de președintele Statului Izrael.

În continuarea discursului său a vorbit că a văzut la noi în țară libertatea cultului și că a văzut în sinagoga Malbim și [cea din strada] Atena [Sinagoga Ieșua Tova], 60 și 40 copii care învață în „Talmud-Tora”. În calitate de președinte al secției rabinice al Universității Ieșira [Yeshiva University] din New York a mulțumit Guvernului R.P.R. că dă posibilitatea tineretului din țară să învețe limba ebraică.

Tot discursul – remarcă că este părerea sursei și altor cetățeni cu care sursa a vorbit imediat după discurs în sinagogă – a fost o apărare abil regizată pentru munca ce o duce Dr. ROZEN, în calitate de Șef Rabin, activitate care este prea țipătoare și iese din cadrul strict necesar al unui cult.

Cred că SCHECHTER nu putea să vorbească fără să-l fi întreat înainte pe ROZEN sau să-i spună ce are de gând să vorbească.

Discursul lui SCHECHTER era o expresie a cultului personalității până la emfază. S-ar putea spune că în materie de cult nu s-ar putea vorbi de un cult al personalității, dar atunci era necesar să se sublinieze că, grație personalităților create de Guvernul nostru democratic și a libertăților cetățenești din țara noastră, ROZEN a putut să aibă parte de onorurile și primiriile ce i s-a făcut în străinătate.

Aici constă a doua greșeală a lui ROZEN, trebuia să-l îndrumeze sau să-i sugereze lui SCHECHTER cele de mai sus sau trebuia să ia cuvântul în replică și să stabilească și să sublinieze marile libertăți democratice și egalitatea în muncă,

în drepturi și în servicii create poporului evreu de regimul socialist după 23 August. Necesară era ca ROZEN să sublinieze aceste adevăruri, cu atât mai mult, că auditorul se compunea din oameni simpli, care în căutare de senzațional interpretează diferit și totdeauna cum vor sau cum îi taie capul.

Există în discursul lui SCHECHTER un pasaj care va da foarte mult de gândit și de interpretat auditorului.

Schechter a spus verbal: „Marele succes al rabinului nostru în S.U.A. constă în a spus adevărul și sub cuvântul adevăr înțelegeți voi mai bine ce cred”.

Iată un pasaj, care este tema de discuție în sânul populației evreiești.

Dr. ROZEN avea obligație a destrăma orice subînțeles, orice posibilitate de interpretare – intenționat sau neintenționat a lui SCHECHTER – din citatul de mai sus dacă nu știa dinainte, ceea ce este perfect posibil, că SCHECHTER va întrebuința pasajul de mai sus, avea datoria să ia cuvântul în replică și să spună: că există numai un singur mare adevăr și anume, acela că după 23 August rasismul, fascismul și antisemitismul au dispărut din R.P.R., există un singur mare adevăr că evreii din R.P.R. au egalitatea în drepturi, în muncă, că evreii lucrează în posturile cele mai înalte din aparatul de stat și că există multe, multe alte adevăruri de care ne bucurăm.

Dacă SCHECHTER a spus, în altă parte a discursului său, că la New York există 5 000 evrei studenți la Universitatea Iașira, ROZEN putea cel puțin printr-un cuvânt să amintească că la noi în R.P.R. fiecare copil evreu care dorește poate urma Universitatea și în mod gratuit.

Dacă evenimentul primirii în sinagoga Malbim, cum spuneau ambii vorbitori, era istoric, atunci Dr. ROZEN avea datoria să vorbească despre cele de mai sus și să nu se mulțumească numai ca totul să se reducă la o ridicare în slăvi a propriei sale persoane.

Cel puțin de data aceasta a uitat, că este eminența sa șef rabinul cultului evreesc din R.P.R., cum Federația a avut grijă să-l numească în invitațiile expediate prin poștă.

Chiar dacă va veni în alt discurs cu o rectificare este târziu, populației evreiești din Capitala țării s-a dat o problemă de dezlegat și anume se interpretează în chip și fel discursul lui SCHECHTER HERSCHEL ținut în seara zilei de 6 iulie în sinagoga Malbim.

„Fred”

NOTA BIROULUI:

Agentul a primit sarcină în continuare să stabilească ce anume comentarii se fac în rândul enoriașilor.

Dacă în afară de cele stabilite până în prezent, vizita rabinului SCHECHTER H nu are și alt scop.

Dacă sunt evrei ce vor să stea de vorbă cu SCHECHTER, ce anume probleme vor ridica.

Dacă aceste întâlniri sunt organizate sau nu, ce anume li se va rezolva și cum.

Nota va fi exploatată la acțiunea „Credinciosul”.

Întâlnirea viitoare s-a fixat pentru 29.VII.1962.

Cpt. De Securitate
Dinu C. (ss.)

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 5, f. 47 - 52.

53 _____

320/ZI/23 iulie 1962
STRICT SECRET
Exp.nr.1

Primit = Lt. Maj. ZARESCU I.
Sursa = „SOARE”
Casa = „TELEGA”
Data = 21.VII.1962

NOTĂ INFORMATIVĂ*

În ziua de 6 iulie a.c. ora 20, sursa a fost la sinagoga Malbim. Sursa a văzut câteva sute de persoane care au fost mobilizate de la Federația Comunităților Evreiești pentru a participa la conferința care a ținut-o rabinul HERSCHEL SCHECHTER din S.U.A.

A fost prezent și șeful rabin MOZES ROZEN care la început a ținut o conferință introductivă laudând foarte mult pe rabinul din America.

Rabinul SCHECHTER în cuvântarea sa a folosit unele cuvinte din Biblie care au o semnificație aparte și nu sunt cunoscute de către marea majoritate a credincioșilor. SCHECHTER, rabinul american afirmând că în Biblie se spune că oamenii nu pot ca să aibă toți față la fel. Înțelesul acestor afirmații este acela că în lume nu poate să existe o singură orânduire socială cum nu se poate să existe asemănare între fața oamenilor. Desigur că el nu a dat explicații acestor „parabole” lăsând ca acei care le cunosc, așa-zis înțelepți să le tălmăcească și să le explice celorlalți credincioși.

Ca urmare celor de mai sus, sursa discutând cu scriitorul GROPER IAKOB în legătură cu vizita rabinului american, acesta a spus sursei (10 iulie – 19 iulie) a.c. că parabolele folosite de rabinul american sunt din limba arameistă (sic) (un

---

* Adnotare: Să se semnaleze la D II ce este în legătură cu Schechter. Groper să fie supravegheat îndeaproape, să vedem de unde știe datele în legătură cu MR sau sunt numai presupuneri (ss. Indescifrabil; 24.07.62)- Cpt. Dinu C. / B 2/ Măsură conform ordinului rezolutiv la tov. Andronic (ss. 24.VII.62)

fel de conglomerat de limbă arabă), au o mare semnificație pentru înțelepți și aceștia la rândul lor au datoriat să le explice maselor. El a spus, că SCHECHTER folosind afirmația biblică că nu toți oamenii au fața la fel înseamnă că în lume nu este obligatoriu să fie numai socialism și că oamenii trebuie să fie lăsați liberi să aleagă orânduirea care le place. A lăsat să se înțeleagă – spune GROPER – că în R.P.R. nu există această libertate.

Sursa cunoaște de la GROPER că el a fost invitat la banchetul care s-a dat în ziua de 7 iulie în sinagoga MALBIM.

Invitația a primit-o personal din partea rabinului ROZEN MOZES.

La banchet rabinul SCHECHTER H. Din cele spuse de GROPER a făcut afirmații de natură naționalistă. El s-a referit tot la parabole biblice și printre altele a afirmat că din învățătura biblică rezultă că niciodată nu va putea exista pace și înțelegere între cei doi frați ASUA [Esau] și IACOB, ASUA reprezintă creștinii, respectiv pe toți cei care nu sunt evrei și IACOB reprezintă evrei.

După părerea lui GROPER cele spuse de rabinul SCHECHTER H. Și menționate mai sus sau vin să demonstreze necesitatea emigrărilor și lovește în acei care renunță la tradițiile, obiceiurile și naționalitatea lor ca evrei asimilându-se cu românii.

În legătură cu cele de mai sus, sursa a discutat în ziua de 14 iulie a.c. și cu SCHARONY (scriitor). Aceasta a spus sursei că rabinul SCHECHTER care este un om foarte deștept a făcut bine că a ridicat în conferința sa problema că în Biblie se arată că fiecare om are fața lui, ceea ce înseamnă că nimeni nu trebuie obligat să trăiască în orânduri sociale care nu-i plac. Deasemeni, el a mai spus că foarte inteligent a spus rabinul SCHECHTER problema dușmăniei dintre frații ASUA și IACOB. Se constată spunea el că în prezent, așa cum a fost întotdeauna există o continuă dușmănie și ură între creștini, respectiv, la noi între români și între evrei, lucru ce justifică emigrările evreilor.

SCHARONY a afirmat față de sursă că însăși Dr. STERN președintele Comunității din București, nu a cunoscut sensul „parabolelor” folosite de rabinul SCHECHTER că altfel cu siguranță ar fi plecat de la sinagogă în timp ce acesta conferența.

În legătură cu cele menționate sursa mai relatează, că GROPER a afirmat că la conferințele rabinului SCHECHTER și la banchet el cunoaște sigur că au fost introduși mulți oameni ai Securității. Deși sursa și-a manifestat neîncrederea față de această afirmație GROPER nu a citat nici un nume concret.

GROPER a spus apoi că și americanii la rândul lor sunt informați de către oamenii Legației Statului Israel care au luat parte la aceste manifestări și de rabinul ROZEN MOZES care, cu toate că el laudă regimul din R.P.R., știe sigur că a comunicat unele date rabinului SCHECHTER din America. Astfel GROPER știe că ROZEN a spus lui SCHECHTER că în R.P.R. sunt încă limitate drepturile și libertățile cultului. De aceea GROPER spunea că greșesc acei care susțin că ROZEN ar fi un om progresist și nu ar lupta pentru libertăți mai mari pe linie de cult. GROPER susține că toate acestea el le știe de la ROZEN cu care este în bune relații.

Sursa în discuțiile care le-a avut cu numiții MICHAILOVICI MECHEL, hahamul STEINMETZ, SCHREIER din Comitetul Templului Coral, rabinul

LUPOVICI, LANGHAUS EDUARD (Jurselier) din Comitetul Templului Coral și alții, aceștia au confirmat aceleași probleme relatate mai sus cu excepția celor spuse de GROPER privind informatorii securității și poziția lui ROZEN.

21 iulie 1962
„SOARE”

NOTA BIROULUI

Pe agentul „SOARE” l-am preluat de la Cpt. NAGY TIBERIU la această întâlnire. Agentul nu a adus notă scrisă ci unele însemnări foarte greoaie, încâlcite și timp de 2 ore abia a redactat această notă.

Rabinul SCHECHTER din S.U.A. venit în vizită în R.P.R. a fost semnalat și de alți agenți, ca și de Dir. II-a, că a ținut conferințe și a vorbit cu subînțeleșuri. Nu avem însă date concrete ce anume afirmații cu subînțeleș a folosit și mai ales cum sunt comentate apoi toate acestea în rândul elementelor dușmănoase.

GROPER IAKOB este cunoscut la noi ca element sionist și se află în evidență la cap. II. Până în prezent nu dețineam date din care să rezulte poziția sa dușmănoasă prezentă. Vor fi luate măsuri de a se stabili dacă are depusă cerere de emigrare și se va trece la dirijarea agentului „SOARE” pe lângă el pentru a preciza anturajul și natura relațiilor sale. Se va insista să se precizeze mai ales natura relațiilor lui cu rabinul ROZEN MOZES.

Agentul a mai adus la întâlnire și 2 reviste „Israel” primite de la GRUMBERG DEBORA și rabinul LUPOVICI care le au de la Legația Statului Israel ce se anexează la notă.

Atât GRUMBERG DEBORA cât și LUPOVICI MOISE care au difuzat agentului revistele menționate sunt lucrați de noi prin acțiune.

Agentul are informații și asupra acestor elemente dar nu s-a mai putut lucra la întâlnirea avută peste 2 ore întrucât gazda este bolnavă și trebuia să revină acasă. De aceea s-a stabilit o nouă întâlnire pe 24.VII.1962 pentru a se continua sistematizarea și notarea informațiilor despre sus-numiții.

Nota va fi dată pentru exploatare Bir. 2.

LOCOT. MAJOR DE SECURITATE

I.Zarescu
(ss.)

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 5, f. 11 - 14

322/DC/ 13 octombrie 1962

STRICT SECRET

Exemplarul 1

Nota a fost primită de Cpt.
DINU CONSTANTIN de la agentul
„FRED” la data de 12 octombrie
1962, ora 14, în casa „DINAMO”

NOTĂ*

Cu ocazia sărbătorilor de toamnă ale cultului mozaic, am participat la slujba religioasă ce a avut loc în ziua de sâmbătă 6 octombrie 1962 în sinagoga Malbin [Malbin].

Aspecte mai importante din discursul ținut de șef rabin ROZEN MOZES a fost un pasaj precum urmează: „Dacă am fost în S.U.A. și am spus că la București există o Talmud Tora, am fost privit sceptic. Cred că dv. Nu vă îndoiiți de existența acestei școli, dar dacă aș fi întrebat de numărul copiilor ce urmează această școală mi-ar fi rușine să răspund.”

În cele de mai sus, se înțeleg următoarele: Există cu aprobarea guvernului la București 10 (zece) școli destinate predării religiei mozaice în Capitală, școli ce sunt întreținute de Comunitate Evreilor din București, înzestrate cu material didactic și profesorii respectivi, însă frecvența elevilor este foarte mică.

Explicație frecvenței mici este educația materialistă ce tineretul veru o primește alături de celălalt tineret în școlile statului și în noile condiții de viață.

Dr. ROZEN MOZES ca și în alte discursuri ale sale, caută să dea o nuanță propagandei sale ca o obligație necesară. Obligația morală o impune enoriașilor săi sub forma arătată mai sus, adică dacă el a vorbit tocmai în S.U.A. de existența acestei școli, nouă ni se impune obligația morală de a le susține.

Un alt aspect, de crearea și menținerea unei stări de spirit nesănătoasă naționalistă în fond și proisraelian se face sub masca organizării serviciului divin, la Malbin în cele două sâmbete și anume în sâmbăta înainte de paști și în sâmbăta înainte de „Ion Kipur” [Iom Kipur].

Astfel, în ziua de 6 octombrie a.c., au participat patru membri ai legației staului Israel în frunte cu ministrul.

Din felul după cum au fost așezați și după repartizarea celor 8 rugăciuni de citire a Torei, se poate proba cele de mai sus.

Astfel, ar fi putut așeza pe cei patru de la legația israeliană în prima bancă izolați, cu spatele spre public și s-ar fi putut rezuma de a chema numai unul sau

---

* Adnotare : „S 2/B2 conform ordinului tov. Mr. Andronic se va semnala și la Dir. II” (ss. Mr. Indescifrabil).

doi sau chiar pe toți patru la Tora, fără acordarea „Mafterului” și fără organizarea „Kidușului”.

Conducerea sinagogii Malbin cu BRAUNSTEIN în frunte, i-a așezat cu fața la public, alături de comitet și de rabinul LUPOVICI și de alții, dându-le ocazia de a se întreține mult timp cu BRAUNSTEIN, GROPER, KOHN, SCHECHTER și alții.

Citirea „mafterului” este un mijloc de propagandă pentru limba ebraică modernă. Conducerea sinagogii a somat publicul să păstreze liniște în timpul citirii „mafterului” și anume KOHN și BRAUNSTEIN. În sală era o liniște mormântală. Un obicei al religiei este că cel ce a citit „mafterul” să fie felicitat de asistență, urmarea este că sute de cetățeni au strâns mâna ministrului după citirea „mafterului”.

Trebuie să remarc că la slujba religioasă participă mulți oameni simpli, pentru care această strângere de mână este un eveniment care este ulterior comentat și discutat în public. Se vorbește de „ai noștri”.

Organizarea Kidușului – adică darea unui aperitiv compus de obicei din țuică cu pandișpan – nu este ceva obligatoriu impus de normele serviciului divin și este ceva benevol, dat de conducerea templului în onoarea oaspeților.

Kidușul din ziua de 6 octombrie a.c. – la care sursa nu a participat și nu cunoaște din cele relatate de LUPOVICI – a fost o altă posibilitate de intrare în contact a celor de la legație cu publicul participant.

Iată, cum cu concursul binevoitor al celor de la Malbin, se crează atmosfera nesănătoasă la care m-am referit mai sus.

Sursa vorbind cu rabinul LUPOVICI M., acesta i-a răspuns cum a decurs conversația sa cu ministrul Israelului.

Mai întâi, acesta i-a felicitat, pe urmă l-a întrebat dacă are mulți enoriași. LUPOVICI a răspuns că ortodocșii au plecat și o duce destul de greu și i-ar trebui un ajutor, la care ministrul a răspuns de ce nu vine personal la legație. I-a răspuns că îi este frică, ministrul i-a spus că poate veni, că Dumnezeu o să-l aibă în pază. La despărțire ministrul i-a strâns mâna și i-a ținut-o lung timp. (Aceasta i s-a părut curios lui LUPOVICI), dar părerea sursei este că ministrul vrea să manifeste astfel atașamentul său față de ortodocși, al căror reprezentant este LUPOVICI.

LUPOVICI a povestit sursei, că după ce sursa a refuzat să meargă la legație a trimis copilului său o scrisoare, însoțit de un cetățean care vine la LUPOVICI și cei de la legație i-au trimis câteva sute de lei.

Sursa întrebând pe GROPER ce a vorbit cu ministrul, acesta i-a povestit că ministrul l-a felicitat cu ocazia anului nou și l-a întrebat de ce nu vine la legație*, el GROPER a răspuns că nu este cazul să vină.

Sursa crede că, atât LUPOVICI M. Cât și GROPER I. Au povestit numai lui despre discuțiile avute cu ministrul.

Despre cele vorbite de BRAUNSTEIN cu cei de la legație și de la alții, sursa nu are cum să știe.

---

* Adnotare: Vedeti ce spune [agentul] „Soare”.

Despre Kidușul dat, BRAUNSTEIN vorbind cu HINDES și sursa, a povestit că costul celor 300 de porții de pandișpan și țuică, ar fi fost suportate de comitetul sinagogii Malbin.

Sursa se îndoiește de cifra de mai sus.

„FRED”

12.X.1962

Nota biroului:

Agentul a primit sarcina să frecventeze în continuare sinagoga Malbin cu ocazia sărbătorilor de toamnă (cuștilor) când vor veni și diplomați israelieni. Să aibe în vedere cu cine discută, dacă vin cu cărți sau telesuri, dacă le ia cu ei sau le donează, cui le va da. Să discute cu BRAUNSTEIN M. De cine depinde concret programarea rugăciunilor, cine are interes să creeze o atmosferă naționalistă și în ce scop și care este rolul fiecăruia dintre cei ce fac parte din comitetul sinagogii.

A primit sarcina de asemeni să viziteze pe LUPOVICI MOISE în scopul de a stabili intențiile de viitor ale lui în urma convorbirii ce a avut loc între el și ministrul Israelului. Faptul că LUPOVICI MOISE a trimis pe fiul său la legăție, se confirmă și din supravegherea operativă stabilită de Direcția a II a.

Nota va fi exploatată la acțiunea „Credinciosul” și LUPOVICI M.

Întâlnirea viitoare s-a fixat pentru 19 octombrie 1962, ora 12, în casa „Dinamo”.

Cpt. De Securitate
(ss) Dinu Constantin

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol.5, f. 43 – 46

55 _____

322/ Z/ 23 octombrie 1962
STRICT SECRET
Exemplarul 3

Nota a fost primită de Lt. Maj.
ZARESCU ION de la agentul
„SOARE” la data de 22 octombrie
1962 în casa „GALINA”.

NOTĂ INFORMATIVĂ*

* Adnotare: B2 Acț. „Credinciosul”.

În ziua de 18 octombrie 1962 la orele 13, 45, sursa a vizitat pe DORINA GRUMBERG la domiciliu, pe strada Pascal nr.19. Întrevederea a durat până la orele 15. De față au fost în timpul discuțiilor MIȘU GRUMBERG și mai târziu a fost și fiul lor, NELU. Cu această ocazie s-au discutat următoarele:

DORINA și soțul ei MIȘU au relatat sursei că ministrul Israelului la București a plecat în Israel. După părerea lor, ministrul va trebui să prezinte diferite rapoarte în legătură cu emigrările și cu alte probleme care privesc relațiile Israelului cu R.P.R. Nu au dat alte amănunte.

În continuare, DORINA GRUMBERG a spus că vecinii săi, ca și alți cunoscuți au sfătuit-o să verifice dacă la sfatul popular există un anume ION CERNEA care a fost la ea la domiciliu pentru a-i vedea camera (la 6.X.1962). Ea a afirmat că din cele aflate, organele de miliție și securitate au diferite legitimații din partea altor organe de stat cu care intră în locuințele persoanelor care îi interesează. Ea a trecut la verificări și a stabilit că la sfatul popular raional și la capitală nu există ION CERNEA. În schimb portarul de la Sfatul Popular al Capitalei, căruia i-a dat bacșiș, a îndrumat-o la Spațiul Locativ al Capitalei și acolo a găsit pe ION CERNEA. Din acest caz ea a tras concluzia că cele afirmate de vecini și de alți cunoscuți nu sunt adevărate.

Soții GRUMBERG au arătat că rabinul șef dr. ROZEN MOZES a avut un litigiu pe strada [Calea] Călărași la stația I.T.B. Mântuleasa. El a luat măsuri să se deschidă o cantină rituală. O astfel de cantină nu mai funcționează în România de foarte mult timp.

Organele Sfatului Popular T.Vladimirescu s-au opus și au evacuat această cantină care era în organizare. De cantină se ocupa ca responsabil TOCAER din strada Olteni. Acesta a anunțat pe ROZEN MOZES telefonic și ROZEN M a venit la fața locului. Acolo el a spus că este șeful cultului mozaic și deputat în M.A.N., cerând să se dea voie a se organiza cantina rituală. Funcționarii sfatului – al căror nume nu-l știa sursa – au spus că ei au ordin să nu dea localul și nu îi interesează funcțiile lui ROZEN M.

ROZEN M. a luat legătura cu tov. General..... și a explicat situația. A obținut aprobare să facă cantină rituală, iar sfatul popular să-și evacueze obiectele. De asemeni a dat ordin ca cetățeanul de la sfatul popular care a vorbit obraznic lui ROZEN M să fie reținut de miliție și cercetat. După cinci zile de cercetare cetățeanul de la sfatul popular a fost pus în libertate, însă i s-a deschis dosar penal.

Ulterior un coleg al cetățeanului de la sfatul popular, care este trimis în justiție a dat telefon la rabinul ROZEN M și și-a cerut scuze. De asemeni, a rugat să-l primească să-l primească în audiență la domiciliu. ROZEN M. L-a primit. Respectivul a solicitat lui ROZEN M să accepte ca jumătate din localul cantinei rituale să fie lăsat sfatului popular. ROZEN M l-a scos cu forța din locuința sa.

DORINA GRUMBERG și soțul ei au scos în evidență relațiile puternice pe care le are rabinul ROZEN M.

În ziua de 20 octombrie 1962, sursa a fost vizitată la domiciliu de soții GRUMBERG și scriitorul IACOB GROPER. Ei au venit la orele 21, 30 și au plecat la orele 0,30. Soția sursei i-a ospătat la masă. În timpul discuțiilor au rezultat următoarele probleme mai importante:

DORINA GRUMBERG a povestit că rabinul Rosen Moses este un om șmecher care știe cum să se învârtască. El urmează să plece din nou în străinătate la sfârșitul lunii octombrie a.c., vizitând R.P.U și R. P. Polonă. Desigur, că apoi și el îi va invita în R.P.R. pe rabinii din aceste țări, având în felul acesta ocupații pe linia legăturilor cu străinătatea. Nu au făcut alte precizări.

DORINA GRUMBERG a spus că a discutat personal cu dna. ROZEN la Templul Coral în ziua de 20 octombrie 1962, cerând audiență la dânsa, dar i s-a răspuns că sunt în pregătire pentru vizita din R.P.U. și R.P. Polonă, de aceea o poate primi pe DORINA la înapoierea din aceste țări.

DORINA GRUMBERG a spus apoi lui GROPER că masa pe care o dă sursa cu ocazia încheierii sărbătorilor noului an, trebuia dată în cinstea lui GROPER IACOB de către ROZEN MOZES, care se laudă că-l apreciază. GROPER IACOB a răspuns că a fost invitat de multe ori de ROZEN M. La masă și a participat împreună cu sionistul BOROCIN, emigrat în Israel, și cu funcționarul legației Israel, EZRA, plecat în prezent în Israel. Cu acesta din urmă s-a și întâlnit ROZEN M în Israel, cu ocazia vizitei sale din străinătate.

Sursa știa că EZRA a desfășurat activitate sionistă în R.P.R. și că a fost arestat ca spion. El primea informații de la dr. KAHANE SCHOIL – fost haham - și de la fiul lui, ambii emigrați.

GROPER IACOB a mai afirmat că tineretul trăiește mai bine ca în statele capitaliste. El știe că 30 de tineri din R.D.G. au cerut să rămână în Finlanda de la Festivalul Tineretului. De asemeni, tineri din Indonezia au cerut să rămână în R.F.G.

Acestea sunt problemele discutate în timpul mesei date de sursă.

„SOARE”

22 octombrie 1962

Nota biroului:

GRUMBERG DORINA este urmărită de noi prin acțiune fiind suspectă că desfășoară activitate sionistă și ar transmite la legația statului Israel din București, materiale cu conținut dușmănos și de spionaj de la GROPER IACOB.

GROPER IACOB, de asemeni este urmărit prin acțiune întrucât în trecut a desfășurat activitate sionistă iar în prezent ar scrie materiale cu conținut dușmănos și de spionaj pe care le scoate din țară prin legația statului Israel.

ROZEN MOZES este în atenția noastră fiind cunoscut cu o poziție politică necorespunzătoare.

Agentul a primit sarcină să viziteze pe GRUMBERG DORINA și să stabilească ce anume probleme a discutat cu ROZEN MOZES legat de emigrarea evreilor așa cum i-a recomandat de la legația statului Israel.

De asemeni, va stabili dacă urmează să se mai organizeze reuniuni literare, în scopul citirii din proza și versurile lui GROPER IACOB, unde se vor organiza acestea, când și cine va participa.

Nota se exploatează la acțiunea GRUMBERG DORINA, GROPER IACOB și „CREDINCIOSUL”.

Lt. Maj. De Securitate
Zarescu I.

322/DC/20 noiembrie 1962
STRICT SECRET
Exemplarul 1

Nota a fost primită de Cpt.
DINU CONSTANTIN de la agentul
„OPRISAN” la data de 30 oct.
1962, ora 12, 30 în casa „DINAMO”.

NOTĂ INFORMATIVĂ

Pe ziua de 22 octombrie 1962, am stat de vorbă cu GRIMBERG LEON pensionar din București str. Romulus nr. 39 colț cu Iulius Valaori – care se duce vineri la Templul Coral, el fiind enoriaș acolo și mi-a spus că rabinul ROZEN în predica ținută pe ziua de sâmbătă 20 octombrie 1962, a cerut lumii care era acolo să își trimită copiii la Talmud Tora, pentru că odată acești copii vor cere cont părinților că i-au ținut în afară de religie și nu i-au trimis la Talmud Tora ca să învețe și ei.

GRIMBERG LEON era furios pe rabinul ROZEN care după predica ținută pentru copii, nu a găsit de cuviință să cheme în primul rând părinții cu copii ca să se plimbe cu tora, ci a chemat mai întâi pe granguri și la sfârșit s-a gândit și la copii care erau cu părinții lor să-i cheme.

Separat de acesta la Templul Coral se face o mare deosebire între obișnuiți și granguri și nu au găsit cu cale să cheme nici măcar pe cei veniți ca mosafiri să-i onoreze printre primii – fapt care l-a detremat pe el să refuze această cinste atunci când l-a chemat STOPLER și i-a spus să cheme mai întâi pe enoriașii din fundul templului.

GRIMBERG LEON spunea că rabinul ROZEN este apreciat ca fiind foarte deștept căci în predică le spune sub o formă atât de inteligentă că nimeni nu l-ar putea trage la răspundere pentru cele spuse. În realitate el face propagandă pentru educarea copiilor pentru viitor.

Mi-a mai spus că se vede mare intimitate între ROZEN – conducerea templului (care sunt acei de la Comunitate) și personalul legației Israelului.

Buc. 30 octombrie 1962

„OPRISAN ION”

Nota biroului:

Agentul a fost dirijat să-l contacteze în continuare pe GRIMBERG LEON cu care este prieten, în scopul de a se informa prin el de activitatea șefului rabin, a președintelui STOPLER FILIP și a lui LANGHAUS I., membru în comitetul Templului Coral, cunoscuți în evid. La capit. II.

De asemeni, să abordeze în discuții și teme cu caracter politic și în special legate de ultimele evenimente.

Nota va fi exploatată la acțiunea „Credinciosul”.

Întâlnirea viitoare s-a stabilit pentru 4 noiembrie 1962, ora 12, 30.

Cpt. Dinu Constantin
(ss.)

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 5, f. 103 – 104

57 _____

322/CC/21 nov. 1962
STRICT SECRET
Exp.nr. 2

Primit = Cpt. CIOBANU C.

Sursa = „OVIDIU”

Casa = „VENUS”

Data = 10.XI. 1962

NOTĂ INFORMATIVĂ*

În ziua de 8 noiembrie, seara a sosit la mine neinvitat SCHARONY IESIE. A început să-mi povestească că șeful rabin este un dușman al regimului deoarece:

Într-o predică pe care a ținut-o de sărbători a încheiat referindu-se la menținerea păcii „încă n-am pierdut speranța” (în imnul Hatigva, imn al sionismului – se continuă „de a ne reîntoarce în țara strămoșilor). SCHARONY afirmă că acest text bate un îndemn la emigrare. El a comunicat pe loc lui PINCU SEGAL care se afla la slujbă .

- De un „purim”[Purim] șeful rabin ar fi spus referitor la suferințele evreilor: Că până la urmă dușmanul evreilor HAMAN și toți cei cu H – de pildă HITLER a pățit-o – SCHARONY, reflecta că șeful rabin a făcut aluzie și la tov. Hrușciiov.

- Cu privire la atmosfera ce există în rândul populației evreiești SCHARONY a povestit un banc care în esență se rezumă:

Tov. Hrușciiov a fost în vizită în mai multe localități unde a găsit mai mulți evrei. Întrebându-i pe aceștia cum o duc, ce dorințe au, au spus cu toții că o duc destul de bine totuși dacă e posibil să li se dea câte un pașaport să poată pleca în Israel. SCHARONY spunea că, cam aceeași atmosferă există și în rândul populației evreiești din țara noastră.

---

* Adnotare: „Acț. Șarony”

Menționez că la spusele lui SCHARONY despre cele afirmate de șeful rabin, pe loc i-am spus că nu dau crezare celor spuse de el pentru că nu-l cred capabil pe șeful rabin de asemenea păreri. Afară de asta îl cred prea inteligent să poată afirma astfel de lucruri și le consider mai mult răstălmăciri ale sale (SCHARONY).

Mi se pare suspect faptul că acest SCHARONY vine în ultimul timp la mine, după atâta timp și discută astfel de probleme și mai puțin „probleme” literare ca pe vremuri.

10.XI.1962
„OVIDIU”

NOTA BIROULUI:

SCHARONY IESIE este urmărit prin acțiune, de organele noastre.

Din notă rezultă unele aspecte din activitatea șefului rabin. Aceste aspecte nu sunt totuși concludente. Pot fi mai mult interpretări ale lui SCHARONY. Vom verifica prin agentură cele sesizate.

Agentul a primit sarcină în legătură cu SCHWEFELBERG ARNOLD și RUBI DAVID.

Nota se exploatează la acțiunile SCHARONY și „Credinciosul”.

Întâlnirea viitoare s-a fixat pe data de 16.XI.1962 orele 11,00.

Cpt. Ciobanu C-tin

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol 5, f. 101 - 102

58 _____

322/DC/ 7 decembrie 1962
STRICT SECRET
Exemplarul _____

Nota a fost primită de Cpt.
DINU CONSTANTIN de la agentul
„SOLOMON” la data de 28 noiembrie 1962, ora 10 în casa
„OPERA”.

NOTĂ

În ziua de 23 noiembrie 1962, orele 17.30, la Templul Coral din strada Sf.Vineri nr.9, la slujba religioasă, în momentul când Șef Rabin ROZEN MOZES ținea predica obișnuită, au sosit ministrul Legației Israel și primul secretar. Au intrat în templu nefiind întâmpinați de nimeni și s-au așezat la locurile lor în

prima bancă din partea dreaptă. Lângă ei imediat a stat STOPLER și LANGHAUS care erau în această bancă încă înaintea sosirii lor. Nu au adus cu ei nici un fel de carte. Nu am putut observa dacă în timpul slujbei a stat cu cineva de vorbă. După terminarea slujbei s-au dus la amvon, ministrul a vorbit în limba ebraică cu șeful rabin un minut, după care a felicitat pe cantor și au plecat.

Menționez că sosirea acestora în seara de vineri și sâmbătă, mi-a produs suspiciuni în sensul că obișnuit în aceste seri nu au mai venit decât cu ocazia sărbătorilor, de asemeni nu-i cunosc ca oameni habotnici.

„SOLOMON”

NOTA BIROULUI:

Agentul a primit sarcina de a urmări activitatea lui ROZEN M și a diplomaților. Dacă aceștia fac propagandă pro-israeliană, ce metode folosesc, dacă fac schimburi de materiale, cu cine.

Nota va fi exploatată la acțiunea „CREDINCIOSUL”, iar o copie va fi trimisă la Direcția a II-a.

Întâlnirea viitoare s-a fixat pentru 12 decembrie [în original noiembrie] 1962, ora 10.

Cpt. De Securitate
Dinu Constantin

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol.4, f. 255

59 _____

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
Dir. III-A

SE APROBĂ
MINISTRU
(Director)
ss.

16.III.[1]963
STRICT SECRET

HOTĂRÂRE

pentru închidere a dosarului de acțiune informativă (de grup, individual), nr.229, privind pe ROZEN MOZES și clasarea lui la arhivă.

Dosarul s-a deschis la data de 1951.

Acțiunea s-a închis la data de ....

Ce mijloace s-au folosit (informatorii se vor arăta cu numele și categoria):

Agenții: „AUREL”, „FLOR”, „SOLOMON”, „POENARU”, „LUPU MARCEL”, „BADESCU”; „FRED”, interceptarea corespondenței, instalarea posturilor de „X”, „XX” și „T.O.”

A. Caracterul materialelor compromițătoare existente în dosar (pe scurt): Din informațiile inițiale furnizate de agentura din problemă rezultau suspiciuni că Rosen Moses, șeful rabin al cultului mozaic din R.P.R. desfășoară sub masca religiei mozaice activitate dușmănoasă, naționalistă și suspectă de spionaj în favoarea Legației Israel.

Din materialele obținute în procesul acțiunii informative (note informative, note din „T.O” și interceptarea corespondenței) a rezultat că datorită funcției sale de conducător spiritual și a atribuțiilor care-i revin în această calitate, desfășoară activitate de propagandă religioasă, de educare a tineretului evreu în spiritul mistic al perceptelor religioase talmudice.

Din interceptarea corespondenței rezultă că primește corespondență de la o serie de elemente emigrate din țară, corespondență care nu are caracter dușmănos.

Primește vizita unor delegații și turiști din țările occidentale în special din S.U.A., ca BRAUNSTEIN HARRY, „scriitorul” IRVING SCHUL și rabinul SCHECHTER HARY, cunoscuți de acesta cu ocazia vizitelor pe care la rândul său le-a făcut în călătoriile întreprinse până în prezent.

B. Datele de identificare ale persoanei urmărite:

Numele: ROSEN, pronumele: MOZES, născut la: 23. VII. 1912, în: comuna Moinești, regiunea Bacău, fiul lui AVRAM – LEIB și a lui TAUBE, naționalitatea: evreu, domiciliul: București, str. M. Rosetti 17, studii: Facultate, profesiunea: rabin, locul de muncă: Federația Comunităților Evrești, funcția: șef rabin, apartenența politică (în prezent): neîncadrat, activitatea politică în trecut: - , originea socială: fiu de rabin, situația socială: - , alte date: - .

Materiale compromițătoare din vol. - , pagina – dovedesc că: în virtutea calității sale profesionale duce activitate pentru menținerea și apărarea perceptelor religioase ale cultului mozaic în rândul minorității naționale evrești.

Probele sunt alcătuite din: note informative și materiale furnizate de „T.O”.

C. Motivarea amănunțită a închiderii dosarului (indivizii au fost condamnați, au decedat, materialele sunt de mică importanță, indivizii nu au avut legături organizate sau nu mai au asemenea legături):

Din materiale obținute în desfășurarea acțiunii informative nu s-au obținut materiale care să verifice suspiciunile pe baza cărora a fost deschis dosarul, activitatea și acțiunile sale fiind determinate de însăși calitatea sa de conducător al cultului mozaic.

Cea mai importantă latură a activității sale, respectiv, relațiile cu străinii, poziția sa principală în țară și în străinătate adoptată cu ocazia călătoriilor sale în Finlanda, Franța, Anglia, S.U.A și Israel, a adus o contribuție pozitivă în lupta

pentru pace și a demonstrat cercurilor capitaliste din aceste țări adevărata situație din țara noastră.

A demascat în aceste ocazii propaganda imperialistă arătând că atât minoritatea națională evreească cât și celelalte minorități conlocuitoare se bucură în R.P.R. de toate realizările regimului democrat ca și populația autohtonă.

A sprijinit și a demascat prin diferite mijloace, propaganda imperialistă războinică susținută de elemente ca EICHMAN, VIOREL TRIFA, transfug, fost conducător legionar din țara noastră, actualmente în S.U.A.

D. Propuneri de închidere a dosarului: Dosarul acțiunii informative individuale nr. 229 să fie închis prin neconfirmarea materialelor ce au stat la baza deschiderii acestuia.

ROZEN MOZES să fie luat în evidență pasivă a dosarului problemă nr. 874 (cult mozaic). (...)

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol.1, f. 330 – 332

60 _____

322/ DC/ 7 mai 1963

STRICT SECRET

Exp. Nr. ___

Primit = Cpt. DINU C-TIN

Sursa = "MAYER AVRAM"

Casa = "OPERA"

Data 30.IV. 1963, ora 8,30 - 9,50

Viit. Intfl. 6.V.1963 ora 8, 30

NOTĂ INFORMATIVĂ

Privind situația Revistei "CULTULUI MOZAIC" ["Revista Cultului Mozaic"]

De la întoarcerea dr. ROSEN din voiajul de cca șase luni întreprins în străinătate în 1961-1962. În mai 1962, revista era în urmă cu câteva luni, deoarece la plecarea lui ROSEN a lăsat materialul pe care-l scria regulat (versetul săptămânii) numai pentru două luni spunând că dacă va rămâne în străinătate mai multă vreme va trimite articolele prin poștă. Nu le-a trimis. La plecare a mai lăsat un discurs pe care urma să-l țină la Paris. Aprobarea acestui discurs a durat foarte multă vreme. Aceasta a antrenat și întârzierea apariției revistei. Prin mai 1962 a plecat în Israel SAICHET, care se ocupa cu textele idiș și ebraice așa că la venirea lui Rosen revista nu avea specialist în această materie ceea ce era o greutate. În prezent această muncă o face SPIEGELBLAT AL., care a fost angajat ca traducător, corector idiș și ebraică. Tot el redactează sau completează după

indicațiile lui Rosen, materialele pentru paginile idiș și ebraică. Unele dintre aceste materiale apar și în românește. Cu redactarea celorlalte articole se ocupă CERNAT LOVIS [Louis]. Rareori primim și câte o colaborare externă. ROZEN are rubricile sale precise : articolele de fond, versetul săptămânii. Tot el furnizează și diferite știri (cele interne redactate chiar de el), iar cele externe indicate a fi scoase din ziarul polonez Volkstimme.

În ultima vreme ROSEN fiind bolnav, n-a mai scris aproape nimic, indicând a se publica materiale de ale sale apărute acum câțiva ani sau cerând lui SPIEGELBLAT să scoată din diferite cărți pericopele (versetul săptămânii) care apar în idiș și ebraică.

Tot la întoarcerea lui ROSEN, revista care se trimitea în străinătate unui număr de 104 personalități sau instituții, se trimite un număr sporit ajungând astăzi la 243 exemplare.

Revista apare lunar în tiraj de 5000 de exemplare. După apariția numărului 91 (Paște și aniversarea răscoalei din Ghetoul Varzoviei [Varșoviei] și cu ocazia sfârșitului trim. I/1963 – CERNAT și SPIEGELBLAT, la propunerea lui ROSEN – au fost premiați pentru buna redactare a acestui număr. În trecut salariații înscriși pentru plecarea în Israel nu primeau prime.

De la 1 ianuarie 1963 – o dată cu aprobarea noilor scheme – revista are următorii salariați:

- DAVID OTTO
- SPIEGELBLAT AL.
- CERNAT LOUIS
- LAX M.
- GOLDNER MARIA

În 1962 doar primii doi erau pe schema revistei. Revista este doar redactată și editată de Federație, și a Departamentului Cultelor. De aceea conducerea Federației nu se mai ocupă cu controlarea materialelor ce urmează să apară și acest lucru îl face ROSEN – iar ulterior Departamentul Cultelor (tov. NEDEIANU) și Direcția Presei.

30 aprilie 1963
“Avram Mayer”

NOTA BIROULUI :

Aceasta a fost a doua întâlnire cu agentul “MAYER AVRAM”, de la recrutarea sa și până la prima notă pe care o dă. Spre surprinderea noastră agentul “MAYER A” de la data aceasta s-a comportat mult mai bine, în sensul că în urma discuțiilor avute la prima întâlnire s-a liniștit, frământările sufletești pe care și le-a făcut în urma acceptării colaborării au fost clarificate. Elementele semnalate sunt cunoscute de noi sub următoarele aspecte:

1. SPIEGELBLAT ALEXANDRU – fost conducător al organizației sioniste “Bethar” din Suceava, fost agent abandonat. Are acte de emigrare.
2. CERNAT LOUIS – element semnalat cu manifestări dușmănoase, are acte depuse pentru emigrare ca și LAX M.
3. GOLDNER MARIA – este luată în evid. dos. de problemă.

Agentul ca de început a primit sarcina să ne dea un tabel cu toate elementele din străinătate cărora li se trimit reviste. Să se stabilească dacă în numărul revistei ce urmează să apară, dat fiind că duc lipsă de articole, SPIEGELBLAT nu va introduce și articole ale lui FLIESCHER EZRA, fost sionist emigrat în Israel.

I s-a făcut instructaj în legătură cu ziua de 1 mai privind securitatea mijloacelor de multiplicare, apariția diferitelor inscripții sau fițuici dușmănoase sau manifestări dușmănoase.

Cpt. Dinu Constantin

ACNSAS, Fond documentar, ds. 137, vol.9, f. 10 – 12

61 _____

322/DC/9 iulie 1963

STRICT SECRET

Exp.nr.1

RAPORT*

Privind rezultatele verificărilor în cazul manifestărilor împotriva unor deservenți, sinagogi și cimitire ale cultului mozaic

Conform ordinului rezolutiv al tov. Vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și Ministru al Afacerilor Interne, general colonel ALEXANDRU DRAGHICI, de a verifica nota Departamentului Cultelor de pe lângă Consiliul de Miniștri cu privire la unele manifestări huliganice reclamate de șeful rabin ROZEN MOZES raportăm:

Direcția a III-a a fost informată în timp util atât de agentura din problema cultului mozaic cât și de surse oficiale, despre unele aspecte ce au creat o stare de spirit nefavorabilă în sânul cercurilor conducătoare ale cultului mozaic din București și unele localități din teritoriu.

În legătură cu spargerea geamurilor la unele sinagogi din București și teritoriu, atât organele noastre cât și organele de miliție, în urma sesizărilor și a cercetărilor întreprinse au stabilit următoarele:

În ziua de 2 octombrie 1962 au fost încunoștințați de legătura noastră oficială din conducerea Comunității Evreilor, Din București despre două cazuri petrecute la sinagoga „Buhușer Claus” din strada Olteni 38 și sinagoga „Fraterna” din strada Mămulari nr. 10 astfel: în ziua de 28 septembrie 1962, ora 19, 15 au

---

* Adnotare: Rozen M i-a [!] totul în serios fără a verifica în vreme ce sesizările se fac tendențios, nu arată și cazurile în care s-au luat măsuri. Ironiile șefului rabin (dacă sunt majori sunt bețivi, etc.) ss. Cpt. (indescifrabil). De acord. Ss. (Indescifrabil).

fost aruncate pietre și castane spărgându-se două ochiuri de geam la sinagoga „Buhușer Claus”. Această faptă a fost comisă de un grup de copii care au locul de joacă în fața sinagogii, unde strada este mai lată (peste drum fiind și intrarea unei biserici creștin ortodoxe). În acea perioadă restul străzii era desfundată pentru unele lucrări de canalizare. Enoriașul CĂCIULARU C. a prins un copil (ANASTASIU GHEORGHE) domiciliat în aceeași curte cu sinagoga, care a relatat că nu este el autorul ci unii copii care se jucau pe stradă, arătând pe numiții PĂTRAȘCU MARIN și NICULESCU TITEL ultimul locuind pe aceeași stradă vis-a-vis de sinagogă.

În aceeași zi care corespundea cu prima zi a sărbătorilor de toamnă ale cultului mozaic, la sinagoga „Fraterna” din strada Mămulari nr. 10, un număr de patru elevi, băieți și fete fiind atrași de gălăgia care se produce la slujbe cu ocazia acestor sărbători, au pătruns în sălița de la intrarea sinagogii fluierând și vociferând tare, fapt ce a deranjat pe cei prezenți la slujbă. Enoriașul acestei sinagogi LEIB BURAH din București strada Jigniței nr. 3, ar fi recunoscut între acești elevi pe un anume MORARU din clasa a VII-a, a școlii elementare nr. 93.

Tot în această perioadă am fost informați că în ziua de 7 octombrie 1962 la Templul Coral din Str. Sf. Vineri nr. 9, un individ necunoscut, a aruncat cu o piatră și a spart geamul la camera unde se îmbracă clerul. O situație similară s-a petrecut și la sinagoga „Or Hudoș” din Str. Sticlari nr. 13, în ziua de 13 octombrie 1962.

Organele noastre pe baza primelor informații au luat măsuri la timpul respectiv de dirijare agenturii de problemă în vederea stabilirii veridicității aspectelor de mai sus și a unor indicii care să ducă la descoperirea autorilor. Tot în acest scop, prin adresa nr. 322/418.155, la data de 27 octombrie 1962 am adus la cunoștința Direcției Miliției Capitalei aceste fapte, pentru a lua măsurile cuvenite, rugând a ne comunica rezultatele cercetărilor făcute. Cu adresa nr. 5256 din 20.XI.1962 D.M.C. – Cabinet- ne comunică faptul că Secția VII-a Miliție a întreprins cercetări, constatând existența geamurilor sparte, dar nu a putut stabili care copii anume au săvârșit aceste fapte. Neputându-se stabili concret persoanele ce se fac vinovate, organele de miliție au întreprins măsuri pentru a evita pe viitor repetarea acestor incidente. Astfel prin sectoriștii ce au în raza lor de activitate lăcașuri ale cultului mozaic, s-a discutat cu părinții copiilor pentru a nu le mai permite să se joace în apropierea acestor lăcașe. De asemenea s-a discutat cu comitetele străzilor unde s-au produs aceste incidente pentru a lua măsuri de asigurarea locurilor de joacă a copiilor.

Organele Secției a VII-a de Miliție au urmărit în continuare împiedicarea producerii unor asemenea incidente, luând măsurile corespunzătoare. Astfel pe baza unor sesizări din care rezulta că unii copii în luna aprilie 1963 au spart cu pietre geamurile de sinagoga „Craiover Ruv” din Str. Mărgelelor nr. 5 (acest caz nu a fost reclamat de Comunitate) în urma cercetărilor făcute au fost identificați următorii autori:

1/GANTZ AUREL în clasa a VI-a, domiciliat în Calea Văcărești nr. 30, fiul lui GANTZ MOZES de naționalitate evreu.

2/BOCA GABRIELA, elevă în clasa a II-a domiciliată în str. Mămulari nr. 4, fiica lui BOCA BUCEAG de naționalitate evreu.

3/PROTOPOPESCU CRISTIAN, elev în clasa a IV-a, fiul lui PROTOPOPESCU DUMITRU.

4/POPA GHEORGHE, elev în clasa a IV-a, domiciliat în str. Mămulari nr. 19, fiul lui SERGHEI POPA.

5/CONSTANTIN SORIN, elev în clasa a III-a, domiciliat în București Str. Mărgelilor nr. 3, fiul lui CONSTANTIN FILIP, angajat la M.A.I.

6/TOPOR LEONID, elev în clasa a V-a, fiul lui TOPOR ADRIAN.

Tot în acest grup a fost identificat și MORARU TUDOR, elev în clasa a VII-a, domiciliat în Str. Vintilă nr. 2, care a fost semnalat și în sesizarea Comunității privind cazul petrecut la sinagoga „Fraterna” în luna octombrie 1962.

Asupra părinților copiilor menționați mai sus, s-au luat măsuri de a fi amendați cu sume variind între 75 și 150 lei, conform Art. 1 din HCM 716 ce prevede sancționarea părinților pentru lipsă de supraveghere a minorului.

Asupra elevilor MORARU DUMITRU care a fost dovedit complice la furt și acte huliganice cu NĂSTASE NICHITA din strada Iuliu Barasch nr. 12/A, li s-au întocmit acte de trimitere în justiție. Prin hotărârea judecătorească dată de Tribunalul Popular Raional Tudor Vladimirescu, primul a fost dat în supravegherea părintească iar al doilea a fost internat în școala de corecție pentru minori pentru reeducare.

Menționăm că cei de mai sus sunt elevi la școala elementară de 7 ani nr. 93. S-a remarcat de asemenea faptul că în grupul acestora sunt doi copii chiar de naționalitate evrei.

Direcția Regională M.A.I. Crișana, ne raportează că în luna octombrie 1962, la sinagoga din orașul Oradea situată în curtea școlii elementare nr. 8, din strada Fucs Mor nr. 2, s-a spart câteva ochiuri de geam cu pietre și castane. În urma cercetărilor efectuate de organele Dir. Reg. MAI Crișana, s-a stabilit ca la recreații copii[i!] acestei școli s-au jucat cu castane spărgând câteva ochiuri de geamuri. Însăși enoriașii care au ieșit din sinagogă s-au convins de acest lucru. Fiind identificați copii și părinții acestora, s-a stabilit că sunt fii de muncitori și chiar membrii de partid. S-au luat măsuri prin directorul școlii de prelucrare a cazului pe școală cu elevii și părinții acestora, luându-se hotărârea ca în fiecare pauză să facă de serviciu câte un profesor pentru a supraveghea activitatea elevilor. Gemurile au fost înlocuite și plătite de părinții elevilor.

Referitor la „atacurile huliganice” îndreptate împotriva clerului mozaic, organele noastre au stabilit următoarele:

Din nota „T.O”, primită prin acțiunea „Credinciosul” în ziua de 1 octombrie 1962, rezultă că șeful rabin, a primit un raport din partea rabinului Tobias Samoil din orașul Piatra Neamț care reclama faptul că în seara zilei de 26 septembrie 1962, el și fiul său au fost acostați și bătuți de doi indivizi la ieșirea din sinagogă.

La cererea organelor Direcției noastre de a verifica aceste aspecte, Direcția Reg. MAI Bacău, cu rapoartele nr. 46055 din 10.X. și 29.X.1962, comunică următoarele:

Din cercetările efectuate, s-a stabilit că într-adevăr în seara zilei de 26 septembrie 1962 numiții BUZIUC DRAGOȘ și CIUBOTARU TRAIAN,

muncitori la uzina de Fibre Sintetice Săvinești, membri PMR, după ce consumaseră împreună un litru de vermuth, se înapoiau acasă. În momentul în care treceau spre casă, în fața sinagogii „Garibaldi” din Piatra Neamț, ieșeau de la slujba de seară cca. 30-40 de persoane împiedicând trecerea pe trotuar a celor doi muncitori, care fiind amețiți de băutură mergeau la braț.

În această situație numitul BUZIUC DRAGOȘ s-a adresat celor care ieșeau din sinagogă să fie mai atenți când merg, ceea ce a făcut să se ajungă la un schimb de cuvinte între acești doi muncitori și evreei ce ieșeau de la sinagogă fără însă să se ajungă la lovituri din partea cuiva.

Între timp unul din fiii rabinului TOBIAS SAMUIL, a pus o piedică lui BUZIUC DRAGOȘ care a căzut, apoi a continuat să-l lovească cu palmele.

După ce l-a lovit cu palmele pe BUZIUC DRAGOȘ, numitul TOBIAS SAMOIL împreună cu fii săi (majori) au fugit spre casă.

Numitul BUZIUC DRAGOȘ și CIOBOTARIU TRAIAN s-au luat după rabin și fii săi și ajunși în dreptul casei lor, s-au adresat cu cuvinte jignitoare strigând: „Voi jidanilor duceți-vă în țara voastră” și alte expresii.

În timp ce avea loc acest scandal în fața locuinței rabinului TOBIAS S. A venit și DĂNILĂ CORNEL cu soția sa (rudă apropiată cu CIOBOTARU TRAIAN) încercând să aplaneze scandalul, fără a se deda la acțiuni huliganice. Cu toate acestea soția lui DĂNILĂ CORNEL a fost lovită cu o scândură peste față de unul din evreei (nu s-a stabilit cine) ceea ce a făcut să crească intensitatea scandalului.

La un moment dat numitul BUZIUC DRAGOȘ a încercat să plece de la locul respectiv, însă numiții MORITZ IANCU și RIVCU MARCU, i-au solicitat să meargă la procuratură să se legitimeze, ceea ce BUZIUC DRAGOȘ a și făcut.

Procurorul de serviciu nu a luat nici un act scris celor ce l-au adus pe BUZIUC DRAGOȘ la procuratură și nici acestuia ci numai buletinul de identitate, urmând ca a doua zi să vină cu cei lezați, să depună plângere scrisă.

A doua zi s-a prezentat la procuratură rabinul TOBIAS SAMOIL și a arătat verbal că a fost atacat în plină stradă de doi huligani, însă nu a vrut să depună nici o plângere în scris pretextând că percepțele sale religioase nu-i permit să facă astfel de demersuri.

Totuși, atât rabinul TOBIAS SAMOIL cât și un alt reprezentant al Comunității Evreești din Piatra Neamț, s-au prezentat ulterior la procuratură cerând să se ia măsuri.

Fiind anchetat numitul MORITZ IANCU, din declarația acestuia rezultă că rabinul TOBIAS SAMOIL se face vinovat pentru comportarea urâtă a fiilor săi față de cei doi muncitori și lovirea unuia dintre ei care a generat întregul scandal. Tot din declarație rezultă că de teamă de a nu se întâmpla ceva în noaptea respectivă, ca urmare a amenințărilor celor doi muncitori, au comunicat telefonic incidentul șefului rabin ROZEN MOZES, (bineînțeles prezentând lucrurile în mod eronat și exagerat).

Cercetările au stabilit că numiții BUZIUC DRAGOȘ și CIOBOTARU TRAIAN au avut o comportare huliganică prin gesturi și cuvintele exprimate, ambii fiind sub influența alcoolului la care a contribuit și comportarea urâtă a celor doi fii ai rabinului.

Prezența celor doi muncitori în fața sinagogii a fost cu totul întâmplătoare, însă rabinul și cei doi fii ai săi au considerat că au de-a face cu doi huligani care în mod deliberat au căutat să-i împiedice la ieșire și-i urmărește.

BUZIUC DRAGOȘ este născut la 20.VII.1938 în comuna Pătrăuți – Suceava, fiul lui IOAN și ELENA, strungar la U.F.S. Săvinești, domiciliat în Piatra Neamț Str. Dobrogeanu Gherea nr. 76. Este membru P.M.R., părinții sunt colectivști.

CIOBOTARU TRAIAN este născut la 10.I.1938 în Pașcani – Iași, fiul lui ION și MARIA, lăcătuș la U.F.S. Săvinești, membru P.M.R. și secretarul org. U.T.M. pe secție. Tatăl său a fost muncitor, în prezent pensionar pe caz de boală. Ambii sunt cunoscuți ca având comportare corespunzătoare la locul de muncă și în societate. Ei sunt frământați și îngrijorați de faptele săvârșite, pe care le-au comis și pe care le regretă.

De către organele Dir. Reg. MAI Bacău, s-a raportat Regiunii de Partid cu propunerea de a fi prelucrate abaterile lor la prima ședință de organizație PMR din uzină.

O situație similară s-a petrecut și cu hahamul KLEIN MARTIN din Satu Mare. Organele de Miliție au stabilit că în vara anului 1962 hahamul KLEIN MARTIN fiind la Băile 9 Mai (Felix) mergând pe stradă spre gară s-a întâlnit cu numitul ARDELEAN IOAN de profesie ospătar, care venea dinspre gară spre centrul stațiunii în stare gravă de ebrietate. ARDELEAN IOAN ajungând față în față cu hahamul KLEIN MARTIN vrând să-l ocolească a alunecat pe bordură și a căzut jos (din cauza ebrietății). Hahamul KLEIN MARTIN s-a speriat și a luat-o la fugă strigând după ajutor fără ca măcar ARDELEAN IOAN să se fi atins de el, sau să-i fi adresat vreun cuvânt. Aceasta a durat câteva secunde după care ARDELEAN IOAN s-a sculat și și-a reluat drumul.

Organele Dir. Reg. M.A.I. Crișana au audiat pe numitul ARDELEAN IOAN în scopul de a stabili dacă în acest caz a fost vorba de o acțiune dușmănoasă antisemită, stabilind din declarațiile acestuia că nu-l cunoaște pe haham și nu-și amintea nimic din cele petrecute în ziua respectivă.

Organele de miliție au încheat cercetările prelucrând pe cetățeanul ARDELEAN IOAN față chiar de hahamul KLEIN MARTIN care nu a avut nici o pretenție dându-și seama de realitatea obiectivă a faptului.

În legătură cu profanarea unor morminte, în urma verificărilor efectuate s-a[u] stabilit următoarele:

La cimitirul mozaic din Orașul Nou, raionul Oaș, există un număr de 98 morminte. Cimitirul este situat la marginea comunei, neîngrădit și în apropierea târgului de vite. În luna octombrie 1962 la reclamația Serviciului de Bunuri al Federației Comunităților Evreești din Oradea, organele de miliție au întreprins cercetări, stabilind că un număr de 49 de morminte au fost deteriorate prin răsturnarea pietrelor funerare. Cauza deteriorării se datorește atât vechimii acestor morminte cât și faptului că cimitirul nefiind îngrădit și nici păzit (întrucât în această comună de aproape doi ani nu mai există nici un evreu), vitele au intrat să pască iarbă și atingând de pietrele funerare le-au răsturnat. Nu au rezultat indicii pe baza cărora să se poată trage concluzia unei acțiuni organizate de profanare a acestor morminte. S-a stabilit că un număr de 7 pietre funerare au fost răsturnate

și sparte de numitul ROZEMBERG ANDOR de naționalitate evreu. Acesta pentru a-și procura lemne de foc a tăiat doi salcâmi din cimitir care s-au prăbușit peste morminte răsturnând și spărgând pietrele. ROZEMBERG ANDOR (ultimul evreu din această comună) s-a mutat în orașul Oradea încă din primăvara anului 1962.

Direcția Reg. M.A.I. Cluj, raportează că la cimitirul evreesc din comuna Bistrița în seara zilei de 27 octombrie 1962, au fost doborâte mai multe pietre funerare, ce nu erau bine înfipite în pământ. În urma cercetărilor făcute la reclamația Comunității Mozaice din Bistrița, organele de miliție au stabilit că autorii dărâmării acestor pietre au fost copii din această comună care s-au jucat în incinta acestui cimitir. Din raportul Regiunii a rezultat că Comunitatea convingându-se de inexistența unei acțiuni organizate, a cerut ca pietrele funerare răsturnate să fie puse la loc. Repunerea acestor pietre revenea paznicului URS DUMITRU care locuiește în incinta acestui cimitir.

În București, Comunitatea Evreilor a sesizat la 29 mai 1963 organele Secției a XI-a Miliție, că la cimitirul evreesc din Șoseaua Giurgiului, în ziua de 27 mai 1963, un număr de 25 morminte au fost profanate prin răsturnarea pietrelor funerare și spargerea lor cu un corp tare. A doua zi organele judiciare ale Secției a XI-a Miliție împreună cu sectoristul, s-au deplasat la fața locului stabilind următoarele:

În această parte a cimitirului – unde sunt morminte mai recente – în urma zăpezii abundente, a ploilor din anul acesta și a surpării terenului, un număr de peste 50 de morminte s-au înclinat în diferite poziții din cauza greutateii plăcilor și a pietrelor funerare existente pe aceste morminte. Unele din aceste pietre funerare s-au dezlipit de pe postament și au căzut. Cele care s-au desprins și au căzut pe pământ nu s-au spart, însă unele lovindu-se în cădere de postamentul mormântului alăturat s-au crăpat.

Cercetându-se mormintele reclamate ca profanate, s-a stabilit că un număr de 25 pietre funerare au căzut ca și la celelalte morminte mai vechi. Dintre acestea un număr de 8 pietre au crăpat. La un număr de 12 pietre pe baza indiciilor existente s-a ajuns la concluzia că răsturnarea lor s-ar datora unei violențe prin împingere. Pe postamentul unora dintre aceste pietre funerare se află iarbă deja uscată de unde se trage ușor concluzia că acestea sunt căzute cu mult timp înainte de data reclamației Comunității, care prezenta acest aspect ca recent. Pe linie informativă sau prin persoanele de încredere ale organelor de miliție care au cercetat acest caz, nu au rezultat suspiciuni pe baza cărora să se poată stabili cercul de supecți. Au fost luate măsuri de instruire a agenturii de pe șantierul de construcții nr. 4 (alăturat cimitirului) presupunând că făptuitorii s-ar putea identifica printre salariații șantierului.

Organele de miliție au recomandat totodată Comunității Evreilor din București să angajeze un paznic la acest cimitir.

Pe linia organelor noastre, s-au luat măsuri de dirijare a agenților „FLOR”, „FRED” și „LUPU MARCEL” din problema sionistă pentru a se stabili dacă aceste acțiuni nu au fost întreprinse chiar de elemente naționaliste din rândul minorității populației evreești, în scopul de a pune într-o lumină urâtă și de a compromite regimul nostru democrat popular.

Din cele arătate mai sus, rezultă că aspectele ridicate de sesizarea Departamentului Cultelor se verifică în sensul că manifestările în cauză s-a[u] petrecut în realitate.

În ce privește calificarea acestor manifestări ca acțiuni organizate în scop antisemit, menționăm că din măsurile întreprinse nu a rezultat acest lucru. Dealtfel din informațiile furnizate de agentura existentă în problema cultului mozaic nu deținem date care să semnaleze existența unei activități pe această linie.

În cazurile în care autorii acțiunilor au fost identificați, au fost întreprinse măsuri corespunzătoare și deasemenea a existat preocupare pentru prevenirea pe viitor a unor manifestări similare.

Apreciem că existența unor lăcașuri ale acestui cult în curtea unor școli așa cum este cazul în orașul Oradea sau chiar la București, este o situație anormală mai ales din punct de vedere educativ.

ȘEFUL SERVICIULUI 2

Lt. Maj. De Securitate

I.Zărescu

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 19, f. 189 - 197

62 _____

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE

26 sept.1963

SE APROBA

REFERAT

Privind pe minorele RATULESCU GEORGETA
zisă Jeni și ENESCU DANIELA.

În după amiaza zilei de 20 sept. 1963, autori necunoscuți au pătruns în Templul coralei [Coral!] din București str. Sft. Vineri nr. 9 Raionul Tudor Vladimirescu, unde au provocat deteriorări prin ruperea unor ornamente, au spart și au aruncat unele becuri și și-au însușit un lanț de aur de circa 150 grame, precum și unele obiecte de cult care serveau la efectuarea procesiunilor acestui cult.

În mijlocul camerei templului zilnic, pe un covor mare de culoare roz s-a găsit scris cu cretă textul: „Nu căutați că nu ne găsiți MIHAI și BELU”.

Tot în seara aceleași zile autori necunoscuți au pătruns și în incinta școlii de 8 ani nr. 74 din București str. Mircea Vodă nr. 28 Raionul T. Vladimirescu, unde au furat unele obiecte de îmbrăcăminte confecționate de elevi.

De asemenea, au provocat dezordine aruncând pe jos unele obiecte, au aruncat ouă crude la întâmplare și și-au făcut necesitățile în cantina cadrelor didactice.

Din investigațiile întreprinse la fața locului, pionerul RODESCU LUCIAN VALENTIN a relatat că în seara aceleași zile a văzut două minore sărind gardul școlii înspre str. Udricani.

Din descrierea aspectului fizic al acestor minore și semnalmente date, ele au fost identificate în persoana numitelor RATULESCU GEORGETA, domiciliată în București str. Sf. Vineri nr. 3 și ENESCU DANIELA, domiciliată în București, str. Gl. Florescu nr. 15.

Fiind căutate la domiciliu, părinții minorelor au declarat că acestea au plecat de acasă și nu știu unde se găsesc.

În noaptea de 20/21 septembrie 1963, în jurul orelor 24,00 au fost aduse la DMC de către numitul PICA NICOLAE, domiciliat în str. Academiei nr. 2, minorele RATULESCU GEORGETA și ENESCU DANIELA, care au fost surprinse de către sus – numitul în jurul orelor 23,15 în holul apartamentului său de unde încercau să fure o cratiță de mâncare.

Fiind cercetate, minorele RATULESCU GEORGETA și ENESCU DANIELA, s-au stabilit următoarele:

- RATULESCU GEORGETA zisă Jeni, născută la 3 iulie 1951, fiica lui Dumitru - fochist la Spitalul „Vasile Roaită” și Alexandrina, bucătăreasă la spitalul „Colentina”, elevă în clasa V-a la școala de 8 ani nr. 74, cu domiciliul în București str. Sf. Vineri nr. 3 Raionul T. Vladimirescu;

- ENESCU DANIELA, născută la 8 mai 1953 în orașul Tg. Mureș, fiica lui Gheorghe și Cleopatra – muncitoare la „Tricotajul Roșu”, elevă în clasa III-a la Școala de 8 ani nr. 71, cu domiciliul în București str. Gl. Florescu nr. 15, Raionul T. Vladimirescu.

RATULESCU GEORGETA locuind în apropierea Templului coral din București Sft. Vineri Nr. 9, a intrat de mai multe ori în templu, cu care ocazie a cunoscut unele aspecte ale procesiunilor religioase precum și interiorul acestuia.

În ziua de 20 sept. 1963, în jurul orelor 14,00 RATULESCU GEORGETA și ENESCU DANIELA, jucându-se prin fața templului au văzut ieșind din templu persoane ce participaseră la procesiunea din acea zi.

După plecarea tuturor persoanelor din templu, numitele RATULESCU GEORGETA și ENESCU DANIELA au intrat în templu pe ușa laterală dreaptă cu scopul de a fura.

În templu căutând anumite obiecte ce le-ar fi tentat, au găsit pe o masă sticle de vin, țuică și rachiu de drojdie din care au amestecat într-un pahar și au consumat.

RATULESCU GEORGETA și ENESCU DANIELA au rămas în templu până în jurul orelor 16,30 timp în care au provocat dezordine, aruncând la întâmplare diferite obiecte, deșurubând și spărgând unele becuri și deteriorând pendula.

Sus-numitele au furat din templu un lăntişor de aur, o umbrelă, mai multe lumânări și unele obiecte ce erau folosite la slujbe, pe care apoi le-au ascuns în parte la domiciliul lui RATULESCU GEORGETA, iar lăntişorul de aur l-au ascuns atârându-l de gratiile unei ferestruici de la subsolul debitului de tutun din fața magazinului universal din str. Bărăției.

RATULESCU GEORGETA și ENESCU DANIELA recunoscând faptele de mai sus, au declarat că în aceeași seară au intrat și în sediul școlii nr. 74 de unde au furat două fuste, patru bluze și au provocat dezordine.

Cu ocazia reconstituirii făcute, sus-numitele au arătat amănunțit cum au săvârșit infracțiunile de mai sus și au indicat locurile unde au ascuns obiectele din templu și de la școală predându-le organelor de miliție, în prezența lui STOPLAR [Stopler] FILIP, președintele templului și FARCHI MAURER, vicepreședintele comunității evreiești.

De asemenea, s-a stabilit că tot minorele în cauză, în după amiază zilei de 3 sept. 1963, au mai intrat în sediul școlii nr. 74, în scopul de a sustrage anumite obiecte, provocând dezordine.

Cu acea ocazie, au scris cu cretă pe parchetul unei clase „Nu ne căutați că nu ne găsiți”.

RATULESCU GEORGETA și ENESCU DANIELA în seara aceleiași zile la orele 23,30 au pătruns prin forțarea unei uși în cofetăria „Terasa Primăverii” din București Bdul 1848, unde au consumat bere, au mâncat înghețată și prăjituri, fiind găsite acolo de organele de miliție, în stare de ebrietate.

Tot sus numitele la începutul lunii septembrie 1963, au mai furat 3 găini din curtea spitalului Colentina, pe care le-au vândut cu suma de 65 lei.

Din cercetările întreprinse s-a stabilit că minorele RATULESCU GEORGETA și ENESCU DANIELA, au practicat vagabondajul și s-au datat la furturi, fiind complet lipsite de supravegherea părinților.

Părinții minorei RATULESCU GEORGETA sunt elemente decăzute din punct de vedere moral, tatăl acesteia a suferit două condamnări pentru huliganism și vătămarea integrității corporale iar mama ei are o comportare imorală.

Din această familie au rezultat 5 copii, din care 2 băieți în etate de 16 și 17 ani, sunt internați în școala de corecție pentru furt, iar celelalte două fete în etate de 19 și 20 ani sunt cunoscute cu comportări imorale.

Părinții minorei ENESCU DANIELA sunt despărțiți din anul 1963, nu s-au îngrijit de educația ei și sub influența nefastă a lui RATULESCU GEORGETA, minora a alunecat pe panta vagabondajului și a furtului.

Pentru a se stabili dacă minorele au pătruns în Templul coralei la îndemnul sau sub influența unor persoane care să fi urmărit un anumit interes, au fost reținuți la DMC numiții RATULESCU DUMITRU și BUMEA ALEXANDRINA, părinții minorei RATULESCU GEORGETA și a fost audiată numita LANG CLEOPATRA, mama minorei ENESCU DANIELA, care o are spre creștere și educație.

De asemenea, au mai fost audiați numiții: UNGUREANU ION, zis Nelu Blondu, ANTONESCU CONSTANTIN, NICULESCU NICOLAE, STEFAN ION, ROMAN ELENA și RATULESCU TEODORA.

Din cercetarea numiților RATULESCU DUMITRU și BUMEA ALEXANDRINA precum și din audierea martorilor de mai sus, nu a rezultat ca minorele să fi fost influențate la săvârșirea infracțiunilor arătate.

Sursele „H” folosite pe lângă RATULESCU DUMITRU, BUMEA ALEXANDRINA și RATULESCU GEORGETA, nu au semnalat fapte deosebite în afară de cele cunoscute.

Din analiza faptelor, din cele relatate de minorele în cauză, cât și din cele constatate la locurile infracțiunilor, rezultă că RATULESCU GEORGETA și ENESCU DANIELA nu s-au introdus în templul coralei în scopuri antisemite și că ele au provocat dezordinea de acolo la fel ca și în cazul celorlalte infracțiuni comise.

Având în vedere cele de mai sus;

PROPUNEM:

- 1). Minorele RATULESCU GEORGETA zisă Jeni și ENESCU DANIELA, să fie predate organelor Procuraturii pentru a dispune măsuri în vederea internării lor într-un institut de reeducare.
- 2). Numiții RATULESCU DUMITRU și BUMEA ALEXANDRINA să fie puși în libertate și avertizați.

SEFUL DIR. DE ANCHETE PENALE
D.M.C
M.A.I.
Col. Butyka Francisc*
Axente

LOCTIITOR ȘEF

Colonel Muscă

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 19, f. 125 - 129

63

Ministerul Afacerilor Interne
-282-
Cpt. Câmpeanu Romeo
„Mișu”
Casa Opereta
27 septembrie 1963

---

* Francisc Butyka – Șeful Direcției de Anchete Penale în Securitatea statului, din 1952; se ocupă de lotul Pătrășcanu și este principalul anchetator în procesul lui Vasile Luca. La 30 noiembrie 1963 este trecut în rezervă și în 1968 este pedepsit pentru anchete abuzive. v. Doina Jela, op.cit., pp. 63 - 64 [A.C.].

În sânul populației evreiești se discută cu aprindere cele întâmplate la Templul Coral în ziua de vineri 20 septembrie a.c.

Cele relatate în prezenta notă s-au spus în ziua de duminică 22 septembrie 1963.

Dr. Leopold Lupu, directorul Centrului de Stomatologie din str. Stelea, relatează că și în curtea acestui centru dentar, învecinat cu Templul Coral s-au găsit resturi din sulurile cărților sfinte distruse și că el l-a chemat pe Stopler (nu știu exact ce rol are acesta) spre a-i da resturile și legăturile acelor cărți.

Părerăa lui asupra celor întâmplate este că acesta este un act de vandalism, chiar dacă nu a fost făcut cu complicitatea unor autorități se datorește totuși toleranței manifestate de multe cadre de conducere, care încurajează tendințele antisemite. E convins că singurul care în mod corect dezaprobă tendințele antisemite e tov. Gheorghe Gheorghiu – Dej care dacă ar ști că în multe instituții se fac astfel de discriminări, ar lua măsuri.

Dr. Lupu Kutz [Katz ?] crede și el că acest act „huliganic” a fost provocat de toleranța autorităților față de pornirile antisemite care se manifestă mai frecvent în ultimul timp.

Șicanele care se fac celor care vor să plece sunt după părerea lui o încurajare pentru că se propagă în mase dușmănia față de evrei.

Avocatul Frölich C. afirmă că înainte de a se trage concluzii e mai bine să se aștepte rezultatul cercetărilor. El știe precis că însuși tov. Drăghici a fost la fața locului cu o suită numeroasă și că s-au întreprins investigații destul de serioase pentru descoperirea faptuitorilor.

Circulă zvonul că au fost arestate două tinere care au participat la devastări.

Intervine atunci în discuție pe un ton violent jurisconsultul Antoniu (pe care-l chema înainte Aizicovici) fost maior în M.A.I. Acesta spune că cele întâmplate constituie o rușine pentru regimul socialist. Nici sub legionari nu a îndrăznit nimeni să atingă Templul Coral și ceea ce nu s-a putut face sub aceștia, s-a putut face într-un regim comunist. Până și rabinul Rosen Moses care este un om prudent și-a manifestat indignarea fiind foarte tăios în predicile pe care le-a ținut în legătură cu aceste devastări. Nu-i de mirare, spune el, că însuși tov. Drăghici a venit la fața locului, căci sâmbăta seara, atât radio Londra, cât și Paris, au relatat aceste profanări.

La obiecția cuiva din asistență (pe care sursa nu-l cunoaște) care a ascultat în seara respectivă vocea americii și că acolo nu s-a spus nimic despre aceasta, Antoniu susține că deși el personal nu le-a ascultat, știe precis că Parisul și Londra în emisiunile lor au anunțat cele întâmplate întâmplate. Și el știe că au fost arestate două femei.

Avocatul Froluchman spune că anul trecut din aceste posturi de radio a afirmat că și la Moscova niște huligani au atacat un templu avariindu-l destul de serios și că în 24 de ore a fost reparat de echipe trimise de urgență din ordine de sus.

Antoniou spune apoi că în ultimul său discurs Kenedy* a spus că se duce o campanie furibundă împotriva SUA-ului pe motivul discriminării rasiale, dar în U.R.S.S. evreii au fost siliți să nu mănânce pască de paști, interzicându-se fabricarea azimelor, și atunci când americanii s-au oferit să trimită pasca necesară, U.R.S.S.-ul a respins această ofertă.

Inginerul Albert Stein de la întreprinderea „Granitul” în altă împrejurare, a afirmat că marele rabin din Moscova și un grup de evrei din preajma sa, au fost anul trecut condamnați la moarte, pentru propagandă în favoarea statului Izrael și că cu tote că s-a intervenit și Bernard Russel direct la tov. Hursicov, pedeapsa nu a fost comutată.

Discuția relatată mai înainte, a luat sfârșit printr-o relatare a lui Frolichman privitoare la deschiderea sesiunii O.N.U. în legătură cu relațiile ruso-chineze. El spunea că a ascultat un comentariu al unui post de radio străin în care se spunea că la deschiderea sesiunii reprezentantul unei țări foarte „importante” – Albania – a cerut înlocuirea ceankaișismului cu reprezentantul Chinei Populare și postul comenta ironic că de rândul acesta statul care cerea primirea Chinei în O.N.U. nu a mai pomenit nimic despre acest lucru.

Într-o altă discuție dr. Iancu Cohn a afirmat că confiscările de bani de la acei care au fost la legația izraeliană, și maltratările la care au fost supuși aceștia (el susține că unii au fost bătuți) au după el un anumit scop care crede el că ar fi reînființarea unei filiale a Joint-ului în RPR dat fiind dorința de a avea în țară dolari pentru consolidarea situației financiare.

„MIȘU”

N.B.

Cele relatate în prezenta notă sunt ca urmare a sarcinilor trasate agentului de a purta discuții cu elemente cunoscute cu vederi naționaliste pentru a le cunoaște părerea în legătură cu faptele petrecute la Templul Coral.

Elementele semnalate de agenți au mai fost arătate și în alte note (cu excepția lui Antoniu) cu manifestări naționaliste.

Agentul a primit ca sarcină ca sâmbătă să meargă la Templul Coral și să vadă ce se discută acolo și în caz că vor avea loc discuții mai importante să ne semnaleze imediat.

Agentul a fost instruit să caute să mai ia legătura cu elementele semnalate în note, în special Antoniu.

Măsuri

Agentul va fi dirijat mai insistent pe lângă Antoniu pentru a se stabili dacă va continua aceste comentarii naționaliste și în caz afirmativ i se va deschide acțiune de verificare fiind cunoscut și cu faptul că în timp ce era ofițer M.A.I. (la Direcția VIII-a) a îndemnat pe unii reținuți evrei să nu recunoască faptele ce li se puneau în culpă.

Cpt. Cîmpeanu Romeo

ss.

---

* John Fitzgerald Kennedy (1917 - 1963): președinte al Statelor Unite ale Americii (1961 – 1963).

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE

- 281-

„FRIMU”

Cpt. Ilie Ioan

9 octombrie 1963

NOTĂ INFORMATIVĂ

După cele petrecute la Templul Coral, atmosfera deși este mai calmă, totuși atât șeful rabin, Federația Evreilor, cât și Stern, președintele Comunității Evreilor o mențin la suprafață, se fac conciliabile [sic!], se discută cu aprindere stadiul problemei și mai ales se întreține în mod tacit o atmosferă de agitare a populației evreiești. Astfel, Stern într-o discuție cu Frenkel, șefa de cadre la Comunitatea Evreilor, a arătat în mod clar completa nemulțumire a șefului rabin pentru mușamalizarea cazului cu templul Coral și starea de frică în care se găsește acesta pentru eventualele „noi acțiuni huliganice ale legionarilor”. De altfel șeful rabin și-a arătat nemulțumirea că este urmărit pas cu pas de către organele de securitate, dar nu pentru că este vorba de apărarea securității persoanei sale.

Pentru asigurarea securității șefului rabin, Stern cu asentimentul acestuia și a Federației, a organizat o gardă personală de noapte și la serviciul religios în primele două seri (miercuri, joi și chiar vineri). Stern controlează uneori noaptea personal dacă oamenii își fac treaba și datoria.

Stern a mai arătat nemulțumirea șefului rabin că nu a fost primit de către tov. Bodnăraș* și că nici nu există semne că va fi primit.

De asemeni Stern a arătat cum a decurs convorbirea șefului rabin cu tov. Dogaru. Acesta din urmă a declarat textual șefului rabin care i-a arătat fotografiile celor două fetițe, că nu crede că aceste fete sunt motoarele devastării și că trebuie să fie alte persoane mai serioase. Totodată Dogaru i-a spus: „ce vrei domnule șef rabin, dacă dumneata ai crezut necesar să ataci pe Trifu [Trifa?], este normal să îți se întâmple, ce îți s-a întâmplat și s-ar putea să se mai întâmple și alte acțiuni” la care șef rabinul a răspuns că îl va mai ataca din nou prin gazeta cultului mozaic.

La sfârșitul discuției Stern a sus că șeful rabin va persevera să fie descoperiți adevărații autori ai devastării.

---

* Emil Bodnăraș (1904 – 1976): Vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1954 – 1955; 1957 – 1965). [A. C.]

Pentru ultimele două seri de Sukat, se pregătesc mai multe acțiuni de cult și au ca scop agitații. Astfel, joi seara se fac mese rituale la sinagogile Malbim, Esua Tova și Templul Sefard, iar vineri la ora 11, 30 șeful rabin organizează o masă la care vor participa și 150 de efori (rabini, hahami și președinți de sinagogi) și diplomați izraelieni.

Este posibil ca și sâmbătă seara să se organizeze o masă la sinagoga Malbim. Legația izraeliană a dat pentru Templul Coral și celelalte sărbători suma de 4.800 lei.

N.B. [nota biroului]

Sursa Frimu este membru P.M.R.

Sursa va urmări în continuare comentariile ce se fac în cadrul Federației și Comunității Evreilor din București.

Cpt. Ilie Ion
ss.

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 19, f. 181 - 182

65 _____

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE

- 281-

Cpt. Dinu Constantin

„Fred”

Casa Dinamo

30.12.1963

NOTĂ INFORMATIVĂ

În ziua de 25.XII. 1963 a avut loc în Templul Coral o comemorare pentru mama șef rabinului dr. Mozes Rosen, care murise în Izrael la sfârșitul lunii noiembrie a.c.

Pentru această comemorare, sau [s-au] emis invitații speciale, de către conducerea Templului Coral.

Au participat cca. 250 de persoane, în frunte cu conducătorii federației, comunității, a rabinilor Almuly, Strulovici și Zalman, au absentat evreii ortodocși [ortodocși].

După intonarea unui corul [?] de către cantorul Guttman ajutat de cor, a luat cuvântul rabinul „Zalman.

A spus că răposta era o sfântă și a trăit conform preceptelor bibliei și și-a educat copiii în acest sens. Fiica răposatei este doctor în profesie și soția rabinului din ...[necompletat în text, n.n. Glasgow]. Fiul ei este șef rabinul nostru iubit și venerat, cunoscut peste mări și țări ca mare cunoscător al științelor talmudice și ca vajnic luptător pentru apărarea păcii. Acesta cu toate înălțime a rangului său, își vizitase mama zilnic.

[spațiu necompletat] sursei: Cele între ghilimele sunt cuvintele textuale întrebuințate de vorbitor.

În continuare vorbitorul a spus – că deși răposatei îi venea greu, să se despartă de fiul său, a plecat din țară, mânată de dorința de a muri în țara sfântă, pentru a fi înhumată alături de soțul ei. A stat un timp la fiica sa și pe urmă a plecat în Izrael, unde a murit acum o lună.

După rostirea unei rugăciuni de șef rabin, întreaga asistență a trecut în fața sa și l-a condoliat strângându-i-se mâna.

În seara aceleași zile sursa s-a dus la rabinul Lupovici din [strada] Olteni 38 și a vorbit cu el despre cele de mai sus. Iată părerile acestuia. Toată comemorarea este nefirească și în contradictoriu cu prescripția religiei și în special pentru evreii ortodoxi, din care a făcut parte răposata.

Rabinul Lupovici, consideră toată comemorarea ca o manifestare a cultului personalității de care este animat șef rabinul, care se servește de orice prilej ivit pentru a se înveli sau a se lăsa învelit cu aureolă.

A spus în continuare, că religia chiar interzice astfel de comemorări pentru femeii, care după religie au un rol secundar în viața ralicilor [clericilor?].

Conform religiei, după aflarea morții șef rabinul a organizat servicii divine în casa sa timp de 8 zile și după 30 de zile, termenul final al doliului mare nu există nici o prescripție de a se face comemorare sau rugăciuni speciale.

În istoria templului coral nu este cunoscută o comemorare similară.

Soția rabinului Lupovici intervenind în discuție, a spus că nu trebuie să se uite, că șef rabinul i-a exclamat [exhumat] osemintele răposatului său tată* și le-a transportat în Izrael este la o vreme, când el de pe amvon condamna plecarea evreilor în Izrael și se opunea în chip și fel la plecarea membrilor clerului inclusiv hahami și cantori.

O altă dovadă a cultului personalității, practicat de șef rabin – a spus rabinul Lupovici – este numărul de neomenie a revistei Cultului Mozaic, prima pagină este aproape în întregime ocupată, fie de un articol sumar de Șef rabin, sau relatări despre activitatea și persoana sa.

„FRED”

Notă

Agentul a avut sarcina de a participa la slujba organizată de șef rabin în memoria mamei sale la Templul Coral. După care să urmărească comentariile ce se fac în jurul acestui eveniment.

Așa cum ne așteptam această manifestare a dat prilej să se creeze o [necompletat în text] în jurul șefului rabin cu toate că așa cum recunosc și credincioșii habotnici această manifestare încalcă și regulile de cult.

Nota va fi exploatată la acțiunea „Profesorul” și la „Credinciosul”.

Agentul a primit sarcina de a stabili ce comentarii se fac în rândul enoriașilor asupra vizitelor la legație.

---

* Emigrarea postumă la care se face referire a avut loc la sfârșitul anului 1951, la două luni de la decesul rabinului Avram Leib Rosen, gest care a fost considerat în momentul respectiv ca un act de rezistență în fața poziției oficiale antisioniste.; V. capitolul 14 din Moses Rosen, op.cit., pp. 86-90. [A. C.]

STRICT SECRET

Exemplar nr.

12 februarie 1964

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE

-281-

Cpt. Dinu C-tin

„LUPU MARCEL”

Casa Opera

8.II. 1964

NOTĂ INFORMATIVĂ

În ziua de 7.II.1964 s-au împărțit invitații la fiecare sinagogă de a participa toți eforii, enoriașii și clerul mozaic la slujba de „Sabot” [Șabat] de la Templul Coral ora 17,30 unde va avea loc și ceromonie de instalare a noii comisii interimare.

Astfel la Templul Coral s-au adunat peste 600-700 persoane bărbați și femei încât templul era arhiplin. Din partea legației nu a fost nimeni. Au fost prezenți toți salariații Federației și Comunității. Au fost de asemenea și membrii de partid ca David Otto, Wexler Janeta, Finkelstein Chivu, Leibovici Clara, Scovici Tuța, Torceanu Mauriciu și absolut tot ceilalți.

După ce șeful rabin a ținut pericopa săptămânii a anunțat nominal noua conducere a federației și comunității și funcția fiecăruia.

Astfel, Av. Schechter Emil – secretar general despre care se spunea că a mai lucrat la comunitatea din Fălticeni și că este un bun evreu, că are inima de evreu.

Segal Daniel – despre care se spunea că a fost hazou (cantor) și că atunci când lipsește un hazou (cantor) el se duce să-i țină locul, că este foarte bine văzut între evrei și el a condus o comunitate evreiască la Huși.

Băluș Martin din Iași – că a lucrat la comunitatea din Iași și este un evreu bun, etc.

Bercu I. – că a fost un evreu cunoscut ca membru în comitetul sinagogii Eșua Tova pe care a condus-o bine.

„LUPU MARCEL”

Notă

Se va verifica datele semnalate și prin agenții „FLOR” și „SOLOMON”. De asemenea se va avea în vedere dirijarea agenților „BOGDAN” și „VALERIU” în scopul de a nu-i desconfira.

Nu a mai primit sarcini în legătură cu aceste probleme și numai a fost instruit asupra liniei sale de conduită, prezentându-i noua conducere ca oameni atașați șefului rabin cu care va trebui să știe cum să colaboreze.

Nota va fi exploatată la materialul lui „Credinciosul”.

Cpt. Dinu Ctin
12.II.1964

ACNSAS, Fond informativ, Ds. 4378, vol. 20, f. 178 - 179

67 _____

307/3/30 martie 1964
STRICT SECRET
Ex. Nr. 1

Direcția a II a
Primit: Cpt. TEODOROF LAZAR
Agent: „STANICĂ NICOLAE”
Casa: „VULTURI”
Data: 25 martie 1964

NOTĂ

De câțva timp rabinul șef MOZES ROZEN se adresează cu reclamații către Procuratura Generală, plângându-se în numele comunității evreiești din R.P.R., că sunt profanate cimitirele evreiești din diverse localități din țară, lăsând să se înțeleagă că la mijloc ar fi vorba de o manifestare de antisemitism la noi în țară față de care organele de resort nu iau măsurile cuvenite.

Toate plângerile au fost verificate amănunțit de proc. ROMECI VIRGIL, TIGLEA [mai jos apare ca Grigore Alex.] ALEX și POPESCU VICTOR din Procuratura Generală și s-a constatat că nu este vorba de o manifestare de antisemitism, ci de fapte izolate inerente, de cazul cimitirelor neîmprejmuite și neîngrijite ca în spețele reclamate când vitele dintr-o comună din Regiunea Baia Mare au intrat în cimitir și au răsturnat pietrele funerare sau când colectiviiștii dintr-o altă comună din regiune au pus o piatră funerară dintr-un cimitir evreiesc pe care au găsit-o răsturnată sub roțile unei mașini încărcată de cartofi pentru a scoate mașina dintr-un șanț.

Se pare că rabinul șef MOZES ROZEN denaturează în mod intenționat realitatea. Astfel prin luna decembrie anul trecut rabinul șef MOZES ROZEN a făcut o sesizare la organele centrale că nu este mulțumit cu cercetările care s-au făcut cu ocazia pătrunderii a două minore în sinagoga din București care au rupt un sul sfânt și au distrus și alte obiecte de cult. Cu ocazia acestei sesizări MOZES ROZEN a mai arătat că s-au profanat cimitirele dintr-o comună din Regiunea Timișoara și în alte comune din Regiunea Maramureș. S-a organizat o verificare de către proc. ROMECI VIRGIL la Sinagoga din București, POPESCU VICTOR la Timișoara și GRIGORE ALEX. la Reg. Maramureș, constatându-se că toate cele arătate de MOZES ROZEN sunt insinuări, se pare cu intenția de a demonstra că în RPR ar exista o mișcare antisemită. Din tot cuprinsul acestei sesizări se

desprinde că MOZES ROZEN a făcut aceasta cu rea credință, deși el este convins de contrariul.

De altfel din discuțiile purtate cu proc. ROMECCI aproximativ la sfârșitul lunii ianuarie 1964, acesta s-a exprimat că deși i-a demonstrat lui MOZES ROZEN în mod documentat și printr-un experiment judiciar felul cum s-au întâmplat faptele, acesta a căutat tot timpul cât au ținut verificările să susțină că faptele nu s-au întâmplat în felul în care au fost stabilite de anchetatori. Tov. ROMECCI VIRGIL s-a exprimat că MOZES ROZEN ar fi fost prin S.U.A., unde ar fi declarat că în R.P.R. există o mișcare antisemită și că acum vrea să demonstreze că declarațiile sale corespund adevărului, împotriva realității. Nu știu de unde cunoaște ROMECCI VIRGIL această problemă.

În urmă cu 2 săptămâni MOSES ROZEN a făcut încă o sesizare în care spăunea că inginerul agronom de la un G.A.C. dintr-o comună din regiunea Maramureș ar fi profanat un mormânt dintr-un cimitir scoțând o piatră funerară pentru a a trece cu autoturismul său, iar organele locale de miliție au făcut cercetări superficiale în caz refuzând pornirea procesului penal. Conducerea Procuraturii Generale a dispus să se facă o verificare în cauză de către procurorul TIGLEA ALEXANDRU din Direcția II –a din biroul de anchetă penală.

Procurorul TIGLEA ALEXANDRU s-a deplasat la fața locului și făcând personal cercetări a stabilit că într-o duminică G.A.C. din comună a primit dispoziție să încarce o mașină de cartofi. Inginerul gospodăriei a dat dispoziție să meargă un grup de colectiviști cu mașina și să încarce cartofii depozitați pe un teren din apropierea cimitirului evreiesc. Cimitirul respectiv are aspectul de cimitir părăsit întrucât nu este împrejmuit și nu mai sunt evrei în comună decât o familie sau două care nu-l îngrijesc. După ce s-au încărcat cartofii, mașina a plecat înspre comună pe drumul care trece pe lângă cimitir și la o cotitură a căzut cu roțile în șanț și nu a mai putut merge. În această situație cei care se aflau cu mașina au luat o piatră funerară din cimitir, piatră care era dărâmată de mult timp și au pus-o sub roțile mașinii lăsând-o acolo după aceia. Acest fapt nu a fost făcut cu intenția de a profana cimitirul ci a fost un fapt dictat de împrejurări astfel ci în mod just miliția a refuzat pornirea procesului penal. Se pare că MOZES ROZEN în mod intenționat a amestecat în cauză persoana inginerului agronom, care nici măcar n-a fost de față și acesta pentru a demonstra că inginerul cu o cultură ridicată își dădea seama că este acea profanare de morminte și astfel și arată că la mijloc este vorba de o acțiune deliberată. A adăugat chiar că inginerul a fost cu autoturismul, deși fost vorba de un camion de încărcat cartofi.

Acum o săptămână MOZES ROZEN a făcut o nouă reclamație arătând că au fost distruse pietrele funerare dintr-un cimitir dintr-o comună din Regiunea Maramureș.

Din dispoziția conducerii Procuraturii Generale s-a deplasat la fața locului procurorul TIGLEA ALEXANDRU și a stabilit că cimitirul despre care este vorba este un cimitir neîmprejmuit și neîngrijit, deoarece în comună nu mai sunt evrei și vitele comunei păscând pe terenul din apropierea cimitirelor au intrat și în cimitir dărâmând anumite pietre funerare.

De altfel procurorul TIGLEA ALEXANDRU a spus că această situație este și cu cimitirul ortodox din acea comună care de asemenea este în apropiere de

izlazul unde pasc vitele păzite de copii, astfel că nu poate fi vorba de o acțiune de profanare de morminte.

În problema cu Sinagoga din București MOZES ROZEN a data afară din serviciu pe paznicul sau intendentul Sinagogei care a ajutat organele de anchetă cu declarațiile lui și în legătură cu aceasta procurorul ROMECI VIRGIL s-a exprimat că probabil MOZES ROZEN a bănuțit că acesta ar fi informatorul securității.

În concluzie se poate spune că MOZES ROZEN deși este convins că realitatea este alta, face sesizările respective urmărind un alt scop și anume ca să demonstreze că totuși în țara noastră există un antisemitism care este tolerat de către organele de stat.

„STĂNICĂ NICOLAE”

N.B. [nota biroului]

Nota a fost furnizată de agent ca urmare a instructajului făcut de a ne semnala probleme deosebite din cadrul Procuraturii Generale. În continuare agentul a fost instruit să urmărească dacă MOZES mai face și alte reclamații cu acest conținut și eventual să copieze dacă va avea posibilitatea. De asemenea a primit sarcina să urmărească cum se vor rezolva aceste reclamații și ce stare de spirit crează în rândul lucrătorilor din Procuratura Generală.

O copie se va trimite pentru exploatare la Direcția a II-a.

Cpt. De Securitate
TEODOROF LAZAR

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol.20, f. 165 – 166

68 _____

8- IV- 1964
STRICT SECRET
EXEMPL. UNIC
DIRECTIA : II
INDICATIV : 28

RED. DIN LIMBA : ROM.
13/16
NR. FILELOR : 1 (una)

OBIECTIV :

R.M.

La ora 6.15 R. se scoală și are dferite preocupări, iar în jurul orei 7.50 iese. În continuare se aude AMALIA care gospodărește prin camere sau ascultă radioul. Această situație se menține până la ora 10. 20 când R. revine.

El îi povestește cele ce a discutat la audiența la care a fost în această dimineață. El le-a spus că în prezent nu mai poate lucra, deoarece împrejurul lui s-a produs un gol, din cauza plecărilor masive. R. mai afirmă că într-un fel a repus pe tapet problema evreilor și a emigrărilor.

I s-a spus că în cazul când se hotărăște să rămână aici, actuala conducere, și prin asta înțelegându-se APOSTOL*, BODNĂRAȘ și CEAUȘESCU**, îi va asigura condiții normale de trai.

În privința plecărilor i s-a cerut să facă o listă și problema să se rezolve eșalonat, într-un răstimp de 10 luni.

Referindu-se la această prolemă AMALIA afirmă că PORTUGAL se străduiește, consideră aceasta (nu specifică ce) ca opera nobilă a vieții lui, dar nu știe cât de mult strică aici, cu ceea ce face. Legându-se și de eventuala lor plecare în străinătate ea crede că indiferent de viața bună pe care o vor duce, R. va regreta țara asta, din lipsa unei activități concrete.

R. nu este de acord cu această idee.

La ora 10.50 el pleacă, iar AMALIA are diferite preocupări. La ora 15.05 R revine, au diferite preocupări, servesc masa, după care vorbesc rar despre unele articole din presa pe care o răsfoiesc.

În restul zilei, periodic, se ocupă cu diferite treburi, ascultă radioul, vorbesc rar pe teme gospodărești, etc. Această situație se menține până la ora 23.00 când se culcă.

Noaptea a fost liniște.

Red. De It. Maj. R.(?) Stoicescu

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 21, f. 284

* Gheorghe Apostol: prim – vicepreședinte al Consiliului de Miniștri (1952-1954; 1961 –1967)
[A. C.]

**Membru în Biroul Politic al PMR[A. C.]

[O]BIECTIVUL RM

S-au trezit la ora 5.55 și au preocupări. Periodic schimbă cuvinte pe teme de menaj.

În jurul orei 10.00 R. Pleacă. Amalia se ocupă de gospodărie cu Wilma*. La ora 14.00 soții R servesc masa. R a venit între timp. După masă ei stau în liniște. În jurul orei 17.00 Amalia se pregătește să plece la lingereasă. După 10 minute ea pleacă, iar R stă în liniște în birou. La ora 17, 29 primește vizita unui domn** de la /AGERPRES/ de la emisiunea în limba idiș. Acesta vorbește cu R în limba idiș despre un interviu pe care îl va lua lui R în legătură cu călătoria în Polonia.

Ei vorbesc despre unele aspecte ale călătoriei lui R în Polonia care au mai fost relatate în alte ocazii. După puțin timp R îl roagă pe dn să-i relateze felul în care a decurs la ei plenara în legătură cu Declarația C.C.

Dl. îi spune că-i va relata lui R probleme de general și de detail.

În primul rând dl spune că ședința a fost deschisă de NICULESCU MIZIL cu un referat de 2 ore și 30 de minute. Concluziile le-a tras tov. Gheorghe Apostol (dl îi spune GHIȚĂ) timp de aproximativ 3 ore.

R întreabă pe dn dacă RĂUTU*** a vorbit.

Dl spune că Răutu a vorbit în altă parte aici era foarte elegant.

R mai vrea să știe dacă tov. Emil Bodnăraș a vorbit.

Dl spune că acest lucru el nu știe. Apoi începe să relateze că prezidiul era condus de tov. Gheorghe Apostol care numea vorbitorii și făcea completări cu microfoane pe masă.

Dl adaugă că pentru el este o surpriză că în ultima vreme este atât de prețuit tov. Gheorghe Apostol.

Dl relatează în continuare că în primul rând din cuvântări a reieșit faptul că aceasta este cea mai bună politică concluzie subliniată de tov. CEAUȘESCU care fiind întrebat de MAO TZE DUN care este poziția P.M.R. de stânga sau de dreapta.

Atunci (dl subliniază cu ironie) „marele învățat” CEAUȘESCU a spus lui MAO TZE DUN că noi nu suntem nici de dreapta nici de stânga, noi suntem marxiști – leniniști.

Dl făcând haz afirmă ironic:

Adâncă declarație, colosal!

(râd amândoi)

---

* Femeia de serviciu [A.C.]

** Identificat ca „Launer Şulem (Rubinger) n. 2. V. 1908 în Călinești – Storjineț,...de naționalitate evreu, exclus în 1951 din PMR. Fost membru al organizației „Bundiste” și PSD – Domiciliat în București Str. Anton Pan Nr. 5. Este luat în evidență dosar de obiectiv 501 la ind. 371 (Radiodifuziune). Este speakerul emisiunii în limba idiș la Radio” (ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 22, f. 14).

*** Leonte Răutu (1910-1993): membru CC al PMR/PCR (1948-1972); rector al academiei de partid “Ștefan Gheorghiu” (1972-1982). [A. C.]

Dl spune apoi că o problemă discutată a fost aceea că toate țările socialiste plus URSS intenționează să folosească bogățiile RPR-ului în scopurile lor prin înființarea unor organizații suprastatale și a întreprinderilor unice în cadrul CAER-ului. Cu această idee RPR nu este de acord.

În problema polemică delegația care s-a deplasat la PEKIN în Coreea și URSS a tras concluzia că atât Hrușciiov cât și MAO TZE DUN doresc primul loc în mișcarea muncitorească mondială.

Chinezii nu sunt de acord cu politica de coexistență pașnică și persistă ideea de distrugere a imperialismului și nici cu teza de trecere pe cale parlamentară de la capitalism la socialism, ei sunt pentru insurecția armată.

Acestea sunt câteva probleme mai principale [!] care au generat polemica între cele două partii, care duc la compromiterea mișcării comuniste mondiale.

Dl mai arată că la conferință pe seama lui Hrușciiov s-au făcut o serie de spirite în legătură cu politica pe care acesta o duce pe plan internațional. Tov. Gheorghe Apostol a spus la un moment dat că Hrușciiov a arat în KAZAHSTAN și a secerat în Canada*.

Referitor la insurecția armată de la 23 August 1944 dl relatează că la conferință s-a spus că rolul insurecției a fost negat complet de sovietici, mai mult aceștia au afirmat că România a fost eliberată de armata sovietică în drum spre Berlin.

Tov. Gh. Apostol a spus că această afirmație este complet inexactă, deoarece România a întors armele împotriva nemților cu mult înainte de venirea sovieticilor. PCR a înfăptuit insurecția armată pe întreg teritoriul țării și când au venit sovieticii au fost primiți cu flori și au trecut spre Berlin cu flori în țevile armelor.

Acum 5 ani, când se sărbătoreau 15 ani de la eliberare, mareșalul KONEV a venit cu un steag la București care ar fi aparținut unui regiment care a eliberat [B]bucureștiul. Mareșalul KONEV a fost trimis înapoi cu steag cu tot spunându-i-se că Bucureștiul a fost eliberat de insurecție la 23 August.

Dl mai spune că tov. Gheorghe Apostol spunea la conferință că Ana Pauker, Luca, Chișinevschi, când au venit în țară ca agenți ai USSS-ului au negat rolul insurecției armate. Ana a afirmat că comuniștii din țară au făcut rău organizând insurecția, deoarece trupele sovietice veneau cu tăvălugul și măturau totul. Nu mai era nevoie de coalița cu partidele istorice și nici de menținerea regelui.

Aceasta ar fi însemnat că totul din țară să fie transformat în praf și înaintarea spre Berlin să fie întârziată mult.

Dl mai spune că la conferință s-a afirmat că bulgarii s-au dovedit prieteni față de noi așa cum susțineau și că în fond toată politica lor este dirijată de la Moscova.

Apoi el spune că cu ocazia vizitei pe care a făcut-o Hrușciiov la noi în anul 1962 a încercat să impună metode personale în conducerea economiei noastre. Referitor la aceasta s-a dat exemplul cu semănarea porumbului în pătrat, metoda pe care tov. Gheorghe Gheorghiu Dej a respins-o ca neadecvată țării noastre și

---

* Referitor la importuri agricole din Canada spre Uniunea Sovietică [A.C.].

totuși la miting, în fața maselor a amintit-o ceea ce a demonstrat lipsă de respect la adresa conducerii PMR.

Dl afirmă în concluzie din tot ceea ce s-a discutat la conferință este că „suntem așa de deștepți, așa de mari politicieni că am rămas singuri, nu există o țară socialistă care e bună, toate sunt spurcate numai noi suntem buni și am rămas izolați cu toate că suntem vecini cu o țară așa de mare. E totuși caraghios”.

Dl. mai afirmă în continuare că totuși tov. Gheorghe Apostol a spus și cuvinte frumoase. Când ni s-a propus sistematizarea granițelor reieșea că totul vor lua ungurii iar nouă ne vor lăsa un lot. La aceasta CC [al] PMR a răspuns în consecință.

Tot tov. Gheorghe Apostol a spus că sovieticii și-au pus întrebarea dacă moldovenii sunt români, că Eminescu n-ar fi român și că Moldova ar aparține Ucrainei. Aceasta înseamnă lipsă de respect și negarea culturii românești.

Dl spune că la conferință a reieșit că încă de la înființarea PCR Cominternul i-a impus conducători care nu cunoșteau realitatea din țara noastră și mulți dintre ei nici nu cunoșteau limba română. Aceștia au fost înlăturați de la conducere fiind demascați.

S-a mai spus că Uniunea Sovietică a umplut țara de spioni și informatori și n-au renunțat nici în momentul de față la acest procedeu folosind informatori și femeile sovietice de aici.

Dl spune că au vorbit și marii directori de instituții cum ar fi: Directorul General al AGERPRES, directorul Televiziunii și directorul dlui [Radiodifuziunii]. Aceștia au arătat că Uniunea Sovietică impune în cadrul CAER-ului în relațiile dintre ea și țările socialiste o politică naționalistă favorabilă ei ca mare putere și mare națiune. Ea și-a asumat rolul hotărâtor în cadrul CAER-ului.

Unul dintre ei a afirmat că la Moscova nu se pleacă să obții ceva ci întotdeauna pentru a executa câte ceva. Tot ceea ce au obținut de la ei au plătit cu bani.

Pentru ei tot ce ne-a livrat nouă era ajutor dezinteresat și tot ceea ce am livrat noi era ca relații comerciale.

S-a mai spus că țara noastră a dat rușilor ce n-a dat nici-o țară, am dat uraniu. Acest uraniu pe care l-am dat Uniunii Sovietice ca mare putere atomică l-am dat degeaba, deși este mai prețios ca aurul. Am livrat uraniu în așa cantitate, care dacă era folosită în furnizarea energiei electrice 100 de ani ajungea României în condițiile electrificării totale a țării.

R. întreabă pe dn. dacă s-a vorbit de PĂTRĂȘCANU* și dacă va fi reabilitat.

Dl. spune că Pătrașcanu a fost dus la ruși împotriva voinței tov. Gheorghe Gheorghiu Dej și împușcat. S-ar putea să fie reabilitat.

Dl. spune apoi că din discuțiile cu unii (nu reies nume) se naște întrebarea ce va fi în viitor. Suntem noi așa de puternici? Este o înfruntare internațională că

---

* Lucrețiu Pătrășcanu (1900 – 1954): fost conducător al PCR. A fost arestat în 1948, condamnat la moarte și executat în aprilie 1954. Reabilitarea sa vine abia în 1968. Pentru detalii vezi Lavinia Betea, *Lucrețiu Pătrășcanu. Moartea unui lider comunist*, București, Editura Curtea Veche, 2006 [A. C.]

am rămas numai noi izolați din toate cele 81 de partide. Suntem noi un partid așa de deștept.

R. afirmă că izolați nu putem să rămânem, ținând seama de caracteristica României ca atunci când este foarte greu să se întoarcă.

Dl este de acord spunând că acest lucru a reieșit cu ocazia nemților**.

Apoi dl afirmă că unii susțin că delegația trimisă în China a fost demagog alcătuită prin aceea că în fruntea ei se află un evreu.

Dl. mai vorbește mai departe despre greșelile lui Hrușciiov în problema agriculturii care a adus la achiziționarea de cereale din Canada și SUA, ceea ce a compromis Uniunea Sovietică ca stat comunist.

După ce vorbește despre neînțelegerea [indescifrabil] CAER pe tema hârtiei, dl spune că la conferință s-a vorbit și pe tema Cominternului.

Pe lângă sarcinile sale Cominternul hotăra politica partidelor comuniste și numea conducerea acestora.

Așa s-a întâmplat cu Ana Pauker și [Vasile] Luca, care au venit în țară cu pretenții de conducători și au luat măsuri individuale. Ana Pauker a facilitat existența Sovromurilor la noi în țară. Datorită lor N.K.V.D. -ul a reușit să trimită în țara noastră spioni și informatori care au pătruns până în aparatul de stat.

Dl. arată că directorul său a vorbit despre înființarea organizațiilor suprastatale și a întreprinderilor unice în cadrul CAER-ului, despre poziția țării noastre în această problemă și despre faptul că în cadrul CAER-ului se execută totul conform unor ordine de sus.

Dl. mai spune că tov. Emil Bodnăraș i s-a propus tot din ordin venit de sus să preia conducerea P.M.R. și acesta n-a acceptat.

R. afirmă că toate acestea sunt lucruri mari și vor da naștere la o serie de reacții. El este sigur că în Ungaria vor începe diferite manifestări cu privire la Ardeal.

Dl. spune în încheiere lui R. să se pregătească pentru interviu și pe un ton de glumă îi spune să se gândească ceea ce va vorbi nu la ceea ce a vorbit „acolo” ca interviul să fie bun pentru propagandă evreiască.

R. răspunde citându-l pe Eminescu

De te întreabă, de te cheamă

Nu spera și nu ai teamă

.....

La ora 19.00 dl pleacă. Între timp Amalia a revenit și pregătește masa.

După un timp soții R. servesc masa. Amalia întreabă pe R. ce i-a spus dl. Este convinsă că dl. a spus lucruri interesante, acesta având păreri valabile direct de la sursă.

R. spune Amaliei că dl i-a relatat ceea ce s-a discutat la conferința unde a luat parte.

S-au făcut multe spirite despre Hrușciiov, despre atitudinea Anei Pauker în conducerea partidului, despre Mareșal Konev, despre trimiterea de spioni și

---

** Referire la întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste [A.C.].

informatori în țara noastră, despre activitatea Cominternului și despre greșelile lui Hrusciiov în agricultură.

După ce R explică pe scurt cele relatate de dn, Amalia spune că ea nu crede că Ana Pauker să fi procedat chiar așa. De asemenea ea se miră că tov. Gheorghe Apostol a vorbit despre spioni.

După aceasta ea schimbă subiectul discuției vorbind despre familia lîngeresei, despre Hilda și Bucciu, despre meniu, etc.

La ora 20.00 R pleacă la o ședință iar Amalia are diferite preocupări. Aceasta până la ora 20.21 când vine Bucciu. El vorbește despre spondiloză și despre tratarea danturii.

După un timp Amalia primește un telefon de la d. CALIMACHI care îi aduce la cunoștință că la cimitir s-a profanat un mormânt.

Amalia spune dlui să dea telefon mâine dimineață fiindcă R este la o ședință și dacă poate să facă cercetări dacă este un act de huliganism.

După telefon reia conversația cu Bucciu. Ei vorbesc despre fata Luciei și despre Hilda.

Apoi Amalia întreabă pe Bucciu ce părere are de desbaterile la ordinea zilei, care sunt atât de surprinzătoare că ți-e frică să le reproduci.

Bucciu spune că securitatea a prins spioni ruși în cadul petrolului.

Amalia spune că aceasta nu este nimic senzațional deoarece în lucrări se spune că rușii au avut spioni și informatori pe toate drumurile, toate instituțiile erau conduse de sovietici și că „ei” nu s-au putut mișca.

Bucciu spune că i s-a povestit că în Ministerul Cărbunelui și al Petrolului la proiectări erau foarte mulți funcționari sovietici cărora li s-a pus alternativa: ori renunță la cetățenia sovietică, ori pleacă de unde au venit.

Amalia spune că cineva relatează că li s-a vîndut rușilor o cantitate însemnată de vin pe care o vindeau la 50 de bani și abia nu le-a plăcut. Au returnat-o și au vîndut-o ai noștri la francezi cu 12, 50 lei l.

Ea mai afirmă că își bat joc de Hrusciiov că e senil, cum mănîncă, cum vorbește și că este bătăran. Ea adaugă că tov. Gheorghe Apostol și-a bătut joc de ei că au semănat grâu în Kazahstan și au secerat în Canada. Aceasta este o glumă dar fondul e adevărat.

Bucciu nu înțelege de ce s-a dus delegația în America.

Amalia spune că Uniunea Sovietică fiind vecină trebuie asigurat spatele.

Bucciu a ascultat la radio că Gaston Marin a luat contact cu U...[?] în probleme economice și că prin intermediul Consiliului agricol se vor deplasa agronomi care vor studia timp de un an experiența Americii în agricultură.

De asemenea el a mai ascultat că Hrusciiov a ținut o cuvîntare la Nasser în care a arătat că Nasser are dreptul asupra apelor Iordanului și că Israelul este agent al imperialismului.

Bucciu mai spune că țărani se bucură pentru că speră să li se restituie pămîntul. În Yugoslavia 20% din pămînt e la stat și 80% e la țărani. Unii dețin 5 ha iar alții 10 ha.

În Yugoslavia comerțul este liber.

Amalia nu crede că la noi se va schimba ceva. Apoi ea schimbă subiectul discuției întrebându-l de sănătate pe Bucciu. După ce îi răspunde lui Bucciu spune

că va începe aprovizionarea cu zarzavaturi a litoralului în vederea venirii străinilor.

Amalia îl întreabă dacă s-a hotărât să se angajeze.

Bucciu crede că se va angaja sezonier și dacă va trebui va rămâne definitiv.

Amalia este de părere că până primește pașaportul Bucciu să mai aștepte până vor surveni schimbări, poate în cursul acestui an vor obține să se ducă în Israel și vor vedea ce mai e pe acolo și poate Hilda se va hotărî.

Bucciu spunea că Hilda e hotărâtă însă ea vrea să-și facă operație.

Amalia spune că Bucciu nu vrea să plece pentru că nu are curaj că nu se înțelege cu Hilda și că nu are meserie. Hilda putea să-și facă operație de multă vreme.

Bucciu întreaba pe Amalia ce spune R despre plecarea lor.

Amalia spune că R consideră că situația este de plecat. Clerul pleacă, evreii vor pleca și în cele din urmă vor pleca și ei.

Apoi politica deși s-a schimbat nu s-a schimbat în favoarea evreilor ba din contră „ei” dau vina pe Ana Pauker și pe Luca că au vândut țara și că Ana a fost împotriva insurecției și ca rușii să facă praf aici totul. Ea nu crede acest lucru. Acum dă vina pe ei de tot ce s-a întâmplat.

Bucciu afirmă că nici el nu crede că Ana Pauker să fi avut atâtea greșeli. El însă n-a auzit că i se pune în sarcină Anei atâtea.

În acest timp vine R și povestește despre o logodnă desfăcută prin moartea tatălui unei evreice care dorea căsătoria acesteia cu un anumit evreu, despre o cameră a cultului care este în pericol să fie luată de spațiul locativ, etc.

După aceasta ei servesc masa.

În timpul mesei R vorbește despre unele probleme auzite de la dl care l-a vizitat după amiază la care Bucciu adaugă cele auzite la radiou referitoare la discursul lui Hrusciiov și la Nasser. După aceasta R deschide radioul și ascultă emisiunea unui post străin în limba engleză. Revenind în cameră Amalia îi spune despre profanarea mormântului de la Băneasa.

R spune că nu are ce face, profanări asemănătoare se produc în toată lumea la adresa evreilor. El nu poate să-i dea lui Calimachi un paznic.

Amalia îl roagă totuși să-i spună că va sesiza autoritățile, ca acesta să nu creadă că R ca rabin nu i-a nici o măsură.

Bucciu pleacă la ora 22.30, iar soții R au unele preocupări.

La ora 23.00 s-au culcat.

Noaptea a fost liniște.

25.05.1964

Redactat Lt. Maj.
Neacșu Gh. (ss.)

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 22, f. 15 - 23

STRICT SECRET

Exemplar nr. 1

6 april. 1965

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE

- 282 -

Cpt. Cîmpeanu R.

„Valeriu”

Casa Opereta

3 april. 1965

NOTA INFORMATIVĂ

A doua zi, după apariția comunicatului Plenarei C.C., privind desemnarea noului prim secretar – tov. CEAUȘESCU NIC.* – și președinte al Consiliului de Stat – tov. CHIVU STOICA – comentam, în biroul cu Dr. ROSEN aceste numiri.

Dr. ROSEN a emis părerea că desemnarea tov. NIC. CEAUȘESCU înseamnă o continuare a politicii de independență față de U.R.S.S. pentru că acesta a fost unul dintre inițiatorii acestei politici. La aceasta EMIL SECHTER [Schecheter] a adăugat că știe mai demult, din surse sigure, că acum doi ani jumătate, tov. NICOLAE CEAUȘESCU a fost jignit cu ocazia unei vizite făcută în U.R.S.S. ceea ce a supărat nu numai pe el, ci și întreaga conducere de Partid.

De altfel prin promovarea tov. AL. BÎRLĂDEANU a mai spus SECHTER, linia antisovietică este întărită.

„Aceasta pare exact, a adăugat ROSEN întrucât la întoarcerea sa de la ședința C.A.E.R., în care a avut cunoscuta sa atitudine, tov. BÎRLĂDEANU a fost numit membru supleant al Biroului Politic și acum prin numirea sa ca membru plin, ar putea avea semnificația întăririi acestei linii”.

---

* Nicolae Ceaușescu (1918 –1989): secretar general al PCR (1965 – 1989), președintele R.S.R. (1967 – 1989). Printre primele măsuri la preluarea conducerii, după moartea lui Gheorghe Gheorghiu – Dej, au fost redenumirea Partidului Muncitoresc Român în Partidul Comunist Român și schimbarea numelui oficial al țării din Republica Populară Română (R.P.R) în Republica Socialistă România (R.S.R.). În perioada de început a aborda un discurs independent față de Moscova [A.C.].

Dr. ROSEN a mai spus că în ceea ce privește atitudinea față de evrei a noii conduceri a Partidului s-ar putea să intervină schimbări:

„Prin numirea lui CEAUȘESCU înseamnă că a fost promovată la conducere „tânăra gardă” ori Gheorghiu Dej și ceilalți conducători mai „vechi” au cunoscut pe evrei ca revoluționari și vechi și devotați activiști comuniști, pe când „tinerii” care au intrat în mișcarea comunistă după război văd în evrei elemente care vor să plece din țară. Din această cauză ar putea rezulta schimbări de atitudine față de noi. Rămâne ca viitorul să ne arate ce va urma”.

„VALERIU”

NOTĂ

Numitul ROSEN MOZES este în atenția biroului 1. Agentul a dat prezenta notă ca urmare a instructajului făcut de a ne semnala comentariile ce se fac în legătură cu schimbările ce s-au făcut în conducerea partidului și statului.

Nota se va da spre exploatare la Biroul 1.

Cpt. Cîmpeanu Romeo

ACNSAS, Fd. informativ, ds. 4378, vol. 20, f. 281 - 282

71_____

Primate la 2.07.1965, ora 7
Casa „Cetatea” de lt. Maj.
Mihalcea Neculai

- NOTĂ -

Comanester Bercu cu care am discutat aproape zilnic în ultimele două săptămâni, mi-a spus în esență următoarele:

Ascultând radioul – Kol Israel a aflat că filozoful englez Russel a făcut un nou apel pe lângă guvernul sovietic, pentru ca în U.R.S.S. să înceteze discriminările rasiale în ceiace-i privește pe evrei.

Russel ar fi arătat că comunitățile germanilor din regiunea Volga au școli, ziare, publicații bisericești etc, în timp ce evreilor li se interzice până și să păstreze sărbătorile religioase. Guvernul sovietic a cerut unor diplomați Israelieni să părăsească U.R.S.S. pe motivul că de sărbătorile paștilor au căutat o sinagogă în Moscova și și-au exprimat mirarea că nici un evreu nu vine la sinagogă.

Comanester mi-a spus că guvernul sovietic a interzis ca de paști să se facă azimă rituală și că a refuzat a se autoriza introducerea în U.R.S.S. azima pe care Jointul [Jointul] a vrut s-o puie la dispoziție în mod gratuit pentru a fi distribuită populației evreiești.

Am discutat cu Comanester în legătură cu vizita șef rabinului Rozen la Tg. Neamț.

Comanester mi-a spus că Dr. Rozen a întreprins o serie de vizite la comunitățile din Moldova, cu două obiective, mai întâi să se informeze în legătură cu felul cum își duc existența comunitățile evreiești acuma când sunt rămași atât de puțini evrei, iar pe de altă parte pentru că prin prezența lui și a altor conducători ai federației de comunități în mijlocul obștilor evreiești din diferite orașele din Moldova să însuflească curaj evreilor arătându-le că nu sunt singuri, că comunitatea evreiască se menține datorită credinței etc.

Șef rabinul Rozen care este originar din Fălticeni, fusese în tinerețe adesea prin Tg. Neamț și a fost coleg de facultate cu Comanester, Rozen studiind mai întâi dreptul și apoi teologia iudaică.

Rozen a ajuns șef rabinul cultului mozaic din R.P.R. printr-o întâmplare ce i-a fost favorabilă, mi-a spus Comanester, iar Rozen este supus întrutotul regimului din R.P.R. care-l folosește în fel de fel de misiuni în străinătate.

Deși se pare că în ultimul timp cu toate că a fost ales deputat în M.A.N. D.-ul Rozen nu s-a bucurat de toată încrederea fiindcă n-a plecat la un congres rabinic la care fusese invitat în străinătate, iar dacă n-a plecat înseamnă că n-a putut pleca pentru că nu i s-a permis, mi-a spus Comanester.

Comanester mi-a spus că Rabinul Rozen a avut misiuni importante în străinătate și a fost de două ori în Israel. Se pare că tot Rozen a fost acela care a dus tratative cu Joi[n]tul pentru diferite probleme fiindcă fusese chiar fotografiat împreună cu directorul general al Jointului din numerele revistei cultului mozaic.

Pentru altceva nu prea e bun însă Rozen, spune Comanester fiindcă nu e atât de cult cum trebuie să fie un șef rabin în viața de toate zilele se comportă ca un laic și nu știe să se apropie de masa evreiască. Comanester spunea că atunci când rabinul Rozen a fost la Tg. Neamț a venit îmbrăcat într-un costum de haine cu o croială foarte modernă de culoare albastră, potrivit pentru un tânăr de 20-25 ani nu pentru un rabin.

Apoi în cuvântarea pe care a ținut-o șef rabin Rozen nu a găsit de cuvânt să dea nici un citat din biblie și vorbind în limba română a împetrișat cuvântarea cu citate din „Conul Leonida față cu reacțiunea” a lui Caragiale ca cei care l-au ascultat au rămas rău impresionați atât pentru felul cum a vorbit cât și pentru faptul că în loc să țină o cuvântare într-o sinagogă Rozen s-a mulțumit să vorbească în sediul comunității din Tg. Neamț.

Întrebându-l pe Comanester despre ce a vorbit Rozen, el mi-a spus că a lăudat regimul din R.P.R. care garantează libertatea cultului mozaic, îi acorda toată atenția indiferent de faptul că acuma sunt mult mai mult evrei în țara punând cultul mozaic pe același plan cu celelalte culte, ca datoria fiecărui evreu este ca să fie mereu de comunitatea evreiască unde să contribuie din punct de vedere material pentru îngrijirea lăcașurilor de cult.

I-am spus că cuvântarea e potrivită cu un șef rabin. Comanester însă mi-a spus că acestea au fost vorbe spuse fără convingere de către Rozen.

Este drept că Rozen are un rol foarte important în strângerea legăturilor cu alte comunități evreiești din lume, că a reușit să atragă asupra evreilor din România atenția popoarelor din Europa, America, dar că toate acestea le-a făcut incidental Rozen.

Scopul călătoriilor în străinătate ale sale a fost vinderea de „suluri sfinte” din sinagogile care s-au închis în țară din cauza plecărilor în Israel. Sulurile sfinte s-au vândut de Rozen pe dolari și de aceia guvernul R.P.R. l-a trimis în străinătate fiindcă Rozen trata în realitate chestii comerciale și valutare.

Este deasemeni adevărat mi-a spus Comanester, că rabinul Rozen a fost acela care a sigurat azima rituală de paști, adusă din Israel și distribuit prin comunitățile evreiești din țară dar și asta este o chestiune comercială, până la urmă, așa că Rozen are succes în materia financiară, dar mai puțin în materie de cult. Comanester spunea că revista cultului mozaic este plină numai de t...[indescifrabil] la adresa lui Rozen care se dovedește a fi lipsit complet de modestie...

I-am spus că nu prea am avut ocazia să citesc regulat revista. Acum vreo câteva zile Comanester a spus unui salariat al comunității evreiești să-mi aducă acasă și mie un număr din revista în care este relatată vizita lui Rozen pe la comunitățile din Moldova. Este o fotografie a lui Rozen cu cei care l-au întâmpinat în localitate.

ss. „Viorel Marcel”

30.06.1965

Sarcini

Sursei i s-a indicat să mai discute cu Comanester și să se stabilească de unde cunoaște el pe Rozen că a făcut deplasări în Israel. Dacă știe ce a făcut acesta acolo. Deasemeni sursei i s-a indicat să discute cu C.B. pentru a stabili felul cum apreciază acesta pe D.B. cu care a lucrat împreună ce știe despre el precum și ce mai cunoaște despre fugarul A.C. căruia urma să-i scrie.

Măsuri; Nota în copie la materialul celui semnalat și o copie la reg.

ss. lt. Maj. Mihalcea Nec.

O copie a notei la Cond. Direcției

ss. cpt. Polak Toma

ACNSAS, Fd. informativ, ds. 4378, vol. 20, f. 285 - 286

DIRECȚIA GENERALĂ A PRESEI
ȘI TIPĂRITURILOR
DE PE LÂNGĂ CONSILIUL DE MINIȘTRI
Nr. 2.151 din 23.XII.1965

NOTĂ*

“REVISTA CULTULUI MOZAIC” nr. 128/ 1 decembrie 1965
Departamentul Cultelor

Sub titlul “O scară spre cer”, revista cuprindea o glosă biblică semnată de șef rabinul Moses Rosen. Articolul începea cu legenda biblică a tânărului Iacov care – pornit din “școala lui Sem” unde întâlnea adevărul în fiecare pagină – constată că în viață “minciuna îl pândește la fiecare pas, oamenii se uneau pentru a-l prizoni, îl înconjurau din toate părțile ura, joshnicia, urâtenia”. Atunci el caută să înfrunte viața, s-o schimbe visând. El “refuză să ia cunoștință de tot ce-l înconjoară, nu vrea să vadă ceea ce este ci numai ce trebuie să fie. Într-o lume în care domnea ura și lăcomia...Iacov era prea slab, prea deprimat spre a putea supraviețui, dacă n-ar fi avut pavăza aceasta a viziunii...Era beznă în jur...căci de nicăieri nu-i lumina vreoză...din spate goneau spre dânsul primejdii, în față îl întâmpinau dușmăni, ipocrizii, calomni. Nimeni nu era alături de el să-l ajute...”

După relatarea legendei biblice, în articol se arată că: “Toți Iacovii istoriei au avut aceeași soartă. Milenii de-a rândul pământul era plin de nelegiuri...Fără să abdice...de la credința în acea lume a viitorului...iudaismul nu face din această credință un pretext pentru resemnare, pentru acceptarea fără cârtire a răului, a nedreptăților din această lume. Fără șovăire iudaismul lui Iacov ne cheamă la luptă...pentru ca lumea aceasta să fie îndreptată, să nu fie lăsată să se prăvălească în prăpastie...Aici e destul loc să trăim cu toții... (și) dacă ne simțim prea înghesuiți, dacă suntem copleșiți de amarul vieții, aceasta este numai pentru că n-am adus jos, de acolo de sus, mai mult cer”.

Pe aceeași idee, la rubricile “din Tora” și “Pericopa săptămânii”, versetul “Și vor fi urmașii tăi cât praful pământului...”era comentat astfel:

- “Acest neam...este asemuit prafului de pământ, după cum pământul este de folos fiecăruia și totuși fiecare îl calcă în picioare, la fel este și Israel: folosește tuturora priceperea și aportul moral, științific și parctic, totuși e călcat în picioare”.

* Annotare B[irou]1: Să informăm Dir. II-a. Ss. Iancu.

- “Poporul evreu este comparat cu pământul. Pământul îți dă cele mai multe foloase și totuși îl calci în picioare”.

Materialele au fost semnalate Departamentului Cultelor care a propus redacției refacerea lor. Redacția a renunțat la publicare glosei și a modificat comentariile la versete.

ACNSAS, Fond documentar, ds. 137, vol. 9, f. 24 - 25

73 _____

Primit : cpt. Tiron Ioan
Sursa : “Dulgheru Vasile”
Data: 10 ianuarie 1966
Locul : casa “Ceahlăul”.

NOTĂ INFORMATIVĂ*

Sursa informează următoarele:

În publicația editată de Federația Comunităților Evreiești intitulată “Gazeta [sic!] culturii mozaic” [„Revista Culturii Mozaic”] au început să apară în ultimele numere materiale care suscită un interes crescând în rândurile evreilor.

Astfel, dintr-o publicație așa cum era la început denumită, gazeta s-a transformat într-un buletin de știri din lumea evreiască inclusiv Israelul.

Totodată au început să apară unele articole și comentarii care au tendința de a se abate de la linia neutralității depline față de problemele sioniste și ale Israelului, manifestând într-o forma voalată sentimente de simpatie pentru aceste probleme.

Acum o săptămână a apărut un articol al scriitorului Elya [Ilya] Ehrenburg** cu caracter de amintiri din viața sa.

Între altele acolo apar unele formulări care au fost comentate de numiții KIMELMAN DAVID și VAISMAN IȚIC, șefii de servicii la O.C.L. Alimentara.

E vorba de fragmente în care scriitorul spune că nu-l atrage “sionismul antic”, ceea ce a fost interpretat de sus-numiții în sensul că pe Ehrenburg îl atrage “sionismul modern”.

---

* Adnotare: Problema merită interes. Agentul să fie dirijat în continuare să urmărească și să ne informeze în asemenea aspecte. T3

** Ilya Grigorievici Ehrenburg (1891-1967): scriitor și jurnalist rus [A. C.]

De asemenea faptul că "Israelul este o realitate dar că nu poate cuprinde toți evreii din lume" a fost înțeles ca o manifestare de regret din partea lui Ehrenburg că nu toți evreii vor pleca în Israel.

Într-un număr mai recent s-a publicat ceva despre un poet evreu numit IEHUDA HALEVY.

Asupra conținutului acestui mic articol a făcut un comentariu favorabil gazetei inginerul AVRAM IANCU de la D.R.E.F., domiciliat pe strada F.Engels, în sensul că articolul este minunat (ing. AVRAM IANCU dorește foarte mult să plece în Israel și așteaptă posibilitatea pentru ingineri de a primi aprobări).

Față de modul în care KIMELMAN și VAISMAN au privit publicarea unor știri și materiale din viața evreilor, sursa le-a prezentat revista "Sovietişe Heimland", care apare în U.R.S.S. în limba idiș, arătându-le un poem din viața unui evreu într-un lagăr nazist comparată cu cea dintr-un stat socialist.

Auzind unele fragmente din poemul respectiv scris de EFIM MATUSEVSCHI, cu un puternic accent antifascist, cei doi nu au manifestat nici un interes pentru publicația respectivă.

Deci nu probleme esențiale evreiești îi interesează, ci numai cele care au sau par a avea o tendință sionistă.

Singurul interesat în citirea revistei s-a arătat SVART ISAC, membru de partid, care a fost impresionat de conținutul poemului lui MATUSEVSCHI.

După cum se pare diversificarea conținutului "Gazetei Cultului Mozaic", dar mai ales materialele cu o anumită tendință proisraeliană, determină mulți cetățeni să caute această publicație.

10.01.1966

(ss) "V.Dulgheru"

N.L. Agentul prezintă nota în urma instructajului ce i s-a făcut de a ne semnala comentarii ce se poartă pe marginea articolului scris de ELYA EHRENBURG [Ehrenburg] publicat în "Gazeta cultului mozaic" ce apare în țara noastră.

SARCINI TRASATE: Agentul a fost instruit ca să ne semnaleze comentarii ce poartă în rândul populației evreiești referitor la articolul lui EHRENBURG publicat în "Gazeta cultului mozaic" din R.S.R.

În cazul când se mai publică asemenea articole a fost instruit ca să ne informeze la timp. Restul sarcinilor trasate sunt menționate pe nota furnizată de agent la aceeași dată despre STRUL IANCU.

MASURI: Propun ca nota să fie prezentată conducerii profesionale.

Întrucât s-a obținut și de la alți agenți materiale cu comentarii ce se poartă pe marginea acestui articol, propun a se întocmi un buletin informativ.

1 ex. se va trimite la M.A.I. Dir. a II a Buc.

(ss) cpt. Tiron Ioan

N.B. Comentariile să fie semnalate și pe viitor de agent. De acord ca materialul să fie prezentat la conducerea profesională cu propunerea să fie dat la buletin.

(ss) cpt. Frost Constantin

STRICT SECRET

Exemplar nr.
12 ianuarie 1966

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE

-282-

Lt. Mitocariu. N.

Sursa "Ion Dumitrescu"

Locuința sursei

12. I. 1966

NOTĂ INFORMATIVĂ

Sursa comunică următoarele:

La sinagoga din str. Vasile Adamache nr. 11, raion Tudor Vladimirescu, a funcționat ca rabin profesorul Zalman, actualmente emigrat în Israel. Din informațiile obținute de sursă chiar de la soția sus zisului rabin, a reieșit următoarele:

Cu puțin timp înainte de emigrarea rabinului Zalman în Israel, șeful rabin dr. Rozen Mozes, care este și șeful spiritual al evreilor din țară, a făcut numeroase diligențe pe lângă rabinul Zalman pentru a renunța la emigrarea proiectată, aceasta pentru a-l înlocui pe el în postul de rabin șef, urmând ca el să facă diligențele necesare pentru a emigra din țară. În spiritul argumentelor pe care le aducea pe lângă rabinul Zalman, pe lângă că-i propunea investitura cu toate avantajele ce decurg din aceasta demnitate, i-a mai promis și o sumă de bani. Rabinul Zalman nu a acceptat aceasta, invocând în primul rând, că are familia afară și dorește să o reîntregească, iar mai apoi, vârsta destul de înaintată, pentru a mai face față unei asemenea demnități. Sursa, aflându-se întâmplător la sinagoga de mai sus, a aflat următoarele:

Înainte de începerea serviciului divin în ziua de sâmbătă 8 ianuarie a.c., așteptând într-o bancă, a surprins următoarea convorbire între doi indivizi ce veniseră la sinagogă pentru a asista la serviciul divin: fiind vorba de șeful rabin, i-a atras atenția în mod special și a surprins următorul dialog:

Ce părere ai de șeful rabin? a afirmat unul dintre interlocutori.

Ce părere vrei să am? i-a răspuns celălalt pe un ton destul de indignat. Este un mare șmecher și un pungaș în același timp. Sursa auzind aceste afirmații și aprecieri la persoana șefului de cult, cum era și normal, a devenit mai atent și a înregistrat convorbirea mai departe după cum urmează:

Șeful rabin, afară de demnitatea pe care o deține și în urma căreia decurg o serie de avantagii atât morale cât și materiale, mai are și un salariu copios. În

urma acestui fapt, rabinul șef a făcut o serie de călătorii în diverse țări din Occident și în America, unde a avut întreveneri cu indivizi și asociații suspecte. Întorcându-se în țară, a adus o sumedenie de cadouri primite cu această ocazie. (În treacăt fie spus, călătoriile de mai sus au fost plătite chiar de către țara noastră). În afară de aceasta, la Federația Comunităților Evreiești din țară, cu sediul central în str. Dimitrie Racoviță, șeful rabin, tronează ca un satrap, fiind toate la cheremul său, având cheile muzeului și bibliotecii aflate în incinta localului de mai sus și unde nu poate avea acces nimeni fără asentimentul său. Dar, cei [!] mai grav numiții indivizi afirmău că atât în muzeu cât și în bibliotecă, s-ar afla o sumedenie de cărți rare și de obiecte de cult de mare valoare istorică, pe care șeful rabin, ar fi încercat, sau încearcă, să le scoată din țară prin intermediul unui demnitar al legației Israelului cu care ar veni în contact. Sursa nu cunoaște pe cei doi indivizi și nici nu a putut afla cine sunt.

„Ion Dumitrescu”

Notă:

Nota se va da spre exploatare la biroul 1.

Agentul are sarcina să semnaleze în continuare astfel de aspecte și a fost instruit să afle numele persoanelor ce poartă astfel de discuții.

ss. Lt. Mitocariu N.

Primit și predat

12. I. 1966

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol.20, f. 8 - 9

75 _____

MINISTERUL AFACERILOR INTERNE
DIRECȚIA REGIONALĂ IAȘI

SECȚIA A II-A
-25 iunie 1966-

SE APROBĂ
ȘEFUL DIRECȚIEI REGIONALE
Colonel
Zodian Gheorghe

NOTĂ DE LUCRU*

Cu ocazia a împlinirii a 25 de ani de pogrom, la Comunitatea Evreilor din Iași, cu sprijinul F.C.E. s-a organizat pe ziua de 26 iunie 1966 comemorarea acestui eveniment în care scop vor sosi în orașul Iași reprezentanți ai F.C.E. în frunte cu rabinul șef Dr. ROZEN MOZES, ai C.E. București precum și reprezentanți ai comunităților evreilor din Moldova.

Comemorarea se desfășoară în baza unui program aprobat de Departamentul Cultelor, urmând a participa o serie de oficanți din orașul Iași.

Pentru pregătirea comemorării acestui eveniment precum și pentru organizarea primirii șefului rabin a fost trimis din partea F.C.E. un delegat în persoana av. BĂLUȘ MARTIN din conducerea federației.

Din datele pe care le deținem până în prezent rezultă că cei din conducerea federației vor să dea o amploare mare acestui eveniment ocazie cu care să mobilizeze întreaga masă de evrei și să le trezească sentimente naționaliste mai ales intelectualilor.

De către organele de securitate, în vederea cunoașterii desfășurării acestei acțiuni pe linie de cult mozaic se vor lua următoarele măsuri:

- 1.) În cadrul Comunității Evreilor din Iași vor fi dirijați pe toată perioada comemorării acestui eveniment agenții „ZAVOIANU LICĂ” și „GHICA VALERIU”. Se va asigura participarea acestora și la convorbirile organizate de primul rabin ROZEN MOZES cu clerul cultului mozaic și cu reprezentanții comunităților din Moldova, urmând a ne informa despre toate aspectele deosebite ce se vor înregistra.
- 2.) Se va asigura participarea următorilor agenți la adunarea organizată în memoria victimelor pogromului la cimitirul evreesc (ora 11) ag. „BOGDAN CARP”, ag. „SAVU MIRCEA”, „REDIU AVRAM”, „GHICA VALERIU”, „STAN MIHAI”, „DRAGULESCU”, „MATEI”, „FILIP PAUL” și „NICULESCU”.

Printre acești agenți se va urmări stabilirea stării de spirit a celor convocați. Conținutul cuvântărilor care se vor ține, eventualele manifestări naționalist - sioniste. Atitudinea intelectualilor evrei față de acest eveniment și față de chemările rabinului șef de a se alătura mai mult comunității.

- 3.) Întrucât oficialitățile pe linie de cult vor face mai întâi o deplasare la Podul Iloaiei și Tg. Frumos unde vor depune coroane de flori la cimitirele evreilor se va lua legătura cu raioanele de la Iași și Pașcani să asigure supavhegherea acestui eveniment cu agentura existentă.

Din agentura secției a II-a va însoți aceste oficialități care vor pleca cu trei mașini agentul „ZAVOIANU LICA”.

- 4.) Sinagogile vor fi încadrate cu agentură după cum urmează:
Sinagoga Mare cu agenții: „STEN MIHAI” și „REDIU AVRAM”.

---

* Adnotare: Tov. Zodian Gheorghe a aprobat nota de lucru cu următoare rezoluție: Se va asigura contactarea conducătorilor cultului mozaic de unii din agenții buni verificați care în timpul festivităților într-un moment prielnic să solicite acestora întrevedere într-un loc mai discret. Agenții având un motiv „plauzibil”. Ss. Col. Zodian

Sinagoga Ștefănești Klus cu agenții „ZAVOIANU LICA” și „IVAN NICU”.

Sinagoga Cantaoski, agentul „SAVU MIRCEA”.

Sinagoga Cizmarilor agentul „GHICA VALERIU”.

Sinagoga Merarski agentul IORDAN A.

- 5.) Primul rabin Dr. ROSEN MOSES și alți conducători ai cultului mozaic vor fi cazați la hotelul Continental în camere prevăzute cu T.O.
- 6.) Se va lua legătura cu Serviciul III în vederea dirijării agenturii din problema legionară pe lângă elementele urmărite în această problemă, pentru a stabili comentariile pe care le poartă legionarii referitor la comemorarea pogromului.
- 7.) Pentru rezolvarea problemelor care le ridică acest eveniment rugăm a se aproba pentru ziua de 26 VI-a 1966 o mașină.

De către noi s-a luat legătura cu Împuternicitul Cultului [Departamentului Cultelor?] din cadrul Sf. Popular Oraș Iași, care va participa personal la comemorarea pogromului.

De la acest organ s-a obținut planul desfășurării comemorării care a suferit unele modificări, adică deplasarea la Tg. Frumos și Podul Iloaiei se va efectua înaintea procesiunii de la cimitirul evreesc și nu după aceea cum este prevăzut în planul anexat.

Lt. Maj. Frujinoiu Ioan

ss.

ȘEFUL SECȚIEI II-a

Mr.

Rotaru C.tin

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol.20, f. 333 - 335

76 _____

STRICT SECRET

Exemplar unic

11 aug. 1966

NOTĂ

- cu privire la unele aspecte
negative în activitatea

Federația Comunităților Evreiești (Mozaice) din R.S. România dispune – ca și celelalte culte legale din țara noastră – de un organ de presă sub denumirea “Revista Cultului Mozaic”.

Această publicație a apărut pentru prima dată în anul 1954, sub egida conducerii Federației Comunităților Evreiești. Revista apărea o dată pe lună într-un tiraj de cca. 1.000 – 2.000 exemplare, de cele mai multe ori cu întârziere, în limba română, idiș și ebraică, respectiv articolele din limba română erau traduse în parte și în celelalte două limbi.

Scopul revistei este de a satisface unele cerințe ale deservenților cultului mozaic, susținute de șeful rabin ROSEN MOSES. În coloanele ei erau publicate rezultatele diverselor cercetări și descoperiri arheologice, legate de istoria evreilor, interpretări ale unor citate biblice, dispute și determinări în ceea ce privește ordinea rugăciunilor, plachete scurte referitoare la viața și activitatea unor rabini și scriitori evrei din trecut.

Difuzarea revistei se făcea prin comunitățile din țară, obligându-i pe credincioși care aveau nevoie de serviciile religioase să cumpere și revista. Un număr însemnat de exemplare era însă expedit la diverși abonați și instituții evreiești din străinătate. Datorită conținutului ei strict religios care nu prezenta interes decât pentru deservenții cultului mozaic și pentru unii bătrâni fanatici, revista nu se bucura de popularitate.

De asemenea numărul mare de emigrări și conținutul ei arid și anost, făcea ca revista să nu poată câștiga prea mulți cititori, însă reușea să satisfacă cu o presupusă conștiinciozitate pretențiile șefului rabin de a avea o publicație în țară.

În același timp, prin forma și conținutul ei, revista reușea să satisfacă cerințele cercurilor religioase evreiești și din străinătate constituind un certificat al existenței unei vieți religioase evreiești în țara noastră și implicit o dovadă a libertăților acordate bunei desfășurări a acestei activități.

Cu toate că revista era îndrumată și controlată de conducerea Federației (formată din membri ai P.C.R.), în fruntea redacției acestei reviste s-au succedat o serie de elemente naționaliste ca: FLEISCHER EZRA, fost conducător sionist, condamnat pentru activitate naționalistă, FAIBIȘ DAVID, fost sionist, condamnat doi ani pentru activitate sionistă și spionaj, SPIEGELBLAT ALEX., fost conducător al organizației sioniste teroriste [!] “Bethar” din Câmpulung Moldovenesc; până în anul 1964 toți aceștia au emigrat în Israel.

Aceste elemente, cu concursul șefului rabin, au căutat diferite forme și metode prin care să folosească această revistă în scopuri propagandistice naționaliste și proisraeliene, însă efectul nu a fost cel scontat de ei. În acest sens, se publicau articole cu conținut echivoc, fie că erau tipărite numai în limba ebraică, limbă pe care o cunosc foarte puțini evrei, fie că publicau articole care să mențină starea de spirit emigraționistă așa cum, de altfel, era linia dată de cercurile sioniste din străinătate.

De exemplu, în nr. 69 din iunie 1965 este publicat articolul “Rabinul Ioil Sirkis” numai în limba ebraică. Din conținutul lui se subînțelege îndemnul dat

evreilor de a emigra, având în vedere mai ales faptul că în această perioadă exista o campanie și o psihoză febrilă de emigrare. În articolul menționat se arată: “În condițiile în care evreii trăiesc azi în România nu le rămâne altceva de făcut decât să fie credincioși. Să ne gândim la anii grei ai războiului – la ceea ce au însemnat acești ani pentru evreimea europeană. Să ne gândim că și astăzi evreii credincioși nu au drepturile unora de altă religie, așa cum se mai întâmplă deseori în Germania occidentală.”

După moartea președintelui F.C.E., BACAL ISRAEL, și instalarea atotputerniciei șefului rabin, MOSES ROSEN, situația s-a schimbat în sensul că Revista Cultului Mozaic a îmbrăcat un profil nou.

În primul rând se poate observa că întreg conținutul actual ar revistei, se confundă de fapt cu însăși activitatea și personalitatea lui ROSEN MOSES.

Pentru a atrage cât mai mulți cititori, în interiorul țării, revistei i s-a adăugat un caracter național și cultural-artistic, realizându-se prin aceasta nu numai o unitate națională, dar dându-le sub această formă o momeală pentru atragerea spre biserică.

În acest sens s-au introdus rubrici permanente cu portrete de oameni de știință și artă din țara noastră “semnalați” ca evrei, cărora li se iau interviuri și chiar li se amintesc legăturile ce le au cu religia. Spre exemplificare se pot arăta portretul lui SCHWARTZMAN H., compozitor, L. BRUKSTEIN, dramaturg, ambii membri de partid, care sunt avertizați să nu uite ca sunt totuși evrei. Sub această formă se lasă să se înțeleagă că indiferent de aspirațiile politice, de preocupările lor științifice, artistice, nici unul dintre ei nu trebuie să uite de religia mozaică care-i leagă pe evrei.

Sunt amintite de asemenea personalități din trecut, cum ar fi EDMOND FLEG, scriitor francez de origine evreu, dr. IULIUS BARASCH, [Moses] GASTER, DAVID EMANUEL, figuri reprezentative pe plan social, științific care erau evrei.

Cea mai caracteristică formă de popularizare a ideilor și figurilor sioniste din țara noastră, coroborată cu cerințele cercurilor sioniste din Israel, este publicarea activității unor conducători sioniști prezentați ca figuri rabinice.

Astfel, în noiembrie 1965, în ziarul israelian “Mizug” (publicația lunară a Asociației emigranților români din Israel) este publicat un articol semnat de M.ROTTEMBERG intitulat “Rămășițele pământeste ale șef rabinului dr. NIEMIROWER trebuie reînnumerate în patrie”. Autorul scrie:

“Am luat parte cu emoție la înmormântarea rămășițelor pământeste ale fostului conducător al mișcării sioniste din România, SAMUEL PINELES. Ați realizat un act pios aducând în țară rămășițele pământeste ale unuia dintre cei mai de seamă exponenți ai vieții sioniste din România. Cred că toată organizația noastră ar trebui să ia inițiativa aducerii în țară a osemintelor dr. NIEMIROWER IACOB, fostul șef rabin al României. Cu toții știm ce a însemnat rabinul, învățătorul și conducătorul sionist dr. NIEMIROWER I., pentru iudaismul din România și este o datorie a noastră să facem toate demersurile pentru ca osemintele lui să fie reînnumerate în patria noastră...”

Ca răspuns la acest articol, în nr. 128 din decembrie 1965 al “Revistei Cultului Mozaic” apar fotografiile și un articol intitulat “Figuri dispărute”, în care se

elogiază activitatea rabinilor NIEMIROWER IACOB, fost conducător sionist, și a lui BECK AVRAM, fost conducător al organizației sioniste “Mizrachi”. Despre aceștia șeful rabin a scris:

“...Purtător de cuvânt al unei religii care în întreaga ei esență biciuiește nedreptatea dr. NIEMIROWER s-a făcut adeseori ecoul durerilor credincioșilor obijduiți și prizoniți și a reflectat în cuvântul și în scrisul său ideile progresiste, dorul de dreptate al omenirii...”.

Despre rabinul BECK scrie: “Continuator al tradiției moștenite în casa tatălui său a fost neobosit în răspândirea cuvântului înaripat și plin de înțelepciune, în sădirea în inimile credincioșilor a nobilelor principii ale binelui și virtuții”.

“Scurgerea anilor nu ni i-a îndepărtat pe acești reprezentanți ai iudaismului român, amintirea lor e mereu vie în comunitatea noastră”.

Revista s-a preocupat și se preocupă de popularizarea prin fotografii a diplomaților israelieni acreditați la București. Cu prilejul sărbătorilor religioase și naționale pe care Federația Comunităților Evreiești le organizează cu mult fast și la care participă și diplomații, aceștia sunt fotografiați fără a li se menționa calitatea.

Semnificativ este modul în care a fost publicată fotografia nr. 100 din ianuarie 1964, număr festiv al revistei, în care apar toți diplomații israelieni, cu mențiunea “asistență”, iar alături fotografia șefului rabin intitulată “predica”.

De asemenea semnificativă este și fotografia din prima pagină a nr. 125 din 15. X. 1965, unde în prim plan apare șeful rabin și diplomatul israelian AVGAR MORDEHAI, ambii cu Tora în mână, momentul înfățișând sărbătoarea de “Kol Nidrei”^{*} la Templul Coral din București.

În acest fel scoate în relief marea cinste și prețuire ce li se acordă reprezentanților statului Israel, precum și meritele acestora de a participa la activitatea cultului mozaic din R.S. România.

Agentul “MICU KLEIN” ne informează că în același număr al revistei, șeful rabin publică articolul “Berșit”. În aliniatul penultim din pag. 4-a, el dă o teză nejustă, mistificatoare a realităților sociale.

Astfel, el arată că “răul” că n-ar proveni, cum știm noi, din străile [stările?] sociale, din exploatare, din imperialism, ci ar proveni din aceea că “omul călcând comandamentul de a nu depăși hotarele îngăduite, devenind sclavul instinctelor, crează răul”. Tot aici el arată că “în fine răul nu există, ci este o fantomă creată de fantezia omului” (adică după teza lui, victimele din Vietnam sau Rhodezia, ori victimele exploatării capitaliste ar fi o simplă fantezie).

Articolele publicate în ultima perioadă au dovedit că suscită un interes crescând în rândurile evreilor. Aceste articole au tendința de a se abate de la linia neutralității depline față de problemele sioniste și ale Israelului, manifestând într-o formă voalată simpatie pentru astfel de probleme.

Din informațiile noastre rezultă că fraza “Ideile sioniștilor, legate de istoria antică nu m-au atras niciodată”, din articolul “Oameni, ani, viață” de scriitorul ILYA EHRENBURG apărut în nr. 128 a fost interpretat de numiții KLEIMAN

---

* Rugăciune oficiată de Iom Kipur [A.C.]

DAVID și VEISMAN IȚIC, ambii șefi de servicii la OCL Alimentara din Iași, că pe autor nu-l atrage “sionismul antic”, deci îl atrage “sionismul modern”.

De asemenea afirmația că “Israelul este o realitate, dar că nu poate cuprinde pe toți evreii din lume”, din același articol, a fost înțeleasă ca o manifestare de regret din partea lui I.EHRENBURG, că nu toți evreii pot pleca în Israel.

Despre același articol a comentat și numitul WEISBUCH S., tot din Iași, care relatează: “Articolul este de fapt un extras dintr-o lucrare a alui I. EHRENBURG. Rezultă clar – spune el – că de vreme ce articolul a fost scris în U.R.S.S. el se referă în primul rând la U.R.S.S., dar problema este foarte actuală și în România.

I. EHRENBURG nu a avut o educație evreiască, totuși evreii au trebuit să se unească totdeauna datorită prigoanelor suferite și faptului că el își subliniază originea până la încetarea antisemitismului, acest lucru înseamnă că există prigoană și există necesitatea de a îmbărbăta pe evrei, ca să nu deznădăjduie, ca să se ajute unii pe alții”.

Revista cuprinde de asemenea rubrici permanente prin care se dau statistici cu privire la situația populației evreiești din țări îndepărtate, care nu interesează cultul mozaic și care nu au decât rolul de a reaminti cititorilor de largă răspândire a lor și de coeziunea ce trebuie să existe între ei.

Sunt semnalate cu largi comentarii, nu numai sărbătorile religioase evreiești, ci și cele naționale cu care ocazie se fac incizii profunde în istoria națională evreiască.

Stilul utilizat în revistă este specific național (“noi evreii”, “poporul evreu”), stil menit să atragă populația și chiar reușește.

Astfel, în nr.99 din decembrie 1963 în articolul “Dialogul a evitat fratricidul” reproduce un fragment din discursul șefului rabin Rosen Moses la recepția oferită de JUSTINIAN, Patriarhul Bisericii Ortodoxe, în noiembrie 1963.

“Cultul mozaic, pe care am cinstea să-l reprezint a fost cel dintâi care a făcut să răsune în lume glasul păcii, “cartea cărților”, Biblia, care ne este comună tuturor, dar pe care noi evreii am dăruit-o omenirii străbătută ca de un fir roșu de idealurile mărețe ale păcii”.

În nr. 157 din 15 noiembrie 1965 apare în articolul de fond, “Rădăcinile bunului măslin”, scris de șeful rabin ROSEN MOSES, o teză mereu reluată sub diferite interpretări, în care poporul evreu este asemuit și personificat cu diverse plante, obiecte etc., scoțându-se în relief că este un “popor superior” celorlalte, cu calități și idealuri înalte fapt pentru care au fost invidiați și prizoniți. Aceste articole au menirea de a încuraja spiritele naționaliste și de a le mări încrederea în cauza evreiască.

În articolul sus-menționat se spune: “Israelul este asemuit cu măslinul – spuneau înțelepții Talmudului – căci precum măslinul cu cât este mai călcat, cu cât este mai strivit mai puternic, cu atât se depune mai mult efort în a-l stoarce, cu atât dă ulei mai limpede, mai neprihănit, tot astfel Israel a știut să dăruiască umanității o lumină mai senină, mai plină de binecuvântare cu cât a fost mai strivit, mai umilit, mai batjocorit...”

“Ceilalți se hrăneau, e adevărat din seva lui, altoiul lui a înnobilat ramurile, dar pe dânsul l-au menit să lumineze în focul rugurilor, în flacăra cuptoarelor”.

Şeful rabin, observând că sub forma aceasta, articolele sale scapă mai ușor de controlul Departamentului Cultelor și al Direcției generale a Presei și Tipăriturilor a încercat din nou în nr. următor să strecoare asemenea texte tendențioase. Astfel în nr. 128 din decembrie 1965, la rubricile “Din țară” și “Pericopa săptămânii”, versetul “Și vor fi urmașii tăi cât praful pământului...” este comentat astfel:

“Acest neam... este asemuit prafului de pământ după cum pământul e de folos fiecăruia și totuși fiecare îl calcă în picioare, la fel este Israel: folosește tuturora prin priceperea și aportul moral, științific și practic, totuși e călcat în picioare”.

“Poporul evreu este comparat cu pământul. Pământul îți dă cele mai multe foloase și totuși îl calci în picioare”.

Agentul “FRED” în nota din 5. II. 1966 ne informează că în cercurile evreiești din București se comenta în fel și chip această tendință naționalistă, proisraeliană. Unii o puneau în legătură cu așa zisa “tendință de largheță și neutralitate”, “democratizare”, “liberalism”, “vânt nou”, expresii culese din comentariile postului de radio “Europa Liberă”, referitoare la conduita actuală a guvernului nostru.

Interesantă este însăși poziția celor de la redacția “Revistei Cultului Mozaic”. În discuțiile avute de agent cu ing. SCHEIN, din București, str. Burghilea nr.19 (care face unele lucrări de grafică pentru revistă), despre conținutul acestei publicații, acesta din urmă a spus: “Se miră și cei din redacție, că li se permite să scrie așa ceva, întrebându-se cât timp o să îi lase să-și facă de cap”, dar justifică prin faptul că șeful rabin dă directivele în acest sens.

În revistă sunt menționate de asemenea, diverse manifestări din străinătate, care nu au nici o legătură cu biserica și, deci cu cultul mozaic. Însăși schimburile de scrisori și telegrame între șeful rabin ROSEN MOSES, care pentru străinătate își justifică oarecum conținutul, conțin un stil pur național.

Aprecierile pozitive ale presei evreiești internaționale la adresa acestei reviste, publicate regulat chiar în conținutul revistei dovedesc o dată în plus că se aplaudă inaugurarea unei linii naționaliste, care din punct de vedere ideologic este opusă internaționalismului proletar.

În nr. 121 din august 1965 este publicat articolul de fond intitulat “Un singur fanatism îngăduit: adevărul” care cuprinde discursul rostit de șeful rabin ROSEN MOSES la sesiunea Comitetului Executiv al Congresului Mondial Evreiesc ținut la Strasbourg la 12 iulie 1965.

Articolul începe prin: “Comunitățile evreiești din România vă aduc prin glasul meu, de la această tribună mondială a iudaismului, un salut frățesc și călduros”. După ce face o prezentare a cauzelor care au despărțit comunitățile evreiești din răsărit și din apus, timp de șaptesprezece ani, el spune:

“De veacuri și de milenii, un popor expus la tot felul de primejdii examina mereu obiectiv, cu luciditate, cu prudență și cu sănătos instinct de răspundere, orice întâmplare și o verifica cu un singur criteriu util: dacă e bună sau rea pentru evrei...Să nu uităm că noi evreii știm să împlinim o treabă în mod foarte conștiincios...Pentru noi, evreii, răspândiți pe toate meridianele, trăind în diferite sisteme sociale, fiecare din noi să căutăm firul unității noastre în religia, cultura și aspirațiile comune...”.

Şeful rabin ROSEN MOSES se apără de ideea că în calitate de rabin, nu poate milita pentru idei marxiste, internaţionaliste. El opune însă internaţionalismului, idei şovine, sub pretextul “câştigării” opiniei publice mondiale.

Pentru a masca întreaga această poziţie sunt aruncate fraze cu privire la libertăţile religioase din ţara noastră.

Scopul principal al orientării date revistei de ROSEN MOSES este de ordin extern. ROSEN MOSES este cunoscut ca un om vanitos şi dornic – cu orice preţ – de a parveni. Poziţia sa în ţară nu îl mulţumeşte. Pe el în interesează străinătatea. Afirmarea lui nu se poate realiza pe baza unor lucrări importante, de natură să atragă atenţia internaţională, a cercurilor religioase mozaice, nefiind în stare.

Afirmarea sa pe plan internaţional nu se poate realiza numai pe calea cultului întrucât:

- cultul nu cuprinde o masă prea mare de oameni;
- nu există un for centralizat pe scară mondială al cultului mozaic.

În schimb, există un asemenea for pe tărâm naţional evreiesc. În occident, aşa cum a fost şi la noi un timp, până la eliberare, noţiunea de evreu este sinonimă cu mozaic ceea ce este greşit.

ROSEN MOSES se foloseşte de această confuzie căţărându-se în fruntea unui for pur naţional evreiesc purtând sutana rabinică.

Acestui scop a destinat ROSEN MOSES, ca mijloc principal de afirmare a sa, conţinutul actual al Revistei Cultului Mozaic.

Dacă din colectivul de redacţie al revistei au plecat foştii conducători sionişti, cărora le-am facilitat emigrarea, acum sunt înlocuiţi de elemente, mai “adecvate” în sensul că nu au fost sionişti, în schimb sunt elemente cu pregătirea necesară şi cu vădite manifestări naţionaliste, adepţi şi iubitori ai cultului mozaic şi ai ideilor naţionaliste.

Astfel, postul de redactor şef al revistei este ocupat de numitul RUSU VICTOR, fost redactor al ziarului “Scânţea”, profesor la Facultatea de ziaristică, lector la Universitatea de Marxism - Leninism a C.C. al P.C.R., exclus din P.C.R. pentru manifestări naţionaliste şi relaţii cu unul din membrii bandeii care au săvârşit furtul de la B.R.S. Română din 1959.

SEMILIAN SOLOMON, fost ziarist, condamnat 15 ani muncă silnică pentru spionaj în favoarea anglo-americanilor, graţiat şi eliberat în 1964, care se ocupă de problemele de istorie a evreilor.

GOLDNER MARIA, dactilografă, translatoare de limbă engleză, idiş şi ebraică, fostă salariată a firmei comerciale “America”, filială a concernului “General Electric”. Suspectă de activitate prezentă de spionaj.

POLAC SOLOMON, membru P.C.R., fost în securitate, element adus de la Satu Mare pentru pagina ebraică. Cunoscut în prezent ca element naţionalist cu manifestări şi acţiuni duşmănoase.

Aceşti salariaţi ai revistei colaborează cu o serie de elemente la fel de nemulţumite ca: AUERBACH FRANTZ, membru P.C.R., directorul Teatrului Evreiesc de Stat, LAUNER SCHULEM, crainic redactor la emisiunea de limbă idiş la Radioteleviziune, SCHWARTZ IULIAN, salariat la T.E.S.

Cu toate că în mod normal – datorită emigrărilor permanente, a scindării numărului celor ce cumpărau reviste, tirajul ei ar fi trebuit să se micşoreze, prin

această schimbare care a modificat aproape complet caracterul revistei, aceasta a început să fie din ce în ce mai solicitată atât în țară cât și în străinătate. De altfel tirajul ei de la 1000 – 2000 exemplare lunar, din luna iulie 1965, șeful rabin a obținut aprobarea Departamentului Cultelor de a apare bilunar într-un tiraj de 10.000 exemplare.

De menționat că în țară nu este vorba de un caracter comercial, financiar; prin apariția și difuzarea revistei nu se urmărește un scop material, nici personal și nici pentru instituție. Se urmărește în schimb un scop propagandistic – atât personal cât și în general – care se realizează în forma, metodele și condițiile arătate mai sus.

Raportăm că în cadrul organelor care avizează apariția articolelor și a revistei atât Departamentul Cultelor cât și Direcția Generală a Presei nu sunt funcționari suficient de competenți în cunoașterea și sesizarea subtilităților și intențiilor naționaliste ale redactorilor.

În vederea limitării și îngrădirii posibilităților de propagandă naționalistă, desfășurată de redacția “Revistei Cultului Mozaic” și de șeful rabin ROSEN MOSES propunem să se analizeze luarea următoarelor măsuri:

1. Întrucât orice modificare la conținutul actual al revistei ar fi sesizat de cercurile evreiești din străinătate ceea ce ar provoca largi comentarii și dispute, nefavorabile statutului nostru, să se impună difuzarea ei într-un număr mic, strict limitat, la abonații din țară. Să se reducă de asemenea tirajul la cel puțin jumătate și să se limiteze creerea de noi abonați.
2. Să se dea posibilitatea organelor noastre de a verifica conținutul articolelor în faza prezentării lor la Departamentul Cultelor, folosind în acest sens agentura de care dispunem competentă în sesizarea și aprecierea intențiilor dușmănoase.
3. Pe linia Direcției Generale a Presei să se instituie un control mai riguros în ceea ce privește analizarea publicațiilor apărute în “Revista Cultului Mozaic”, pecum și a articolelor apărute în ziarele din Israel trimise în țara noastră, în care sunt comentate aspecte din activitatea cultului mozaic din R.S.România în scopul de a corela acțiunile întreprinse între aceste organe de presă.

În acest sens să ni se trimită cel puțin bilunar informări cu cazuri concrete de intenții sau acțiuni dușmănoase.

Șeful serviciului
Maior,
Terziu Rusalin

STRICT SECRET

Exemplar nr

1 mart.1967

Ministerul Afacerilor Interne

-280-

Nota

În ziua de 10 martie a.c. dr. Rosen Moses, șeful rabin al cultului mozaic din R.S. România a fost primit în audiență de tov. Bodnăraș Emil.

Referitor la problemele discutate, dr. Rosen Moses s-a declarat foarte mulțumit. A afirmat că primirea oficială de ajutoare „JOINT” în R.S. România a fost definitiv rezolvată. În acest sens se va primi anual suma de 600.000 \$, în rate lunare de 50.000 \$ la cursul de 15 lei dolarul, din care 12 lei în baza cursului stabilit de lege și diferența de 3 lei sub formă unei subvenții prin Departamentul Cultelor. Aceste ajutoare vor fi oferite pauperilor din rândul minorității evreiești din țara noastră.

Dr. R.M. a mai afirmat că a ridicat în audiență și problema plecării medicilor și inginerilor din R.S. România care doresc să emigreze, despre care ar fi primit un răspuns evaziv, dar sunt indicii certe că vor pleca în curând cei de la închisoare.

Tot în legătură cu rezultatele audienței, dr. R.M. s-a exprimat că i s-a propus ca unul din congresele rabinice să se țină la Mamaia. Această propunere este foarte valoroasă și că va avea urmări favorabile atât pentru România cât și pentru minoritatea evreiască din țara noastră.

Ridicând în fața tov. B.E. unele abuzuri și nedreptăți ce li se fac unor evrei, dr. RM este mulțumit de înțelegerea cu care a fost ascultat și că a fost autorizat să prezinte orice caz în care s-a făcut nedreptate. În acest sens dr. RM s-a interesat de studenții exmatriculați pentru care s-a făcut cerere de emigrare. În aceste condiții a afirmat dr. RM a devenit posibilă vizita în România a lui Nahum Goldman, reședintele Congresului Mondial Evreesc, care va avea loc la începutul lunii aprilie și care va fi primit de personalități din conducerea de stat.

În aceeași zi, după audiență, dr. RM a luat legătura telefonică cu Geneva, comunicând lui Levine Moses, cetățean american, funcționar superior al filialei „Joint” din Geneva, că a fost încheiată convenția cu ajutorul „Joint” și ar fi de dorit ca Levine să vină în România. Fiind satisfăcut de comunicarea dr. RM, Levine și-a anunțat sosirea la București pentru 19 martie a.c.

Ulterior, dr. RM a fost chemat la telefon de la Paris de Kaplan Armand, secretar general al Secțiunii franceze a Congresului Mondial Evreesc, dr. RM l-a informat pe KA c privire la acceptarea ajutorului „Joint”.

Au fost luate măsuri pentru supravegherea informativă a reprezentanților Jointului și ai Congresului Mondial Evreesc, care ne vor vizita țara.

Lt. Col.
Nicola C-tin

ACNSAS, Fond informativ , ds. 4378, vol. 19, f. 9 - 10

78 _____

13.05.1967
STRICT SECRET
Exemplar Unic
DIRECȚIA: II
INDICATIV: 28

Redactat din l[imba] rom[ână]
8/16
Nr. F : 2 (două)

OBIECTIVUL : R. M.

S-au trezit la ora 6.00 și au preocupări. La ora 7.30 R stă cu Amalia la birou și spune că în jurul sulurilor s-a făcut mare propagandă. S-au format două comisii. O comisie superioară și una de împărțire a sulurilor. Din această comisie fac parte Ministrul Cultelor din Israel, COHN SILBERFAR și R.

Amalia îl cunoaște pe Cohn și părerea ei este că Cohn este un mare gheșeftar.

R. spune că Cohn reprezintă în comisie evrei români.

La ora 7. 40 Amalia iese, iar R lucrează. După ora 8.00 se aude numai Amalia. R a ieșit.

În cursul dimineții Amalia a primit croitoreasa care i-a lucrat o rochie.

După ora 11.00 Amalia rămâne singură.

La ora 12.30 R revine. El spune Amaliei impresii de la sinagogă.

Printre altele R spune că SCHARONI l-a condus acasă și i-a spus că în rândul 6, pe rândul lui R a stat unul cu basc care imediat ce a terminat R predica a ieșit.

R mai spune că de fapt și el l-a văzut pe individ, deoarece are un ochi foarte experimentat în această direcție. Era unul cu o mutră de șnapan pe care l-a sesizat încă de la început deoarece nu înțelegea nimic.

R mai spune că aseară au fost de asemenea doi care l-au chinuit pe el cu ani în urmă și care au plecat imediat ce a plecat el acasă.

Lui R i-a povestit Scharoni* că la el acum câțiva ani au venit trei de la securitate să facă percheziție sub pretextul că respectivul ar deține arme.

L-au luat și l-au ținut trei zile ca la urmă să-i dea o « Revistă a cultului » și să le facă un raport cu ce scrie în pagina ebraică.

Scharoni nu a vrut și le-a spus că nu poate să fie nimic ....[indescifrabil] deoarece Revista este cenzurată.

R afirmă că el le cunoaște metodele, au devenit deja clasice și totuși oamenii sunt tâmpiți că se sperie. « Ei » au umblat pe la templu, au încercat să obțină rapoarte asupra Revistei crezând că el (R) face ce vrea în paginile revistei și ei trebuie să afle. Că R face multe figuri și nu pot să-l dibuie.

Toate acestea i le-a spus Scharoni pentru că și lui i s-a cerut să facă asemenea rapoarte.

I-a mai povestit că la vamă au dat peste o carte de rugăciuni în ebraică și l-au chemat să le traducă. S-a demonstrat că este o carte de rugăciuni și semnele pe care le văd sunt literele alfabetului ebraic.

Ei au susținut că în această carte se poate strecura un mesaj sau informații.

Scharoni a spus că el nu se pricepe la probleme de genul acesta deoarece el este filolog. I-au spus să citească printre rânduri tocmai pentru că este filolog.

Amalia spune că de fapt Scharoni este cam nebun.

R este de acord că Scharoni este nebun dar sistemul acesta este ceva teribil. Se face o risipă colosală de bani cu acești proști.

R mai relatează că ILIE PUNGAN* i-a spus la New York să-i arate cum se scrie Rosen în litere ebraice să-și dea seama cât de des este pomenit numele lui R în presa israeliană. I-a spus atunci R că pentru tradus presa sunt oameni speciali.

Amalia este de părere că în această materie R nu poate fi mai șmecher decât securitatea. Ei au școală iar R are numai fler din naștere.

Apoi ea schimbă subiectul discuției, vorbind pe teme de sănătate.

Servesc masa și apoi stau în liniște.

La ora 20.40 au ieșit. Revin la ora 23.40 și au preocupări.

La ora 0.20 s-au culcat. În rest a fost liniște.

15.05.1967

Cpt. G. Neacșu

ACNSAS, Fond informativ, Ds. 4378, vol. 30, f.72 - 73

---

* Adnotare: Urgent convorbirea!

* Probabil Vasile Pungan, consilier al președintelui Ceaușescu pe probleme americane [A. C.].

STRICT SECRET
Exemplar unic
10.V.1969

- 360 -

[Sursa] „VALERIU”/ N.C.
[Primit la] 26.IV. 1968

NOTĂ INFORMATIVĂ

Mai demult dr. ROSEN M. și-a exprimat dorința ca să atragă în jurul Comunității elemente tinere. Cu ocazia sărbătorii de paști, au luat masa la cantină de la Templul Coral un număr de circa 40 studenți și dr. ROSEN i-a convocat pe ziua de 14 aprilie la ora 12.00 la o consfătuire în biroul său. Au răspuns aproape toți acești studenți. Dr. ROSEN le-a propus ca să le facă cursuri de judaism. Cei prezenți au acceptat și s-a hotărât să vină în ziua de 28 aprilie la ora 18.00 în sala de festivități a Templului. De data aceasta au răspuns un număr mai mare decât cei care luaseră masa la cantină. Au fost prezenți 76 studenți și studente. Cu această ocazie dr. ROSEN i-a întrebat ce anume i-ar interesa. Studenții au răspuns că ar dori să cunoască istoria evreilor, să învețe limba ebraică și ceva din literatura evreiască. Dr. ROSEN a spus că regretă că nu avea profesor de limbă ebraică și că va căuta ca el personal să le predea acest obiect. De asemenea, a spus că în condițiile actuale nu avem nici o sală corespunzătoare și că speră ca într-un viitor apropiat să avem gata noul local al cantinei din str. Popa Soare 18, unde se vor putea ține reuniuni mai laice, cu muzică și eventual dans. După aceea le-a vorbit despre primele începuturi ale istoriei evreilor. La despărțire i-a invitat să participe la comemorarea răscoalei ghetoului din Varșovia din ziua de 25 aprilie, urmând ca după comemorare studenții să vină în sala de festivități pentru continuarea discuțiilor. Au venit vreo 50 de studenți și dr. ROSEN le-a cerut să spună din nou ce i-ar interesa. Din nou și-au exprimat dorința de a cunoaște literatura evreiască și limba ebraică. Dr. ROSEN le-a propus că dacă vreun student a citit ceva din literatura ghetourilor și lagărelor de exterminare, să facă un referat asupra cărții citite. S-a oferit o studentă să prezinte cartea „Le dernier des justes” de Svart-Bait și un alt student despre „EXODUS” de Leon Uris. Toată această consfătuire a

durat vreo 45 de minute, stabilindu-se că duminică, 28 aprilie la 10 dimineața să viziteze, sub conducerea lui SEGAL DANIEL localul bibliotecii și centrului de documentare din str. Popa Russu 24 și în aceeași zi la ora 18.00 să vină din nou la Templul Coral, când SEGAL le va vorbi câte ceva despre literatura idiș.

Menționez aici că ROSEN se arăta cam îngrijorat de inițiativa luată și a spus că se așteaptă la o „săpuneală” pe această problemă.

26 aprilie

VALERIU

N.L.

Informatorul „VALERIU” a primit sarcina de a procura tabelul studenților întocmit de șeful rabin, de asemenea să influențeze adunările lor în spiritul prelucrării unor teme sau literatură idiș cu caracter progresist.

Este pentru prima dată când în mod organizat șeful rabin inițiază o acțiune de îndoctrinare în rândul studenților. Rezultatul acestei acțiuni ne-a fost confirmat și de o scrisoare a studentului FAIERSTEIN HERO expediată tatălui său în FĂLTICENI în care-i descrie cu lux de amănunte scopul și intențiile șefului rabin.

De altfel, această acțiune demonstrează intențiile șefului rabin de a aplica și în țara noastră linia dată de materialele propagandistice difuzate și pe linia F.C.E. de către Congresul Mondial Sionist, ce va avea loc în luna iunie a.c.

It. Col. Nicola C-tin.

ACNSAS, Fond documentar, ds. 137, vol. 8, f. 26 - 27

80 _____

DEPARTAMENTUL CULTELOR

- Protocol -

RG – 20184 – 19.9.1970

REFERAT

18 sept. 1970

Obiect: Discuții purtate cu Moses Rosen -
șeful rabin al Cultului Mozaic, pe marginea
H.C.M. nr. 957 – 18 mai 1966

În ziua de 16 septembrie 1970 am avut o discuție la cererea sa cu Dr. Moses Rosen – șeful cultului mozaic, pe marginea H.C.M. nr. 957.

Din discuțiile purtate s-a desprins părerea șefului rabin că din punct de vedere al cultului prelucrarea și hotărârea, ca atare, sunt foarte binevenite, dar din

punct de vedere al eficacității privind relațiile cu cetățenii străini, deci al intereselor statului în acest sens, nu este cea mai potrivită.

Prin discuțiile avute mi-a dat să înțeleg că nu sunt cele mai potrivite și eficiente măsurile luate în problema interviurilor, în cea a convorbirilor cu străinii și a notelor de convorbiri, în problema asistenței celei de a treia persoană la audiențe și a altor aspecte din H.C.M.

De asemenea a arătat că nu vede necesar ca toți subalternii[i] să vină să-i raporteze problemele oficiale discutate cu străinii, ci dimpotrivă că el vede o libertate completă în aceste dicuții izolate și nu vede o necesitate în raportarea lor.

El a arătat că prelucrarea ce se va face cu subalternii săi, nu este bine să apară ca ceva pornit de la conducerea cultului, ci ca o inițiativă a Departamentului și a organelor de Securitate.

Am căutat, pe parcurs, să explic șefului rabin adevăratul scop al hotărârii, pe ce trebuie să punem accentul în relațiile cu străinii, și care este adevărata lumină a acestor prevederi. I-am explicat că și angajații cultului mozaic sunt cetățeni ai Patriei și că în această calitate este strict necesar să cunoască legile statului și să respecte prevederile acestora și că acest H.C.M. nu este un act normativ pornit de la conducerea Departamentului ci o lege a statului nostru.

DIRECTOR,
I.Lungeanu
(ss.)

ACNSAS, Fond documentar, ds. 144, vol. 1, f. 25 - 26

[Corespondența F.C.E. cu Departamentul Cultelor]

Secretariat

Către

DEPARTAMENTUL CULTELOR

- Cabinet –

Cu privire la cursurile de Talmud Tora, vă comunicăm următoarele:

Cursurile de Talmud Tora, au drept scop, să sprijine pe copii și tinerii evrei să-și însușească învățătura și principiile de bază ale religiei și culturii mozaice, precum și limba ebraică.

Aceste cursuri au funcționat din totdeauna pe lângă toate comunitățile evreiești din țară și au constituit una din preocupările principale ale comunităților.

După cel de-al doilea război mondial, cursurile de Talmud Tora au fost reînființate pe lângă marea majoritate a comunităților evreiești.

În București aceste cursuri erau frecventate, începând din anul 1952, de aproximativ 250-500 cursanți.

De asemenea, în orașele Satu Mare, Oradea, Cluj, Timișoara, Iași, Botoșani, Dorohoi, etc.

Începând cu anul 1958, aceste cursuri, la cererea enoriașilor și din inițiativa d-lui Șef Rabin Dr. M. Rosen, au fost reorganizate în cadrul mai multor comunități, adică acele unde există un cadru corespunzător, care să predea materia și anume învățătura judaică, limba ebraică.

Fiecare comunitate solicită să fie înființat un astfel de curs, potrivit dorinței enoriașilor, dar din lipsa cadrelor corespunzătoare, nu s-au putut înființa.

Astfel de cursuri sunt în premieră la următoarele comunități:

1. Alba Iulia
2. Arad
3. Bacău
4. Botoșani
5. Brașov
6. București
7. Cluj
8. Deva
9. Fălticeni
10. Galați
11. Hîrlău
12. Iași
13. Mediaș
14. Oradea
15. Roman
16. Satu Mare
17. Suceava
18. Timișoara
19. Brăila.

Cursurile au fost frecventate de copii (7-14 ani), tineri (15-24 ani) și, în unele orașe și de enoriași mai în vârstă (25 de ani).

Materia care se predă constă în învățarea scrisului, cititului și vorbitului limbii ebraice, cât și cunoașterea prescripțiilor religioase, a istoriei, literaturii, artei, muzicii poporului evreu.

Scrisul, cititul, vorbitul limbii ebraice și noțiunile cu caracter religios se predau de către enoriași care cunosc limba și prescripțiile religiei și care se folosesc pentru predare de cărțile religioase sau de manuale special editate în acest scop (vă alăturăm două exemplare din aceste manuale).

Istoria, literatura și arta poporului evreu se predă în cadrul unor conferințe, care în București se țin aproape săptămânal, iar în provincie, o dată sau de două ori pe lună, de către persoanele menționate mai jos.

Vă redăm situația acestor cursuri, așa cum se prezintă la fiecare comunitate în parte: (această situație privește anul 1970).

Denumirea comunitatii	Nr.cursanților 7-15 ani	Nr.cursanților peste 15 ani	Total	Numele profesorilor
1. Alba Iulia	5	4	9	Osias Al.
2. Arad	11	-	11	Lemner Baruch

3. Bacău	15	11	26	Kohlenberg M.
4. Botoșani	11	1	12	Aronovici Ancel
5. Brașov	2	8	10	
6. București	40	195	235	Vainstein, s.a
7. Cluj	11	29	40	Schmidt W.
8 Deva	6	2	8	Glantz Moise
9. Fălticeni	8	1	8	Grimberg H.
10. Galați	7	22	20	Butnaru Emil
11. Hîrlău	8	17	28	Goldenthal B.
12. Iași	18	107	125	Kara I., Schwartz I.
13. Mediaș	4	5	9	
14. Oradea	7	13	20	Sorin Schwartz
15. Roman	12	2	14	Spiegler D.
16. Satu Mare	6	6	14	Halpert N.
17. Suceava	12	-	13	Goldstein Al.
18. Timișoara	12	47	50	Dr.Neuman E.
19 Tg. Mureș	12	15	80	Sorin Schwartz
20. Brăila	21	15	37	Schlossberg M.

Precizăm că numărul cursanților a variat de la o lună la alta.
Conferințele au fost ținute în cursul acestui an de următorii:

Numele conferențiarului	Profesia	Temele conferințelor
1. Dr.M. Rosen	Șef Rabin al Cultului Mozaic	- Rabbi Akiba - Biblia ca monument de cultură - Ideea de dreptate socială în Tora
2. Segal Daniel	Președintele Comunității Evreilor București	- Prelegeri cu subiecte din istoria evreilor - Hasidismul – Baal Șem Tov - Aspecte din literatura idiș
3. Rusu Victor	Director Revista Cultului Mozaic	- Evreii în lumea antică - Despre Moșe - Ideea mesianică
4. Rapaport Otto	Regizor teatru Cluj	- Esența umanistă a iudaismului - Bialik - Ce este iudaismul
5. Dr. Neuman E.	Prim rabin Timișoara	- Păcatul originar în Biblie - Despre importanța Purimului
6. Maxy H.	Director Muzeul de Artă	- Evreii în pictură
7. Pană Sașa	Scriitor	- Evreii în literatură
8. Vianu Al.	Profesor universitar	- Despre genocidul practicat în Germania față de poporul evreu
9. Dr. Levin Sergiu	Medic	- Despre Treblinka - Din literatura holocaustului
10. Peltz, I.	Scriitor	- Soarta marelui rabin și filolog Dr. M. Gaster
11. Arsene Maria	Scriitor	- Documente în legătură cu scufundarea vasului Struma
12. Stossel, I.	Conf. Universitar	- Apariția nazismului în Europa
13. Volcovici David	Profesor	- L. Feuchtwanger în luptă cu ... vremii
14. Dr. Schlossberg M.	Medic	- Răscoala din ghetoul din Varșovia

		- Humorul evreiesc - Manuscrisele de la Marea Moartă - Actualitatea idealurilor profetilor
15. Steinberger Andrei	Profesor Timișoara	- Evreii, factori ai civilizației
16. (Indescifrabil)	Medic	- Evreii din Banat
17. Dunajetz Ladislau	Profesor	- Scriitorii evrei și aportul lor la cultura universală
18. Hauser Maximilian	Timișoara	- Geniul evreiesc în progresul civilizației
19. Dr. Goldberger B.	Medic	- Umanismul evreiesc în medicină
20. Dr. (Indescifrabil)	Timișoara	- Despre pictorul Marc Chagall
21. Cepek Alexandru	Timișoara	- Evreii în arta plastică
22. Dr. Schaffer	Medic Arad	- Figuri biblice în opera lui Thomas Mann
23. Szekely Gh.	Inginer Cluj	- Contribuția evreilor la dezvoltarea științelor moderne
24. Schwartz I.	Profesor Iași	- Despre folclorul evreiesc
25. Dr. Fischer Ernest	Medic Timișoara	- Evreii în Transilvania
26. Prof. Neufeld	Profesor Cluj	- Imagini din Țara Sfântă

Menționăm că și-au dat concursul și H. Schwartzman, dirijor la teatrul Evreiesc de Stat, artist emerit, care a organizat un cor cu aproximativ 50 persoane, pregătind cântece pentru sărbătorile evreiești.

Precizăm deasemenea că persoanele mai sus arătate au susținut conferințele în orașele București, Cluj, Timișoara, Arad, Oradea, Brașov, Iași, Galați, Bacău.

Deasemenea au fost ținute conferințe și la casele de odihnă ale Federației Comunităților Evreiești din Cristian și Borsec.

În București au fost ținute aproximativ 18 conferințe, iar în celelalte orașe câte 10-12 conferințe maxim.

Întreaga această activitate a fost condusă și îndrumată personal de Șef rabin Dr. M. Rosen, care a predat și un curs de Tanach.

În timpul verii cursurile au fost suspendate la comunități. O parte din cursanți au urmat cursurile la casele de odihnă ale Federației Comunităților Evreiești din Cristian și Borsec.

Menționăm că Federația Comunităților Evreiești are trei case de odihnă și anume la: Eforie Nord, Borsec și Cristian (Brașov).

La Eforie Nord nu au fost trimiși cursanți, ci numai salariații și familiile lor, cât și enoriași care se alimentează ritual.

Casele de odihnă au fost deschise în acest an de la 1 iulie până la 24 august 1970, perioadă de timp care a fost împărțită în trei serii ...

Profesorii care au predat sunt următorii:

La Cristian dl. Dr. E. Neuman, prim rabin Timișoara.

La Borsec, dl. Sorin Schwartz, profesor București.

Au conferențiat:

Dl. Șef rabin Dr. M. Rosen cât și domnii Daniel Segal, V. Rusu, Otto Rapaport, Dr. E. Neuman. Temele sunt cele arătate mai sus în dreptul acestor

conferențieri. ....Dacă sunt necesare și alte date suplimentare celor mai sus arătate, vă rugăm să ne comunicați.

Cu deosebită considerație,
(ss) E. Sechter [Schechter]
Secretar General

ACNSAS, Fond documentar, ds.137, vol.8, f. 49 – 53

82 _____

17.I. 1973
STRICT SECRET
Ex. Unic
UM.0625/36

Redat din lb: română, franceză, idiș, engleză
File: 14 (paisprezece)
3/22

R.M (Birou)

„R” vine la birou la ora 9, 30 și primește vizita unui domn – ofițer M.A.I.. Mai participă dl. Segall căruia dl. Îi spune că i-a reținut figra când a venit să facă cercetări pentru crimă (la cantina federației – N.T.)

Dl îi explică lui „R” că dacă cineva ar încerca să-i atace mașina în care el vine la federație – milițianul - care eventual ar sta la poartă - nu ar avea posibilitatea să intervină.

„R” este de acord cu cele spuse de dl.

Dl îi mai explică că punând la poartă un milițian instruit îi poate demonstra lui „R” că peste 6 ore – împreună cu o persoană reușește să ocupe clădirea. „R” râde. Dl vrea să explice prin aceasta că pentru niște oameni pricepuți – prezența unui milițian nu este un impediment.

Dl mai explică că personal dacă se pune în situația celui care are de gând să atace, va reuși să-i ia acestuia din urmă toate posibilitățile. S gândește în primul rând cam ce ar vrea să facă cel ce intenționează să atace.

Dl face o paranteză adăugând că din informațiile ce se dețin rezultă că teroriștii nu intenționează să atace cetățeni români. Arabii știu că dacă ar atenta la o instituție românească sau un cetățean român – se rup relațiile cu România; nici un student nu ar mai rămâne aici.

„R” îi spune că în unele țări arabii s-au atins de instituții ale țărilor respectiv dă exemplu la Paris și pentru că erau vital interesați să nu rupă relațiile, au pus acest fapt pe seama Agenției evreiești de spionaj.

„R” mai explică că la unele ședințe la care a participat și unde s-a asigurat securitatea fiecărei delegații sau delegat. Din niște rapoarte făcute reieșea că s-au trimis plicuri cu dinamită unor comunități. În Japonia a fost omorâtă o femeie, după cazul de la Londra. În SUA a fost omorâtă dna ROSE ANDERS – președinta unei organizații feminine evreiești din SUA.

„R” adaugă că ieri vorbind cu tov. Ministru el a spus că încă de acum 2 luni de zile era de prevăzut că arabii vor viza Bucureștiul ca obiectiv. Era de altfel logic după cele petrecute la Munchen ca ei să aleagă un obiectiv și în răsărit. De altfel sloganul arabilor este că: „nu există un loc pe glob unde să nu ajungă brațul lor”. Pentru ei zona ideală din Răsărit nu putea fi decât România, aceasta din punct de vedere politic deoarece România e singura țară care întreține relații cu Izraelul.

Dl îi spune lui „R” că teroriștii care au atacat la Bangkok așteptau să se atace și la București. „R” recunoaște acest lucru, mai știe că la București se știa dinainte asta.

Dl nu poate spune nimic despre asta.

„R” știe și nu e nevoie să-i spună.

Dl afirmă ca o părere personală că: „organele de securitate românești s-au simțit jignite când au fost asemuiți cu cei de la Bangkok”.

„R” râde (se pare că și Schachter [Schechter] este de față). „R” spune că la București s-a aflat cu 2 zile înainte de atacul ce urma să aibe loc. Iar teroriștii care au atacat ambasada din Bangkok aveau tranzistoare și așteptau vești despre atacul de la București. Același lucru l-au spus și ostatecilor: „în acest moment se ocupă și ambasada de la București”.

Segall este și el de părere că „ei” [arabii] au jignit închipuindu-și că și la București se putea întâmpla același lucru ca la Bangkok.

„R” spune că teroriștii au reușit cu nemții.

Dl spune că nemții au și potențial mare și posibilități însă au curențe de ordin organizatoric.

„R” arată dlui că la ședința la care a participat nu a fost nici o singură comunitate care să se refere că lucrează la un plan comun de apărare cu poliția respectivă. „R” a fost singurul care nu a putut spune același lucru.

Dl îi explică lui „R” logica lor, a comandourilor: în momentul în care ei desfășoară o acțiune trebuie oricând să vadă și reversul – adică să-și asume și riscurile în aceste calcule ale lor, sau să le accepte.

„R” subliniază că cel mai greu lucru este să lupți cu un partener care nu are logică. Multe fapte s-au comis fără logică, comandourile au acționat de multe ori fără cap.

Dl este de părere că la Bangkok a fost o rezistență minimă, acolo comandourile au greșit. Dl adaugă că s-ar putea că aici s-a știut înainte nu cu 2 zile ci cu mai mult, dar asta e o altă treabă. Dl afirmă că știrea a apărut în ziare izraeliene și alte ziare au preluat-o.

Dl îl întreabă pe „R” dacă vrea un milițian la poartă.

„R” afirmă că el nu poate da sugestii și ar fi naiv să-i învețe el ce să facă. „R” poate da ajutor în punctele în care el le poate da, sau în care e nevoie.

Dl îi spune lui „R” că una din forțele care ajută securitatea este legătura cu masele. Aceasta referitor la unele sesizări pe care securitatea le primește și are obligația să le verifice, indiferent dacă sunt justificate sau nu. În cazul de față „R” reprezintă masele care trebuie să-l ajute efectiv. E nevoie să contribuie și concepțional pentru a se putea asigura o securitate eficientă.

„R” explică că este vorba de securitatea comunității și a templului în mod obișnuit, cea a templului vineri seara și sâmbăta dimineața când vine lume multă în templu – și mulți străini.

Dl explică că în primul rând e nevoie de să se sporească vigilența – să nu lase cineva un pachet care poate conține o bombă ce ar exploda într-un templu anume. Apoi să stea cineva când sunt slujbe și să vadă oamenii care vin, se cunosc cei care vin frecvent. Un ins suspect se cunoaște.

„R” spune că sunt cunoscuți cei care vin la slujbele obișnuite din cursul săptămânii. Vineri seara e mai greu, vin mai mulți oameni.

Dl sugerează ca atunci când apare un ins suspect, cineva – un salariat să-l supravegheze; să-i urmărească mișcările. Asta e dificil pentru poliție [miliție].

„R” intervine și spune că își dă seama de asta. El repetă ce a spus și ieri dlui ministru și anume: „noi nu facem uz de drepturile noastre de a nu fi controlați. Noi solicităm în mod oficial guvernului. Pe noi nu ne jenează – dacă va fi nevoie – să vină cineva în uniformă să stea aici la ușa templului și să percheziționeze. Nu ne jenează deloc pe noi, să fie clar. Dacă cineva are o servietă, nu intră cu ea.”

Dl se gândește că a doua zi în presa străină va apare acest lucru.

„R” spune că din contră, vor apare numai elogii la adresa guvernului român.

„R” cere pază în curte, la ușa templului. Cum apare cineva cu sacoșă să fie oprit să intre.

Dl găsește că e simplu. Se va duce la circa de miliție să solicite un milițian pentru pază.

„R” vrea să se știe că la templu stă un milițian.

Dl arată că nu s-au epuizat toate posibilitățile: mai sunt și altele mai subtile. Se vor discuta în ordine ca să rezolve problema în modul cel mai inteligent. Acum trebuie să treacă în revistă totul, de la posibilitățile cele mai neînsemnate până la cele mai complicate, grave.

„R” se scuză că la 10, 30 are o audiență și va pleca. Vor sta domnii Segall și Schachter. El vedea lucrurile mai simplu.

Dl explică că cel mai valabil loc este templul, este un lucru logic care ar strica întregul echilibru sufletesc al oamenilor. Dl cere să fie verificate toate

instalațiile pentru ca eventual să se poată anihila orice (dl arată pe o schiță). Dl susține să se instaleze o sonerie pentru a se semnala când apare vreun suspect.

„R” sugerează să fie pus un civil de la dumneavoastră care să stea în curte, adică să fie un om de meserie, pe oricine ar pune „R” tot nu se pricepe. Eventual „R” îl va angaja. „R” arată că vineri seara e nevoie de 2 ore. El spune că e nevoie de pază și la cantină.

Dl se interesează câți funcționari are federația.

Schachter spune că sunt vreo 40, dar sunt și bătrâni și femei.

Dl ar putea eventual să-i organizeze de așa manieră ca interiorul să fie complet asigurat; 40 de oameni sunt o forță.

„R” nu are încredere în capacitatea de organizare a funcționarilor federației. El crede necesar pentru așa ceva de o disciplină militară.

„R” vorbește la telefon cu Levine la Geneva și îi spune că îi va telegrafia amănunte (probabil despre preotul care urmează să plece la consultație în Franța).

„R” îi mulțumește pentru rezolvarea favorabilă a cererii cu ajutorul pentru preotul ortodox. Va mai da el telefon, după ce va discuta cu Dogaru (NT telefon unilateral). Îl roagă să-l sune luni la telefon la Tel Aviv.

Reiau discuția, dl arată pe schiță unde va fi postat milițianul. Dl se oferă să instruiască câțiva oameni pentru a asigura paza interioară. Dl se gândește să aranjeze ca traseul pe care vine „R” la serviciu – să fie verificat pentru siguranță. Vor face un traseu de siguranță și încă unul peste cel de siguranță. Vorbesc despre situația când „R” merge pe jos. „R” crede că e mai sigur pe stradă când e, decât în birou.

Dl arată că sunt multe posibilități de apărare pentru situația când pătrunde cineva în birou (substanțe de adormire, gaze lacrimogene).

„R” anunță că pleacă duminică pentru 15 zile. Vor mai vorbi când vine „R” din străinătate.

Discută despre paza ce ar fi necesară la cantină, numai pe timpul zilei, sau la cursurile de talmud-tora. La discuție participă și dl. Băluș.

„R” îi comunică dlui că mai e nevoie de mult, înainte de a fi vorba de scrisori cu explozivi, a primit o scrisoare de la organizația palestiniană din Beirut prin care i se cerea un abonament pe un an la revista culturii. „R” s-a dus cu scrisoarea la Departament [ul Cultelor], a arătat-o, dar nu a dat niciun răspuns. În octombrie a primit o nouă scrisoare, cu o copie a primei și cu mențiunea „second one”. Ultima scrisoare a depus-o la Ministerul de Interne. Îi va arăta și dlui. Din această scrisoare teroriștii au vrut să-i amintească: „că știi de existența lui”.

Dl îl roagă pe „R” să i se semnaleze tot ce i se pare suspect, însă lucruri serioase și nu niște impresii sau fapte fără sens. De exemplu dacă cineva vede pe un arab plimbându-se cu o servietă, sau pachet. Pentru că atunci se va duce cineva după respectivul să vadă unde se duce, cu cine se întâlnește, în acest caz îi află pe

toți. Unul singur dacă e întrebat poate spune că s-a rătăcit și că de fapt a vrut să meargă în altă parte.

Segall ridică problema corespondenței care vine la federație care ar putea avea ceva suspect.

„R” spune că vor mai discuta când se va întoarce el.

Dl arată că în urma discuției avută acum își va fixa niște parametri cu care va merge la tov ministru spre a discuta.

„R” repetă că el nu poate da sugestii. El eventual aprobă pe care dl îi aduce.

Dl crede că pentru templu nu vor găsi soluția de control, deși această problemă o vor mai dezbate.

„R” nu o poate găsi căci nu e de meserie [!]. Îl asigură că nu se va crea nici un obiect de comentariu prin prezența unui om de la poliției [!] în templu. Dimpotrivă, acest lucru nu se va putea decât cu elogii în presa internațională – la adresa guvernului.

Dl. îl asigură la rândul lui că ceea ce discută ei acum este partea ineficientă a măsurilor de securitate, partea eficientă a acestor măsuri este de mult făcută.

Dl le arată dlor cum se prezintă un plic pe care îl trimit teroriștii. Se explică ce se întâmplă rupând firul de cupru ce se află în plic.

„R” pleacă, scuzându-se că merge la Departament, în audiență la tov vicepreședinte NENCIU.

Dl continuă discuția cu ceilalți domni. Se dă numărul de telefon unde să fie contactat în cazul în care la federație apare un astfel de plic.

Discută despre felul cum s-ar putea face paza în interiorul cantinei, în exterior s-ar putea interzice introducerea de pachete sau serviete.

Dl propune ca cei care vin cu regularitate la masă ar trebui să observe dacă vine cineva străin. Se explică să se izoleze mesele unde iau masa flotanții, le cere să facă o verificare atentă a întregului personal care deserveste cantina – adică să verifice ce fac în timpul liber, cu cine umblă.

Schachter îi propune dlui să se întâlnească când va putea dl spre a concluziona cele discutate acum, de punere la punct al unor măsuri luate de dl.

Dl e de acord. Se va întâlni eventual numai cu dl. Schachter pentru a pune la punct un plan de instruire a oamenilor din federație. Schachter îi va da o listă cu oameni care pot face față unei asemenea sarcini.

Dl întreabă de ce „R” s-a dus abia acum la tov ministru; de ce nu s-a dus mai în urmă cu o lună, sau mai târziu. Poate a ezitat.

Schachter știe că „R” intenționa mai de mult să meargă. Ceea ce a grăbit a fost povestea cu Bangkok și ce au pregătit pentru București. „R” i-a certat de 6 luni că nu au pus oameni de pază la ușă. Dl le reproșează că nu au făcut nimic în

acest sens și au reacționat cam târziu – abia acum se gândesc să ia anumite măsuri. Îi roagă ca pe viitor să acționeze ceva mai rapid, să apeleze la el imediat ce observă ceva, când e nevoie și nu după ce se va întâmpla ceva.

Dl îi sfătuiește să se respecte întocmai legea protocolului; adică cel care răspunde de asta din conducere să-i și însoțească pe străini. Dl Segall este cel care răspunde pe linie de federație - de protocol, însă dl RATEȘ îi însoțește. Acesta se pare că are acte de plecare, e un om liniștit. Dar se poate că plecând, vorbește cu unul, cu altul și crează un avantaj personal dintr-o situație pe care federația i-o crează. Acesta e de părere că e ziarist. Dl nu dă acest lucru ca ceva sigur, ci ca ceva probabil. Dl vede ca necesar ca omul care se ocupă cu străinii să fie un om bine pregătit, să știe să răspundă, să nu expună lucruri care să contrazică eventual cele spuse de „R”.

Dl îi spune lui Schachter că la dispoziția lui, când vrea și când poate să-l sune la numărul dat, spre a discuta. Întâi însă Schachter să-și pregătească anumite propuneri, să ia niște măsuri.

În jurul orei 11,30 dl de la M.A.I. părăsește biroul.

„R” se înapoiază în jurul orei 12,30; rezolvă probleme de serviciu cu unii funcționari.

Apoi primește audiențe, persoane care solicită ajutor material, serviciu etc.

Mai târziu vine Benshalom [Ben Shalom]*, împreună cu încă un domn de la ambasadă.

Benshalom spune că i-a plăcut cât a stat în România, s-a simțit bine și va avea amintiri plăcute din perioada petrecute aici. El adaugă că noul ambasador va veni la București prin luna februarie (la discuție participă domni: Segall, Schachter, Băluș și încă unul sau doi domni).

„R” îl întreabă pe Benshalom dacă se înapoiază în Kibuț și acesta îi răspunde afirmativ.

Benshalom povestește că a mai făcut vizite de rămas bun la diverse persoane. El consideră că timpul petrecut aici a trecut foarte repede. Îi mulțumește lui „R” pentru frumoasele primiri ce i le-a făcut la templu, unele din ele de neuitat; pentru foarte multe lucruri interesante pe care le-a învățat din discuțiile purtate cu el; din contactele avute cu comunitatea; cu românii de aici. Benshalom își urează personal lui „R” succese în activitatea lui obștească.

„R” îi urează și el lui Benshalom succese în activitatea lui viitoare, îl asigură că unii evrei de aici îl cunosc, din cauza asta și bun rămasul ce și-l iau este și oficial și personal – particular. „R” îl consideră pe Benshalom că a fost omul potrivit la locul potrivit. El este de 2 ori ambasador, primul ca ambasador al unui stat – care este Izraelul, în plus Izraelul este „țara sfântă”. Prin personalitatea sa dl. Benshalom și-a câștigat simpatia tuturor. Deși lucrurile nu au mers chiar ușor

---

*Rafael Ben Shalom: primul ambasador israelian în R.S.R. după ridicarea legației la rang de ambasadă (1969). [A. C.]

de la început. „R” regretă plecarea lui Benschalom, îl regretă ca om, ca prieten și îi dorește – în numele tuturor – un viitor luminos. „R” vede un prilej fericit în faptul că Benschalom a fost aici când a vizitat Golda Meir* România. „R” dorește ca și pe viitor relațiile între aceste țări să fie tot așa de bune.

Servesc băuturi și își fac urări reciproce. În continuare vorbesc concomitent, din cuvinte izolate rezultă că discută despre politica Franței în problema Orientului Mijlociu.

„R” le povestește că fiind la Paris, mergea în taxi, la o ședință și șoferul a început să vorbească că poliția franceză plătită de francezi, îi păzește pe conducătorii evrei care aveau ședință. „R” nu a făcut nici un comentariu căci se temea de o provocare.

Schimbând subiectul Segall le relatează că a venit în vizită la București un evreu din Basarabia. Acesta le-a povestit că prin fiul lui a vrut să se înscrie la secția de limbă engleză a Institutului Pedagogic. I s-a spus că evreii nu sunt primiți să studieze limbi străine. Până la urmă fiul acestui domn – FEINSTEIN – s-a angajat ca bibliotecar la Chișinău și acolo au fost foarte mulțumiți că a venit să se angajeze.

Vorbesc apoi pozitiv despre faptul că aici – cu foarte mici excepții – cu totul izolate – oamenii nu sunt antisemiți.

DI Benschalom e convins că românii din cercurile cele mai largi au multă simpatie pentru Izrael. Această simpatie el a simțit-o aici El cunoaște care a fost în urmă cu ani viața evreilor, pe timpul lui nu puteau ajunge evreii la facultate. De atunci s-au schimbat foarte multe lucruri.

Și ceilalți domni sunt de acord că în general vorbind simpatiile merg pentru Izrael.

DI Benschalom afirmă că fără îndoială aici mai sunt cercuri antisemite, însă în general vorbind s-au schimbat foarte mult lucrurile. Aici antisemitismul nu are caracter special, larg.

DI Herșcovici povestește că un tânăr de 20 ani auzind acest cuvânt a întrebat ce înseamnă [!]. El adaugă că tinerii au trăit în alt mediu și nu știu nici măcar ce înseamnă cuvântul.

Benschalom relatează că în toamnă au făcut o excursie cu mașina prin Maramureș – regiune pe care nu o cunoscuse. A trecut prin niște sate unde au trăit niște mari rabini. Era sârbătoare și toți oamenii treceau, îmbrăcați în splendide costume naționale. La un moment dat au oprit într-un sat și lumea văzând o mașină cu însemnul „CD” [Corp Diplomatic] au întrebat de unde sunt. Benschalom le-a spus că sunt din Izrael. Țăranii le-ar fi povestit că în satul respectiv au trăit mulți evrei, oameni foarte cumsecade, cu care s-au înțeles foarte bine. Despre unii

---

* Meir, Golda (1898-1978): ministru de externe (1956-1966), prim ministru al Statului Israel (1969-1974); Vizitează România în 1972. v. M.Rosen, op.cit., cap. 36. „Un Conflict cu Golda Meir”. [A. C.]

din ei știau și din ce localitate din Izrael se află. Toți cei cu care au discutat au spus numai lucruri bune la adresa evreilor, cuvinte de laudă. Unul din interlocutorii lui Benshalom și-a exprimat dorința de a revedea pe Ițic și Moise care au locuit în satul lor. Cu băieții acestora omul copilărise.

„R” intervine în discuție și spune că lucrul cel mai important este că: „nu mai este educația antisemită, așa cum se dădea înainte, nu mai este otrava și propaganda care se făcea înainte, adică antisemită”.

Schachter relatează că lângă Baia Mare – i-a povestit cineva – că țărani au început să repare o sinagogă, știind că evrei nu mai sunt în acel sat și ca să nu plouă înăuntru. O persoană care trecea pe acolo a întrebat ce fac. Unul din țărani a spus: „e o biserică evreiască, nu vrem să se distrugă, poate mai vin săracii de ei înapoi” (NT. Dl care a trecut în mașină era primul secretar județean sau raional).

Celălalt domn de la ambasadă (venit cu Benshalom) spune că în Polonia – în trecut – evreii nu puteau deține funcții economice, ci numai culturale. Dl a discutat odată cu ambasadorul Poloniei acreditat în Uruguay. Acesta i-a povestit că cultura evreilor din Polonia era integrată în cultura poloneză.

Dl adaugă că bucătăreasa lui așteaptă cu sfințenie apariția revistei cultului mozaic.

Dl. Herșcovici arată că mulți români așteaptă să cumpere revista cultului.

„R” spune că în U.R.S.S. se trimit reviste în toate colțurile țării.

Rusu adaugă că în U.R.S.S. nu este primită presa românească, numai revista cultului mozaic e primită. Nici abonamente la presa românească nu se primesc.

„R” mai spune că în U.R.S.S. nu e voie de trimis „talesuri”, se primesc doar „sidere” și calendare ”liah”[luah].

Domnii vorbesc apoi despre faptul că în Polonia și aici acum câțiva ani au venit cărți din Anglia, manuale etc și s-au cumpărat imediat.

În continuare domnii vorbesc concomitent.

Dl Benshalom anunță că vineri seara vor veni la templu să asiste la slujba religioasă.

Domnii Benshalom cu celălalt care l-a însoțit pleacă.

„R” cu ceilalți domni discută pe teme de serviciu.

Domnii ies, „R” rezolvă corespondența.

„R” dă telefon la Departament la tov DOGARU și îl anunță că a fost anunțat de Geneva că s-a aprobat ca vicarul de la Iași să fie ajutat când va merge la tratament. Se cere să se comunice numele, data sosirii. Ei propun ca vicarul să fie internat la clinica de la VILLE JUIF, specială pentru cancerologie.

Tov Dogaru va urgenta ca să se trimită datele respective.

După telefon Schachter discută cu „R” despre angajarea unui contabil la federație.

„R” pleacă la 14, 45. Se face liniște.

Redactat:

Mr. B.N.

ACNSAS, Fond informativ, ds. 4378, vol. 37, f. 233 – 246

83 _____

STRICT SECRET

Exemplar unic

21 mai 1973

-361- / B. Gh.

15. V. 1973

NOTĂ - RAPORT

În ziua de 13 mai a.c. F.C.E. a primit o scrisoare din partea Federației Comunităților Evreiești din Yugoslavia prin care se aduce la cunoștință că în perioada 30 iunie – 30 august a.c. se va organiza pe insula Braci de lângă localitatea Sutivan – ținutul Split, tabere de vară pentru tineretul evreu din unele țări ale Europei.

Prin scrisoarea Federației din Yugoslavia invită F.C.E. din București să trimită un număr de cca. 30 tineri evrei, urmând ca cheltuielile sejurului (în jur de 18 – 20 zile) să fie suportate de Federația din Yugoslavia și numai deplasarea să revină comunității din București.

Pentru a evita opoziția autorităților, șef – rabinul Moses Rosen a dat dispoziții ca unii dintre cursanții de limba ebraică și talmud Tora să depună cereri de vizită în Yugoslavia, fără a arăta motivul vizitei. Dintre cei ce vor primi aprobarea urmează să fie trimiși pe cheltuiala F.C.E. un număr de tineri încă nefixat.

Sursa informației: „VALERIU”

Se vor lua măsuri de identificare a celor ce vor depune cereri pentru Yugoslavia pentru avizarea lor negativă.

Maior

(ss) Bratu Gh.

ACNSAS, Fond documentar, ds. 137, vol.8, f. 78

STRICT SECRET
Exemplar unic

13.XII. 1973

-351- / B.G.
inf. „VASILE”
452/001
10.XII.1973

NOTĂ INFORMATIVĂ

Conferințele de istoria evreilor au loc în fiecare luni între orele 20.00 – 21.15 la cantina din str. Popa Soare. Accesul cursanților în sală începe de la orele 19.45, când li se servește și gustarea.

Conferințele se desfășoară sub formă de dialog între șeful rabin dr. ROSEN MOSES și RUSU VICTOR.

Ele au început din luna octombrie și s-au ținut cu regularitate.

După două ședințe, în care a fost vorba de holocaust (uciderea de către hitlerism, în cursul celui de al doilea război mondial a 6.000.000 de evrei), s-au ținut discuții pe tema primei cărți din Tora, de la creațiune până la Iosif.

Temele abordate sunt tratate în spirit tradițional, corect, cu continuă referire la surse și accentuându-se latura morală iudaismului: spiritul de dreptate socială, de lealitate, de condamnare a oricărei societăți în care asuprirea și exploatarea constituie trăsătura esențială. S-a subliniat mai ales contribuția iudaismului la promovarea și vehicularea în lume a acestor principii, menționându-se în mod deosebit că în antichitate, asemenea idei constituiau momente de-a dreptul revoluționare.

S-au analizat, de asemenea, principalele rădăcini filozofice, sociale, economice, ideologice ale antisemitismului mondial, condițiile în care această plagă socială poate și trebuie eradicată.

Ultima întâlnire – de luni – 3 decembrie – a fost dedicată unei serii de întrebări și răspunsuri. Câțiva cursanți au pus întrebări legate de istoria biblică, alții - în legătură cu situația de azi a iudaismului în lume, cu situația lui în statul Israel.

Răspunsurile au fost în spiritul poziției oficiale a României în legătură cu conflictul din Orientul Apropiat. Trebuie menționat, îndeosebit, faptul că s-a

subliniat necesitatea istorică pentru o foarte îndelungată perioadă ca să continue a exista răspândirea în lume a evreilor, paralel cu statul Israel și, în mod deosebit, s-a accentuat necesitatea menținerii și dezvoltării obștei evreiești din România socialistă, care, grație politicii naționale a acestui stat constituie o experiență mondială de rezolvare umană a problemei evreiești.

Nici una dintre referiri sau aluzii nu au fost echivoce și nici abateri de la linia politică generală a României nu se semnalează în nici un fel.

Participarea cursanților la aceste manifestări este de aproximativ 60 – 70%, de altfel și la cursurile de Talmud Tora participarea înregistrează cam același procent; cei care nu participă, motivează în general, prin supraaglomerarea în activitatea lor școlară și universitară.

ss. VASILE

N.L.

„VASILE”, care participă cu regularitate la conferințe are sarcina să ne informeze asupra desfășurării acestora.

I s-a cerut să concretizeze unele întrebări puse de cursanți și răspunsurile primite*.

(ss.)B[ratu].Gh

ACNSAS, Fond documentar, ds. 137, vol.8, f. 88 - 89

85 _____

SECRET

8 ianuarie 1974

N O T A

Informatorul „George” a furnizat următorul material cu privire la unele aspecte ale unui grup de sioniști din Teatrul Evreiesc de Stat din București:

„Încă de multă vreme, am constatat o activitate certă asupra unui grup de evrei conduși de secretarul literar al Teatrului ISRAIL BERCOVICI.

În afara împrăștierilor de vești asupra situației evreilor din diferite țări socialiste, sus-numitul transportă și este un punct, după părerea mea esențial al transmiterilor veștilor, informațiilor privind starea populației evreiești, mai ales din U.R.S.S., R.P.Polonă.

Modul de procedare:

1. Cei care aduc vești, evrei cetățeni ai U.R.S.S., vin la Teatrul Evreiesc unde solicită întreveneri cu ISRAIL BERCOVICI, la el lasă informațiile. La fel se procedează și cu cetățenii din alte țări socialiste.

---

* Adnotare: Prin rezoluția tov. Col. Nicola și Lt. Col. Hairobedian ordonă controlarea de 1- 2 a acestor conferințe prin mijloace speciale. Să se urmărească și faptul dacă la aceste conferințe participă și studenți israelieni.

Sosesc cetățeni, oameni de afaceri, ziariști etc. din R.F.G., S.U.A., Franța, Israel (tot evrei) care transporta aceste informații peste graniță. Știu că în ultimii ani am văzut de nenumărate ori venind din Israel – un impresar de teatru pe nume TEO ROLLER – care sub pretextul unor contracte culturale, mi-a povestit fiind în stare de ebrietate, lucruri în legătură cu starea evreilor din Cernăuți, Basarabia și din U.R.S.S. pe care le deținea – așa cum mi-a spus el de la Israil Bercovici.

Așa au venit și cetățenii israeliți – SIMION WOLFETISON, un fost actor al Teatrului Evreiesc, CAROL FELDMATI [Feldman?] din R.F.G., a venit un domn MARCEL care a emigrat din România, nu rețin celălalt nume, iar din S.U.A. a venit un cetățean pe nume MORISSON.

Acest lucru se petrece de foarte multă vreme. ISRAIL BERCOVICI este și reprezentant neoficial al „JOINTULUI”, al Asociației Congresului Mondial Evreiesc și redactor la ziarul [!] „Revista Culturii Mozaic” și la Radiodifuziune, la emisiunile de limbă idiș, împreună cu SULIN RUBINGER.

2. În legătură cu cazarea. Aceștia nu locuiesc la hotel și nu apelează la serviciile O.N.T.-ului prin BERCOVICI, aceștia locuiesc la familii de evrei. TEO ROLLER de exemplu a locuit în Piața Amzei.
3. Pentru a lua legătura cu provincia, unde vor să obțină date dela unii evrei care au venit la noi, la rude sau cunoștințe, nu folosesc nici mijloacele O.N.T., nici transportul cu trenul sau avionul. Plătesc pe cineva de la teatru care are mașină și pleacă cu acesta. Sunt folosiți pentru aceasta RADU NOVREA, acustician la Teatrul Evreiesc, care posedă o mașină „SIMCA” și ION CUTAR, mecanic caloferist de teatru care are și el o mașină proprietate personală și plătește foarte bine. Știu că cu un cetățean din Franța, la niște familii din provincie, a fost trimis RADU NOVREA.
4. Însoțitorii: Cetățeanul nu pleacă singur, este însoțit de către cineva de la comunitatea evreiască, în special de această problemă se ocupă IULIAN SCHWARTZ, fost actor, actulamente pensionar, corespondent la mai multe ziare evreiești care apar în R.F.G., S.U.A., Franța. Tot cu acesta a plecat și RADU NOVREA în provincie, dar nu numai cu el ci și cu alți membri ai Federației Comunităților Evreiești din România.

De această activitate nu este străin nici directorul Teatrului, FRANZ AUERBACH, dar se face că nu observă deoarece nu vrea să fie renegat de comunitate și vrea să iasă cu bine la pensie. În deplină cunoștință de cauză este și RUCHELLE – HELLER SCHAPIRA și șeful personalului PAUL URSACHE, cu care trăiește în concubinaj de mai multă vreme. Soțul ei ISO SCHAPIRA, nu cred că cunoaște acest aspect, el fiind după cum cred eu, un om cinstit, dar mai în vârstă. Când spun că nu cunoaște, nu mă refer la legătura acestor doi, ci la celălalt aspect al problemei.

Au un întreg sistem de însoțire, printre care pot enumera pe CAROL MARCOVICI, actor al Teatrului, domiciliat pe strada Sf. Ioan Nou, ale cărui vederi sioniste sunt certe și are impertinența de a le afișa. Voi reveni”.

„George”

ACNSAS, Fond documentar, ds. 137, vol.10, f. 28 – 29 bis

86 _____

STRICT SECRET

Exemplu unic

7.03.1974

- 351/U.C. -
„VASILE”
452/0027
6.III.1974

NOTĂ INFORMATIVĂ

Luni, 28 ianuarie 1974 orele 20.00, conferențiar, MARCEL BĂDESCU, tema: Evreii în antichitate – istoria evreilor în perioada veche.

Luni, 4 februarie a.c., orele 20.00, conferențiar DONI VERNESCU, tema: Mesianismul la evrei – despre ideea mesianică și falșii mesia.

Luni, 11 februarie a.c. orele 20.00, conferențiar VICTOR RUSU, tema: Despre profeți – analiza cărților biblice respective.

Luni, 18 februarie a.c. orele 20.00, dialog MOSES ROSEN – VICTOR RUSU, tema: Pericopa săptămânii – legislația iudaică.

Luni, 25 februarie a.c. ora 20.00, dialog MOSES ROSEN – VICTOR RUSU, tema: Instituția căsătoriei și familiei la evrei, rolul femeii în viața evreiască de familie, familia evreiască – baza societății și moralei iudaice, condamnarea căsătoriilor mixte, în ce constă ritualul unei cununii evreiești și semnificații.

La nici una dintre manifestări nu a avut loc discuții și nici nu s-au ridicat întrebări din auditoriu.

Prezența, cca 100 de tineri și tinere.

Nu s-au făcut referiri sau aluzii politice.

Luni, 4 martie a.c. orele 20.00, dr. MOSES ROSEN răspunde la întrebări în legătură cu :

- definiția noțiunii de evreu
- comunitățile reformate din S.U.A.
- căsătoriile mixte.

Nu au avut loc discuții în contradictoriu și, în general, nici un fel de discuții. Vorbitorul a explicat tradițiile iudaismului în problemele de mai sus. Fără referiri politice.

(ss) VASILE

N.L.

Informatorul participă la toate conferințele de iudaistică și are sarcina ca permanent să ne semnaleze aspectele mai importante ce vor rezulta.

U.C.

ACNSAS, Fond documentar, ds. 37, vol.8, f. 95 - 96

87 _____

STRICT SECRET
Exemplar unic

I.M.B.Securitate
320/ T.S.
8.XI. 1977

Notă - Raport

privind verificările efectuate pe strada
Bravilor nr. 4

În strada Bravilor nr. 4 se află sinagoga Malbim, condusă de un președinte, respectiv Leiba Ghidale și este ajutat de Leiba Mișu, fratele primului. La această sinagogă se țin slujbele în fiecare zi, dimineața și seara, venind în medie circa 14 enoriași.

Când am mers la această sinagogă, am folosit ca pretext faptul că Federația Comunităților Evreiești a reclamat faptul că la această sinagogă au fost sparte câteva geamuri de către niște tineri din împrejurimi. Spunându-i acest lucru numitului Leiba Ghidale acesta s-a dovedit foarte rece, refuzând să dea alte relații decât că trebuie să mă adresez la Federație unde situația este cunoscută.

Într-o altă zi la această sinagogă am găsit într-o sală mică pe numitul Segal Marcu. Prin intermediul acestuia am aflat că în această sală, din aceeași clădire, se țin lecții de ebraică cu caracter religios și unde vin în jur de 10 elevi. Profesorul este chiar acesta (S.M.), fiind plătit de Federație pentru această muncă. Locuiește în strada Unității nr.53.

Din câte se cunoaște această sinagogă este vizitată și de unele delegații care vin din străinătate. Pentru efectuarea unei supravegheri informative generale în acest obiectiv se va studia posibilitatea atragerii la colaborare a unuia dintre enoriași.

(ss) Lt. Maj. Todoran

STRICT SECRET
Exemplar unic

I.M.B.Securitate
320/ T.S.
18.11.1977

Notă - Raport

privind verificările efectuate în strada
Andrei Bârsan nr. 6

În strada Bârsan nr.6, care se află pe Calea Dudești puțin mai sus de Poșta Vitan, se găsește sinagoga evreiască „Ajutorul”. Este o clădire veche cu un gard de fier la stradă și cu o curte mică. În această clădire se întrunesc zilnic evrei unde își fac rugăciuni. Numărul acestora este destul de mic depășind cu puțin cifra 10 (zece). Cel care are în grijă această sinagogă este Goldemberg Moise, în vârstă de 79 de ani, asupra căruia acești ani și-au pus amprenta fiind slab, palid, fără vigoare.

Locuiește în apropiere pe strada T. Speranția 45. Nu a avut de semnalat probleme deosebite, arătând că problema cea mai dificilă este aceea că sinagoga are din ce în ce mai puțini enoriași.

Acesta are o fiică (are telefon) și soțul acesteia, Ion D.Ion (este creștin, lucrează la Ministerul Construcțiilor, cam așa ceva).Ginerele are telefon acasă 431341 și vine deseori în vizită la susnumitul.

(ss.)

Lt. Maj.Todoran

STRICT SECRET
Exemplar unic

I.M.B. Securitate
320/ T.S.

Notă Raport
privind sinagoga din strada Cernișoara nr.10
(sinagoga „Poale Zedek”)

În strada Cernișoara nr.10 (fost Cantemir) se află o sinagogă evreiască al cărui intendent este numitul Segal Marcu în vârstă de 74 de ani, care este și profesor, predă lecții de religie ebraică la grupa de elevi care învață într-o sală de la sinagoga Malbim (strada Bravilor nr.4).

Locuiește în strada Unității 53 și are telefon 622548. I s-a făcut un instructaj pe tema antiterorismului și în acest sens nu a avut de semnalat nici un fel de aspecte. A mai relatat că probabil peste puțin timp această sinagogă se va închide întrucât deja în prezent abia reușesc să se întrunească 10 oameni pentru a putea avea loc rugăciunea.

(ss) Lt. Todoran

ACNSAS, Fond documentar, ds.137, vol.8, f.80

90 _____

STRICT SECRET
Exemplar unic

I.M.B. Securitate
320/ T.S.

Notă Raport
privind verificările efectuate în strada
V.Cârlova nr. 1

La adresa de mai sus se află sinagoga evreiască „Păstrarea Credinței”. Este o clădire veche cu o curte, clădirea are o sală mare și o anexă cu o sală mică. Întrucât acum este mai rece și enoriașii sunt puțini, 10-15. Rugăciunile se țin în sala mică, zilnic dimineața și seara. Președintele acestei sinagogi este Moise Fuchs, iar intendent este Segal Nathan. În discuțiile purtate aceștia au semnalat niște aspecte care deranjează, aspecte minore cum ar fi faptul că unii copii pătrund în curtea sinagogii, le strică gardul etc.

Segal Nathan, pensionar, domiciliază în strada Ciurcu nr.7, are 67-70 de ani.

Moise Fuchs, de asemeni pensionar, are peste 70 de ani, are telefon la domiciliu 210376.

M-am prezentat cu numele Toma și pentru a putea fi sesizat de eventualele nereguli am dat telefonul de la serviciu.

(ss) Lt. Maj. Todoran

ACNSAS, Fond documentar, ds.137, vol.8, f.77

91 _____

STRICT SECRET
Exemplar unic

I.M.B. Securitate
320/ T.S.
24.XI. [19]77

Raport
privind verificările efectuate în strada
V.Toneanu nr. 48

În strada V. Toneanu nr.48 funcționează sinagoga evreiască „Credința”. Este o clădire de cca. 50 ani, construită în stil modern, care se distinge printr-o înfățișare frumoasă. Are două săli, una mare pentru timp de vară când e mai cald și una mai mică pentru anotimpurile mai reci.

Slujbele se țin zilnic dimineața și seara, de obicei vin peste 10 enoriași, dar nu mai mulți de 20.

Comitetul de conducere al sinagogii este format din:
Bruker Samuel, str. Gh. Județul nr.5, telefon 211216
Weintraub Moritz, telefon 223383
Berger Filip, telefon 222525
Herscovici Carol, telefon 214567

Discuțiile purtate cu ocazia verificărilor au fost purtate cu Bruker și Weintraub, oameni în vârstă de 68-70 de ani, pensionari, aceștia ocupându-se mai îndeaproape de treburile sinagogii.

Nu au avut de semnalat aspecte deosebite. I-am instruit cu câteva aspecte pe linia antiterorismului.

(ss) Lt. Maj. Todoran

ACNSAS, Fond documentar, ds.137, vol.8, f.78

STRICT SECRET

Ex. nr.1

MINISTERUL DE INTERNE
INSPECTORATUL JUDEȚEAN NEAMȚ

-Securitate-

Serv. Inform. Interne

Data: 11 iulie 1981

Nr. 00496

ISTORICUL
problemei „cult mozaic”

Apare ca o credință de sine stătătoare, cu 2000 ani î.e.n., sub forma superioară a idolatrizării, considerând drept Dumnezeu, izvorul din care provin toate forțele naturale, fapt pentru care Dumnezeu pentru ei nu are nume.

Credința mozaică s-a menținut din generație până la Moise, care a eliberat pe evrei de dominația egipteană, având ca normă de conduită cele zece porunci (decalogul).

În țara noastră, mozaismul a apărut în perioada ocupației romane și are ca formă de organizare comunitatea, care înglobează întreaga populație evreiască, comunitate de care s-au folosit sioniștii în activitatea lor naționalistă, iar ca organizație centrală, Federația comunităților evreiești, condusă de un comitet format din 30 membri titulari și 30 de supleanți.

Federația comunităților evreiești conduce activitățile religioase, cele cultural-evreiești și de asistență socială, prin intermediul comunităților evreiești din România.

În prezent funcționează 68 de comunități și 21 de obști evreiești, numărul total al membrilor acestora este estimat la cca. 34.000 evrei, 31 școli de Thalmud Thora, 133 cimitire, 15 băi rituale, 77 abatoare rituale. Aproximativ jumătate din populația evreiască locuiește în București, iar cealaltă jumătate este răspândită în întreaga țară.

Cele mai mari comunități sunt la Iași, Timișoara, Cluj-Napoca și altele, care numără 2000-2500 de membri, iar cele mai mici obști 30-40 membri.

Mozaismul a suferit de-a lungul veacurilor diferite influențe, creându-se mai multe curente sau rituri ca: ortodox, reformist, neolog – și cu sărbători cu caracter pur religios numai două: Roș Hașana (anul nou) și Iom Kippur (ziua ispășirii). Sâmbăta este ziua de odihnă, în care fiecare credincios este obligat să-și facă un proces de conștiință asupra faptelor sale bune și rele.

În această zi, preceptele mozaice interzic credincioșilor să facă anumite lucruri. De exemplu, nu au voie să scrie, să aprindă focul, să călătorească cu vehicule, să vizioneze spectacole, să fumeze etc.

În activitatea lor religioasă folosesc anumite obiecte rituale: thora (sulturile sfinte), tales (se aseamănă cu un prosop făcut din mătase), seder* [sidur !] (cartea de rugăciune pentru sâmbăta), tefilin (două cuburi din piele prevăzute cu curele, în interior prevăzute cu mici suluri de pergamente, pe care sunt scrise diferite versete).

Cultul mozaic din țara noastră face parte din Congresul mondial evreiesc. Sinagoga a fost întotdeauna centrul vieții spirituale a obștii evreiești.

Federația și comunitățile evreiești din România, se preocupă în mod deosebit de buna funcționare a acestora.

Serviciile religioase se desfășoară în 120 de temple și sinagogi. Într-un număr de 61 de sinagogi se oficiază servicii religioase zilnic, dimineața și seara, iar în altele serviciile religioase se oficiază vineri seara, sâmbăta și de sărbători.

În prezent toate sinagogile în funcțiune au fost reparate și înzestrate astfel încât să întrunească condițiile corespunzătoare de funcționare.

Numeroase sinagogi afectate de cutremur în martie 1977 (Templul Coral, sinagoga din str. Nikos Beloianis, Unirea Sfântă, Malbim etc.) au fost reparate, înzestrate și redeschise, ceea ce a necesitat o cheltuială adițională de peste 3.000.000 lei.

Comunitățile evreiești din România desfășoară o activitate religioasă multilaterală. Cu toate că personalul calificat nu este suficient, după cum susțin conducătorii lor, Federația a reușit să satisfacă necesitățile religioase și să asigure cerințe de hrană rituală ale evreilor din întreaga țară.

Cei 10 hahami ai Federației, depun o activitate asiduă. Ei se deplasează în zeci de orașe, unde asigură tăierea rituală a vitelor și păsărilor, dând posibilitatea ca până și cele mai mici obști să fie aprovizionate cu carne kasher.

Comunitățile asigură personalul de Bal – Tfila în sinagogi. De asemenea, Federația administrează 15 băi rituale (Mikvot), punându-le la dispoziție credincioșilor.

Cursurile de Talmud Tora se desfășoară în 24 de orașe, fiind frecventate de peste 600 de elevi, copii și tineri. Aceștia, sub îndrumarea melamedinilor, studiază învățăturile sfinte ale Torei în limba ebraică.

În 12 orașe funcționează cercuri de ale elevilor de la Talmud Tora, care interpretează cântecele tradiționale și cântece populare evreiești, cu ocazia festivităților organizate de sărbători.

---

* Seder: ceremonial din seara de Pesah – A.C.

În orașele București, Brașov, Iași și Dorohoi, funcționează orchestre ale tinerilor de [la] Talmud Tora.

Federația comunităților evreiești (M) poartă o grijă pioasă cimitirelor evreiești (atât celor în funcțiune, cât și celor închise) . În ultimii ani s-au cheltuit în acest scop 7 mil. lei. Cimitirele sunt administrate de către comunitățile locale.

În centrele în care nu mai locuiesc evrei, comunitatea cea mai apropiată asigură paza și îngrijirea cimitirului. Fiecare comunitate are o secție pentru înmormântări, Chevra Kadișa.

Comunitatea îngrijește de înmormântare, cu strictă respectare a ritualului, a tuturor pauperilor. Multora dintre cei decedați, fără a lăsa vreo rudă, comunitatea [se] îngrijește să li se pună pietre funerare. Întreaga acțiune este deosebit de grea. Împrejurările speciale din ultimii 40 de ani au lăsat sute de cimitire, care aparțineau unui număr de peste 800.000 de evrei, în grija celor aproximativ 34.000 evrei rămași, în majoritate bătrâni.

Îngrijirea cimitirelor (reparații de garduri, curățenie, personal etc.) nu poate fi suportată numai de puținii evrei rămași aici.

Datoria coreligionarilor care locuiesc în Israel sau în alte țări este de a contribui la acest capitol.

Cu atât mai mult este datoria acelor care vin la Keiver- Avot ca să aibă în vedere greutățile existente în păstrarea mormintelor dragi și să-și aducă contribuția materială.

Fiecare sărbătoare evreiască este marcată de o activitate intensă pe care o desfășoară comunitățile, astfel că ele concentrează în momentele festive pe toți credincioșii.

În întreaga lume evreiască există un interes deosebit pentru „Sărbătorile evreiești din România”.

Nenumărați oaspeți, conducători și delegați ai diferitelor comunități europene, americane sau israeliene, vin în țară în mod special pentru a putea povesti apoi prin scris sau prin viu grai despre emoționantele festivități la care au luat parte.

PUBLICAȚII ȘI TIPĂRITURI:

„Revista Cultului Mozaic” apare bilunar, din octombrie 1956, sub directă îndrumare a rabinului șef dr. Moses Rosen. Ea este tipărită în limba română, ebraică, și idiș, fiind difuzată în țară și în străinătate.

Pe lângă articolele despre religia iudaică, istorie și cultura poporului evreu, revista publică și noutăți despre comunitățile evreiești din lumea întreagă.

În revistă apar reportaje și articole legate de celea mai diferite aspecte ale vieții evreiești din România. Printre colaboratorii revistei se află rabini și alte personalități din diverse țări și în special din țările Europei răsăritene. Revista are câteva mii de abonați în Europa de est și de vest, în Israel, în S.U.A., Canada și alte țări.

Calendarul Luah este publicat anual de către Federație.

Câteva considerații de ordin social:

În R.S.R. funcționează 11 restaurante rituale evreiești. Prepararea și servirea mâncării este strict supravegheată de șef Rabinatul Cultului mozaic.

În aceste restaurante se servește masa zilnic la peste 2500 de persoane. Mai mult de jumătate din cei ce iau masa sunt scutiți de plată, ceilalți plățind o sumă simbolică. Nimeni însă, intrând în restaurant, nu poate ști cine și cât a plătit. Toți consumatorii sunt serviți cu aceeași grijă umană. Restaurantele pregătesc și trimit de asemeni mâncare caldă căminelor de bătrâni.

Evreii nevoiași și bătrâni, care se află în imposibilitatea de a ieși din casă, primesc în fiecare zi la domiciliu mâncare caldă trimisă de restaurantele rituale. Aproximativ 300 de persoane din București și 400 din alte centre sunt servite în fiecare zi la domiciliu cu hrană caldă.

Turiștii veniți în România găsesc în restaurantele rituale posibilitatea de alimentare kasher.

Restaurantele se găsesc în următoarele orașe și centre:

București, str.Popa Soare, telefon 220.39.8

Arad, str. 7 Noiembrie, telefon 966/ 15.731

Bacău, str. Alexandru cel Bun nr. 11, telefon 931/34.714

Botoșani, str. 7 aprilie nr.69, telefon 985/15.917

Brașov, str.Poarta Scheii nr. 27, telefon 921/11.026

Cluj Napoca, str. Tipografiei nr.25, telefon 951/44.440

Dorohoi, str. 6 martie nr.48, telefon 11424

Galați, str. N.Bălcescu nr.18, telefon 930/ 39. 433

Iași, str. Elena Doamna nr. 9, telefon 981/13.883

Oradea, str.M.Viteazul nr.4, telefon 901/ 34.843

Timișoara, str. Gh.Lăzăr nr.5, telefon 961/32.813

Mii de persoane în vârstă și nevoiașe primesc asistență socială din partea Federației comunității evreiești. Asistența se primește sub formă de: asistență lunară în bani, pachete cu alimente la fiecare sărbătoare, îmbrăcăminte anuală, ajutor special de iarnă, ajutor special de Pesah, asistență medicală, cabinete medicale cu îngrijire la domiciliu, medicamente, asistența medicală a celor bolnavi este plătită de comunități.

O contribuție considerabilă la fondurile necesare acestei asistențe este adusă de Joint Distribution Committee.

Precizăm că Joint-ul nu ajută cultul (sinagogi, Talmud Tora, băi rituale, cimitire) sau cultura (revistă, calendar, acțiuni de sărbători).

Federația dispune de case de odihnă care permit membrilor comunităților și celorlalți evrei care respectă ritualul kosher să-și petreacă vacanțele, contra unei contribuții minime sau fără nici o contribuție, în munți sau pe litoral.

Serii speciale de odihnă sunt acordate gratuit atât cursanților de Talmud Tora, cât și bătrânilor asistați care au nevoie de această odihnă. În toate casele de odihnă funcționează sinagogi. Turiștii ce doresc hrană kosher iau de asemenea masa la aceste case de odihnă.

Federația Comunităților Evreiești (M) dispune de case de odihnă la Eforie Nord, str. Andrei Mureșanu nr.2, telefon 971/41138, la Cristian, str. Gării nr.2, telefon 11, la Borsec, vila Balinar, telefon 15.

Sub îndrumarea Federației comunităților evreiești funcționează opt cămine de bătrâni în București, Timișoara, Arad, Dorohoi, cu o capacitate totală de 409

paturi. Persoanele bătrâne și bolnave lipsite de familie și care nu se pot îngriji singure, sunt primite în aceste cămine.

În anul 1979 s-a deschis căminul de bătrâni „Amalia și șef rabin dr. Moses Rosen”, în București.

În București a fost inaugurat la 14 ianuarie 1978 primul muzeu de istorie al comunităților evreiești din România, prin participarea lui Philip Klutznik, președintele Congresului Mondial Evreiesc.

Muzeul dispune de un bogat material documentar, opere de artă, tipărituri, bibliografii și alte materiale, reprezentând istoria evreiască din România a peste 500 de ani.

Muzeul este instalat în fosta sinagogă a croitorilor. Clădirea este ea însăși un monument istoric, construită cu circa 140 ani în urmă.

Întocmit,
Ofițer specialist I,
Lt.colonel
(ss.) G. Alexandru

ACNSAS, Fond documentar, ds. 144, vol.3, f. 1 - 3

93 _____

Către

ACADEMIA DE ȘTIINȚE SOCIALE ȘI POLITICE
A R.S.ROMÂNIA*

Tovarășului președinte Prof. Dr. Docent
Mihnea Gheorghiu, membru corespondent
al Academiei R.S. România

Din inițiativa și în cadrul Federației Comunităților Evreiești (M) din R.S.R. s-a constituit un Laborator de studiere a istoriei evreilor din România.**

Obiectivul principal al activității laboratorului este întocmirea de studii, culegeri de documente din țară și de peste hotare, monografii, culegeri memorialistice, organizarea de sesiuni științifice precum și alcătuirea de sinteze

---

* Adnotare: IMB Sec[uritate] 132, 02.04.[1]982. Primit un exemplar al prezentului material. Lt. Col. Ss. indescifrabil

** Centrul pentru Studiul Istoriei Evreilor din România (C.S.I.E.R), constituit în 1977, din inițiativa lui Moses Rosen.. [A. C.]

documentare operative care ar fi cerute de Academia de Științe Social Politice sau de alte instituții.

Activitatea Laboratorului se va îndrepta spre relevarea spiritului de toleranță și generozitate a poporului român față de populația evreiască, spre prezentarea unui tablou real al vieții acestei populații care, de-a lungul secolelor a trăit, a muncit și a luptat împreună cu poporul român și celelalte naționalități conlocuitoare pentru libertate socială și națională, pentru progres și civilizație.

Se va sublinia poziția consecventă și stăruitoare a mișcării muncitorești și democratice pentru obținerea și respectarea drepturilor cetățenești ale populației evreiești (parte însemnată a activității Laboratorului va fi consacrată ilustrării multilaterale a politicii Partidului Comunist Român în problema națională și marilor înfăptuiri în acest domeniu din zilele noastre.).

Menționăm că în activitatea Laboratorului s-au angrenat și personalități din viața noastră culturală ca academicienii: Șerban Cioculescu, Alexandru Graur, Nicolae Cajal, profesorii și cercetătorii George Potra, Dan Smântânescu, Alexandru Vianu, Valentin Urum, Paraschiva Căncea și alții.

Realizarea lucrărilor aflate în planul de lucru al Laboratorului de studiere a evreilor din România prezintă o autentică însemnătate științifică, o contribuție de seamă la studiul istoriei patriei și la istoria universală.

Aceste lucrări vor constitui totodată o nouă afirmare de prestigiu pe plan internațional pe plan internațional a politicii înțelepte a României socialiste față de naționalitățile conlocuitoare.

Consider necesar ca Academia de Științe Sociale și Politice să asigure activității Laboratorului întregul său sprijin științific.

Președinte
al Secției de istorie și arheologie
Șt. Ștefănescu
Inst. „Nic. IORGA”

ACNSAS, Fond documentar, ds. 144, vol.3, f. 9 – 10

STRICT SECRET
Exempl. Nr. 1

REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA
MINISTERUL DE INTERNE
DEPARTAMENTUL SECURITĂȚII STATULUI
SECURITATEA MUNICIPIULUI BUCUREȘTI
(Direcția, Serviciul, Unitatea)
Nr. 132/CG/ D-OO din 741.427, 6.IV.[19]83

Din informațiile ce le deținem rezultă că după călătoria efectuată în lunile ianuarie-februarie a.c. în Israel și S.U.A., Șef Rabinul MOSES ROSEN a ținut în cursul lunii martie două ședințe cu colaboratorii apropiați, prilej cu care a fost abordată și problema emigrării evreilor în contextul intenției S.U.A. de a nu mai acorda țării noastre clauza națiunii celei mai favorizate.

În acest sens MOSES ROSEN a afirmat că după cum a văzut toată lumea din comunicatul Agerpres, S.U.A. preconizează să nu mai acorde țării noastre clauza. Suspendarea s-ar datora politicii statului român în materie de culte și de emigrări în general.

În ceea ce privește pe evrei rabinul a arătat că aflându-se în S.U.A. a informat pe cei interesați că evreii din România au plecat cu aprobarea autorităților, care nu au făcut obiecții.

În prezent mai trăiesc în R.S. România mai puțin de 30.000 evrei, din care 60 % sunt în vârstă de peste 60 de ani și nu mai prezintă un capital politic pentru nici o parte. De aceea organizațiile evreiești s-au pronunțat pentru acordarea clauzei. O eventuală neacordare a clauzei în viitor, se va datora în optica interlocutorilor Șef Rabinului în S.U.A., nu emigrării evreilor, care reprezintă mai puțin de 10 % din plecări, ci persecuției unor culte, cum sunt cele neoprotestante, precum și politicii în materie de emigrare în general.

Cu privire la emigrarea evreilor, „Congresul Mondial Evreiesc”, Organizația „B'NEI BRIT” și altele, au informat autoritățile americane că sunt mulțumite de felul cum sunt tratați evreii din România, libertățile cetățenești și religioase de care se bucură, precum și modul în care au evoluat plecările.

Rabinul Șef a precizat că scopul călătoriei sale în S.U.A. a fost de a aduce la cunoștința guvernului S.U.A. cele de mai sus.

În continuare a arătat că în America a fost pusă în discuție și situația căsătoriilor mixte care reprezintă 40 % și pleacă și aceștia, dar în unele situații se ivesc greutăți.

Exemplu cazul RATESCU, căsătorit cu fiica generalului VLAD, directorul unui spital militar, a cărui soție se opune ca fiica să emigreze, amenințând cu acte necugetate.

S-a referit de asemenea la un nepot al unui tovarăș din conducerea partidului, în care el nu se poate pronunța.

Prezentându-se foarte mulți evrei în audiență la Șef Rabin, pentru a obține precizări privitoare la aplicarea decretului care reglementează emigrările, a dat indicații ca cei interesați să facă memorii, să le lase la secretariat și să li se comunice că în materie de emigrări nu primește în audiență. Cine a plecat, este bun plecat. Acum este o lege și acesta trebuie respectată. Cine va plăti taxele pentru școlarizare conform decretului, va fi primit în audiență și va pleca.

Menționăm de asemenea că începând din luna februarie a.c. F.C.E. a introdus o nouă modalitate de îndoctrinare în spiritul iudaismului, a tinerilor

cursanți de la cursul de „Talmud Tora”, constând într-un dialog săptămânal ce se ține miercurea sub îngrijirea ziaristului V.BÎRLĂDEANU.

Adj.al Șef Securității
Municipiului București
Colonel,
Raduca Gheorghe
(ss.)

Șeful Serviciului
(ss.) Indescifrabil

ACNSAS, Fond documentar, ds. 144, vol.3, f.134

95_____

Federația Comunităților Evreiești
Din Republica Socialistă România
Cancelaria Șef Rabinului
București – Strada Sf. Vineri 9-11 – sector 4
Telefon 15.50.90

Nr. 1252/15. VIII. 1983

DEPARTAMENTUL CULTELOR*
-Cabinet-

V-am înaintat fotocopia poeziei „Epistola unui martir de la Mărășești către trădători de țară”, apărută în revista „Săptămâna” din 29 iulie 1983, sub semnătura domnului Corneliu Vadim Tudor. Autorul articolului net fascist „Idealuri”, apărut în același organ la 5 septembrie 1980**, reia în această poezie terminologia sa legionară, insultătoare pentru noi, evreii.

---

* Departamentul Cultelor răspunde în nota nr. 320/C/16. VIII. 1983: ...”Referitor la problemele legate de șef - rabinul dr. Moses Rosen, i s-a arătat că opinia exprimată privind “terminologia jignitoare la adresa evreilor” din poezie nu este întemeiată și în orice caz nu este cazul să se ia nici o poziție din partea Revistei Cultului Mozaic, fapt ce ar putea da loc la polemici și riposte ce nu sunt de dorit. Față de cele susmenționate, considerăm că nu ar fi justificată aprobarea publicării unui răspuns în Revista Cultului Mozaic, în legătură cu poezia amintită. ss. I. Roșianu” (ACNSAS, Fond documentar, ds. 144, vol. 3, 93) – A.C.

** Vezi Michael Shafir, „The Men of the Archangel Revisited. Anti Semitic Formations among Communist Romania’s Intellectuals”, în „Studies in Comparative Communism”, vol. XVI, nr. 3, Autumn 1983, pp. 223 – 243 [A. C.]

Dacă în „Idealuri”, dl. Vadim vorbea despre „târtani”, acum el se referă la „lifte spurcate”, la „iude”, etc. Nu e nevoie să intru într-o analiză mai amănunțită. Oricine își dă seama din ce vocabular își scoate dl. Vadim termenii și că nu este nici o deosebire între stilul din „Porunca Vremii” și acel pe care d-sa îl folosește.

Ne exprimăm, din nou consternarea și protestul că e posibil ca un asemenea limbaj, astfel de termeni să-și găsească loc într-o publicație care apare în România Socialistă în anul 1983. Cu atât mai grav este faptul cu cât este vorba de același organ care a publicat și vestitul articol „Idealuri” produs de același personaj.

Constituția și legile statului, ideologia partidului care cârmuiește țara, poziția exprimată în repetate rânduri cu energie și umanism de către președintele țării împotriva antisemitismului, rasismului și oricăror discriminări între naționalități, ne dă dreptul să luăm atitudine împotriva încercărilor de a reinvia terminologia fascistă.

Dacă dușmanul țării și al democrației, Țon, utilizează termenul de „iudă” (anexă copie după scrisoarea sa din 27.VI. 83) aceasta e lesne de înțeles. Țon a părăsit țara și o defăimează. El este un vrednic continuator al hitlerismului. „Comunistul” Vadim folosește același termen de „iudă”. Nu este pentru prima dată. E nevoie de comentat această similitudine de stil?

Iar dacă „comunistul” Vadim e un atât de bun creștin, cum se face că a reținut numele unui singur apostol, pe cel al lui Iuda Iscariotul și „uită” pe majoritatea celorlalți apostoli care au fost evrei? Uită că însuși Isus a fost evreu.

„Lifte spurcate”. Sunt convins că, la fel cum a încercat rândul trecut când a vorbit despre „târtani”, va încerca și acum să nege că s-a referit la evrei, deși și un copil știe că întreaga literatura pogromistă fascistă ne-a etichetat cu acest epitet

Și, dacă nu la evrei, atunci la cine s-a referit? În vocabularul comunist există astfel de termeni ca „lifte spurcate”? Cu astfel de insulte aduse altora, cu o asemenea xenofobie, se luptă pentru pace, se combat ațățătorii de război?

Vă supunem, în același timp, să binevoiți a aduce la cunoștința onoratei conduceri a Statului prezentul protest.

Cu distinsă considerație,
ȘEF RABIN AL CULTULUI MOZAIC
Dr. Moses Rosen
ss.

ACNSAS, Fond documentar, ds. 144, vol. 3, p. 94 - 95

Prea stimate Domnule Primar,

Am solicitat atât telefonic cât și în scris să fiu primit de Domnia voastră în audiență. Spre regretul meu, cererile mele au rămas fără răspuns*.

Știu cât de ocupat sunteți și mai știu că, în trecut, ați binevoit a mă primi, ori de câte ori am solicitat. De aceea recurg la această cale pentru a vă face comunicările ce intenționez a vi le face verbal.

Ele sunt, amândouă, de caracter obșteșc și nicidecum nu conțin vreo solicitare de ordin personal.

1. În problema demolării sinagogii „Reșit Daat” din str. Antim nr. 13, vă depun anexat adresa noastră nr. 1351 din 25 august 1983 către dl. Președinte al Departamentul Cultelor.

Am izbutit deci pe de o parte să obțin asentimentul enoriașilor pentru demolare, iar pe de altă parte să renunțăm la apartamentul ce urma să ne fie atribuit pentru a-l transforma în sinagogă, în schimbul racordării gazului metan la sinagoga [„Hizil Ilie”] din Aleea Vânători nr. 13.

Conducta se află la imediata apropiere a imobilului respectiv (câțiva metri).

Rugămintea noastră este deci să binevoiți a dispune cât mai urgent posibil această racordare, spre a da posibilitate enoriașilor ca în ziua de 3 octombrie 1983 (adică după încheierea sărbătorilor noastre) să aibă unde muta sinagoga și unde să-și facă rugăciunile, dînd liber imobilul din str. Antim nr. 13, spre demolare.

2. Vă depun alăturat fotocopia poeziei scrise de dl. Corneliu (demn urmaș al primului Corneliu...) Vadim Tudor, apărută în „Săptămâna”, organul Comitetului pentru Cultură și Educație Socialistă a municipiului București din 29. VII. 1983.

Este vorba de același domn care a scris faimosul articol fascist „Idealuri” apărut în același organ de presă, articol care a provocat indignare generală în rândul tuturor oamenilor cinstiți atât români cât și evrei.

Dl. Vadim folosește din nou, vocabularul legionar. Suntem curioși dacă în cel comunist se află expresia „lifte spurcate” și cui se adresează acest epitet de esență rasistă, șovinistă, dementială.

De la 23 August 1944, termenii aceștia n-au văzut lumina tiparului românesc.

Apoi cine este „Iuda”? e „târtanul” din articolul „Idealuri” din 5 septembrie 1980?

Noi, evreii din România Socialistă, suntem cetățeni demni și egali în drepturi cu ceilalți și nu putem accepta ca în 1983 să îndrăznească să ridice capul

---

* În memoriile sale (capitolul 44, Antisemitism...), șef rabinul Moses Rosen relatează reacția primarului general al orașului. „Întâlnindu-l după aceea, mi-am dat seama că nu știa ce să-mi răspundă și că părea încurcat. Nu avea habar cum și de ce apăruse acel articol, într-o revistă a partidului. Era destul de straniu că nici Gh. Mihoc, nici Gh. Pană, cei doi „șefi”: al Academiei și al organului de partid care patrona hebdomarul, nu știau cum de se produsese asemenea situații de-a dreptul incredibile”; *op. Cit.*, p. 274 [A. C.]

antisemitismul pe care Președintele Republicii îl combate în repetatele sale declarații.

Ne mai întrebăm:

Cum e cu puțință că „Săptămâna” repetă greșeala din 1980. Atunci, redacția, până la urmă, a publicat o retractare. Acum, ce se va întâmpla?

O importantă personalitate din străinătate m-a întrebat dacă mai există antisemitism în România. I-am răspuns textual: „Da, mai există rămășițe. Deosebire însă dintre trecut și prezent este că sub regimul burghez și sub cel fascist antisemitul era în „Legalitate” și profera injurii, insulte, atacuri fățiș și fără teamă iar eu trebuia să mă apăr timid, ocolit, cu frică”.

„Azi, sub regimul socialist, lucrurile s-au inversat. El, huliganul, trebuie să-și caute subterfugiu, tertipuri spre a-și plasa veninul, el este în ilegalitate, iar eu, pot să-i strig protestul, pot să-l demasc cu glas tare și fără nici o teamă, pentru că de partea mea e legea”.

În numele acestei radicale transformări ce s-a produs în această țară, vă adresez aceste rânduri.

Solicit, protecția legalității socialiste împotriva ațîțării fasciste, solicit aplicarea eticii socialiste spre a curma, odată pentru totdeauna, orice huliganism, chiar dacă el încearcă să-și pună mască.

Vă rog să primiți încredințarea deosebitei mele considerații.

ss.

DR. MOSES ROSEN
ȘEF RABINUL CULTULUI MOZAIC
PREȘEDINTELE FEDERAȚIEI COMUNITĂȚILOR EVREIEȘTI
DIN R.S. ROMÂNIA
DEPUTAT AL CAPITALEI ÎN MAREA ADUNARE NAȚIONALĂ

Dr. MR/rg.

ACNSAS, Fond documentar, ds. 144, vol. 3, f. 104 - 106

GABRIELA NEGREANU

Editura Albatros

Stimate Doamnă MOZES ROZEN,

Îmi exprim regretul și totalul dezacord față de situația creată prin publicarea textului de la p. 26 a volumului „Saturnalii” de C.V.Tudor, căruia i-am

fost simplu lector. După știința mea, toți cei care au avizat publicarea manuscrisului au interpretat respectivul text în sensul explicației oferite de autor: un pamflet împotriva transfugilor, defăimătorilor de țară. Decriptarea rebusistică a unor rele intenții abil mascate într-un text de tip poetic, - depășește dealtfel competențele și posibilitățile unei lecturi redacționale de bună credință. Acuzația (directă sau implicită) de antisemitism sau orice altă formă de rasism, în ceea ce mă privește, îmi lezează profund simțul moral și totalitatea concepțiilor mele umaniste; nimic din atitudinea mea intelectuală și civică, nimic din activitatea mea profesională și scriitoricească, nimic din faptele și evenimentele vieții mele nu o justifică.

Pentru această grosolană inducere în eroare a editurii de către Corneliu Vadim Tudor, am fost sancționată cu cea mai gravă sancțiune disciplinară înaintea desfacerii contractului de muncă; trebuie să recunoașteți că, ținând seama de nevinovăția mea, cum și de violenta campanie exercitată împotriva mea, timp de aproape jumătate de an, de revista „Săptămâna”, nu mă pot considera altfel decât o victimă absurdă.

Cu deosebită stimă,
GABRIELA NEGREANU
ss.

București
30 martie 1984

ACNSAS, Fondul Documentar, ds. 144, vol. 4, f. 11

98 _____

Comemorarea a 40 de ani de la deportarea evreilor din Ardealul de nord.

Program

14 – 18 Iunie 1984, București

Miercuri 13 iunie : Sosirea

Seara masă comună la restaurantul ritual

Joi 14 iunie:

Ora 9:   Întâlnirea cu conducerea F.C.E.
Expunerea Eminentei Sale asupra situației evreilor din R.S.
România în 1984
Ora 10.30:   Vizitarea secției de Asistență socială

- Ora 12.30: Vizitarea Căminului de bătrâni „Amalia și Șef Rabin Dr. Moses Rosen”
Dejunul se va lua la Cămin.
- Ora 17.30: Comemorarea martirilor evrei din Nordul Transilvaniei, la Templul Coral.
Predica D-lui Șef Rabin Dr. Moses Rosen.
Vor lua cuvântul: Marele Rabin al Franței, Rene Sirat și Rabinul Arthur Schneer – New York, precum și Dl. Israel Singer, Director executiv al World Jewish Congress
Corurile reunite Talmud Tora vor acompania serviciul divin.
- Ora 20 : Întâlnire cu tineretul.
Seară de muzică evreiască.

Vineri 15 iunie:

- Ora 9: Vizionare meals on wheels (transport de hrană caldă pleacă de la restaurantul ritual la 440 de asistați, la domiciliile lor)
- Ora 9.30: Depunere de coroane de flori și serviciu divin la monumentul martirilor de vasul Struma.
- Ora 10.30: Vizitare Sinagoga Mare, Sinagoga Malbim, Sinagoga Sefardă.
- Ora 11.30: Vizitare Muzeul de istorie al comunităților Evreiești din România
- Ora 12.30: Masă la restaurantul ritual.
- Ora 16: Ședință solemnă comemorativă a Holocaustului evreilor din Nordul Transilvaniei la sala de festivități din strada Popa Soare nr. 18.
Cuvânt de deschidere: Dl. Șef Rabin Dr. Moses Rosen
Conferință: Scriitorul Elie Wiesel
Comunicare științifică: Prof. Iehuda Bauer – Universitatea Ebraică – Ierusalim: „Deportarea la Auschwitz a comunităților evreiești din Transilvania de Nord”
Comunicare științifică: Președinte „Yad Vashem”, Dr. Itzhak Arad – Ierusalim
- Ora 19: Kabalat Sabat la Templul Coral
- Ora 21: Oneg Sabat la restaurantul ritual.

Sâmbătă 16 iunie:

- Ora 8.30: Serviciul divin
- Ora 11: Kiduș în cinstea oaspeților
- Ora 12.30: Masa la restaurantul ritual
- După amiaza: liber
- Ora 20: Masa la restaurantul ritual

Duminică 17 iunie:

- Ora 7: Plecarea cu avionul la Cluj
- Ora 8: Sosirea
- Ora 10: Comemorare la Sărmaș (întreaga comunitate a fost masacrată de fasciștii maghiari în august 1944. 126 de morminte se află pe dealul din spatele localității).
- Ora 13: Masa la restaurantul ritual
- Ora 18: La Templul Deportaților din strada Horea se vor comemora cei 16.000 de evrei din Cluj uciși în deportare la Auschwitz.
- Ora 20: Masa la restaurantul ritual
Întâlnire cu tineretul evreu din Cluj
Vor participa delegații ale Comunităților din Ardeal.

Luni 18 iunie:

- Ora 9: Plecare cu autobuzul la Oradea
- Ora 12 /13: Vizitarea Băilor Felix
- Ora 13.30: Masa la restaurantul ritual
- Ora 17.30: Comemorare la Sinagoga Mare ortodoxă din strada Mihai Viteazul
- Ora 19: Masa la restaurantul ritual
- Ora 20.30: Plecare cu avionul la București

ACNSAS, Fond documentar, ds. 144, vol. 4, f. 98 - 100

99 _____

STRICT SECRET
16 IUNIE 1984

MINISTERUL DE INTERNE
INSPECTORATUL JUDEȚEAN MUREȘ

SECURITATE
Serviciul I. A.

Către Ministerul de Interne. Direcția a I a. Serviciul IV (strict secret)

Raportăm că, la data de 17. 06. 1984 între orele 15,20 -16, 45 la cimitirul evreiesc de pe raza comunei Cămăraș, județul Cluj (dealul Sascut), unde la data de 16.09.1944 au fost masacrați 126 de evrei din comuna Sărmaș, județul Mureș de către jandarmii horthiști cu concursul aristocrației maghiare locale, s-au comemorat 40 de ani de la deportarea evreilor din nordul Transilvaniei de autoritățile horthiste.

Conform planului de măsuri al Departamentului Securității Statului pentru acțiunea „1418-84”, în cooperare cu Inspectoratul județean Cluj al Ministerului de Interne au fost executate măsurile de securitate ordonate.

În rândul celor 70 de evrei de pe raza județului Mureș, participanți la ceremonial, au fost 6 surse ale organelor de securitate care au fost instruite conform prevederilor planului de măsuri menționat.

Întrucât una din surse a publicat în revista „Vatra” reconstituirea masacrului din 16 septembrie 1944, a fost solicitată de rabinul Rosen Moses ca la data de 17.06.1984 să participe la comemorare și să rostească o scurtă alocuțiune. Sub îndrumarea organelor de securitate sursa și-a scris alocuțiunea, cu accent pe demascarea atrocităților săvârșite de horthiști împotriva populației evreiești, române și chiar maghiare, derulând filmul celor petrecute în comuna Sărmaș în intervalul 5 – 16 septembrie 1944.

La comemorarea din 17. 06 a.c. au participat circa 500 de persoane – în majoritate cetățeni români, alături de reprezentanți ai comunităților evreiești din R.P. Bulgară, R.P. Ungară, R.S. Cehoslovacă și R.D. Germană. Au fost prezenți: ministrul transporturilor din Israel ca reprezentant oficial al guvernului Israelului cu soția, ambasadorul Israelului acreditat la București, vice-prim ministrul Suediei, directorul Federației Mondiale Evreiești, directorul Jointului, Președintele Federației Evreilor din S.U.A., doi reprezentanți ai Universității din Israel, ziariști, fotoreporteri străini și șeful rabin Rosen Mozes, care la deschiderea ceremoniei i-a nominalizat pe cei străini – precizându-le funcțiile și țara subliniind că, evreii din România nu sunt singurii în acțiunile lor, aducând mulțumiri participanților.

Au fost rostite scurte alocuțiuni de către ministrul Transporturilor din Israel care printre altele a manifestat regretul că, vorbitorii din Cluj Napoca au referit doar la fasciști și fascism - fără trimiteri concrete la martirii evrei exterminați. Alocuțiunea profesorului SUCIU VASILE a produs o impresie deosebită asupra auditoriului – inclusiv la străini care au aprobat cu satisfacție sublinierile acestuia. A fost filmat și înregistrat pe videocasete iar la final s-a solicitat textul cuvântării de către Secretarul Federației Evreiești din România.

Prim rabinul ROSEN MOZES în finalul ceremoniei a evocat martiriul celor 6 milioane de evrei exterminați în perioada celui de al doilea război mondial, accentuând în mod deosebit evenimentele petrecute la Sărmaș în anul 1944, când o comunitate întregă a fost exterminată de către fasciști, astfel încât la ora actuală pe teritoriul Sărmașului „ nu mai există evrei, nici sinagogă”. A mai subliniat următoarele: „poporul evreu are prieteni mari și puternici, nu este singur”; „...nu lasă lumea să doarmă, sensibilizând-o mereu cu privire la fascism și la ororile săvârșite de el”; „întotdeauna poporul evreu va face totul pentru fii săi de pretutindeni, în numele dreptății și al echității sociale, mai ales acum, în condițiile în care are o țară a sa, unde trebuie să se adune toți evreii până la urmă”.

În cuvântul său ROSEN MOZES nu a făcut, sub nici o formă referiri la politica partidului și a statului nostru.

Comemorarea s-a desfășurat în condiții de deplină securitate.

Anexăm o copie a alocuțiunii profesorului Suci Vasile.

Şef al Securităţii,
Colonel
AGOSTON ALEXANDRU

Şeful
Serviciului,
Colonel
(ss)BATAGA TIBERIU

ACNSAS, Fond documentar, ds. 144, vol. 4, f. 150 –151

100 _____

PENTRU UZ INTERN
Exemplar nr....

U.M. 0544/282
10.01.1985

BULETIN „E.L” nr....

Postul de radio “Europa Liberă” a transmis în cadrul emisiunii “Actualitatea românească” următoarea ştire:

“Se pare că în capitala României la ordinea zilei se află o nouă afacere cu un oarecare iz antisemit. Mai precis, este vorba de un roman care cuprinde aspecte antisemite, intitulat “Sibaris”. Autorul, Ion Adam, s-a născut în 1875, la Vaslui şi a decedat în 1911. Opera sa, fără prea mari virtuţi literare, dacă e să dăm crezare “Istoriei literaturii române” de Dumitru Murăraşu, s-a înscris în curentul semănătorist. “Sibaris” a fost retipărită la Editura “Minerva”. Se pare că, din această cauză, directorul editurii, Aurel Martin, a fost destituit, ca de altfel şi redactorul de carte, Mohanu.

Pe fondul antisemitismului mai energic, reprezentat de Corneliu Vadim Tudor, afacerea “Sibaris” pare să fi stârnit unele valuri, cu unde care s-au repercutat până la Departamentul Cultelor. Vă vom ţine la curent pe măsură ce vom cunoaşte mai multe amănunte”.

ACNSAS, Fond documentar, dosar 144, vol.5, f. 1

101 _____

PENTRU UZ INTERN
Exemplar nr. 14

BULETIN RADIO NR. 270

Postul de radio “Vocea Americii” a transmis următorul comentariu pe marginea unui articol, apărut în cotidianul “New York Times”, referitor la situația evreilor din România, scris de ziaristul Henry Kamm, care a vizitat recent țara noastră.

“Între cele două războaie mondiale minoritatea evreiască din România număra peste 800.000 de suflete. Evreii din Basarabia și Bucovina au fost exterminați, în cadrul politicii rasiale impuse de Hitler țărilor ocupate și aliate. Din cei 400.000 de supraviețuitori evrei din România au rămas azi în această țară doar 25.000, din care peste jumătate au 60 de ani, sau mai mult.

Henry Kamm a constatat că evreii din România pot emigra destul de liber în Israel. În aceste condiții s-a impus un paradox: religia mozaică, nepopulară într-o țară ca România interbelică, a devenit acum un obiect râvnit. Numeroși români, care nu au nici o legătură cu religia mozaică, se prezintă la rabinatul din București pentru a obține certificatul care să le permită emigrarea, sau pentru a trece la iudaism. Ziaristul american a citit următorul anunț pe ușa rabinatului: “Nu se acceptă convertiri la iudaism. E inutil să insitați.”

Cel puțin 2000 de evrei pot emigra anual din România și soarta lor este, firește, invidiată de sute de mii de români care ar dori să părăsească țara.

Tinerii evrei își amână, însă, plecarea din România până la absolvirea facultăților de specialitate. “Învățătura e gratuită aici” – i-a spus înțepat un demnitar român ziaristului american.

Despre ce era vorba: încercând să obțină niște noi fonduri în valută forte, guvernul român promulgase în 1982 un decret care îi obligă pe emigranți să plătească statului dolari, franci și mărci vest-germane în schimbul diplomelor românești. Regimul de la București a trebuit să suspende ulterior aplicarea decretului, când americanii au amenințat că nu vor mai acorda României clauza națiunii celei mai favorizate.

Liderul religios al comunității israelite din România continuă să fie un rabin de 72 de ani, Moses Rosen. El este și deputat în Parlamentul țării. Domnul Rosen a stat de vorbă cu ziaristul american și și-a exprimat mândria că în timpul păstoriei sale, care durează de decenii, 380.000 de evrei au plecat spre Israel. “N-au plecat la Philadelphia”, a adăugat rabinul Rosen, făcând aluzie la faptul că majoritatea evreilor au preferat să se ducă în Israel, nu în America.

“Niciodată n-au trăit evreii din România așa de bine ca în prezent”, scrie Henry Kamm. Comitetul American “Joint” plătește guvernului român sume considerabile în valută forte, de care Bucureștiul are atâta nevoie. În aceste condiții guvernul român a permis crearea unui sistem de asistență socială pentru evrei, unic în România.

Henry Kamm a stat de vorbă cu doctorul Marcel Saraga, fostul adjunct al ministrului sănătății și prevederilor sociale. Doctorul Saraga a declarat: “Noi acordăm fiecărui evreu român diferența dintre venitul său și suma necesară vieții.

Comunitatea israelită dispune de un cămin pentru bătrâni dotat cu 210 paturi. În România nu există o instituție similară”.

După afirmațiile rabinului Rosen, populația evreiască din România este în continuă scădere. “În această țară vor mai exista evrei încă 15-20 ani, dar nu o viață evreiască organizată” a adăugat Moses Rosen.

Un simbol al dispariției evreiești dintr-o țară ca România este sinagoga Malbim. Asemenea altor lăcașe sacre creștine, Malbim este în calea marelui proiect politico-arhitectural care va înlocui centrul istoric Antim al urbei bucureștene, între dealul Uranus și dealul Mitropoliei. Ea urmează să fie demolată pentru a face loc noului centru civic. În jurul micuței sinagogi totul a fost dărâmat. Rabinul Rosen a obținut o ultimă amânare: înaintea distrugerii templului Malbim, zidurile vechi de peste un secol vor fi martorele unui ultim serviciu divin, acum, în toamnă când se termină sărbătorile evreiești. După aceea, sinagoga Malbim va intra în trecut, asemenea populațiilor evreiești din răsăritul Europei, care au dispărut în deceniile postebelice”.

ACNSAS, Fond documentar, dosar 144, vol.5, f. 2 – 4

102 _____

PENTRU UZ INTERN
Exemplar nr. 13

U. M. 0544/282.
3.10.1985

BULETIN RADIO NR.276

Postul de radio “Kol Israel” a transmis următorul interviu acordat lui Noah Miatze de Aba Geffen, fostul ambassador al Israelului în România, cu privire la impresiile sale din timpul misiunii efectuată în țara noastră:

Întrebare: Cum s-a născut ideea efectuării, în perioada sărbătorilor de Sucot, de vizite la comunitățile evreiești din România, obicei despre care am citit în cartea dv. ?

Răspuns: La scurt timp de la sosirea mea la București, am făcut, împreună cu soția, prima noastră vizită oficială la comunitățile evreiești din afara Bucureștiului, la Iași și la Galați. A fost pentru prima oară când un ambasador israelian făcea o vizită oficială, cu drapel, cu escorta Securității, astfel încât evreii de la Iași și Galați au fost foarte emoționați. Atunci am hotărât că vom face totul ca în perioada șederii noastre în România să vizităm toate comunitățile. Mă bucur că în timp de cinci ani am reușit să vizităm toate cele 63 de comunități.

Întrebare: Care a fost reacția, atitudinea autorităților române?

Răspuns: Autoritățile române m-au ajutat mult, au organizat întâlnirile mele cu reprezentanții locali, am fost întotdeauna însoțit de o escortă a Securității din București – o mașină cu trei sau patru persoane la care se adăuga în fiecare județ, o escortă locală. Toate acestea pe cheltuiala autorităților române. În general atitudinea autorităților române față de relațiile noastre cu evreii a fost de simpatie. Îmi amintesc atunci când S.Peres*, în calitate de lider al Partidului Muncii a vizitat, în martie 1978, Bucureștiul, la o recepție ce a avut loc la cantina Comunității, au participat și reprezentanți ai autorităților române. Când au văzut entuziasmul evreilor și au auzit discursurile, unul dintre ei mi-a spus: “Trebuie să fiți foarte mulțumit, domnule ambasador, că aveți o asemenea comunitate!”

Întrebare: Și ați putut să vizitați când și ce doreați, fără nici un fel de probleme?

Răspuns: Am putut să vizitez ce am vrut. În ceea ce mă privește am avut un singur caz în care autoritățile române nu au fost interesate să efectuez vizita la data pe care mi-o propusesem. S-a întâmplat în 1981, când la Iași s-au comemorat 40 de ani de la pogrom. Autoritățile locale și comunitatea evreiască au organizat ceremonii la care am dorit să particip. Autoritățile române m-au rugat să nu particip acolo oficial la data respectivă, ci la o altă dată. Până la urmă am propus data la care a avut loc pogromul potrivit calendarului evreiesc.

Întrebare: Cum reușește să funcționeze o comunitate evreiască precum cea din România, într-o țară cu regim communist?

Răspuns: Eu cred că există o situație de coexistență. În România este libertatea cultului și educației pentru toate minoritățile. Evreii pot merge la sinagogi, pot efectua serviciul religios, au coruri care cântă în idiș și ivrit și nu le este frică să-și declare fidelitatea față de poporul evreu, dragostea față de statul Israel. Membrii ambasadei Israelului merg la sinagogi, participă la serviciul religios și la diverse festivități ale comunității, iar liderii comunității sunt invitați la recepțiile de la ambasadă.

Am învățat ceva foarte interesant în România. Această țară, potrivit Constituției sale este comunistă, laică. Dar legătura cu evreii este posibilă numai prin intermediul comunității, care este o instituție de credință religioasă. În concluzie, evreii care au poziții importante în guvern evită să facă parte din comunitate, atât timp cât se află în aceste poziții oficiale. Când ies din aceste poziții, ei vin la comunitate și lucrează acolo.

Se poate afirma că fiecare evreu poate păstra tradițiile poporului său, moștenirea lui culturală și exprima sentimentele naționale. Toate acestea, fără a știrbi obligațiile de cetățean român, fidel statului său.

Întrebare: În lumina celor cinci ani de experiență în România, în ce măsură cunosc evreii din această țară ce se petrece în statul Israel?

Răspuns: Ei știu totul, aproape totul. Ascultă “Kol Israel” în limba română, citesc ziarele din Israel, o parte din ei vizitează țara și mulți turiști israelieni vin în România.

---

* Shimon Peres (n. 1923): prim ministru (1977, 1984 - 1986, 1995 - 1996), ministrul de externe al Statului Israel (1992-1995; 2001-2002). [A. C.]

Întrebare: În timpul misiunii la București v-ați ciocnit de elemente antisemite? Care a fost relația dv., ca ambasador?

Răspuns: A fost la Brașov un caz de calomnie. Neplăcute au fost și articolul apărut în "Săptămâna", precum și volumul lui Mihai Eminescu. Rabinul Șef a protestat, noi am intervenit direct și ca rezultat, revista "Săptămâna" s-a scuzat public pentru expresiile antisemite pe care le-a folosit, iar președintele Ceaușescu a condamnat de câteva ori orice manifestare antisemită. Dar antisemitismul nu a dispărut complet în România, în ciuda atitudinii pozitive a autorităților față de evrei.

Întrebare: V-ați născut și ați copilărit în Europa răsăriteană, ați suferit ororile holocaustului. România, contactul cu toate comunitățile evreiești din țară v-au adus aminte de copilărie?

Răspuns: Sigur că o vizită la Dorohoi mi-a amintit de Lituania. În ceea ce privește vizitele, acestea au fost emoționante. Relațiile cu evreii au făcut misiunea noastră mai ușoară și șederea în România mai plăcută".

ACNSAS, Fond documentar, dosar 144, vol.5, f. 5 – 7

103 _____

PENTRU UZ INTERN
Exemplar nr. 12

U.M. 0544/282
7.10.1985

BULETIN RADIO NR. 286

Postul de radio "B.B.C." a transmis următorul comentariu pe marginea unui articol apărut în cotidianul britanic "Times", referitor la comunitatea evreiască din România:

"Recent, în ziarul "Times" a apărut un articol, sub semnătura lui MICHAEL FRIDLAND, referitor la comunitatea evreiască din România. Ziaristul britanic subliniază că este vorba de o comunitate redusă numeric, ai cărei membri sunt în majoritate bătrâni.

MICHAEL FRIDLAND a vizitat România pe perioada Anului Nou evreiesc și a consemnat ajutoarele pe care le primesc periodic membrii comunității. Fiecare pensionar evreu, indiferent de resursele materiale, are dreptul la un rând de haine și unul de încălțăminte, plătite de Comitetul american comun de distribuție, sau de Fondul central britanic, cu sediul la Londra. Unii dintre bătrâni locuiesc în cămine evreiești recunoscute drept cele mai bune din țară.

Fridland arată că evreii din România pot emigra, au sinagogi și că li se distribuie alimente coșer. Ziaristul britanic subliniază că șeful comunității evreiești din România, rabinul șef Moses Rosen, este profesor la Universitatea Bari Lam [Bar Ilan !] de lângă Tel Aviv și călătorește în toată lumea, “demonstrând – pentru a cita pe autor – că evreii pot trăi bine sub comunism. Este evident, adaugă FRIDLAND, că președintele Nicolae Ceaușescu vede în rabinul șef un ambasador util”. MICHAEL FRIDLAND rezumă astfel filozofia rabinului ROSEN: el face tot ce-i stă în putință pentru a ajuta statul Israel și pe cei ce vor să ajungă acolo, evitând să aducă nenorociri asupra celor ce trăiesc în România și își iubesc țara natală.

Rabinul șef consideră educația religioasă drept principala sa prioritate. Astfel, scrie FRIDLAND, copiii evrei pot primi educație religioasă într-un cadru organizat, nu însă și copiii creștini. Explicația pe care i-ar fi dat-o rabinul ziaristului britanic este că, dacă învățământul religios ar fi permis tuturor copiilor, atunci sute de mii de persoane ar fi îndoctrinate pe viață. Copiii evrei ar fi doar în număr de 2000 și dintre ei mai toți vor pleca din România. MICHAEL FRIDLAND notează apoi că asemenea cuvinte pot fi periculoase într-o țară în care antisemitismul nu a murit. Dar el îl citează din nou pe MOSES ROSEN, care a spus că în urmă cu câțiva ani patriarhul i s-ar fi plâns de situația privilegiată de care se bucură evreii în România, în comparație cu ceilalți credincioși, la care rabinul șef ar fi răspuns: “Secole de-a rândul evreii au fost persecutați, dezavantajați. Oare nu a venit acum timpul să li se acorde și niște avantaje?”

ACNSAS, Fond documentar, vol.5, f. 8 – 9

104_____

PENTRU UZ INTERN
Exemplar nr. 14

U. M. 0544/282
22.10.1985

BULETIN RADIO NR.350

Postul de radio “Kol Israel” a difuzat următorul interviu acordat lui Gadben Yitzak de către Moses Rosen, aflat într-o vizită în Israel:

Gadben [Gadi Ben] Yitzak: Invitatul nostru în studio este șef – rabinul evreilor din România, doctor Moses Rosen, căruia îi urăm bun sos. Printre scopurile actualei prezențe în Israel a eminenței sale se află: continuarea scrierii memoriilor sale, o serie de preocupări legate de catedra universitară de la Tel Aviv care îi poartă numele, începutul distribuirii de cărți sfinte și suluri de Tora,

donatii ale comunităților din România pentru evreii din Israel. Este vorba despre obiecte de cult aparținând sinagogilor fără enoriași, cam 35.000 de cărți și 300 de Sifrei Tora, fără a pomeni de cele lăsate în București care, speră eminența sa că vor ajunge în curând în Israel. La 7 noiembrie a.c., la Kyriat Hatfuzot, o instituție în care învață tineri evrei din întreaga lume, va fi înmânat unul din aceste suluri.

În afară de aceasta, eminență, înțeleg că aveți proiectate o serie de întâlniri cu diverse personalități, pentru a încerca să rezolvați problema lipsei slujitorilor de cult în comunitatea evreilor din România?

Moses Rosen: Fiecare medalie își are reversul ei. Plecarea mării majorității a evreilor din România în Israel a adus cu sine și dispariția aproape completă a personalului religios al acestor comunități – rabini, învățători și chiar conducători laici. De aceea, suferim de o criză de conducere, iar intențiile noastre vizează obținerea colaborării din alte părți care să ne ajute în continuarea activităților. Desigur, în primul rând avem nevoie de rabini. Există astăzi 68 de comunități evreiești în România, după ce în 1948, la alegerea mea ca șef rabin, au participat 600 de rabini. În prezent există 3 rabini în toată țara: rabinul din București, care are 72 de ani; rabinul din Timișoara, care are 71 de ani, și eu care nu-mi mărturisesc vârsta. Aceasta este tot pentru întreg iudaismul român. Imposibil de continuat o viață religioasă în aceste condiții.

Gadben Yitzak: Există șanse ca autoritățile române să permită venirea unor rabini din străinătate?

Moses Rosen: Autoritățile române au aprobat aceasta de mai mult timp. Noi suferim însă de lipsa de interes a forurilor conducătoare evreiești care au secțiuni speciale pentru sprijinirea comunităților mici din lume, foruri care țin că în unele părți nu sunt lăsate să intre să dea ajutor religios. În cazul României au de-a face cu un guvern comunist, care din 1965 spune: “Poftiți, puteți veni, puteți să ajutați”. Dar aceste foruri pe noi nu ne ajută. Nu mă refer la ajutorul material. Toată cinstea și toată recunoștința Organizației evreilor americani pentru felul cum ne sprijină în acțiunea noastră de ajutorare a evreilor întorși de la Auschwitz fără cămine, sau a evreilor ai căror copii au plecat în Israel și au rămas singuri și au nevoie de ajutoare. Mă refer însă la ajutorul de personal activ. Și în această privință port discuții care mă determină să sper că vom putea găsi unele soluții pentru anii următori, care să asigure o supraviețuire a iudaismului. Nu mă refer la una fizică – vor fi evrei în România și peste 10 ani – dar e vorba de existența lor organizată.

Gadben Yitzak: Să trecem acum la situația materială a evreilor din comunitatea din România. Sunt ajutați de comunitate, înainte de sărbători, cei care trăiesc în lipsuri? După sărbători există sistemul de restaurante cu mâncare caldă pentru acasă? Sunt probleme, există suficientă carne pentru evreii din România?

Moses Rosen: Slavă Domnului, noi acoperim nevoile a peste 5000 de evrei, adică 20% din numărul evreilor existenți astăzi în România, dându-le un minim de ajutor. Există 11 restaurante la care servesc zilnic masa aproape 3000 de persoane.

Gadben Yitzak: Orice evreu care dorește poate veni la restaurant să mănânce?

Moses Rosen: Da, dacă se duce să mănânce, bineînțeles. Depinde de situația lui materială, dacă plătește sau nu, și cât plătește. Nu plătesc aproape deloc aproximativ 70% din ei. Plătesc în mod simbolic, 3 lei pentru o masă cu trei feluri de mâncare, circa 12-15%, iar restul plătesc întregul preț, adică 20 de lei. Acest așa-zis preț nu acoperă nici jumătate din costul real al unei mese. Am putea spune că izbutim să acoperim nevoile alimentare ale populației evreiești, în special ale persoanelor trecute de vârsta de 60 de ani.

Gadben Yitzak: V-am auzit vorbind la radio în limba ebraică, despre condițiile materiale ale comunității evreiești din România. În legătură cu aceasta presa din lumea întreagă s-a ocupat de faptul că în București, în cadrul noului plan de sistematizare, s-au dărâmat peste noapte foarte multe sinagogi, una dintre ele fiind Malbim, considerată de unii un monument istoric.

Moses Rosen: Să îmi dați voie să fac câteva precizări în legătură cu modul în care dumneavoastră ați pus întrebarea. Acele multe sinagogi care s-au dărâmat nu sunt decât una. Nu s-au dărâmat peste noapte, ci după discuții care au durat peste jumătate de an, iar sinagoga Malbim, despre care este vorba, nu este deloc un monument istoric. Și vreau să precizez următoarele: în sistematizarea care se face în întreaga capitală s-a ajuns la cartierul Văcărești, care era, bineînțeles, plin de sinagogi de pe timpul când în București erau 150.000 de evrei. Astăzi, în București, se află mai puțin de 12.000 de evrei. Nu se poate, pe de o parte, cere “lăsați evreii să facă alia” și astfel să se golească sinagogile, iar pe de altă parte, să spui “nu, nu vă lăsăm să construiți Bucureștiul așa cum vreți, pentru că veți dărâma o sinagogă”. Deci, ori una, ori alta.

Pentru ca să fie logic, eu am fost de acord, din primul moment, cu dărâmarea sinagogii Malbim, văzând că nu există altă cale. Ea stătea în calea bulevardului care se construiește. Dar la fel s-au dărâmat și unele biserici.

Gadben Yitzak: De biserici noi nu ne-am ocupat, pentru că noi avem sinagogile noastre. Pe de altă parte, întrebarea era dacă, atunci când s-a plănuit acel bulevard, nu putea fi plănuit în așa fel încât să nu treacă prin Malbim?

Moses Rosen: Nu se putea, ca dovadă că era vorba de Baia rituală, de muzeu și de Sinagoga Mare. Acolo unde a existat posibilitatea, s-a modificat, dar aici nu s-a putut.* Sinagoga Malbim n-a avut în ultimul an activități decât sâmbata și,

---

* Ambasadorului Statului Israel, cel al Statelor Unite și cel al Spaniei, împreună cu rabinul Rosen au acționat pentru salvarea Templului Coral, Templului Unirea Sfântă și Sinagogii Mari, aflate în aceeași zonă din București. Templul Malbim și ultima sinagogă sefardă nu au mai putut fi salvate de extinderea „Victoriei socialismului”. Un bloc a fost construit în jurul Sinagogii Mari pentru a nu fi vizibilă în vizitele oficiale. Alături Biserica Sf. Vineri a fost demolată.

Pentru detalii vezi Moses Rosen, „Tiranul antisemit (Una în vorbă, alta în faptă)”, în R.C.M., nr. 685, din 1 februarie 1990, p.6; articol reprodus și în Moses Rosen, *Eseuri biblice*, București, Editura Hasefer, 1992, pp. 311 – 314; Dr. Yosef Govrin, „Organization of the Jewish communities in Romania during the Ceausescu era”, în „Shvut” - Jewish problems in Eastern Europe. First International Conference on the History of the Jews in Romania, Editor Liviu Rotman, Tel Aviv, Diaspora Research Institute, Golstein Goren Center, 1993, pp. 366; Dr. Yosef Govrin, fost ambasador al Statului Israel în România (1985 – 1989), „Destinul evreilor din România – diferit de cel al evreilor din restul Diasporei Europei de Est/ Situația sinagogilor din București”, în *Moses Rosen. Arhitectul propriei sale veșnicii*, Caiet cultural (4), editat de „Realitatea evreiască”, (f.a.), pp. 37 – 39; Pentru situația generală a sistematizării vezi Dinu C. Giurescu, *The razing of Romania's past*, New York, World Monuments Fund, 1989. [A. C.]

foarte greu, în unele zile ale săptămânii. Nu se poate spune nu, la o asemenea cerere, atunci când, în apropiere de sinagoga Malbim, la 100-200 de metri, se află două sinagogi cu 2000 de locuri, care au tot disponibilul nu numai pentru fiecare zi, dar chiar pentru Iom Kipur, și care nu se umplu la capacitatea lor nici în prezent, după dărâmarea sinagogii Malbim.

În ce privește “dărâmarea peste noapte”, vreau să precizez: nu numai că nu s-a dărâmat peste noapte, dar înțelegerea stabilită între noi a fost că nu s-a dărâmat peste noapte, dar înțelegerea stabilită între noi a fost că nu se va dărâma înainte de trecerea sărbătorilor. După demolarea întregii zone, în urmă cu două luni, lucrările edilitare au fost stopate, iar sinagoga Malbim a rămas singură în toată această pustietate, până acum trei zile, tocmai pentru a respecta, și din acest punct de vedere, sensibilitatea noastră. În același timp, sinagoga Malbim nu este un monument istoric, dar există sinagogi cu valoare istorică cum este Sinagoga Mare, construită în anul 1842. Malbim a fost construită la începutul veacului XX.

Azilul de bătrâni, la fel, n-a putut fi ocolit cu toate eforturile. Clădirea există și în prezent, deși este dărâmat totul în jur. Primăria Capitalei, primarul, cu care am vorbit personal, amenajează un alt cămin, într-un alt cartier al orașului, unde 400 de muncitori lucrează zi și noapte. Pot să vă asigur că până când nu se va amenaja complet noul cămin, nu iese nici un bolnav din căminul nostru. Ne bucurăm de întreaga bunăvoință a autorităților pentru ca soluția să fie una binevoitoare pentru toată lumea.

Gadben Yitzak: A primit comunitatea evreilor din România despăgubiri pentru fiecare din clădirile demolate cu aprobarea sau fără aprobarea comunității?

Moses Rosen: A primit despăgubiri și va mai primi și avem următoarea înțelegere: acolo unde există posibilitate, ni se dă în schimb altă clădire, iar acolo unde nu există posibilitate, ni se dau despăgubiri în bani.

Gadben Yitzak: Să trecem la lucruri mai vesele. Cum se pregătește comunitatea evreilor din România pentru Hanuka?

Moses Rosen: V-am auzit oftând și spunând să trecem la lucruri mai vesele. Iată ce a spus profetul Ieremia, în timpul căruia s-a dărâmat Templul cel mare din Ierusalim: “Slăvit fii Doamne, că ți-ai revărsat mânia asupra pietrelor și asupra lemnurilor și nu asupra oamenilor.” Deosebirea între ce se întâmplă acuma și ce a fost în tinerețea mea, în timpul Holocaustului, este că atunci au fost duși și omorâți evreii la Auschwitz, iar sinagogile au rămas, iar acuma evreii sunt în Israel și sinagogile au rămas. Acolo unde este nevoie, unele din ele dispar. Acuma, slava Domnului, este vorba de un număr de sinagogi care au fost făcute pentru 800.000 de evrei, în timp ce astăzi mai sunt numai 25.000 de evrei în România. Aceasta e deosebirea și de aceea vreau să spun că...

Gadben Yitzak: Da, pentru că din nenorocire, nu se poate spune același lucru despre populația care i-a primit pe evrei atât de bine, în timp ce bisericile lor se dărâmă.

Moses Rosen: Desigur acesta este un alt aspect. Există un număr de 10.000 de biserici care sunt în funcțiune și mă întreb dacă, în fața nevoilor edilitare, în Statele Unite, sau în orice parte a lumii nu se procedează la fel. Nu este vorba de nici un gest antireligios. Cine vrea să interpreteze astfel falsifică realitatea.

Gadben Yitzak: Nu o dată au fost știri publicate în Occident despre profanări de morminte în cimitire evreiești, în toată România, sau chiar de clădiri ale comunității evreiești în Ardeal, la Iași.

Moses Rosen: Nu generalizați. Eu citesc multe știri despre profanări de cimitire în Vest, în Germania federală, în Franța, în America. Desigur, huligani există în toate părțile și din când în când se întâmplă ca aceștia să profaneze sau să distrugă pietrele funerare. Noi ne adresăm autorităților care fac cercetări și în multe cazuri au fost pronunțate condamnări grele, existând și astăzi oameni care stau la închisoare pentru asemenea infracțiuni.

Gadben Yitzak: Autoritățile vă sprijină?

Moses Rosen: Sigur că da. Avem cazuri concrete în care unii au făcut 2-3 sau chiar, 40 ani închisoare pentru aceste fapte. Desigur asemenea fapte sunt inevitabile, pentru că nu se poate cere autorităților să ne pună milițeni, care să păzească cimitirele zi și noapte. Bineînțeles, în localitățile în care nu mai sunt evreu este o problemă că nu are cine să păzească cimitirele.

Gadben Yitzak: Ce ne puteți spune în legătură cu știrile despre cimitire evreiești în care s-au construit blocuri?

Moses Rosen: Nu este adevărat. Au fost probleme în urmă cu 20-25 de ani. Acuma nu se construiesc blocuri în cimitire. Dacă este vorba de o mică porțiune din cimitir care intră în planul de sistematizare al drumurilor, al șoselei naționale, cum a fost cazul la Siret, vă pot spune că nu a fost pus în aplicare, cu toate că au trecut 30 de ani, iar șoseaua națională nu și-a schimbat cursul, deși se petrec frecvent accidente de circulație din această cauză. Existând o mică porțiune care cuprinde câteva morminte, am refuzat să cedez acea mică parte din cimitir care există și azi și nu se atinge nimeni de ea.

Desigur, sunt unele garduri sparte, sunt țărani care intră pentru a-și extinde lotul lor de pământ. În ultimii trei ani am cheltuit 8 milioane de lei pentru repararea gardurilor la 240 de cimitire, din care marea majoritate se află în localități unde nu mai există nici un evreu. Însă, cât putem, noi păzim cimitirele, cazurile de profanare sunt din ce în ce mai rare. De asemenea și vigilența autorităților e mare. Atunci, însă, când se întâmplă, ne adresăm autorităților și reparăm acolo unde se poate.

Nu este adevărat că unele clădiri ale comunității au fost profanate. Desigur, antisemitism există în toate părțile și dați-mi voie să vă ilustrez situația printr-un caz concret:

La cimitirul Filantropia, care se află pe bulevardul 1 Mai din București, acum 20 de ani, șeful Departmentului Cultelor din acea vreme, profesorul Dogaru, m-a invitat într-o zi să mergem la fața locului și mi-a arătat că planul de sistematizare cere ca partea din față a cimitirului – și anume capela și birourile – să fie dărâmată pentru ca bulevardul care urma să fie extins să aibă pe unde trece. Ni se asigura o altă intrare în cimitir, pe o stradă laterală. Am semnat că sunt de acord și pe urmă cu trecerea anilor am și uitat de toate acestea. Alinierea clădirilor s-a realizat în urmă cu câțiva ani. Când președintele statului, Nicolae Ceaușescu, a venit la fața locului i s-a spus: “Aici dărâmăm, avem și aprobarea șef- rabinului”. Președintele a răspuns: “Nu mă interesează ce a aprobat șef rabinul, nu se dărâmă”. Cine vine

la București poate să vadă cum alinierea iese din linia dreaptă a bulevardului, pentru ca nimeni să nu se atingă de capelă și birouri.

Când am avut cinstea să fiu primit de președintele statului i-am mulțumit pentru aceasta și el mi-a răspuns: “Într-adevăr, așa am făcut, pentru că, acolo unde este posibil, nu vreau să ating cu nimic cimitirele dumneavoastră.”

Vă dau acest exemplu spre a vă ilustra care este situația generală privită din punct de vedere al autorităților supreme. Bineînțeles, subliniez din nou, aceasta nu înseamnă că nu există acte de huliganism, împotriva cărora luptăm atât noi, cât și autoritățile.

Gadben Yitzak: Să ne ocupăm de Hanuka. Evreii trebuie să se ocupe de probleme evreiești, pentru că au destule. Ce se va întâmpla cu Hanuka?

Moses Rosen: Cu ajutorul lui Dumnezeu, se va întâmpla, sperăm, ceea ce se întâmplă în fiecare an, de vreo 23 de ani încoace. Hanuka este evenimentul cel mai important al anului, pentru că el ne dă prilejul să luăm contact cu întreaga obște evreiască din țară, printr-o alergare organizată prin țară. Unii au numit-o maraton. La această sărbătoare vin oaspeți din întreaga lume. Anul acesta s-au anunțat Televiziunea Franceză, Televiziunea Germană și oaspeți din Statele Unite și Israel, care vor să asiste. Va începe în seara zilei de 7 decembrie a.c., prin sărbătorirea ei la București, iar începând de a doua zi vom străbate câte 5-6 orașe pe zi. Este un eveniment care demonstrează vitalitatea obștei noastre, în pofida reducerii numerice.”

ACNSAS, Fond documentar, ds.144, vol.5, f. 41 - 48

105 _____

29 aprilie 1986

N O T A

Informatorul „George” relatează cu privire la fostul director al T.E.S., rămas ilegal în străinătate în 1985, următoarele:

Actorii evrei din T.E.S. au comentat interviul acordat de ANDREI BĂLEANU*, postului de radio Europa Liberă, aducând veste și spunând cam ce a spus. El ar fi afirmat că T.E.S., ca și alte teatre din România nu mai sunt finanțate integral de la buget, nu este rentabil și în consecință nu are cu ce plăti salariile și cu ce face căldură. Din acest punct de vedere el a fost realist. A prezentat însă în mod critic unele greutăți prin care trece țara noastră în problema energiei și a combustibililor.

S-au făcut comentarii mai serioase (RUDY ROSENFELD, RADU MAVREA ș.a.) asupra motivului care l-a determinat să rămână și să dea interviul la Europa Liberă. S-a emis astfel că a luat hotărârea afară, acolo, a intervenit ceva în viața lui, deoarece în 1985 a cumpărat un apartament în București, Calea Victoriei,

---

* Jurnalist și critic de teatru.

avea o bibliotecă de valoare, s-a realizat pe seama lui ION [Ștefan !] VOICU, fost redactor șef al „Erei socialiste”, nu cunoaște limbi străine, iar interviul l-ar fi dat pentru bani și pentru a obține prealabil un statut de refugiat politic. Toți îl condamnă pentru acest gest. Are o soră în țară, care este distrusă.

N.B.

Nota la problemă pentru cunoaștere. Se va urmări dacă stabilește contact cu persoane din teatru.

ACNSAS, Fond documentar, ds.137, vol. 10, f. 103

106 _____

Nr. 1954/30.X.1986

Către

REDACTORUL ȘEF AL
„SCÂNTEII TINERETULUI”

Loco

În suplimentul literar al revistei nr.24 din 14 iunie 1986, a apărut, în fruntea paginii 1, o poezie, cu titlul „Cântec” semnată de Petre Ivancu.

Poezia face apologia spânzurărilor „în cârlige”, a „ștreangurilor”, pe care le evocă cu mândrie în ceea ce privește trecutul, lăsând clar să se subînțeleagă și dorința ca ele să renască și în viitor. Știm prea bine la cine se referă. Nimeni în afară de noi evreii, n-a fost spânzurat de cârligele abatorului de la București în ianuarie 1941 de către nelegiuiții legionari și acoperiți cu inscripția „carne cașer”.

Dacă nu la noi, atunci la cine s-a referit? Pe cine se mândrește că i-a pus cu ștreangul de gât?

Înclinațiile bolnăvicioase și asatine ale lui Ivancu îl fac să tânjească după spânzurători. Întrebarea noastră este pusă către dv.

Aceasta este educația pe care vreți să o dați tineretului socialist al țării? Aceasta este învățătura și etica progresistă pe care sunteți chemați s-o răspândiți?

Protestez în numele Federației Comunităților Evreiești al cărui președinte am cinstea să fiu, în numele evreilor cetățeni liberi și demni în România Socialistă care știu că în această țară a amuțit, odată pentru totdeauna, glasul urii de rasă, al asasinilor potențiali...

Protestez însă și ca cetățean al acestei țări împotriva acestei insulte odioase aduse blândului și omenosului popor român, care sub înțeleapta îndrumare a

Președintelui Nicolae Ceaușescu, pășește pe căile păcii, ale frăției între oameni, noroade, rase sau confesiuni.

Vă solicit să binevoiți a publica aceste rânduri în primul supliment literar al ziarului dv. Este dreptul nostru al candidaților de ieri la „cârlige” și la „ștreanguri” să ne strigăm în public și tot în coloanele dv. și tot la același loc de frunte al paginii întâi a ziarului, protestul nostru.

Iar datoria dv. este ca să vă deschideți mai bine ochii asupra celor ce publicați în ziarul dv.

Cu distinsă considerație, ss.

DR. MOSES ROSEN

ȘEF RABINUL CULTULUI MOZAIC
PREȘEDINTE AL FEDERAȚIEI COMUNITĂȚILOR
EVREIEȘTI
DEPUTAT ÎN MAREA ADUNARE NAȚIONALĂ

ACNSAS, Fondul Documentar, ds. 144, vol.6, f. 24 – 25

107 _____

Federația Comunităților Evreiești
Din Republica Socialistă România
București – Str. Sf. Vineri 9-11 – Sector 4
Telefon: 13. 25. 38
Telex: 1.07.98

Nr. 1955/30 oct. 1986

Către

Domnul Redactor Șef al Revistei „Săptămâna”,
Revistă editată de Comitetul pentru Cultură
și Educație Socialistă al municipiului București

În Almanahul pe acest an al revistei dv., a apărut un articol cu titlul „Aproximațiilor unui reporter frenetic” semnat de dl. Mihail Pelin.

Acest articol conține o serie de afirmații grave și inexacte (spre a mă folosi de cei mai blânzi termeni posibili) cu referire la îngrozitorul măcel fascist săvârșit împotriva populației evreiești din Iași, în zilele de 29 iunie – 3 iulie 1941.

1. După măcel, adică acum peste 40 de ani, publicistul italian Malaparte, care a fost, din întâmplătoare, în acele zile martor ocular în Iași al mării tragedii, a scris o carte „Kaput” în care, în unele capitole, relatează cele petrecute.

Luând ca pretext această carte, acum la 45 de ani de la măcel, dl. Pelin dorește să demonstreze că mărturia lui Malaparte este mincinoasă și că autorul nici nu a fost în Iași, în acele zile. Între alte „dovezi” d. Pelin se referă la faptul că

Malaparte susține împreună cu consulul italian din acea vreme de la Iași, Augusto Sartorio, au fost în casa unui avocat evreu din Iași în momentul când acesta a fost scos din casă de bandele de ucigași și, deși au făcut încercări disperate de a-l salva, n-au izbutit și avocatul a fost omorât în trenul morții Iași- Podul Iloaiei.

Dl. Pelin „dovedește” că toată „povestea” e scornită de Malaparte. Are însă ghinion. Avocatul se numea G. Altain. Consulul italian locuia în casa sa. De față, la scena scoaterii sale din casă, maltratării sale sălbatice au fost soția sa dna. Ana Altain și fiica sa dna. Madeleine Blumenfeld, care este astăzi soția Domnului profesor ing. Th. Blumenfeld, Președintele Comunității Evreilor din București, fost Ministru Adjunct la Ministerul Transporturilor și Comunicațiilor.

Soacra și soția inginerului Blumenfeld au fost de față și confirmă pe de-a întregul cele scrise de Malaparte.

Întrebarea noastră nedumerirea noastră, revolta noastră (și avem dreptul să ne punem întrebări, să ne exprimăm nedumerirea și să dăm glas revoltei noastre) este

Ce l-a determinat, pe dl. Pelin să inventeze articolul în care să păcătuiască împotriva adevărului, încercând să ia apărarea călăilor împotriva victimelor? După 40 de ani și mai bine, care este motivul pentru care dsa. răvășește răni sângeroase, răni dureroase nu numai pentru noi evreii supraviețuitori ci și pentru fiecare om cinstit, pentru fiecare român care își iubește neamul blând și omenos și care se cutremură la evocarea rușinii celei mari de la Iași din iunie 1941?

2. Nu-l știam „istoric” pe dl. Pelin. Nici dânsul nu se știe în stare de „studii istorice”. Atunci apelează la „istoricii” Carețchi și Covaci ca să afirme că „ei au reabilitat” pe criminalii de război generalul Stavrescu, coloneii Lupu și Captaru „condamnați pe nedrept” (calificarea aparține dlui. Pelin), în procesul din 1948 al măcelului de la Iași.

Iarăși întrebăm, iarăși suntem nedumeriți, iarăși încercăm dar nu izbutim să ne potolim revolta.

De când „istoricii” răstoarnă sentințe definitive date într-un stat socialist, de către supremele instanțe penale împotriva unor criminali de război?

Știam un principiu elementar juridic „res judicate pro veritate habetur”. „Un lucru judecat e considerat adevărat”.

Justiția socialistă a reabilitat (da, a împlinit reabilitarea cea adevărată, a șters rușinea de pe obrazul poporului român) și i-a osândit pe generalii și coloneii lui Antonescu care, împreună cu gestapoul au organizat și executat măcelul. Armata română, generalii și coloneii patrioți și omenești, întreaga conștiință a țării au grăit prin sentința de la Iași, oprobiul lor împotriva terfelirii obrazului țării făcută de nelegiuții trădători de țară, slugile lui Antonescu și Hitler.

Cum îndrăznesc „istoricii” citați, cum îndrăznește dl. Pelin să afirme că această sentință este „nedreaptă”? Cum e cu putință ca revista dv. să publice o asemenea pângărire a eticii și a adevărului, o astfel de profanare a memoriei miilor de victime evreiești nevinovate, al căror sânge a curs șiroaie pe caldarâmul chesturii ieșene, ale căror trupuri chinuite umplu gropile comune de la Iași, de la Tg. Fru mos, de la Podul Iloaiei, Săbăoani, Mircești, Inotești, Roman, Călărași și atâtea alte locuri știute și neștiute?

Un „argument” al nevinovăției celor mai sus pomeniți e că într-a patra zi a măcelului, ei au oprit continuarea sa. Cu alte cuvinte „puteau să ne omoare pe toți și n-au omorât decât o parte dintre noi”.

Dacă un asemenea „argument” n-ar fi de plâns, de plâns în hohote, el ar fi de râs...

3. În sfârșit „problema”, dramatica problemă: „Câți evrei au fost omorâți în măcelul de la Iași?”

Procesul de la Iași, în dosarele sale a evaluat cifra de circa 12.000. La comemorarea unui deceniu de la măcel, „Scânteia” a vorbit de aproximativ zece mii de victime. Comandantul militar al municipiului Iași, Colonelul Constantin Lupu, declara că au fost 7.000 de evrei asasinați.

Dl. Pelin nu acceptă nici una din aceste versiuni. Lui îi surâde (și o publică în revista dv.) cifra de...cinci sute.

E doar cifra dată de însuși...Antonescu, în primul său „comunicat, din iulie 1941 în care arăta că au fost executați 500 de iudeo-comuniști”.

Spre „întărirea” versiunii Antonescu-Pelin, voi aminti că în procesul comandantului de la Auschwitz, Höss, acesta a declarat:

„Mint evreii, mint cu nerușinare când susțin că la Auschwitz au fost omorâți trei milioane de evrei. Nu-i adevărat. Numai două milioane dintre ei au fost uciși acolo.”

În încheiere, consider de a dv. datorie morală, legală, patriotică, să binevoiți a publica în revista dv., în primul număr care va apare după primirea prezentei, această a noastră întâmpinare.

Dacă revista dvs. a găsit de cuvîntă să adăpostească în coloanele sale pe „avocatus diavoli”, pe apărătorul drăceștilor nelegiuiri, atunci este elementar dreptul victimelor ca și glasul lor să fie ascultat.

Iar cel al Satanei, al Diavolului pe pământ să amuțească pentru totdeauna..

Vă solicit aceasta în virtutea calității mele de Președinte al Federației Comunităților Evreiești din Republica Socialistă România.

Vă cer aceasta, în numele Cultului Mozaic din această țară, al cărui Șef Rabin am cinstea să fiu de 39 de ani încoace și ai cărui credincioși (dacă ar fi fost numai 500 de asasinate și tot ar fi cutremurător...) au murit înăbușiți în „trenurile morți”, sfărtecați pe străzile Iașului, după îngrozitoare torturi. În numele acestui Cult pe care îl reprezint în supremul for legislativ al țării, în Marea Adunare Națională, de aproape treizeci de ani, în numele acestui Cult al cărui purtător de cuvânt sunt în întreaga lume de aproape patru decenii, vă cer să nu ne refuzați dreptul acesta sacru de a răspunde.

Ați zgândărit răni profunde în sufletele comunității noastre. Aveți datoria să ne dați și nouă cuvântul.

Nu putem crede că în România Socialistă, în anul 1986, ni se poate refuza acest drept.

Cu distinsă considerație, ss.

DR. MOSES ROSEN

ȘEF RABINUL CULTULUI MOZAIC
PREȘEDINTE AL FEDERAȚIEI COMUNITĂȚILOR
EVREIEȘTI

U. M. 0544/282
1986

BULETIN "E.L." NR. 143

Postul de radio "Europa Liberă" a difuzat un interview acordat de Moses Rosen lui Nestor Rates, pe tema așa-zisului "aflux de creștini spre comunitățile evreiești din România", condițiile în care se acceptă trecerea la iudaism, fiind menționate și unele cazuri de acest fel:

Întrebare: "Sper că nu aveți nimic împotriva, dacă vom evita de această dată subiecte cum ar fi clauza națiunii celei mai favorizate ori chiar programul "Jointului", de ajutorare a evreilor în nevoie. Am citit recent în presa internațională despre afluxul de creștini spre comunitățile evreiești din România, pentru a se converti la iudaism, un fenomen extrem de interesant pe mai multe planuri. Puteți să-mi spuneți care este dimensiunea acestui fenomen? Cât de numeroși sunt cei ce bat la porțile comunităților?

Răspuns: Nu aș putea să spun că este vorba de un aflux. Ceea ce pot să vă spun este că, în decursul anilor, de 38 de ani de când sunt șef rabin, au fost numeroase cererile de trecere la iudaism, care sunt de diferite feluri, din partea unor neevrei. Ceea ce poate justifica totuși cuvântul "aflux", pe care l-ați utilizat, este faptul că, dacă aș fi avut o atitudine de acceptare a acestor cereri, cred că ar fi devenit o acțiune de masă. Faptul că am luat de la început o poziție potrivită principiilor religiei noastre și nu am deschis larg porțile comunității noastre la aceste cereri a făcut ca problema să nu poată fi considerată una de

masă. Ar putea însă deveni una de masă, dacă mi-aș schimba atitudinea în această privință.

Întrebare: Spuneți că nu ați adoptat o atitudine de acceptare și poate că ar trebui să clarificăm dintru început o chestiune fundamentală. E ceva intrinsec, e ceva legat de natura, să-i zicem genetică, a celor ce bat la ușa iudaismului, care vă împiedică să-i acceptați?

Răspuns: Pentru a răspunde, trebuie să vă dau, după concepția religiei noastre, definiția a ceea ce este un evreu. A fi evreu nu este o noțiune rasială, poate deveni evreu oricine, cu o singură condiție: să îmbrățișeze concepția noastră despre lume, convingerile noastre religioase. Cel mai important personaj al istoriei noastre este David. Din David se trage Mesia. Si David descinde din Ruth Moabita, care nu a fost evreică. Deci departe de noi orice concepție rasială. Noi îmbrățișăm cu căldură pe toți cei care, în decursul anilor vin cinstit, cu inima curată, ca să îmbrățișeze credința noastră. Pentru noi, un neofit convins stă cu o treaptă mai înaltă decât un evreu care nu-și îndeplinește datoria față de iudaism.

Întrebare: Deduc deci că depinde de gradul de sinceritate și dăruire al potențialului neofit. Iudaismul nu obișnuia să fie atât de popular. Erau puține lucruri de invidiat la condiția evreului. Ce-l face, acum și acolo, în România, atât de atrăgător?

Răspuns: Întâi, nici azi nu-i de invidiat poziția evreului. Și asta constituie subiectul altui interviu pe care mi l-ați solicitat. Este o categorie interesată, care vrea să plece în Israel. Există o altă categorie de oameni de bună credință, neevrei care se convig, care s-au convins de justetea filozofiei iudaice. Mai există și o altă categorie, aceea a devenirii potențiale mai numeroase. Există secte, sabatieni, adventiști, baptiști, care sunt potențial mai aproape de noi decât de creștinism. Aceștia vin la mine de 20 de ani, fie individual, fie în delegații colective. În județele Sibiu, Cluj, în Oltenia, sunt grupuri de bună credință.

Întrebare: Și cum tratați pe fiecare din aceste categorii? Să începem cu cei care bat la porțile iudaismului din interes, pentru că vor să plece în Israel. Înțeleg că-i respingeți. De ce?

Răspuns: Noi înțelegem că poporul evreu are dreptul să-și construiască țara strămoșilor săi și luptăm pentru aceasta, este un drept elementar al nostru, pe care l-am cucerit și-l apărăm cu îndârjire. Nu înțelegem însă ca Israelul să devină o trambulină pentru toți cei care, din diverse interese, caută să ia iudaismul drept manta de ploaie. Regula noastră fundamentală este că, atunci când cineva face ceva din interes, să-l respingem. Mai concret: dacă cineva s-a îndrăgostit de o evreică și acesta este motivul pentru care vrea să treacă la iudaism, trebuie să-l respingem. Noi acceptăm cu multă căldură pe cei care vin din convigere și cu nici un alt interes.

Întrebare: Să vorbim despre aceștia, domnule șef rabin, despre cei care vin la dumneavoastră din convingere și din credință. Mă refer, de pildă, la membrii acelor secte pe care le-ați menționat mai înainte într-un mod ce mi s-a părut elogios.

Răspuns: Aceștia s-au circumscris, au început să respecte Sabatul și mulți dintre ei și-au pierdut slujbele pentru că nu li s-au admis cinci zile de muncă, în

loc de șase; au adus mâncarea rituală și nu mănâncă carne cu anii; au început să vină de sărbători la Templu, cu familia, se instalează pe o perioadă de 6-8 zile în București, pentru ca să participe la sărbătorile noastre de anul Nou. Sunt de-a dreptul impresionanți.

Întrebare: Și tot nu-i primiți?

Răspuns: Dacă ar trăi în comunități evreiești organizate, ar frecventa sinagogile alături de enoriași evrei și ar participa la sărbători alături de aceștia, atunci, încetul cu încetul, s-ar integra.

Întrebare: Ce ne puteți spune despre cei pe care i-ați acceptat?

Răspuns: M-am convins de sinceritatea lor, i-am admis în comunitate, le-am acordat protecția noastră. Așa a fost cazul lui Trăistaru, un țăran dintr-o comună de lângă București, care acum 25 de ani a trecut la iudaism, împreună cu soția și fiica sa. Aceasta din urmă a divorțat de soțul ei, fiindcă ea nu a vrut să treacă de la iudaism. Mai mult, acum câțiva ani, au plecat în Israel, de unde ne scrie [!]. Un alt exemplu este cel al lui Voiculescu, pe al cărui copil l-am trimis la studii religioase și se află în prezent în Franța.

Întrebare: În ultimul timp ați mai trecut pe cineva la iudaism?

Răspuns: Este la Arad un grup de 22-24 de tineri și tinere, care în 1985, cu ocazia vizitei mele acolo, a organizat un cor splendid, făcând o impresie foarte bună. Acești tineri au venit apoi la mine cu rugămintea de a le aproba cererea să treacă la iudaism. Nu i-am respins și am încercat să-i fac să înțeleagă însemnătatea deciziei lor. În acest an am revenit la Arad, împreună cu niște oaspeți din străinătate, care și ei au fost impresionați de acești neofiți. Cu această ocazie i-am invitat la București, unde am discutat cu ei, mi-au confirmat atașamentul lor față de iudaism. Numai că, la un moment dat, mi-au declarat că au o credință mixtă, că pe lângă iudaism, acceptă și o parte din obiceiurile creștinești. Atunci le-am explicat că dorința lor de trecere la iudaism este imposibilă, că noi nu acceptăm acest lucru. Totuși, după câteva zile, ei au revenit pentru a-mi spune că i-am convins, așa că i-am trecut la iudaism. Acum vin aproape zilnic la sinagogă și urmează toate îndatoririle evreiești.

Întrebare: În condițiile în care are loc o micșorare a numărului de evrei în lume – nu în ultimul rând datorită asimilării – și când alte religii sunt foarte active în acțiunile lor misionare, de ce sunt atât de stricte regulile de trecere a neofiților la iudaism?

Răspuns: Atât timp cât evreii trăiesc în condiții de egalitate și prietenie cu celelalte popoare, e fatal ca ei să dispară. Orice minoritate e condamnată cu timpul la dispariție și, de aceea, noi ne-am luat unele măsuri de autoapărare. Una dintre aceste măsuri este de a-i privi cu foarte mult scepticism pe candidații la iudaism, pentru că adoptarea unor persoane nesincere poate duce – și a dus – la dispariția de comunități întregi. De aceea ne și ferim de căsătorii mixte.

Întrebare: Acest fenomen are în România și o dimensiune politică?

Răspuns: Ce înțelegeți prin “dimensiune politică”?

Întrebare: Există oare interesul de a emigra din România sau de a trece la o altă religie din dezamăgire față de cea oficială?

Răspuns: Acest fenomen nu este numai românesc și nu are nimic de-a face cu disensiunile existente în cadrul bisericii creștine.

Întrebare: Eu mă refeream la adâncirea sentimentului religios la români și dorința de a-l exprima. Nu ați observat un asemenea fenomen?

Răspuns: Într-adevăr, românii frecventează bisericile, însă nu constat o amplificare ieșită din comun a sentimentului religios.

Întrebare: Este adevărat că exigențele dumneavoastră în ceea ce privește trecerea la iudaism ar fi sugerate de guvernul român?

Răspuns: Este illogic și neadevărat. Tot ce am făcut și ce fac ține numai de conștiința mea. Guvernul nu ar avea nici un interes să se amestece.”

ACNSAS, Fond documentar, ds. 144, vol.5, f. 52 – 56

109 _____

1.XII.[19]87
STRICT SECRET
Ex. unic
UM 0625/ 35

U.M. 0639/21
BUCUREȘTI
IEȘIRE
Nr. D/00/313818
Data 1.XII.1987
Post 3/II – 3 (trei) file
Redat din limba engleză

S 5

„CREDINCIOSUL”

La ora 9.35 „C” îi primește pe Mike Palmer și Sutton de la ambasada S.U.A.

Palmer, care este ambasadorul SUA la Budapesta îl salută pe „C” spunând că nu s-au mai văzut de la Congresul Mondial Evreiesc, care a avut loc la Budapesta. Palmer afirmă că se află pentru prima oară în România. El spune că este văzut cu Al. Moses*, care este în favoarea prelungirii clauzei națiunii celei mai favorizate pentru România.

„C” îl întreabă pe Palmer despre poziția proprie în ceea ce privește clauza. Palmer spune că el nu se ocupă de acest lucru, dar s-a străduit să-i oprească pe unguri...și-a exprimat niște îndoieli în ceea ce privește situația evreilor din

---

* Adnotare: Alfred Moses, președintele Asociației evreilor din S.U.A.

Ungaria. „C” nu vrea să se laude, dar cei din Ungaria nu au făcut nimic pentru a duce o viață cu adevărat evreiască, nu au învățat limba ebraică, n-au luptat pentru spiritul evreiesc.

...Palmer spune în continuare că Israelul și-a deschis un birou la Budapesta. De asemenea au început să vină oameni de afaceri, finanțe și investiții (de ex. Eisenberg), care se află acum la Budapesta și tratează despre avioanele Boeing. În privința relațiilor cu România, ele rămân la fel de proaste. Palmer a fost la o masă cu șeful Camerei de Comerț maghiare, a cărui soție i-a spus că ea dacă ar fi bărbat ar insista ca Ungaria să atace România. Soțul ei a spus că americanii sunt singurii care îi sprijină pe români ceea ce reprezintă o rușine.

...Palmer întreabă despre lucrurile care au dispărut de la muzeul evreiesc.

„C” spune că din păcate nu s-au descoperit autorii și trebuie să fi fost un specialist pentru că miliția de aici încearcă să mușamalizeze. Au dispărut lucruri istorice, din mai multe locuri ale muzeului, obiecte.

Palmer spune că și la Budapesta a avut loc un mare furt la comunitate dar s-au găsit până la urmă făptașii.

Palmer adaugă că ambasadorul Kirk [n.n. Kirk, Roger - ambasadorul Statelor Unite ale Americii în R.P.R. (1985 - 1989)] îi trimite prin el un mesaj dacă dorește ceva, singura posibilitate este să se adreseze lui Al.Moses.

...Situția economică din Ungaria nu este chiar așa de proastă ca cea din România, dar oricum proastă, iar lumea vorbește din nou despre anii '56. Palmer povestește despre peripețiile pe care le-a avut cu avionul „Malev” din cauza ceții de la București. Au fost nevoiți să plece la Sofia și de acolo să revină la București.

Întorcându-se la situația din Ungaria spune că situația evreimii de acolo s-a îmbunătățit, că acum au fonduri să repare sinagoga. De fapt și el (Palmer) a fost la o întrevedere cu Bromfman [n.n. Bronfman, Edgar [M.] - președintele Congresului Mondial Evreiesc din 1979] pentru aceste probleme.

„C” spune că la unguri situația evreimii nu a fost la fel de bună ca în România. Când a fost la New York, ungurii au început să-i pună întrebări „împotriva țării” ceea ce lui „C” nu i-a plăcut. Asta s-a întâmplat probabil pentru că ...acolo nu este nici o speranță (pentru clauză).

În continuare, „C” discută cu Palmer despre situația evreilor pe care a discutat-o atât cu Peres [Peres, Shimon] cât și cu Shamir*. Este vorba de evreii din diaspora cărora trebuie să le fie asigurată o viață evreiască din punct de vedere religios, cultural și chiar alimentar (mâncare cușer).

„C” spune că la unguri s-a produs o maghiarizare a evreilor, astfel încât nu se mai poate vorbi despre un spirit evreiesc al vieții lor în această țară.

Palmer mai capătă niște materiale scrise, de la „C” pe care intenționează să le citească în avion pentru ca să nu mai aibă emoții din cauza ceții.

(ss) Indescifrabil

ACNSAS, Fond documentar, ds. 144, vol.6, f.79 - 83

---

* Yitzak Shamir (n. 1915): prim ministru al Statului Israel (1983 – 1984; 1986-1992) [A. C.]

The Jerusalem Post
24 iunie 1988

Charles Hoffman

RABINUL ROSEN AL ROMÂNIEI

O chestiune de supraviețuire

Șef – rabinul Moshe Rosen al României este un caz rar în analele conducerii evreiești. Când și-a luat în primire postul, în 1948, obștea sa număra 400.000 de suflete; însă până în prezent a scăzut la aproximativ 20.000. Totuși, el se mândrește cu aceasta, deoarece aproape toți evreii care au părăsit România s-au stabilit în Israel.

În cursul acestei săptămâni, meritele sale față de Israel și poporul evreu au fost recunoscute la Universitatea Ebraică, care i-a decernat Premiul Solomon Bublick. S-a arătat că “în împrejurări dificile și primejdioase, rabinul Rosen a cultivat cu grijă nu numai supraviețuirea în țară, ci și relații active cu evreii de dincolo de Cortina de Fier. I-a adus pe evreii români în obștea mondială evreiască și a facilitat Alia unui foarte mare număr de evrei români”.

“Curajul, inițiativa și persistența sa au făcut posibile și au stimulat condițiile favorabile și instituțiile care permit unei comunități evreiești să funcționeze, de pildă sinagogi, asistență, abatoare rituale, matzot de Pesach, hrană kasher și o rețea de școli ebraice”.

Către sfârșitul domniei teroarei instaurate de Stalin, Rosen era sigur că nu va apuca aniversarea a cinci ani de când preluase funcția.

În cadrul unui interviu acordat săptămâna asta la Ierusalim, amintea că “dacă Stalin ar mai fi trăit două săptămâni, eu aș fi murit. Pregătiseră totul: întemnițarea, actul de acuzare, un mare proces – spectacol. Soția mea și cu mine știam amândoi

că acesta va fi sfârșitul. Timp de șase luni, am trăit așa, gata pentru bătaia în ușă în timpul nopții”.

“Dar Stalin a murit la începutul anului 1953”.

Rosen relatează acele zile chinuitoare cu ochii închiși și cu mâinile împreunate pe genunchi. Șade legănându-se încet înainte și înapoi, cu o expresie sumbră. Când încheie însă povestirea i se deschid ochii și statura sa îndesată se animă: “N-a fost singura dată când am fost salvat de o minune”, declară el triumfător.

“Chiar după moartea lui Stalin, lucrurile nu au început deîndată să meargă mai bine. Vreme îndelungată, casa mea mai era înconjurată de agenți ai poliției secrete.

Dar m-am hotărât ca, oricum, să testez noua situație. Aveam sentimentul că ar trebui organizată sărbătorirea celei de a cincea aniversări a preluării funcției mele, în iunie 1953. Așadar m-am dus la comuniștii evrei – Yevsekzia – și am cerut permisiunea. Am așteptat două luni răspunsul, care a fost afirmativ. Ni s-a încuviințat doar o sărbătorire modestă, dar pentru mine a fost cel mai mare iom tov”.

Vremurile în care comunitatea evreiască era condusă de Yevseksia au fost cele mai grele, își amintește Rosen: “Vreau să distrugă, să ucidă...” Ochii i se deschid din nou, iar vocea scade, învăluită într-un nor de amintiri care evocă teama, persecuțiile și umilirile.

Când comuniștii au preluat puterea în România, în 1946, ei au înscăunat Yevseksia, o creație a stalinismului. În 1948, la câteva luni după înființarea Statului Israel, Uniunea Sovietică s-a întors împotriva sionismului. Sioniștii din România au fost excluși din conducerea comunistă și aruncați în închisori, unde au fost ținuți până la desființarea Yevseksiei, în 1955.

“Când am izbutit să stabilesc un contact direct cu *goi**, acesta a fost ‘începutul mântuirii’ pentru evreimea română”.

Rosen folosește termenul *at'halta'd'quela* pentru a descrie această cotitură, când a creat legături directe între comunitatea evreiască și regim. Termenul, făurit de sionismul religios, are și conotații mesianice asociate cu înființarea statului evreiesc. Rosen are detractori în Israel, dar nimeni nu l-a acuzat vreodată de falsă modestie.

Rosen s-a născut în 1912, într-o familie rabinică proeminentă din Moldova și a devenit rabin chiar în preajma izbucnirii celui de al doilea război mondial. Tatăl său era o autoritate halachică foarte respectată, iar fratele său era rabin la Auschwitz. Fratele său a fost ucis acolo împreună cu ceilalți evrei, înainte ca localitatea să devină terenul pe care s-a ridicat infama uzină a morții. Jumătate din cei 800.000 de evrei din România au pierit în holocaust.

Narațiunea sa remarcabilă va fi în curând la dispoziția lumii întregi, când i se vor publica memoriile de către Editura Weidenfeld și Nicholson.

Chiar înainte de venirea comunismului, mulți dintre evreii din România se desprinseseră de moștenirea lor evreiască.

---

* Neevreei . [A. C.]

“Când eram student la București, nu exista acolo nici un curs de Talmud Tora. Este paradoxal, dar învierea vieții evreiești în România a început sub Stalin. În 1949, noi am înființat la București un curs de Talmud Tora, cu 19 elevi. Era complet ilegal. De atunci, atât în mod legal, cât și ilegal, zeci de mii de evrei români au trecut prin aceste cursuri, pe care copiii le frecventează după orele de școală obișnuită.

“Sistemul de învățământ pe care noi l-am făurit în România este absolut ‘nefiresc’. Legea comunistă acordă libertatea religioasă, dar interzice predarea religiei în școlile de stat. În toate țările comuniste, de-a lungul anilor, numai obștea evreiască a avut încuviințarea de a menține școli evreiești”.

Iudaismul a fost transmis tinerei generații și prin grupurile corale și prin celebrarea în comun a Sabatului și a sărbătorilor. În plus, începând din 1956, se publică o revistă a comunității, în română, idiș și ebraică. Este unica publicație ebraică din blocul comunist.

“Noi am izbutit să salvăm o întreagă generație”, exclamă Rosen, bătând cu pumnul în masă pentru a sublinia importanța acestui fapt. “Uitați, cu câțiva ani în urmă, am adus aici corul nostru din București. Mai bine de 3.000 dintre foștii noștri elevi de la cursurile de Talmud Tora, care se află acum aici, au venit să ne vadă”. Care este explicația atitudinii excepționale a guvernului român față de comunitatea evreiască?

“Întrebarea este foarte nimerită. Dar va trebui să cereți răspunsul oricui afară de mine!” își punctează riposta râzând cu poftă.

Parțial, secretul supraviețuirii lui Rosen se leagă de contactele felurite pe care le-a stabilit cu toată lumea evreiască începând din 1961, când i s-a permis pentru prima dată să călătorească în afara blocului communist. Evreii din România au fost prima comunitate dintr-o țară comunistă căreia i s-a îngăduit să se afilieze la Congresul Mondial Evreiesc. În plus de mulți ani de zile, organizația Joint sprijină instituțiile de cultură și asistență ale comunității.

“Contactele mele cu lumea evreiască m-au ajutat să-mi consolidez poziția. Era mai greu pentru ei să mă elimine ca pe ceilalți. Contactele mele cu străinătatea le-au deschis ochii comuniștilor. Și-au dat seama că este mai bine să lucreze cu rabinul decât cu Yevseksia”.

Poziția independentă a României față de Moscova, exprimată în politica externă și în alte domenii în ultimii aproximativ 25 de ani, a constituit de asemenea, un factor major în menținerea legăturii vitale a evreimii românești cu Israelul și cu lumea evreiască.

Din 1964, Rosen este conducătorul Federației Comunităților Evreiești, pe lângă funcția sa de șef-rabin. În calitate de cap oficial al comunității, a devenit și membru al Parlamentului.

În 1961 a vizitat pentru prima oară Israelul. I s-a permis să facă mai multe vizite neoficiale în Rusia în 1955 și 1975, dar prima sa vizită oficială în Uniunea Sovietică a avut loc abia la începutul acestei luni. A mers acolo ca invitat al Patriarhului Ortodox Rus, pentru a participa la ceremoniile care au marcat 1000 de ani de la creștinarea Rusiei. A luat cuvântul la Kremlin și la sinagoga din Moscova și a plecat de acolo impresionat de mlădițele libertății culturale generate de glasnost.

Situația evreimii românești a început să se îmbunătățească în mod serios după 1958, când, în cuvintele lui Rosen, „au deschis porțile Aliei, care fuseseră ferecate în 1952”.

În decurs de două luni, zeci de mii de evrei s-au înscris pentru plecare.

„Dar atunci ’*gevalt*’* a început la Ierusalim. Golda [Meir], care era în vremea aceea ministru de externe, și Ben Gurion au început să strige, unii oameni de aici s-au apucat să-i atace pe români că nu dădeau drumul unui număr mai mare de evrei. Și atunci porțile au fost trântite și încuiate!

În cele din urmă, am izbutit să conving lumea de aici să procedeze cum le spun eu, fără ’*gevalt*’, fără strigăte. Alia din România a reînceput, dar în liniște. Din 1959 până în 1975, cenzura dumneavoastră de aici nu a permis nici un chip să se publice un singur cuvânt despre aceasta.

Era Alia ’*sha-sha*’ (sst-sst) – și 200.000 de evrei au plecat în perioada aceea. Linia mea triumfase, nu a lor. La urma urmei, în 1968, țările comuniste cu excepția României rupseseră relațiile cu Israelul din cauza războiului de șase zile. Președintele Shazar mi-a spus că eu avusesem dreptate iar el greșise în ceea ce privește comportarea față de regim.

Priviți rezultatele: 97 la sută din evreimea României se află aici. Un succes atrage un altul”.

Menționarea acestei lupte ne duce în mod firesc spre problemele evreilor sovietici. Întrevederea noastră a avut loc la două zile după ce guvernul aprobase o hotărâre potrivit căreia va fi eliminată pentru evreii sovietici opțiunea “schimbării destinației”. Oricărui deținător al unei vize pentru Israel i se va cere să meargă acolo pe calea aerului prin București și nu va putea călători în altă parte de la Viena.

Rosen exclamă, plin de dispreț: “Acum au ajuns să exercite presiuni asupra evreilor pentru a-i aduce în Israel! Dacă Herzl ar ieși din mormânt astăzi, ar muri de rușine pe loc. Această hotărâre este o pată pentru sionism. Nu va putea decât să creeze o nouă categorie de ‘prizonieri ai Sionului’, oameni care sunt obligați să vină aici.

Tocmai m-am înapoiat dintr-o vizită din Rusia și am auzit ce spun oamenii despre asta. Nu e bine.

Majoritatea evreilor ruși care pleacă sunt *mehagrim* (migranți) care caută să scape de socialism. Evreii români sunt *olim*, au o motivație pentru Alia deoarece noi i-am educat în acest sens”.

În timp ce examinează lupta în favoarea evreimii sovietice, vocea sa devine mai tăioasă:

“Întreaga abordare a mișcării evreimii rusești a fost greșită. Au spus: ‘Să fie lăsat poporul să plece’ (*shalah at ami*), dar au uitat restul versetului: ‘Ca să mi se închine’ (*veya’ avduni*). Toate elementele religioase și culturale au fost înlăturate din luptă. Lozinca este ‘Repatriere’ și priviți cu ce v-ați ales: schimbarea destinației în proporție de 91 la sută.

Alia nu este principala problemă pentru evreii ruși. I-am spus Goldei și cât pe ce să mă mănânce de viu. Am arătat că principala problemă este salvarea evreilor.

---

* Strigăt de atenționare - „pericol”, în idiș. [A. C.]

Alia constituie un mod de a-i salva pe evrei, dar pentru a realiza Alia, este nevoie în primul rând de evrei. Este nevoie de educație evreiască. Trebuie să li se dea ceea ce este necesar ca ei să rămână evrei, fie și nereligioși dacă este necesar.

Oamenii de aici n-au profitat nici măcar de o părticică a posibilităților care au existat în Rusia de a se dezvolta cultura evreiască. Și se uitau chiorâș la mine pentru că puneam atât de mult accentul pe deschiderea unor cursuri de Talmud Tora. Ceea ce s-a întâmplat cu rușii este o crimă. Sioniștii de aici voiau să facă evreimii românești ceea ce au făcut evreimii rusești. Dar eu am biruit în lupta cu comunismul și am izbutit să creez Alia'sha-sha' timp de 16 ani.

N-am nevoie de elogi din partea nimănui, dar trebuie să subliniez că problema evreimii românești este rezolvată. Oricare evreu care dorește să părăsească România poate să o facă. Mult peste o mie vin în fiecare an și, peste câțiva ani, toți afară de câțiva bătrâni se vor afla aici, în această țară”.

Nu numai evrei au venit din România. Din 1965 și până în prezent, s-au adus 4.000 de suluri ale Torei și 30.000 de cărți sfinte provenite din comunitățile dispărute. Multe din cărți se află într-o bibliotecă specială de literatură halahică, la Universitatea Bar-Ilan.

Întrebat când se va alătura poporului său aici, Rosen zâmbește și dă un răspuns pe care l-a mai dat adesea: “Sunt deja aici. Am un apartament la Tel – Aviv și petrec jumătate din an aici. Pot pleca când vreau dar conducătorii mă roagă să rămân. Golda, Shazar, Begin – toți m-au rugat să rămân. Dar îmbătrânesc și în curând va trebui să mă gândesc la mine”.

Rămâne un minut pe gânduri și continuă: “Dar acolo nu este nimeni care să mă înlocuiască. Nu sunt numai rabin, sunt totul pentru comunitate”.

ACNSAS, Fond documentar, ds. 144, vol. 6, f. 144 - 148

111 _____

„The Wall Street Journal”
Iunie 27, 1988

ȘEF – RABINUL ROMÂNIEI JOACĂ CUM ÎI CÂNTĂ CEAUȘESCU

de Jessica Douglas Home

Săptămâna trecută a avut loc la Ierusalim un dineu pentru sărbătorirea a 40 de ani de când Moses Rosen este șef rabinul României. Printre vorbitori s-au aflat primul ministru israelian, Yitzak Shamir și ministrul de Externe, Shimon Peres. Recunoașterea acordată rabinului Rosen provine din faptul că a negociat emigrarea a aproximativ 400.000 de evrei români în Israel – deși în urma transferului către regimul din România al unor taxe de plecare în valută forte.

Totuși, însuși succesul rabinului trebuie să stârnească unele întrebări în mințile evreilor, dintre care nu toți sunt sioniști și nu toți acceptă ideea dispariției ultimei comunități evreiești de proporții apreciabile din Europa Centrală.

O carte remarcabilă, „Rezistând furtunii: 1940 – 1947”^{***} (Yad Vashem, ISBN nr. 965-308-003-2) aruncă acum lumină asupra rolului rabinului șef. A fost scrisă de Alexandru Șafran, predecesorul rabinului Rosen în funcția de șef rabin al României, astăzi în vârstă de 82 de ani. Aceste memorii, pentru care a fost nevoie de 40 de ani ca să apară, acoperă perioada de la alegerea sa ca șef rabin, în 1940, până la expluzarea sa, cu șapte ani mai târziu, în urma unor amenințări cu moartea. Titlul memoriilor nu este potrivit; deși a jucat un rol important în atenuarea persecutării celor 800.000 de evrei români în timpul perioadei hitleriste, rabinul Șafran nu a fost în stare să reziste celei de-a doua furtuni, mai pătrunzătoare, care a venit din Uniunea Sovietică. Pe măsură ce, una câte una, instituțiile evreiești culturale, de învățământ și sociale erau confiscate și distruse „pentru binele tuturor cetățenilor”, întreaga obște evreiască din România se afla în fața morții spirituale. Cartea rabinului Șafran conține învățăminte pentru politicienii occidentali: intențiile lui Hitler erau clare; nu încăpea îndoială că plănuia distrugerea evreilor și că rezistența fățișă era imposibilă. Întrucât a înțeles acest lucru, rabinul Șafran a putut să alerteze pe conducătorii religioși. Cu patru ani mai târziu, însă, intențiile Partidului Comunist erau învăluite de minciuni și prefăcătorie. Propaganda era sofisticată și cinică, iar dușmănia nu era declarată deschis, nici implicată în vreo declarație oficială. Prin urmare, rabinul Șafran nu putea da nici un avertisment în legătură cu catastrofa iminentă.

Șef rabinul Șafran fusese crescut potrivit tradiției rabinice est-europene.

Studiase multă filozofie evreiască și drept evreiesc și publicase câteva cărți.

Când a fost ales, la 29 de ani, era deja un erudit și un judecător, în adevăratul sens al acestor cuvinte, dar era încă nefamiliarizat cu lumea politicienilor, a militarilor și a clerului creștin, cu care avea să aibă de a face din acel moment.

Memoriile contrazic acea versiune a holocaustului potrivit căreia „toată lumea era împotriva noastră”. Imaginea complexă prin care rabinul Șafran înfățișează clerul ortodox român este aceea a unei preoțimi care, obligată să se confrunte cu conștiința proprie, nu putea fi de acord cu zelul antisemit care mocnise în societatea înconjurătoare. Narațiunea sa, care nu este nici amară, nici răzbunătoare, plasează distrugerea iudaismului românesc în contextul atacului mai amplu împotriva instituțiilor parlamentare, a democrației și a legalității; acest atac, început de naziști, a fost ulterior continuat de comuniști și conceput la Moscova. Pentru rabinul Șafran era dureros și paradoxal faptul că 900 dintre ei erau evrei.

Vizitatorului care dorește să vadă cea a mai rămas neatins în urma holocaustului i se oferă, de către rabinul Rosen – care a contribuit la înlăturarea rabinului Șafran – un tur vesel al sinagogilor (dintre care mai există 80) și satelor. Un teatru în limba idiș mai funcționează – cu chiu cu vai; se pot lua lecții particulare de ebraică; slujba se mai oficiază la sinagogă. Desigur, comunitatea evreiască din România poate fi considerată mai plină de viață decât cea din

---

^{***} v. Alexandru Șafran, șef rabin al Genevei. Fost șef rabin al României, *Un tăciune smuls flăcărilor. Comunitatea evreiască din România 1939 – 1947. Memorii*, Editura Hasefer, 1996 [A. C.]

Germania de Est. Ea și-a pierdut de curând unicul rabin, pe care-l numise recent. Totuși este limpede că cei 23.000 de evrei români sunt acum o comunitate cu caracter de potemkiniadă, fiind redusă la a treisprezecea parte din efectivul ei antebelic, cu două treimi din membri trecuți de 60 de ani. Unica întrebare este dacă, într-o asemenea comunitate, este [mai bine] să fie un rabin care, pentru a folosi o expresie idiș „să joace la toate nunțile”, decât să nu existe nici un rabin.

Străvechile tradiții pe care rabinul Șafran le-a reprezentat și le mai reprezintă încă sunt un răspuns suficient la această întrebare. În ceea ce îl privește pe el, nu avea nici dreptul, nici puterea ca, în timp de pace, să dea în dar spiritul și trupul comunității sale. El era încredințat că fusese ales pentru a menține tradițiile hasidice și a ocroti și păstra o moștenire culturală și religioasă dată. Când i s-a cerut să tăinuiască restricțiile impuse obștei sale, să colaboreze la înlocuirea libertății ei spirituale reale cu o parodiare a libertății, care ar constitui o mască pentru conducerea comunistă, rabinul Șafran a înțeles limpede și fără șovăială că o atare colaborare nu era cu putință.

Șef rabinul Rosen nu are o formație rabinică. A fost numit de comuniști, nu de comunitatea evreiască și nu i-a venit greu să accepte condițiile respinse de rabinul Șafran. El relatează cu mândrie că este „deputat”...

Și rabinul Rosen își scrie memoriile. Un om ca el este puțin probabil totuși să arunce o lumină reală asupra situației evreilor din România de astăzi.

(Doamna Douglas Home, care locuiește la Londra, vizitează în mod frecvent Europa Centrală).

ACNSAS, Fond documentar, ds. 144, vol. 6, f. 149 – 150

112 _____

S 2

Din ziarul „Hațofe”, 12. VII. 1988

Președintele Ceaușescu n-a trimis mesaj,
iar presa română a făcut abstracție de sărbătorirea
Șefului Rabin Rosen.
Guvernul n-a stingherit, dar nici n-a participat

(De la corespondentul nostru la Ierusalim)

Președintele României, Ceaușescu, n-a trimis un mesaj de salut la sărbătorirea a 40 de ani de la numirea Rabinului Rosen ca Șef Rabin, și aceasta în timp ce Președintele S.U.A., Ronald Reagan, a trimis un mesaj călduros la solemnitate, în

care îl prezintă pe Șef Rabinul Rosen ca unul care a contribuit mult la dezvoltarea relațiilor dintre România și S.U.A.

La festivități a participat și ambasadorul S.U.A., dar în numele guvernului român a salutat un funcționar cu grad mai mic, care e șeful Departamentului Cultelor. Aceasta deși Rabinul Rosen este și membru în Parlamentul român.

Ambasadorul României în Israel n-a participat în numele guvernului său la dineul festiv care a fost organizat la hotel „Seraton” [Sheraton] din Ierusalim pentru marcarea a 40 de ani de șef rabinat a rabinului Rosen.

Președintele Congresului Mondial Evreiesc, Edgar Bronfman, a venit cu un avion special la București pentru a lua parte la acest eveniment și a-l saluta pe rabinul Rosen.

Nici în presa locală română nu a fost difuzată nici o știre despre festivitățile organizate la București în cinstea rabinului Rosen.

O delegație de oameni de presă care au fost invitați din Israel și din alte părți pentru a participa la festivități în București, urmau să facă o vizită, după aceste festivități, prin comunitățile evreiești din România, ca o parte a programului. Dar vizita a fost anulată din cauza neaprobării de către autoritățile românești.

La festivități au participat toți reprezentanții cultelor, care văd în rabinul Rosen pe cel care se luptă și pentru ei, pentru libertatea cultului în România.

Neparticiparea oficială în România la festivități se explică prin faptul că oficialitatea română nu a văzut cu ochi buni această festivități cu participarea unor reprezentanți din afară, în timp ce statul se află într-o situație economică grea și lipsesc lucruri vital necesare. Guvernul n-a stingerit, dar nici nu a participat.

ACNSAS, Fond documentar, ds. 144, f. 142 – 143

113 _____

Jewish Chronicle, 15 iulie 1988

REAGAN ÎL LAUDĂ PE ROSEN

De la corespondentul nostru la București

Săptămâna aceasta președintele Statelor Unite, Ronald Reagan, a trimis un mesaj rabinului dr. Moses Rosen, în care i-a urat „Mazel tov” cu ocazia aniversării a 40 de ani de când a fost ales șef rabin al României.

Președintele Reagan și-a exprimat admirația pentru inteligența și curajul Rabinului Rosen în conducerea poporului său și a elogiat în mod special contribuția adusă de Rabinul Rosen la o mai bună înțelegere între Statele Unite și România.

În mesajul de felicitare Președintele Israelului Haim Herzog l-a lăudat pe Rabinul Rosen pentru realizarea misiunii imposibile de a desfășura o intensă viață evreiască în comunitatea sa.

Președintele Herzog l-a lăudat de asemenea pe Rabinul Rosen pentru influența și contribuția adusă la emigrarea a aproximativ 400.000 de evrei români în Israel.

Dl. Ion Cumpănașu, Președintele Departamentului Cultelor și-a exprimat călduroasa apreciere la adresa Rabinului Rosen, a devotatei sale activități în cadrul unei festivități care a avut loc la Templul Coral și la care au participat 1.500 de invitați. Dintre oaspeți au făcut parte Dl. Roger Kirk, ambasadorul Statelor Unite, Yosef Govrin, ambasadorul Israelului și mulți alți diplomați din alte state de răsărit și de apus.

Felicitări au fost transmise și din partea Patriarhului Ortodox al României, de către episcopul Romano-catolic, al bisericii evanghelice luterane și altor biserici din România.

Un interes deosebit s-a acordat urărilor transmise domnului Rabin Rosen de către Rabinul Adolf Shaievici al Moscovei.

Printre multe mesaje de felicitare de peste hotare au fost incluse și cele ale Lordului Jakobovits, Șeful Rabin al Marii Britanii, care a vorbit în numele Conferinței Europene a Rabinilor al cărei președinte este.

Printre participanți s-au aflat Domnul Simcha Dinitz – președinte al Agenției Evreiești; Domnul Heinz Eppl..., președinte al Asociației American Jewish Joint Distribution Committee și Domnul Fritz Hollander, președintele Consiliului European al Serviciilor Comunitare Evreiești.

Un corespondent scrie: Un articol critic la adresa Domnului Șef Rabin Rosen, scris de Dna. Jessica Douglas – Home, a apărut în „Wall Street Journal”.

Dna. Douglas Home l-a criticat de asemenea pe Domnul Rabin Rosen în „Times Literary Supplement”, recenzie la „Înfruntând furtuna. Memorii 1940-1947” de Rabinul Alexandru Șafran – fostul Șef Rabin al României.

Critica se axează în special pe atitudinea favorabilă a Domnului Rabin față de Guvernul Român.

ACNSAS, Fond documentar, ds. 144, vol. 6, f. 158

MINISTERUL DE INTERNE
SECURITATEA MUNICIPIULUI BUCUREȘTI

RAPORT INFORMATIV

În cadrul întâlnirii din ziua de 17.01.1989 cu sursa „Radu” acesta mi-a relatat următoarele:

- a fost sunat în 16.01.1989 de mai mulți salariați ai T.E.S. care i-au adus la cunoștință că la postul de radio „Europa Liberă” s-a comentat despre rămânerea în Israel a actorilor Tricy [Beatrice] Abramovici și Bebe [Lupu] Bercovici. În cadrul teatrului toți salariații și-au manifestat nemulțumirea și chiar indisponerea întrucât în ultimii 40 de ani nu s-a pomenit ca niște actori evrei să rămână în Israel.

Întrucât sursa „Radu” urmează să efectueze cu un colectiv restrâns al teatrului un turneu artistic i-au fost trasate sarcini contrainformative și de supraveghere a colectivului care se deplasează în R.D.G.

(ss) Indescifrabil

ACNSAS, Fond documentar, ds. 137, vol. 10. f. 112

Indice de nume

A

Abramovici :
Abramovici, Aron:
Abramovici, Bercu:
Abramovici, Tricy [Beatrice]:
Adam, Ion:
Adelstein:
Adenauer, [Konrad]:
Agaston, Alexandru:
Aizemberg, Fattel
Alexandru, G.
Alia
Almuly, Iakob
Alperin, Heinric
Alpern, dr.
Ambasada Statului Israel
Anastasiu, Gheorghe
Anders, Rose
Andronic, I.
Antonescu, Constantin
Antoni (Aizicovici)
Apostol, Gheorghe
Arad, Itzhak,
Ardelean, Ioan
Ataron, Schloime
Auerbach, Frantz
„Aurel”:
Auschnitt, Max
Avgar, Mordehai
Avidan, Moshe
Avram [Abraham], Bubi

B*B'nei Brith*

Bacal, Israel

Bacalu, Iancu, v. Bacal Israel

„Badescu”:

„Banu Marin”:

Bakos Eugen

Băleanu, Andrei

Băluș, Martin

Banciu, Ioan

Barasch

Barasch, Iulius

Bârlădeanu, Alexandru

Bârlădeanu, V.

Bartha, C.

Bataga, Aurel

Bataga, Tiberiu

Bauer, Iehuda

Beck, Avram

Begin, [Menachem]

Bek, Fritz

Ben Iwi [Ben-Zvi, Izhak]

Bendor, Shmuel

Ben-Gourion, [David]

Benshalom [Ben Shalom, Rafael]

Benvenisti, Mișu

Bercovici, Bebe [Lupu]

Bercovici, Israil

Bercu, I.

Berger, Filip

Birnbaum, Chain

Birtaş, G.

Blum, I.

Blumberg, Felix

Boca, Buceag

Boca, Gabriela

Bodnăraș, Emil,

Bodnor

„Bogdan”:

„Bogdan Carp”:

Borocin

Braham, Mayer:

Braunstein, Harry

Braunstein, Moise

Bronfman, Edgar [M.]

Bruchtein Isac

Bruker, Samuel
Brukstein, L
Bucciu
„Bucur”:
„Dragulescu”:
Bumea, Alexandrina
Burlacu Nicolae
Butyka, Francisc
Buziuc, Dragoş
C
Căciularu, C.
Cajal, Nicolae
Calimachi
Câncea, Paraschiva
Ceauşescu, Nicolae
Cernat, Louis
Cernea, Ion
Chaimowitz
Chişinevschi, Iosif
Chivu, N.
Chivu, Stoica
Cîmpeanu, Romeo
Cioculescu, Şerban
Ciubotaru, Traian
Clain
Cohen, Eliezer
Cohn, Max
Comanester, Bercu
Comitetul Democrat Evreesc [C.D.E.]
Congresul Mondial Evreesc [The World Jewish Congress (WJC)]
Constantin, Filip
Constantin, Sorin
Constantinescu
Corneanu, Gh.
Cumpănaşu, Ion
Cuper, Darius
Cutar, Ion
D
Dănilă, Cornel
Dascălu
David
David, Otto
Deutsch, Samuel
Dinitz, Simcha
Dinu, Constantin
Dogaru, D.

Dorian, Emil
Dorian, Florin
Douglas Home, Jessica
Drăghici, Alexandru
Drori, Moșe
Drotler, Iosif
“Dulgheru Vasile”

E

Ehrenburg, Ilya
Eichman
Eillner, cantor
Eisenberg
Emanoil, Eugenia
Eminescu, Mihai
Emmanuel, David
Enescu, Constantin
Enescu, Daniela
Esau
„Europa Liberă”

F

Fadelman, Leon
Faibiș, David
Farchi, Maurer
Farki, M.
Feimann, Moise
Feldimati, Carol
Feldman, Bercu
Ferdinand I
„Filip Paul”:
„Flor”:
Finkelstein, Chivu
Flacs, Mauriciu
Fleg, Edmond
Fleischer, Ezra
Flor, Iancu
„Florescu Dan”:
„Fred”:
Forsstein, M.
Frenkel Roza
Frenkel, Mordhai
Fridland, Michel
Friedman
Friedman, David
„F.M.”
Frölich, C.

Frost, Constantin
Frujinoiu Ioan
Fuchs, Moise
G
Gadben [Gadi Ben], Yitzak
Gantz, Aurel
Gantz, Moses
Gaster, Moses
Gaston, Marin
Geffen, Aba
Georgescu, Teohari
Ghelber, Maricica
Gheorghiu Dej, Gh.
Gheorghiu, Mihnea
Ghetil, Idel
„Ghica Valeriu”:
„Harry Herdan”:
Gingold
Gold, Iacob
Goldenberg, Moise
Goldhamer
Goldner, Maria
Gottlieb
Govrin, Yosef
Graur, Alexandru
Grigorovici
Grimberg [Grinberg], Leon
Grimberg, D.
Groper, Iacob
Gross, Carol
Gross, Minas
Gruber, Pincas
Grumberg, Dorina
Grumberg, Mişu
Grumberg, Nelu
Grumberg, Paul
Grünberg, Aron Iosef
Grunberg, Iosif
Gutman, Efraim
Gutman, Herş
Guttman, Anton
Guttman, Strul
H
Halevy, Iehuda
Halevy, Maier
Halperin Heinrich

Halpert Leibi
Halpert, B.
Harell, A[rieh]
Harth, Lazar, inginer
„Hațofe”
Heller, Schapira, Ruchelle
Herșcovici
Herscovici, Carol
Herșcovici, Haim
Hertzog, Adolf
Herzl, [Theodor]
Herzog, Chaim
Hirsch, Simșon Rafael
Hitler, [Adolf]
Hoffman, Ch.
Holberg
Hollander, Fritz
Hrușcirov
I
Iaacov
Iancu, Avram
Ilie, Ion
Informatorul „George”
Ion, D.Ion
“Ion Dumitrescu”
„Jordan A.”:
„Ivan Nicu”:
Iosub, Bercu Aron
Iosub, I.
Irving, Schul
Isaakson
Isac, Mandel
Ivancu, Petre
J
Jakobovits
“Jerusalem Post”
„Jewish Chronicle”
Joint [American Joint Distribution Comittee (AJDC)]
Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe
K
Kahane, Soil [Schoil]
Kamm, Henry
Kennedy, [Fitzgerald, John]
Keren
Kimelman, David
Kirk, Roger

Klein, Georges
Klein, Haim
Klein, Jaques
Klein, Martin
Klienman / Klaiman [Klein], Solomon
Klutznik, Philip
Kohn
Kol Israel“
Revista Cultului Mozaic”
Konev
„Kovacs Mihai”:
Kreimer, Azriel
Kreisel, Isidor
Krimgold
Kutz, Lupu
L
Lagărul de la Tg. Jiu
„Lagu”
Landmann, David
Landmann, Herșcu
Lang, Cleopatra
Langhaus, I.
Langhaus/Langhens, Eduard
Launer, Schulem
Launer, Șulem (Rubinger)
Lax, M.
Lazar, Lica
Lazarovici, Iudith
Legăția Statului Israel
Leiba, Ghidale
Leiba, Mișu
Leibovici, Clara
Lelus, Herman
Leopold, Lupu
Lieberman, Dezideriu
Lică, Lazăr
Lictenberg [Lichtemberg]
Luca, Vasile
Lucia
Lungeanu, I.
Lupovici [Lupowitz], Moische [Moise]
„Lupu Marcel”:
M
Mao Tze Dun
Marcovici, Carol
Marcovici, Leizer

Martin, Aurel
„Matei”:
„Micu Klein”:
Matusevschi, Efim
Mauruber, Albert
Mavrea, Radu
“Mayer Avram”
Meir, Golda
Meister
Meliță, Dumitru
Miatze, Noah
Mihalcea, Neculai
Mitocariu. N.
Mohanu
Moise, Isac
Moraru, Tudor
Morisson
Moritz, Iancu
Moses, Alfred
Muller
Munteanu, H.
Murărașu, Dumitru
Muscă, Axente
N
Nacmias, Lazar
Nasser
Năstase, Nichita
Neacșu G.
Negreanu, Gabriela
Negrin
Negru, B.
Nenciu
Neuman, Ernest
“New York Times”
Nicola, Ctin, Lt. Col.
Niculescu Mizil
Niculescu, Nicolae
Niculescu, Titel
„Niculescu”:
Niemirower, Iacob Ițhac
Nikolsky
Nissim
Novrea, Radu
O
„Oprișan Ion”:
Orbach

P

Paciuc
Palmer, Mike
Pană, Gheorghe
Pauker, Ana
Pătrășcanu, Lucrețiu
Pătrașcu, Marin
„Păulescu”:
Peres, Shimon
Perlman, Solomon
Petre, Ghiță
Pica, Nicolae
Pineles, Samuel
Pistiner
„Poenaru”:
Polac, Solomon
Polak, Mendel
Polak, Toma.
Popa, Gheorghe
Popa, Serghei
Popescu Victor
Popescu, David
Portugal, Zissu
Poru, Iosif
Potra, George
Pres
Prosterman, Aron
Protopopescu, Cristian
Protopopescu, Dumitru
Pungan, Ilie

R

Rabinovici, Ioschie
Raduca, Gheorghe
Rădulescu, Mihai
Rateș, Nestor
Ratescu
Ratulescu, Dumitru
Ratulescu, Georgeta
Ratulescu, Teodora
Rausel
Răutu, Leonte
Reagan, Ronald
Rechler, Steluța
„Rediu Avram”:
Redller, Aron
Reicher, Boris

Reichman, Alphonse
Reicman, Burah Hertz
Rivcu, Marcu
Roller, Teo
Roman, Elena
Romeci, Virgil
Rosen, Amalia
Rosen, Avram Leib
Rosen, Moses
Rosen, Taube
Rosenfeld, Rudy
Rosenkrantz, David
Rosensteck, Robert
Rosescu, Lucian Valentin
Rotaru C.tin
Rotemberg, Lang
Rottenberg, M.
Rozan, Mozes, v. Rosen Moses
Rozenberg, Andor
Rozen, Mozez, v. Rosen Moses
Rubin, Alexandru
Rubiner, Sulim
Rubinger, Sulin
Russel, Bernard
Rusu Victor
Ruvinschi [Ruvinski], Rafael
Ruvinski, Zalman
S
Sacagiu, Emil
Saichet
„Savu Mircea”:
Sărățeanu
Saxone
Scânteia tineretului”
Scânteia”
Schachter, Huna
Schapira, Iso
Schapira, Nathan
Scharoni
Schechler, Moise
Schechtei, Schoil
Schechter, Emil
Schechter, Hary
Schein
Schneer, Arthur
Schoil, Kahane

Schönfeld
Schulbert
Schwartz, Alfred
Schwartz, I.
Schwartz, Iulian
Schwartz, Saul
Schwartz, Solo
Schwartz, Vasile
Schwartzman, H.
Scovici, Tuța
Sechter, Emil, v. Schechter Emil
Segal, Daniel
Segal, Marcu
Segal, Nathan
Segal, Pincu
Segăleanu
Segalescu, Eugen
Semilian, Solomon
Shaievici, Adolf
Shamir, Yitzak
Shazar
Silberbush, I.
Sima, Horia
Sinagoga [Templul] Fraterna (București):
Sinagoga „A.B. Zissu” (București):
Sinagoga „Ajutorul” (București):
Sinagoga „Beth Hamidraș Vechi” (București):
Sinagoga „Beth Iacob Iosef” (București):
Sinagoga „Buhuser Klaus”(București):
Sinagoga „Credința” (București):
Sinagoga „Gaster” (București):
Sinagoga „Hizil Ilie” (București)
Sinagoga „Malbim” (București):
Sinagoga „Mare” (București):
Sinagoga „Or Hudoș” (București):
Sinagoga „Păstrarea Credinței” (București):
Sinagoga „Sarei Zedek” (București):
Sinagoga „Voința” (București):
Sirat, Rene
Sirkis, Ioil
Smântânescu, Dan
„Soare”
“Solomon”
Soibel, Sulem
Solomon, Leon
Solomon, S.

Soreanu
Sperling, Pincas
Spiegelblat Al.
Spitz
Stalin, [I. Visarionovici]
„Stan Mihai” [„Sten Mihai]
Stănescu, H., maior
„Stănică Nicolae”
Steinberg, David Saia
Steinberg, Max
Steinmetz, Moische
Stern, F.
Stern, Leon
Stiderian, Poldy
Stoicescu, R.
Stoplar [Stopler], Filip
Streisfeld
Suciu, Vasile
Susmann Emanuel
Sutton
Svart, Isac

Ș

Șafran, Alexandru
Șafran, David
Șaraga, Achile
Șaraga, Fred
Șaraga, Marcel
Șerbănoiu
„Ștefan Marin”
Ștefan, Ion
Ștefănescu, Șt.
Ștrul, Iancu
Ștrulovici, Natan

T

Talmud Tora:
Tampeanu
Teatrul Evreiesc de Stat (T.E.S.) din București
Teiler
Teitel, Strul
Templul Coral (București):
Templul Sefard (București):
Teodorof, Lazăr
Teodoru, Ovidiu
Terziu, Rusalin
„The Wall Street Journal”

Tiglea, Alexandru
Tiron Ioan
Tobias, Samoil (Smuel)
Tocaer
Toma
Topor, Adrian
Topor, Leonid
Torceanu, Mauriciu
Trăistaru
Trandafirescu, Hary
Trifa, Viorel
Tudor, Corneliu Vadim
Tutoveanu
U
Ungureanu, Ion
Urs, Dumitru
Ursache, Paul
Urum, Valentin
V
Vaisman, Ițic
„Valeriu”
“Vasilescu Titus”
Vegter, Moise
Vianu, Alexandru
„Viorel Marcel”
„Virgil Popescu”
„Vocea Americii”
Voicu, Ion [Ștefan]
Voiculescu
W
Weinrer
Weintraub, Moritz
Weisbuch, S.
Weissman, Rubin
Wexler, Janeta
Widor I.
Wiesel, Elie
Wilma
Wilner, cantor
Wolfetison, Simion
Z
Zaidman
Zalman
Zamfir
„Zavoianu Lică”
Zărescu, Ion

Zodian, Gheorghe